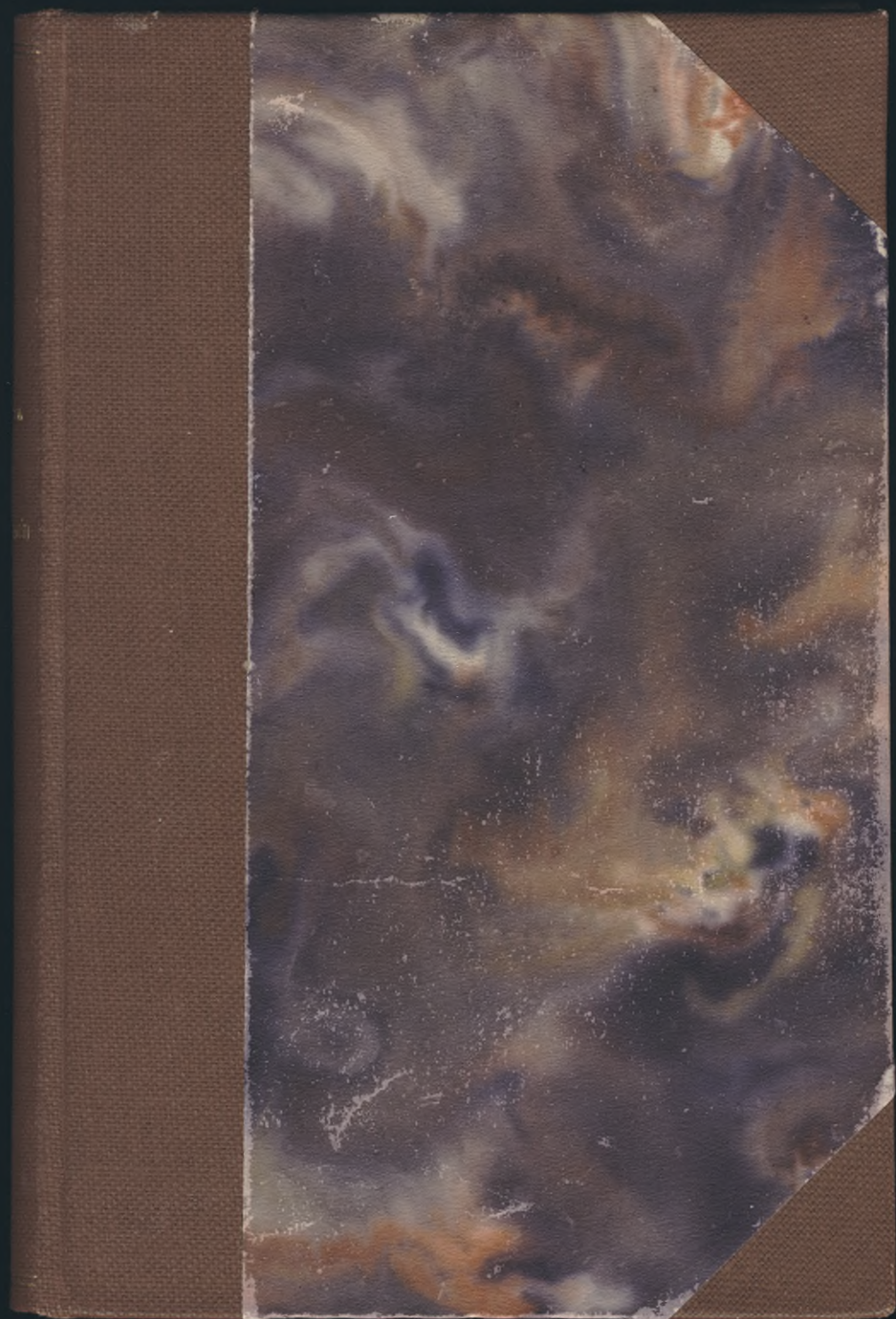

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

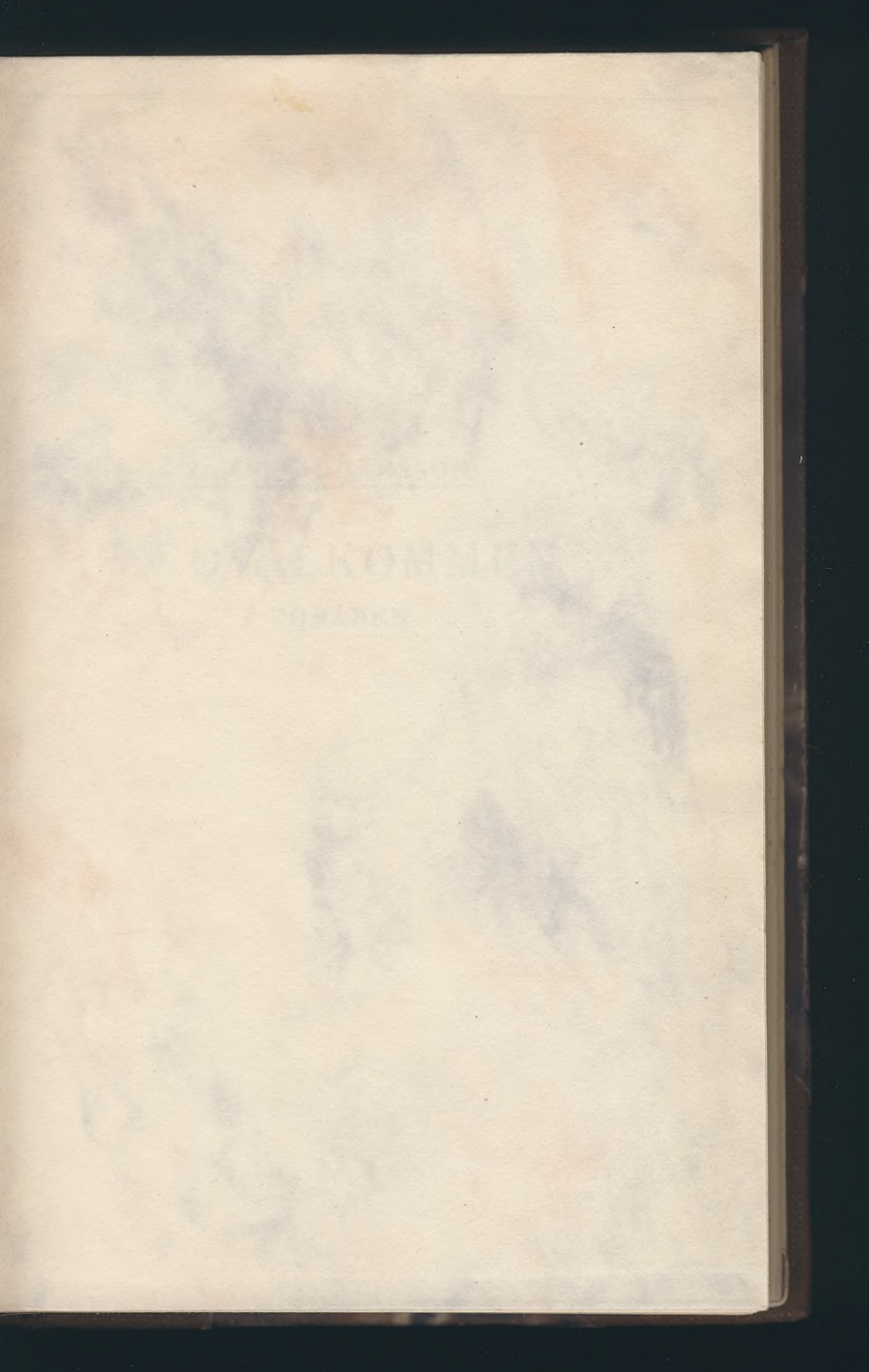

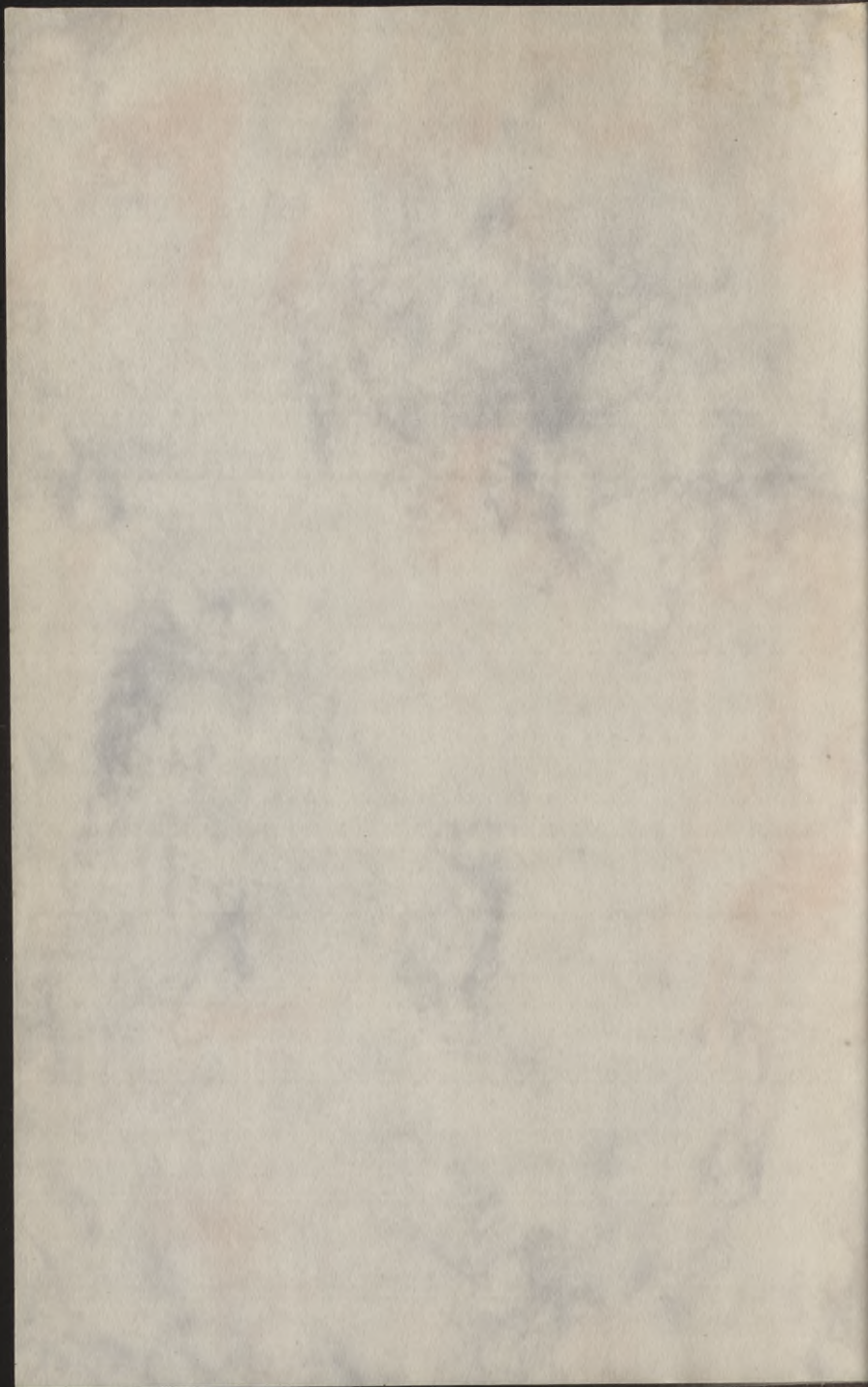

Allmänna Sektionen

Litt.

Sv.

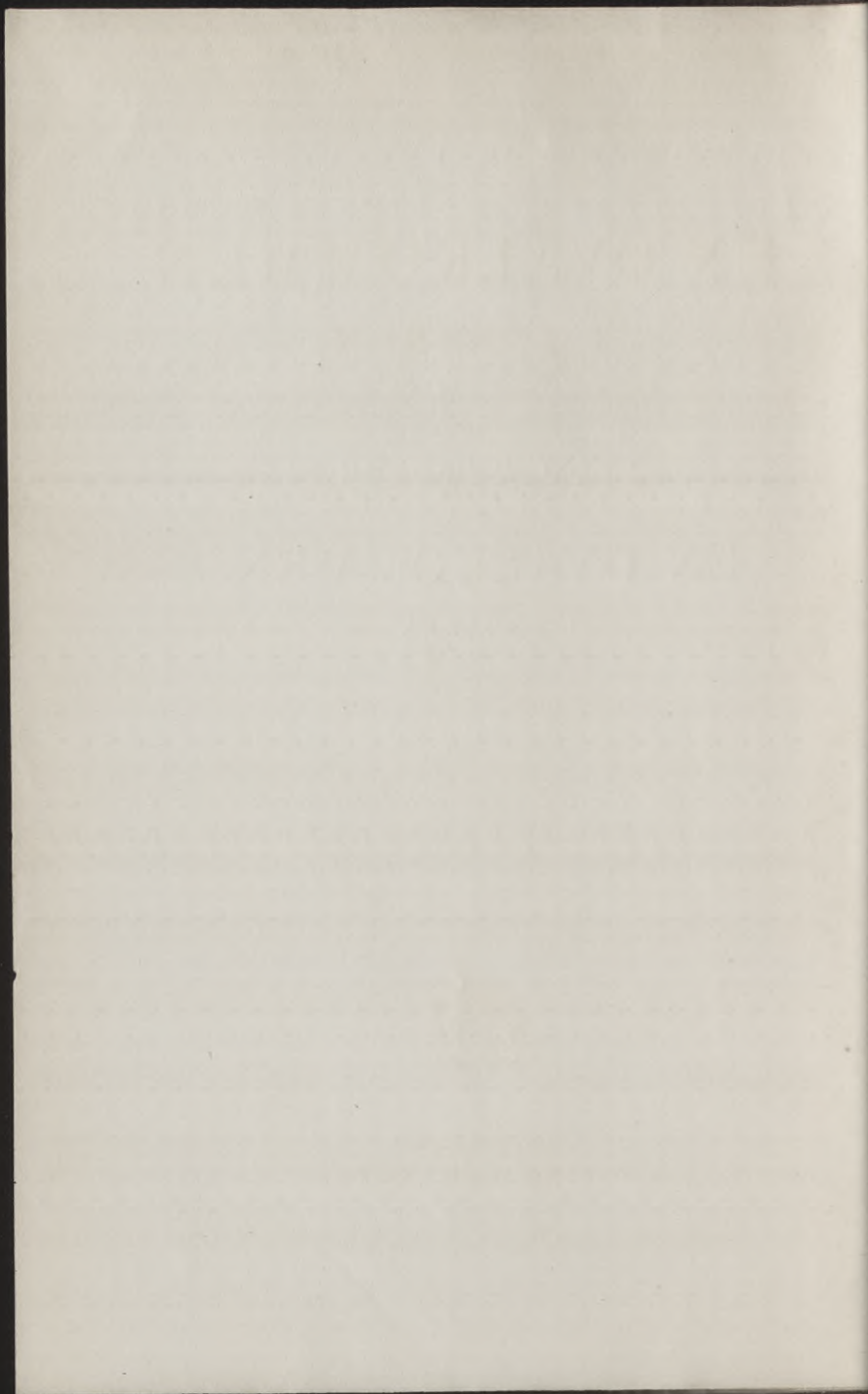

Lia.
So.

NANNY JOHANSSON

EN OVÄLKOMMEN

I TONÅREN

EN OVÄLKOMMEN
I TONÅREN

AV

NANNY JOHANSSON

[3]

UPPSALA
J. A. LINDBLADS FÖRLAG

STOCKHOLM
EDVARD RYDAHLE BOKTRYCKERI
1932

FÖRORD

Till mina läsare.

Ännu En Ovälkommen! Ja. Den ovälkomna Nanna har fått vänner, och många av dessa ha uttalat en önskan om att få följa hennes vidare öden. Dock måste även här upprepas att det inte är Nanna själv det gäller utan fast mer den miljö, där hon hade sina upplevelser. Och man kommer att beskylla mig för upprepningar inte bara i företalet utan även i boken: redan i första kapitlet utspelas ju samma scener som man fick mer än nog av i stugan i Backskog. Ja — tyvärr — sådant är livet, roten till eländet i bägge fallen är densamma i stad och på land. Men att familjen Mobergs nöd upprullas beror också på att det även där fanns ljuspunkter. Jag tänker på fru Moberg, som trots allt bevarade kärleken, tron och hoppet. Arbetarhustrun i Stockholm såväl som hon i Backskog stå helt visst som representanter för en hel skara okända hjältinnor, som hålla ut i kampen trots att de se endast nederlag. Med sin sega ihärdighet att tro — tro och hoppas, där det enligt allt förnuft intet finns att hoppas — bringa de helt visst en bärande och hjälpare kraft in i världen.

Kanhända bör jag också påpeka att namn på personer och platser äro fingerade. Varje särskild händelse, hur otrolig den än kan låta, är dock i huvudsak sann, och alla mina original ha funnits. I fråga om ungarlshärbärgen får man väl hoppas att det nu är bättre än för cirka 30—35 år sedan. Men...! Ungkarlshärbärgena äro nog än i dag ett sorgligt kapitel.

Till sist vill jag uttala ett varmt tack för all uppmuntran som kommit den ovälkomna till del!

Svärdsjö i augusti 1932.

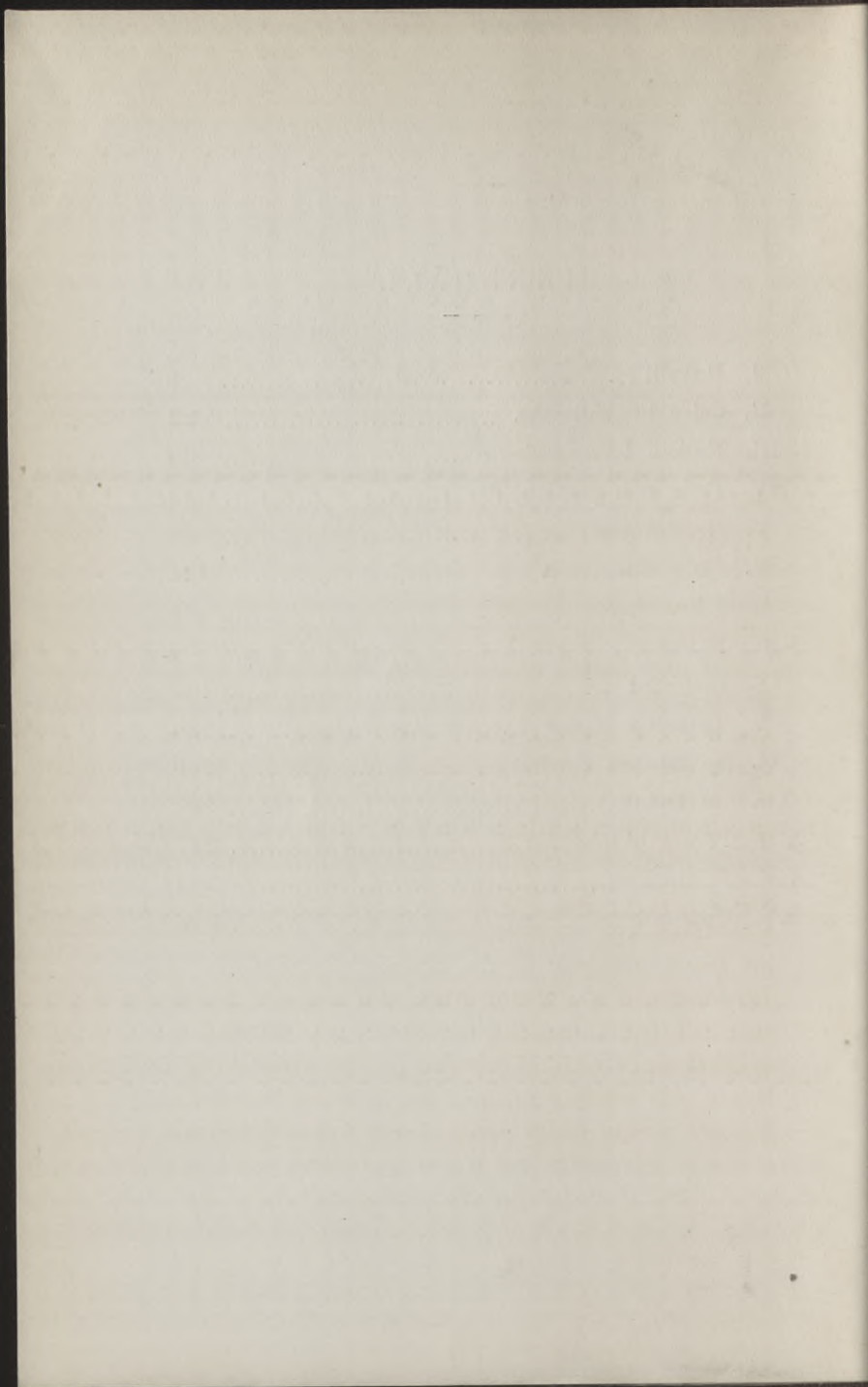
N. J.

INNEHÅLL

	Sid.
I. Husvill	9
II. Olles hushållerska	22
III. Fröken Lavendelberg	43
IV. Polis och persianpäls	69
V. Hembiträde	90
VI. En lycklig resa	124
VII. I hemstaden	145
VIII. Hemma	165.
IX. Instängd	199
X. Tjänsten börjar	224
XI. Sjömannen Fredrik	249
XII. En fridag	267
XIII. Första oktober	277
XIV. Julafton	285
XV. Uppbrott	316

I.

HUSVILL.

När jag första gången vid 13 års ålder kom till Stockholm för att börja min pilgrimsvandring efter arbete var det en regnig pingstdag och nu — andra gången — var det en kall januaridag. Regn och kyla hör inte till det jag älskar, men ändå stå dessa båda dagar som ljuspunkter i minnenas rad. Trots allt färgades de ju av förhoppningarnas sol.

Vid min andra ankomst till Stockholm — c:a 3 år senare — skulle det aldrig ha fallit mig in att såsom första gången lämna mitt "bagage" i en verktygskiosk; nu kände jag staden lite bättre. Skrinet och knytet voro utbytta mot en fyrkantig spånkorg och ett paket i bärrem, men för övrigt var jag inte mycket rikare än då jag första gången kom. Nu kunde jag ju ha gått till Anna-Kristina Andersson från Backskog, som jag haft så mycket besvär med att finna den där första regniga pingstdagen. Då jag lämnade Stockholm hade hon lovat att ta emot mig om jag kom tillbaka. Men Anna-Kristina var mycket noga och höll styvt på att man skulle se snygg och prydlig ut, och jag fruktade att min habit inte skulle hålla måttet inför hennes granskan-

de blickar. Jag var rädd att hon skulle skriva hem till Backskog att jag inte stod mig så synnerligen gott. Andra flickor brukade ju komma hem som riktiga fröknar då de varit borta ett par år, och det var liksom lite förargligt att inte jag lyckats lika bra. Till tjänarinnehemmet drog jag mig också för att gå. Visserligen bodde man billigt där, men det kostade i alla fall pengar, och de styvrar jag hade behövde jag så väl då jag skulle söka plats. Det kostade ju att vända sig till ett kommissionskontor, och jag måste leva under väntetiden.

När jag några minuter funderat hur jag skulle ställa det för mig beslöt jag att gå till en fru Moberg som jag kände från bageriet där jag förut haft plats. Hon hade varit hjälphustru hos oss, och genom en del likartade upplevelser vi haft hade vi kommit varandra ganska nära, hon och jag. När hon kom till oss på måndagsmorgnarna och talade om hur Moberg och hans kumpaner huserat under lördag och söndag var det nästan som om jag fått brev hemifrån. Jag visste att hon hade det mycket smått; mannen hade inte på flera år lämnat ett öre till familjens underhåll, och det hon själv förtjänade var sannerligen inte mycket. Men hon skulle inte behöva kosta på mig något; jag behövde ju bara få tak över huvudet för natten, och kanske skulle jag kunna hjälpa henne lite med barnen och vad hon annars hade att göra. Hon hade fem barn, alla små, och ändå måste hon var-enda dag gå ute i arbete. Hennes äldsta var sex år,

och de två yngsta — ett par tvillingar — ännu inte årsgamla.

Då jag kom blev fru Moberg hjärteglad och sade att jag kom som efterskickad. En gammal grannfru, som brukade titta till barnen, hade halkat i trappan och låg på sjukhuset med ett brutet ben, och nu fanns det ingen i huset som fru Moberg kunde be om lite hjälp; alla hade, liksom hon själv, mer än nog av sitt eget. Den gamla hade varit hela det fattiga husets goda ängel. Fru Mobergs sex-åriga Siv var nog en tapper och duktig liten husmor, men ibland blev det henne lite för mycket. Så hade det varit den här dagen, och fru Moberg bad om ursäkt för att huset var lite upp- och nedvänt. Siv hade nämligen tagit sig för att skura; saken var den att Bertil fyllde fyra år samma dag, och mamman hade lovat att de skulle ha det lite festligt på kvällen. Men den ordentliga Siv kunde inte tänka sig att det kunde bli något festligt om inte golvet var rent. Och hon visste att mamma var för trött att göra det när hon kom hem. Så var det nog också det, att hon ville bereda sin mamma en glad överraskning. Men det hade inte lyckats så bra, hon hade tagit allt för rikligt med vatten, och jag kom just lagom att förhindra att det rann ned till grannarna. Fru Moberg själv måste ägna sina omsorger åt de minsta, som farit lite illa under storstöket.

Då det värsta var över berättade Siv för oss hur olyckorna gått till; utom överflödet på skurvatten

var det nämligen också ett par andra missöden som hänt.

Siv hade aldrig förr skurat, det var sant, men hon hade ju så ofta sett sin mamma göra det, så hon visste precis hur det skulle gå till. Bertil och den tvååriga Rut brukade alltid gå i vägen, då Siv hade något viktigt för sig; därför hade hon under skurningen stängt in dem i köket, naturligtvis under många förmaningar till Bertil att ta väl vara på Rut och att själv inte göra någon odygd. Tvillingarna hade hon satt i vagnen inne i rummet för att själv ha dem under uppsikt. Några minuter hade det gått bra, tvillingarna lekte stilla i sin vagn, och från köket hördes ingenting. Det enda som bekymrade Siv var att golvet blev så oroväckande vått. Hon kunde inte begripa hur mamman bar sig åt som aldrig tycktes ha något obehag av vattnet när hon skurade. Men just när hon funderade som bäst hur hon skulle bära sig åt inträffade något som gav henne annat att tänka på: från köket hördes en väldig skräll, en duns och skrik. O fasal! Då hon tittade ut låg Bertil på rygg på golvet överköld av fruktsoppa. Soppskålen hade gått i småbitar, som yrt över hela köket, och Rut hade redan fått tag i en bit och skurit sig, så att hon galltjöt i ett hörn. Henne måste Siv se om först; hon räknades ännu till de "små". Bertil fick tills vidare ligga där han låg. Men medan Siv tvättade Ruts fingrar och sökte rätt på något att binda om blev det ett förskräckligt väsen inne i rummet. Ack tvillingarna! Dem hade hon glömt, men när hon nu släng-

de upp dörren, lågo de med vagnen stälpt över sig mitt i skurblötan. Som väl var hade de då inte slagit ihjäl sig, det vittnade deras tjut om. Stackars Siv! Utom allt annat elände var ju middagssoipan sin kos. Bertil kom krypande som ett slemmigt blötdjur nedsmord av soppan. Fru Moberg hade kokat den på morgonen och ställt undan den för att det skulle vara lätt att få i ordning middagen denna festliga dag. Men Bertil var alltid hungrig, och han hade så lätt för att glömma att han inte fick röra det som var undanställt. En lycka i olyckan var att all denna villervalla skedde bara en kort stund innan barnens mamma kom hem. Och några minuter efter mamman kom jag och fick rycka in så gott jag kunde.

Det första jag gjorde var att ta reda på Sivs skurvatten. Med förenade ansträngningar lyckades vi snart få reda i det hela och utplåna spåren efter stormen. Ja, det förstås, Rut hade sina trasiga fingrar och Bertil hade sin näsa sönderslagen, Siv rödgråtna ögon och en av tvillingarna en duktig bula i pannan. Men fest skulle det bli trots allt. Fru Moberg hade fått sin avlöning innan hon gick hem, och så fort hon nu kunde lämna oss gick hon ut för att skaffa ingredienser till festen. Under tiden blev jag ensam med barnen och kände mig alldeles som hemma. Siv anförtrodde mig att deras pappa var på landet, och det var därför som deras mamma såg så lycklig ut. Å, vilken förständig människa denna lilla sexåring var, och hur mycket hon visste om livet redan! Hur jag stre-

tade emot började mina tårar rinna, när jag hörde henne tala, och jag tillstår gärna att det var av hemlängtan. När hon stillsamt och lillgammalt talade om eländet med spriten och pappans fruktlösa försök att hålla sig nykter var det som om jag själv kommit tillbaka till mina sex år. Och, underligt nog, över barndomstiden låg ändå trots allt som ett skimmer av ljus. Men jag hade också haft det bättre än stackars lilla Siv. Hon hade ju ingen Olle som stod vid hennes sida.

Ja Olle! Nu hade jag inte på länge fått något brev från honom. Då jag tillträdde min plats på båten hade jag skrivit hem att de inte kunde skicka mig några brev förrän jag fått ta närmare reda på hur de skulle adresseras medan jag var ute. Men under hela min tid på sjön hade jag haft så mycket annat att göra, att jag omöjligen kunnat tänka på någon brevskrivning. Hade jag någon ledig stund var jag för trött att skriva. Det enda livstecken de fått från mig därhemma var ett par vykort, och någon adress hade jag aldrig givit dem. Nu kände jag det förfärligt tomt att vara skild från mina anhöriga.

Siv med sina små syskon hade det också sämre ställt än vi på det sättet, att hon ingenstans hade att ta vägen annat än i denna trånga lägenhet. Vi hade ju haft skogen, lador och ladugårdar; där kunde man gömma sig även om det var vinter.

”Vi har haft ett gömställe på vinden, när pappa kört ut oss — anförtrorde Siv mig — men nu har portvaktsfrun fått veta att vi brukar ligga där, och

hon har sagt att vi inte får det. Vi får nog ligga hos polisen, men då är mamma rädd att de tar pappa och sätter honom på 'Dillström'. (Dihlströms inrättning på Söder fanns ännu på den tiden, men det ansågs just inte så hedersamt att ha någon anhörig där.)

Äntligen kom fru Moberg tillbaka, och när hon stod innanför dörren och räckte Siv en påse från bagarboden var det omigen alldeles som hemma hos oss när mor kom med något gott. Man gick så helt upp i förberedelserna till den glada festen, att man glömde allt mörkt som lurade. Siv och jag hjälptes åt att duka och fru Moberg kokade kaffet. När allt var i ordning plockade fru Moberg fram några små presenter åt barnen, Rut och Siv fingo nya förkläden, tvillingarna haklappar och Bertil, som var födelsedagsbarnet, en sweater och ett munspel. Å vilket jubel det blev! Och jag tror att fru Moberg och jag voro lika glada som barnen. Men... åh...! vad allt det gamla gick igen för mig denna dag! Precis som det brukade vara hemma: när det var som allra roligast kom det där förfärliga! Knappt hade vi satt oss kring bordet, då det hördes tunga steg i trappan och skrovliga röster som svuro och gormade. Brutalt rycktes dörren upp och tre raglande kräk stego in. Fru Moberg blev vit i ansiktet och skyndade att kasta upp de bägge minsta i barnvagnen, som hon sedan kvickt sköt innanför dörren i rummet.

"Vad — är inte du nere i Västerhanninge?" stammade hon och såg på den jag genast känt igen

som Moberg. Utan att bevärdiga henne med ett ord till svar gick han fram och ryckte ner Bertil och Siv från soffan och bjöd sina kamrater sitta. Sedan kastade han sin flottiga hatt bland kaffekopparna på bordet och sade:

"Goddag, käring och ungar... skäms ni inte för att brassa på i spisen så det är hett som i helvete... kol kostar pengar."

"Söta pappa", skyndade sig Siv att säga — "jag har fått kolen av kolhandlarn för att jag gått ett par ärenden åt hans fru, och vi ville ha lite varmt och skönt i dag, därför att det är Bertils födelsedag." Den stackars tösen darrade som ett asp-löv och var lika vit i ansiktet som hennes mor, men hon ställde sig ändå framför Rut och Bertil liksom för att skydda dem.

"Håll mun, unge", röt fadern, "ingen har talat till dig!" Med det grep han henne i hårflätan och kastade henne in i rummet, och med ett par sparkar förpassade han de andra två små efter och slog igen dörren om dem. Sedan började han kommendera hustrun att sätta fram mat åt honom och hans kamrater.

Jag satt i ett hörn och försökte göra mig så osynlig som möjligt, och jag visste inte heller om han sett mig; han hade då inte låtsats om det. Efter några minuter gick fru Moberg in i rummet och blinkade åt mig att följa med, vilket jag med glädje gjorde. Jag önskade ingenting hellre än att komma bort ur dessa odjurs åsyn. Hela tiden hade jag suttit och undrat om jag skulle våga resa mig

och gå in till barnen. Inte ett ljud hade hörts från rummet, vilket på det högsta förvånade mig. Det var ju rent obegripligt att barnen inte skreko efter den behandling de varit utsatta för. Men jag fick sedan veta att barnens skrik brukade göra mannen så vildsint, att han kunde ha slagit ihjäl dem allihop, och det var därför av ren självbevarelse-drift som de tego.

"Snart får mamma stryk av pappa", viskade Siv när vi kom in, "för att hon inte har några pengar att ge honom. Bara för att vi hade varmt tror han nog att mamma köpt kol för pengarna."

"När jag blir stor ska jag kasta brännvinet i sjön!" Det var Bertil som knöt sin lilla näve mot köksdörren och med gråten i halsen viskade de orden, och han tillade: "Mamma säger att vår pappa skulle vara en riktigt bra människa om alla litrarna låg på sjöbotten."

Fru Moberg vågade emellertid inte stanna länge inne hos barnen. Hon måste ut i köket och göra i ordning mat åt sällskapet därute. Och då de fått mat togo de också fram sina litrar och började skåla och dricka. Barnen och jag höllo oss stilla som möss därinne hos oss. Men jag kunde inte låta bli att viska till Siv och fråga om det inte var möjligt att komma ut någon annan väg än genom köket. Men det var det inte, och för övrigt fick jag inte gå. Siv slog armarna om halsen på mig och bad mig stanna, och Rut och Bertil kom också och klamrade sig fast vid mig och sade att jag måste bli hos dem. Bertil stod och kramade sitt

munspel i handen, det hade han inte ett ögonblick lagt ifrån sig, fast han inte vågade spela på det.

"Lova mig", viskade han, "att om de kommer in och slår ihjäl mig, så får jag mitt munspel med mig till Gud. Mamma har sagt att om pappa slår ihjäl oss, så kommer vi till Gud, och där får man spela, det vet jag."

När "fyllpellarna", som Siv kallade sällskapet i köket, slutat äta, började de spela kort, och då blev det en aning lugnare ute hos dem. Efter en liten stund vågade fru Moberg sig in för att få barnen i säng, fast hon sade att det knappast var lönt att lägga dem. Den här natten skulle de säkert inte få ligga i fred.

Så fort barnen somnat sade jag till fru Moberg att jag ville gå innan det blev för sent att söka husrum på annat håll. Men hon menade att det var större risk att gå genom köket och störa dem än att sitta kvar här inne. Hon släckte lampan, och vi satte oss i ett hörn; att lägga sig eller försöka sova var inte att tänka på. Medan vi sutto där i mörkret berättade hon historien om sin kärlek och sitt lidande. Men att upprepa hennes berättelse vore ungefär detsamma som att ord för ord upprepa vad min egen mor genomlevt. Jag glömde nästan att jag satt bredvid en maka och mor i Stockholm och hörde hennes historia; jag var tillbaka på den skumma vinden i vår egen stuga där jag "en mörk dag" satt bredvid mor och hörde henne tala om sitt livs via dolorosa. Och besynner-

ligt nog hade inte heller fru Moberg förlorat hoppet och tron på sin man. Hon sade:

”Men Moberg har lovat att lägga bort spriten, och när han bara det gör, får vi ett paradiset, för han är god som guld och riktigt duktig när han är nykter.”

Ungefär ett par timmar tänker jag mig att fru Moberg och jag fingo sitta i fred, men så började pokulerandet där ute i köket igen, och Moberg ropade på sin hustru att hon skulle komma ut och koka kaffe åt dem, de skulle ha kaffehalvor. Och för att det inte skulle bli bråk och barnen väckas skyndade hon sig ut för att ge dem vad de ville ha. Medan fru Moberg sysslade i spisen började en av karlarna berätta en historia om en drucken kvinna som han sett ute i stan under dagen och som han tydligen haft mycket nöje av. Innan polisen tagit henne hade hon gjort en massa lustiga konstigheter och roat folk; bland annat hade hon slagit volter och stått på huvudet. Historien tycktes på det högsta roa hans åhörare, och för att riktigt få se hur det hade gått till befallde Moberg sin hustru att göra efter alla de där konsterna som den druckna kvinnan gjort. Hon invände att hon ju inte sett hur det gått till och således inte kunde göra det efter. Men det hjälpte inte, hon skulle ovillkorligen göra det. Jag hörde att mannen reste sig och hotade att själv ställa henne på huvudet, och minuterna efter hörde jag att de brottades där ute och att fru Moberg med bevekande röst bad om förskoning. Men mannen svor på att hon

skulle stå på huvudet och hans kamrater skrattade med full hals.

Jag satt där för mig själv, knöt nävarna och bet ihop tänderna i förargelse över att jag bara var en stackars liten svag flickunge. Å, vilken njutning det skulle ha varit att kunna klå upp dessa omänskliga lymlar. Men som det nu var förstod jag att jag gagnade fru Moberg bäst med att hålla mig stilla där jag var. Men det var hemskt att höra de råa skrattsalvorna och den arma kvinnans böner och kvidan.

Äntligen fick jag då höra en av mannens kamrater säga:

"Nej, nu är det nog, släpp henne!"

Men Moberg bad honom hålla munnen, kvinnan var hans och han gjorde med henne som han ville. Den andre svarade förstås lika sturskt igen, och när ordväxlingen mellan karlarna väl var börjad, dröjde det inte länge innan slagsmålet också var i full gång. Under tumultet lyckades fru Moberg komma undan och in i rummet, men å vad hon såg ut den arma människan! Både kropp och kläder voro söndertrasade, och naturligtvis var hon så hjärtskrämd, att hon knappast visste till sig.

"Rår min man i det här slagsmålet, är vi evigt olyckliga", viskade hon, "i kväll är han vildare än jag nånsin sett honom."

Vi hörde att dörren ut till förstugan öppnades och slogs igen, tydligen gick en av sällskapet sin väg. Men Moberg och den som var kvar fortsatte leken, det var inte att taga miste på. Fru Moberg

stod med örat intill dörren och följde ängsligt striden därute. Efter några minuter hade Moberg tydligen blivit den andres överman; vi hörde att han öppnade dörren och kastade ut honom och sedan riglade. Vad som därefter hände gick så fort, att jag knappast uppfattade det. Mannen sparkade till dörren mellan rummet och köket så att den flög upp och kom inrusande som ett rasande vilddjur, svor och skrek och började kasta barnen ur sina bäddar. Fru Moberg kastade sig framstupa över sängen där tvillingarna lågo för att skydda dem, men mannen slängde undan henne som en trasa. För min egen del var jag vettskrämd och kom mig inte för att springa min väg heller; det var först då jag kände en liten hand dra i mina kläder som jag vaknade till och kom mig för att röra mig. Det var Siv. Hon drog mig med sig ut i köket och viskade att det var bäst jag sprang min väg, innan deras pappa blev "riktigt ond". Och då jag mer än väl insåg att jag inte kunde göra någon nytta här, var det ju bäst att lyda det kloka rådet. Mina saker hade jag inställda i en garderob i rummet men att hämta dem var inte att tänka på. Både för den arma hustrun, barnen och mig själv var det nog bäst att vildjuret där inne märkte mig så litet som möjligt, men kusligt kändes det att bli husvill en sådan här natt.

II.

OLLES HUSHÅLLERSKA.

När jag efter det misslyckade födelsedagskalaset kom ned på gatan kändes det mycket kallare än det varit förut på dagen, och snön — vass som isnålar — piskade mig i ansiktet. Min första tanke var att jag nog borde vända mig till polisen och be om hjälp för fru Moberg. Men... om igen måste jag tänka på min egen mor... hon skulle inte ha blivit glad om man skickat henne denna hjälp.

Klockan i Kungsholms kyrktorn slog just tio när jag kom ut, alla portar voro stängda, och här stod jag nu utan utsikt att få tak över huvudet för natten. Mina tankar gingo till Frälsningsarméns lokal där jag legat min första natt i Stockholm. Nog kände jag nu så pass till förhållandena, att jag visste att man inte tog emot logerare i möteslokalen — att jag fått ligga där förra gången hade ju sin särskilda historia — men tanken på den var ändå en stråle av hopp. Om det varit möte på kvällen, skulle inte alla hunnit gå därifrån, och det skulle kanske finnas någon människa som förbarmade sig över mig.

Tomma och ödsliga voro gatorna, och sällan har

jag känt mig så ensam och utstött som då jag denna kväll stretade framåt i blåsten. Den här gången var det inte mycket med Nanna från Backskog och hennes kurage. När jag kom fram till Frälsningsarméns högkvarter låg hela huset tyst och mörkt. Å . . . jag kände isnålarna in på bara kroppen . . . den här natten skulle bestämt bli min sista! Men så kom jag att tänka på fru Moberg, och från henne gingo mina tankar till den gamla "goda tiden" igen; det var inte första gången jag för spritens skull stod husvill en vinternatt. Säkert hade jag varit utkastad någon lika kall natt förr och ändå kommit igenom med livet — varför skulle jag inte göra det också nu! Jag hade ju till och med mera kläder på mig nu än jag haft då jag var liten. Men jag kände det i alla fall kusligare här nattetid än jag gjort hemma i våra lugna skogar. En liten stund sökte jag lä i ett hörn vid Frälsningsarméns port, men så vågade jag inte stå där längre. Kom en polis, skulle han nog fråga varför jag stod här, och jag var rädd att han inte skulle tro mig om jag berättade hur det kom sig att jag var utan husrum. Det var ju också mycket kallare att stå stilla, därför började jag gå gatan framåt i så rask takt jag kunde. Jag gick så att jag kom ned på Karlavägen och fortsatte den framåt. Ett par gånger tänkte jag nog vika in på någon sidogata, där det antagligen skulle blåsa mindre, men å andra sidan var här ljusare. Snart hade jag hunnit fram till Cirkusplan, och i detta nådens år låg ännu Cirkus där. Från cirkusbyggnaden lyste det, jag hör-

de musik och i hopp att finna lite lä drog jag mig ditåt. Från själva huvudingången strömmade ljus och värme. Ett ögonblick tänkte jag be vaktmästarna om att få stå innanför dörren ett par minuter och värma mig, men så tyckte jag att bägge två sågo så spydiga och högmodiga ut, så det var nog inte lönt att be dem. Jag drog mig åt baksidan, och där stod också en dörr öppen, en smal dörr, som ledde inåt en gång, och här stod ingen guldgalonerad vaktmästare och spärrade vägen. Jag drog mig därför allt närmare dörren. Ja, jag steg till och med innanför; jag tänkte att det väl inte kunde gå värre än att någon kom och körde ut mig. Det luktade stall i gången, men varmt och skönt var det där. Innanför en tunn trävägg hörde jag hästarna mumsa och äta, och en häst gnäggade lite smått då det hördes steg av en människa som närmade sig där innanför. Den som gick där inne började också prata med hästarna. Åh...! Jag tyckte att golvet gungade med mig! Rösten där inne skulle jag känt igen bland tusen! Det var Olles röst! Min egen älskade bror Olle och ingen annan var det som småpratade med hästarna! Han hade sitt eget språk när han talade med hästar, och det kände jag också igen. Han hade alltid älskat hästar alldeles obeskrivligt. Den sämsta gamla krake, hur mager och spattig som helst, kunde nästan försätta honom i extas.

Jag började undra om det här var dröm eller verklighet, jag smög mig i alla fall fram utefter brädväggen för att möjligen finna ett titthål in i

stallet. Och snart kom jag till en liten glugg, varigenom jag mycket väl kunde se honom som pratade med hästarna. Han stod mellan ett par sådana där små förtjusande djur, som kunna göra de mest underbara konststycken. Jag hade själv sett det en gång då jag var på cirkus, bjuden av min fröken i bageriet. — Ja . . . det var Olle! Olle livslevande! Vid första ögonkastet var jag nog en smula skakis — tänk om det ändå var någon annan! Men jag hade ju inte sett honom på drygt två och ett halvt år, och på den tiden hade han blivit en vuxen karl nästan. Han hade till och med en skuggning på överläppen som med tiden kunde bli mustasch om han skötte den. Utom honom såg jag ingen människa i närheten, och jag försökte därför inte heller lägga band på mig utan skrek av fullaste hjärta: "Olle! Olle!" Han tittade upp som om han väntat att få se spöken, men i nästa ögonblick stod han ute hos mig i den smala gången.

Då återseendets glädje stillnat så pass, att vi kunde tala förnuftigt, berättade jag för honom hur det hängde ihop att jag var här denna tid på dygnet och vilka mörka utsikter jag haft för natten.

"För en gångs skull har då eländet gått en mild försyns ärende och gjort dig och mig en tjänst", sade Olle, och det måste jag hålla med honom om, fast det sved i mitt hjärta när jag tänkte på den arma fru Moberg.

Sitt egentliga arbete för kvällen hade Olle slutat, men han hade ansvaret för att allt blev släckt och stängt i den här avdelningen och kunde således inte

gå härifrån förrän föreställningen för kvällen var slut. Omtänksam som alltid frågade han med det första om jag fått mat eller om jag var hungrig. Och det kunde jag inte neka till att jag var, vi hade ju inte hunnit äta något hos fru Moberg, innan fylltrattarna kommo.

”Då ska vi ha kalas”, sade han, och hans ögon glittrade lika glada som den gången då han dukade vår oförglömmeliga frukost i mossgrottan därhemma. Det fanns ett kafé alldeles intill, sade han, där han brukade äta, och där var ännu inte stängt. Och så fort han sagt till en av sina kamrater vart han tog vägen gingo vi dit. I min stora glada överraskning hade jag totalt glömt hur frusen jag var, men då jag kom in i det varma kaféet kände jag det. Luften därinne var tjock av tobaksrök, men doften av kaffe och stekos tog överhand. I kassan satt en medelålders välvilligt leende matrona som nickade glatt åt Olle och började språka med honom. Det märktes att han var känd — och välkänd här. Matronan skämtade med honom för att han kom i ”damsällskap”, och mig varnade hon för alla rivaler jag skulle få.

”Det är Nanna!” sade Olle precis som om hon i kassan skulle känt Nanna i alla tider. Och till min förvåning märkte jag att man verkligen visste en hel del om min ringa person här. De kände till och med åtskilliga av de upptåg jag haft för mig hemma i Backskog. Frun skrattade hejdlöst åt mitt misslyckade försök att bli springpojke, vilket Olle

berättat för henne, och nu gav hon sig inte med mindre än att jag själv "drog" historien för henne.

Olle och jag fingo ett litet bord i ett undanskymt hörn, och nu ville han riktigt slå på stort och bjuda på det bästa som fanns. Å vad det smakade med kalvstek och varm potatis!

Mest nyfiken var jag att få höra hur det kom sig att jag träffat Olle här i ett cirkusstall, då det fanns så gott om hästar att sköta i vår egen hemsocken. Jag hade hoppats att om Olle kom till Stockholm, skulle han bli typograf som Pelle i Hultet eller något annat som han inte kunde bli därhemma. Ja, Olle var själv lite förvånad över att han var här, det hela hade gått så hastigt, att han knappast vetat ordet av innan det var skett. Men nu hade han varit här över en månad och trivdes utmärkt med sina hästar. Egentligen hade det gått mycket enkelt till för honom att komma hit. Han hade haft tillfälligt arbete i vår hemstad, och medan han var där hade cirkusen kommit dit, och Olles förtjusning i hästar hade gjort att han varje ledig stund hållit sig i närheten av cirkustältet, även om han inte haft råd att kosta på sig biljett till någon föreställning. Men då och då hade han alltid lyckats få se en skymt av hästarna, och det var honom nog. En dag, då djuren skulle motioneras, lyckades en häst komma lös och rymma sin väg. Direktören ropade då åt några pojkar som voro i närheten att den som lyckades infånga hästen och föra honom tillbaka skulle få tio kronor i ersättning och fribiljett till varenda föreställning, så

länge cirkusen var i stan. Olle var den lycklige som fann hästen och lyckades ta honom. Och när han sedan skulle ha sin belöning kom han i samtal med direktören, och denne frågade om han ville ta plats i stallet. Utom det att han fick sköta hästarna fick han ju också tillfälle att se sig omkring i världen.

Från vår hemstad hade det burit i väg direkt hit till Stockholm, och här skulle sällskapet stanna ännu en månad, och sedan skulle färden gå över Göteborg till utlandet. Olle hade kontrakt för ett år. Och han gladdes sig mycket åt att på detta sätt få komma ut i världen. Jag var ju inte lika glad vid tanken på att han skulle fara härifrån redan om en månad, men jag fick försöka trösta mig med att en månad var ju också en tid. Och det vore ju dumt att fördunkla stundens glädje med den sorg som hörde framtiden till.

Innan vi slutat äta hade Olle gjort upp program för den här månaden i Stockholm. Jag fick ingen plats ta så länge han var här, sade han, utan jag skulle bli hans hushållerska. Hushållerska! Jo, jag tackar jag, det lät något! Jag förstod nog att den käre pojken hittade på detta bara för att vi skulle få vara tillsammans, och jag ansåg mig tvungen att vara förståndig och göra invändningar, men nog önskade jag innerligt att vi skulle få ha det just så där som han ville. Han hade ännu igenting sagt om mitt husrum för den närmaste natten, och jag hade suttit och undrat lite ängsligt om han verkligen kunde ta mig med hem på kvällen,

men när han nu satt och talade om att jag skulle bli hushållerska hos honom, då gav det sig ju självt att jag frågade hur han hade det med bostaden och om jag redan samma kväll kunde följa med honom hem. Han log åt min fråga och sade: "Trodde du kanske att jag skulle gå hem och lägga mig och låta dig gå på gatan?" Det hade jag förstås inte trott; måste jag gå ute, så skulle jag inte behöva gå ensam sedan jag träffat Olle, det var jag säker på, men att han bodde så att jag kunde få gå med honom hem, det hade jag knappast vågat hoppas. Han talade om att han bodde i ett kök, där han fick begagna spisen, kokkärl och allt vad som fanns i köket så mycket han ville. Gumman han hyrde hos bodde själv i rummet innanför köket, men hon hade maten hos sin måg och dotter som bodde i lägenheten intill, och det var därför som han så fritt kunde disponera över köket. En sak hade han emellertid måst lova, och det var att inte ta in flickor till sig, men han vågade ändå risken att ta mig med. Han berättade från sin första vecka hos gumman en episod som vi hade hjärtligt roligt åt. En morgon, då han varit nere och köpt bröd och gräddde till sitt morgonkaffe, stod gumman i köket och såg ut som det svartaste åskmoln när han kom upp. Och utan att svara på hans hälsning frågade hon i bisster ton:

"Hur ser Johanssons samvete ut? Se mig i ögonen och svara!"

Det var inte utan att min käre Olle sträckte på sig en smula när han berättade det här. Den bistra

gumman var nog den första som kallat honom "Johansson" och inte bara rätt och slätt Olle!

"Mitt samvete," hade han med ärlig förvåning frågat.

"Ja, just samvetet!" Gumman hade blivit ännu bistrare, då han ställde sig oförstående och inte ens "rodnade". "Se på den här och svara sedan." Hon höll upp en hårnål framför hans häpna ögon. Trots det bistra allvaret i gummans uppsyn hade han inte kunnat låta bli att en smula raljerande svara att hur hans samvete än såg ut, så svart som den hårnålen var det då inte. Meningen med att han skulle se på hårnålen förstod han heller inte, förrän gumman rent ut sade att den var ett bevis för att han haft flickor uppe. Detta nekade han förstas till, men då blev gumman alldeles ursinnig och hotade att ögonblickligen köra ut honom om han inte höll sig till sanningen. Beskedlig som han var, brydde han sig inte om att kivas med gumman, utan började genast lägga ihop sina pinaler för att ge sig i väg. Men när det kom till stycket, ville gumman inte mista honom; hon kom fram med bibeln och ville att han skulle lägga fingrarna på den och svära att det inte varit en flicka, som tappat hårnålen på köksgolvet. En sådan ed var förstas lite riskabelt att avlägga, men han lovade i alla fall att gå med på det om han bara fick göra det tillägget, att ingen flicka som varit uppe för att hälsa på honom hade tappat nålen. Och den jämkningen gick gumman med på.

Då stormen lagt sig och gumman blivit på gott

humör igen, hade hon kommit ut till Olle och sagt att det säkert ingen risk varit, om han också svurit på att det inte varit någon flicka som förlorat sin hårnål på hans golv. Gumman hade nämligen kommit underfund med att det var hon själv som tappat den. Men från den dagen hade gumman och han varit de bästa vänner.

Det var verkligen med blandade känslor jag tänkte på att sköta hushållet i denna gummas kök, men Olle försäkrade att hon och jag säkert skulle bli riktigt goda vänner. Hon var god som guld bara man lät henne ha sina egenheter.

Från kaféet gingo vi tillbaka till cirkusen, och när Olle gjort ännu en rond bland sina kära hästar gävo vi oss i väg till hans kök. Fast han ingenting sade, kände jag på mig att han var en smula orolig huruvida han skulle väcka gumman för att redan på kvällen tala om för henne att jag var med och varför jag var det. Det kunde ju tänkas att hon kom ut redan innan vi vaknade på morgonen och fick se stackars mig.

Då vi kommo fram och in på gården tittade Olle upp och fick se att det lyste i värdinnans fönster, och då kändes det att hans oro gick sin kos. Jag ville stanna ute i förstugan, medan han gick in och talade med värdinnan, men det fick jag inte; han var så ivrig att få visa mig hur trevligt han bodde, så jag var tvungen att genast följa med. Å vad här kändes varmt och skönt, och den ordentlige Olle hade verkligen så snyggt. Skulle jag bli hushållerska här, var det knappast troligt att det

alltid skulle se så här pyntat ut. Lite onödigt välmöblerat var det förstås; här fanns både schäslong och gungstol, utrangerade som obrukbara visserligen, men gumman ville inte skiljas ifrån dem fick jag senare veta. Det var så lustigt att se gungstolen stå här med ett snöre mellan armstöden alldeles som stolarna man inte får sitta på i ett museum. Schäslongen hade också ett förbudsmärke, men på den syntes ju att benen voro så pass skeva, att den endast kunde hålla för ögat att vila på.

Jag fick sitta här ensam och betrakta möblemanget så pass länge, att jag hann bli en smula orolig. De talade också så tyst därinne, att jag inte kunde höra ett ord av vad de sade, fast jag skam till sägandes ett par gånger lade örat intill dörren och lyssnade. Men äntligen kom Olle ut, och han nickade uppmuntrande åt mig. Värdinnan kom strax bakom, och hon bad om ursäkt för att hon kom klädd i "penjoar". Vad det var för något hade jag inte den blekaste aning om, men jag hade sett så många gummor gå i kamkofta till dagligt bruk, så jag trodde att det var ett finare ord för vardagsdräkt, därför neg jag belevat och sade att det ju ingenting var att be om ursäkt för, jag hade ju också bara penjoar. Lyckligtvis var gumman lite lomhörd och uppfattade säkert inte min artighet. Då hon granskat mig genom lornjetten en stund förklarade hon att det otvivelaktigt måste vara sant att Olle och jag voro syskon. Vi voro mycket lika, bara med den skillnaden att han var

vacker, medan jag däremot var som folket är mest. Gärna fick jag stanna. En bädd gick mycket väl att ordna på schäslongen, bara man tog bort benen och satte ett par tomma sockerlådor under den i stället. Sängkläder hade gumman i överflöd och lät oss gärna få. Å så lyckliga vi voro, både Olle och jag. När värdinnan sagt godnatt och gått in till sig flyttade vi bäddarna så nära intill varandra vi kunde. Ingen av oss tänkte på att sova; Olle ville så gärna höra om mina upplevelser ute i världen, och jag ville naturligtvis veta om allting hemifrån. Vi hade också knappast somnat när Olles väckarur började skramla. Klockan fem skulle han upp för att gå till sina hästar, men jag var i den lyckliga belägenheten att jag fick ligga i ro, vilket inte hänt mig många mornar sedan jag kom ut i världen.

Vid åttatiden kom Olle tillbaka, och då hade han köpt bröd och grädde och började stöka med att koka kaffe. Han rörde sig så tyst och försiktigt, att jag förstod att han trodde jag sov. Och det lät jag honom tro; det var så ljuvligt att ligga och se på honom i smyg. Den överdådige pojken hade till och med köpt ett par blommor och lite grönt, som han prydde kaffebrickan med. Vid kaffet fortsatte jag att fråga ut Olle om nyheter från Backskog. Mäster Nålman levde och var sig lik, så om honom var det inte annat än gott att säga, men när jag frågade efter mor Boström såg Olle lite nedslagen ut.

”Hon har blivit tokig!” sade han.

"Tokig...! vad säger du! Det är inte möjligt!" Jag stirrade på honom som om det varit han som mist förnuftet. Fanns det någonting orubbligt i livet, så var det enligt min mening mor Boströms förstånd. Så fort jag kom till mig frågade jag hur "sjukdomen" yttrade sig.

"Asch, sjukdomen", svarade Olle, "inte är det någon sjukdom, hon är som vanligt utom det att hon köpt sig en hemskt grann hatt och en eldröd satinklänning som hon går till kyrkan i varenda söndag bara för att förarga den nye kyrkoherden. Han har visst sagt något om att fruntimren är för fina och högfärdiga i Backskog, och det har retat mor Boström, så hon har blivit tokig."

Å, det var ljuvligt att det inte var något annat! Jag andades ut min oro och skrattade hjärtligt när jag fått höra hur mor Boströms galenskap yttrade sig. Bra gärna skulle jag velat se gumman i sin nya stass. Hon som sett så pampig ut i sin präktiga silkesschalett och sin svarta ylleklänning, som hon alltid skröt med att den helt och hållet var hennes eget verk. Hon hade själv spunnit garnet, färgat, vävt och sytt klänningen själv. Jag kunde förstå de kära backskogsbornas funderingar om hur det stod till med hennes huvud, när hon kom i "eldröd" satinklänning och hatt. Hon måtte allt vara bra arg på prästen, det förstod jag, då hon för hans skull utsatte sig för detta.

Och utom mäster Nålman och mor Boström var det så många, många andra jag ville ha reda på; jag kunde nog hållit på hela dagen och ändå längre

att fråga, om vi inte haft annat att tänka på. Olle var mycket noga med att vi skulle ha fint tills värdinnan kom upp. Och då vi nu hade den fina kaffebrickan, föreslog han att jag skulle gå in och bjuda henne kaffe på sängen, då vi hörde, att hon var vaken. Men vi måste koka nytt kaffe, och Olle avsmakade det ett par gånger och bättrade på det, innan han var nöjd.

Gumman kände sig mycket hedrad av vår uppmärksamhet, och jag för min del var lycklig över alla de vackra ord hon sade om min bror. Jag kände honom nog bättre än hon, men det var ändå så roligt att också höra andra berömma honom.

På förmiddagen måste Olle till sitt arbete igen, men klockan ett skulle han komma hem och äta, och då skulle jag ha börjat mina hushållsplikter. Eftersom det var första middagen jag skulle laga åt Olle, ville jag göra det riktigt festligt, och jag rådgjorde med värdinnan, som ställde sig mycket förstående och lovade hjälpa mig. Tyvärr började hon sin hjälp med ett rätt ingående förhör om mina insikter i kokkonsten, och jag fick naturligtvis grundligt skämmas för min ovetenhet. Jag visste inte ens att det grundläggande villkoret för att kunna laga mat är att ha fantasi. Gumman påstod att utan fantasi kunde man inte ens koka potatis, vilket på sätt och vis var en tröst för mig; potatis hade jag många gånger kokat, så då var det ju inte omöjligt att jag hade en smula fantasi och kunde lära mig laga mat. Och till min stora glädje påstod gumman att jag var läraktig, och hon

uppmnade mig till och med att se ljust på framtiden. Men huvudsaken var dock att Olle var nöjd och berömde min matlagning.

Mina saker, som jag lämnat hos fru Moberg, behövde jag så väl, och på eftermiddagen gick Olle med mig för att hämta dem. Lyckligtvis var mannen inte hemma. Trots att jag hade Olle med mig var jag rädd för att träffa honom. Fru Moberg, den stackaren, låg i sängen med bandage om huvudet, och bredvid sig hade hon Rut som fått en stor bula i pannan då fadern slängt in henne i rummet. Bertil satt vid fotänden av sängen och grät över sitt munspel som hans pappa trampat i bitar. Mellan tårarna försökte han spela på bitarna. Som väl var lyckades Olle trösta honom; han lovade honom ett nytt munspel och dessutom något annat som kom Bertil att ge upp riktiga illtjut av fröjd, så att Siv, som knogade i köket för att få lite ordning efter stormen kvällen förut, kom störtande in och trodde att en olycka hänt. Men det var också något extra som Olle lovat Bertil, det nämligen att Siv och han skulle få komma till cirkus på söndagen, ifall deras mamma tillät det, vilket hon gärna gjorde, om Olle bara lovade att ta hand om dem. Också Bertil var mycket förtjust i hästar och frågade en massa saker om dem.

Med tanke på hur lätt beräkningar kunna slå fel, då man åtminstone delvis måste räkna med en sådan människa som Moberg, föreslog jag Olle på hemvägen att vi skulle tala med vår värdinna och be henne att få ta barnen till oss redan på lör-

dagskvällen. Detta var Olle genast med på, och när vi kommo hem talade vi med gumman, och hon hade inte det minsta emot saken. Och redan kvällen efter gingo vi till fru Moberg och berättade vad vi kommit överens om, och vi nämnde också att vi redan talat med värdinnan och att hon ställde sig välvillig till vårt förslag. Fru Moberg var inte det minsta betänksam emot att lämna sina barn till oss; vi hade gärna fått ta dem genast och behålla dem hela veckan, men det kunde vi tyvärr inte. Men en glad dag både för barnen och oss var lördagen, då vi hämtade dem. Söndagen och cirkusföreställningen blevo också över all förväntan lyckade. För de timmarna åtminstone hade då Bertil och Siv glömt att det fanns sorger i världen.

”Det här har gjort mig så gott som om jag haft en månads semester”, sade den sexåriga Siv lillgammalt, då vår värdinna frågade henne hur det varit på cirkus.

För min del fick jag nu bevista föreställningarna så ofta jag ville. Men jag var inte så förfärligt road av det. Musiken och de glada färgerna tyckte jag nog om och framför allt Olles kloka hästar, men clownen, lindans och andra tricks tyckte jag bara var obehagligt att se. På kvällarna var jag för övrigt gärna hemma för att ha varmt och i ordning tills Olle kom. Å vad jag var lycklig då jag hörde honom sätta nyckeln i dörren! Och alltid var han på gott humör då han kom, berömde allt vad jag gjort och hade en massa roliga saker att berätta.

”Tänk om vi alltid finge ha det så här”, suckade jag ofta för mig själv, då jag gick där i köket och stökade. Och om jag får säga det själv hade jag blivit riktigt duktig i matlagning och husliga sysslor. Vår gamla värdinna tröttnade heller inte på att undervisa mig, och tack vare detta levde vi både gott och billigt. Men för varje dag ryckte den tiden allt närmare, då jag måste vara beredd på att lämna detta paradiset. I det längsta undveko vi att tala om det, både Olle och jag, men så småningom måste ämnet tas upp hur jag skulle ha det då jag blev ensam. Helst hade jag förstås skaffat mig något arbete och behållit bostaden här, men något arbete som jag kunnat existera på lyckades jag inte få, trots att jag nu hunnit fylla sexton år, utan jag måste söka mig en plats, där jag hade mat och husrum på stället. Olle tog hem tidningar åt mig, och jag började studera annonsspalterna. I några kafé- och restauranter var jag och tittade på plattor, men när jag fick se vad där var att göra, trodde jag mig inte om att gå i land med det.

Äntligen fick jag en dag se en annons om att en flicka i min ålder söktes till ett mindre bageri, och det antog jag vara något för mig. Jag hade visserligen bestämt mig för att aldrig mera ta plats i bageri — men är man slagen till slant får man ta skeden i ”vackra hand” och låta bli att bestämma något. Tiden när den här bageriplatsen skulle tillträdas passade mig också så bra, det var nämligen två dar senare än Olle skulle lämna Stockholm. Och värdinnan lovade att jag gärna fick bo kvar hos

henne de dagarna. Bageriet låg också vid en så förnämlig gata som Drottninggatan, det var ju alltid ett strå vassare än mitt förra bageri som legat i en avkrok på Söder. Rätt kusligt kändes det i alla fall, då jag traskade i väg för att söka platsen. Men beträffande läget märkte jag snart att det inte var så särdeles att vara stolt över. Det var mitt i Kungsbacken, och på den tiden hade inte "den fina" Drottninggatan hunnit så högt upp. Här växte ännu gräset mellan kullerstenarna både på gata och trottoar, och på vintern — som nu när jag var ute för att söka plats — brydde man sig sällan om att ploga ordentligt, utan snön låg i ojämna drivor över hela gatan.

Över nedgången till en källarbutik i en liten röd kåk hängde en kringla med skamfilad guldförgyllning, och jag förstod att det var där jag hade att söka min lyckas stjärna. Innehavarinnan av bageriet — alltså min blivande matmor — var inte precis av den typ jag skulle ha önskat, men jag tänkte att hon var väl inte värre hon än de andra jag varit hos. Hon var mellan trettiofem och fyrtio år, föreföll det mig, och det mesta jag hade emot henne var att hon tycktes mig rent barnsligt fåfäng; det var så pass, att jag hade svårt för att hålla mig för skratt, medan jag resonerade med henne. Hon var fasligt uppbragt på sin drullige bror som satt in annonsen åt henne. Han hade nämligen satt "Fröken Nilssons" bageri, och det var verkligen oförskämt av honom, han visste så väl att hon lagt in ansökan om att få byta namn.

Svaret hade visserligen inte kommit än, men det kunde komma vilken dag som helst, hon hade därför redan börjat kalla sig med det nya namnet. Så jag skulle för all del inte säga fröken Nilsson utan fröken Lavendelberg. Och hon frågade om jag inte tyckte att det namnet passade henne. Givetvis gav jag det svar, som jag visste skulle nådigt upptas, och varför inte? Namnet tycktes mig barnsligt liksom hon själv, och då passade det ju. Skulle jag ha föreslagit henne något annat, hade det bestämt blivit något på "smink", eftersom hon var den mest sminkade människa jag dittills sett. Vi träffade i alla fall uppgörelse, hon och jag; redan dagen efter det min bror rest skulle jag börja hos henne. Hennes rörelse var mycket liten; hon hade bara en enda bagerska. Sina mesta kunder hade hon utomkring, och dem skulle jag bära ut brödet till, men hon var mycket generös och sade att jag visst inte behövde anse mig som springflicka, fast jag gick ut med brödet. Jag kunde kalla mig ensamjungfru, bagerska eller affärsbiträde vilket jag behagade, min plats hörde till vart och ett av dessa områden ungefär lika mycket. För min egen del var det likgiltigt vad jag kallades, men när jag talade om för vår värdinna att jag fått plats sade jag att det var som ensamjungfru i ett bageri.

Dagen innan Olle skulle fara följde han mig till den nya platsen med mina saker. Han ville också gärna se hur jag skulle få det. Fröken var mycket vänlig och förekommande mot oss. Hon

hade ringt till mitt förra bageri på Söder för att höra hur jag skött mig där. Och antagligen hade hon råkat ringa en dag, då den fröken hade sin goda sida vänd mot världen, eftersom hon sagt att mina goda egenskaper uppvägde de dåliga. Olle och fröken Lavendelberg kommo mycket bra överens, de sjöngo duetter tillsammans, och hon förklarade att det var skada att det inte var honom hon i stället skulle få till biträde.

*

Sista natten Olle och jag hade tillsammans, tänkte ingen av oss på att sova; vi hade inte råd att sova bort någon av de sista timmarna. Då vi packat hans kappsäck sutto vi och talade om hemmet och gångna tider och även om framtiden. Båda hoppades vi att än en gång få en sådan här tid ihop. Sista dagen såg jag inte mycket av honom; han hade så mycket göra med allt som skulle lastas in. Även under resan skulle han vara ansvarig för hästarna som han hade på sin lott. Å, vad jag önskade att jag fått följa med! Han skulle ju få fara genom hela Europa och se allt det jag så varmt längtade att få se. Till och med Rom fanns det ett svagt hopp om att färden skulle beröra. Olle lovade mig för all del att skicka vykort från alla de platser dit han kom, men det var ju långt ifrån detsamma som att själv få komma och se.

Det var svårt att hålla sig tapper när tåget rullade ut och sista skymten av Olles vita skinnmössa försvann. Och hur tomt det kändes då jag kom

hem till ensamheten i köket! På bordet stod en blomma och en liten påse frukt och ett kort med påskrift: "Hälsning från Olle!" Ingen kunde vara omtänksammare än han!

Morgonen efter randades den dag då jag steg upp för att gå in i livets gråa vardag efter den korta helg, som jag haft under denna min tid som Olles hushållerska.

III.

FRÖKEN LAVENDELBERG

Fröken Lavendelberg hade två rum ovanpå bageriet, i det ena bodde hon själv tillsammans med bagerskan, och det andra hyrde hon ut till tre herrar. Det var nämligen ett stort och fint rum, som hon till och med påstod varit en friherrlig salong på sjuttonhundratalet. Jag fick bo i bageriet som på samma gång var kök. Hälsovårdsnämnden var inte lika sträng på den tiden; nu duger det inte att använda bagerierna vare sig som kök eller sovrum.

Mitt första göra då jag kommit på morgonen blev att städa herrarnas rum. Fröken Lavendelberg var själv med för att visa hur allting skulle vara. Det var nämligen inte som att städa vilket rum som helst, sade hon; för att kunna göra detta riktigt fordrades det nära nog "konstnärstalanger", och det förstod hon att inte jag var begåvad med. I synnerhet måste man akta sig för att lägga den minsta småsak på annan plats än där herrarna ville ha den. Framförallt måste jag tänka på herr Trädgårds hörn, sade hon, han var ett verkligt mönster av ordning. Och när hon väl nämnt herr

Trädgårds namn fortsatte hon att tala om hans ordning och punktlighet, så att jag nästan började känna det kusligt. Hur skulle jag kunna städa åt en som var så noga! Men då jag nämnde om mina farhågor till fröken Lavendelberg, förklarade hon att det var alldeles onödigt att vara rädd. Han var inte bara ordentlig, han var också en vänlig och godhjärtad människa — ja, enligt hennes mening den mest älskvärda i hela världen. Saligt leende stod hon framför spegeln och ordnade sina "ostyriga" lockar, medan hon talade om vilken romantiker och drömmare herr Trädgård var.

"Kan du tänka dig", sade hon, "han tror på kärleken som på Gud. Han påstår att kärleken skall skapa om jorden till ett himmelrike, fast jag säger att han inte är riktigt kär när han genast kan se om glaset med tandborsten står till höger eller till vänster om tvålkoppen."

Medan vi voro häruppe talade hon vidare med mig om mina plikter i hennes tjänst. Vad som föreföll mig lovande var att jag inte skulle behöva stiga upp före klockan sex om morgnarna, trots att det var bageri. Och hon frågade om jag hade god sömn och om jag sov hårt. Frågorna tycktes mig lite besynnerliga, men hennes sätt att framställa dem sade mig tydligt att jag var en snäll flicka om jag sov hårt så där vid halvsextaget om morgnarna. Och jag svarade förstås att fick jag bara sova, så nog kunde jag sova hårt både till halv sex och längre. Fröken Lavendelberg gick själv upp om morgnarna och eldade i ugnen och gjorde degarna.

Hon ansåg det vara hennes plikt, sade hon, vilket jag inte riktigt förstod, då hon ju ändå hade två anställda. Vi kunde väl åtminstone ha stigit tidigt upp var sin morgon. Det sade jag henne också, men det ville hon inte höra talas om. Klockan sex skulle hon väcka mig, och därmed basta. Åt herr Trädgård skulle jag också borsta, och jag fick gå ut med hans söndagskostym två gånger, innan fröken Lavendelberg trodde att han skulle vara nöjd med borstningen. Och med det började hon omigen tala om hans ordningssinne och övriga goda egenskaper. Bland annat var han en sådan där tusenkonstnär som kunde allting, han kunde till och med baka och hade hjälpt dem i bageriet då det varit bråttom med julbaket. Han hade lärt henne ett par tre nya småbrödssorter, och en hel del andra goda uppslag hade han givit henne, bland andra namnet Lavendelberg. Hon hade annars tänkt kalla sig Blomberg, men det hade han tyckt vara ett alldeles för vanligt namn. Lavendel var hans älsklingsblomma, och han hade förklarat att Lavendelberg var ett namn med flykt över.

Sedan hon granskat både sitt ansikte och sin figur ännu en stund framför spegeln, sade hon:

”Men tro för all del inte att jag är kär i karlen; jag bara hör till dem som utan avundsjuka kan uppskatta min nästas förtjänster. Jag är för övrigt åtta år äldre och inte på långt när så vacker som han”, fortsatte hon och tillade:

”Jag vet nog att det finns folk som påstår att de äktenskap blir lyckligast, där det är just på det

viset, att mannen är vacker och kvinnan ful, men det tror inte jag på. Och ligger det något i det, skall kvinnan väl vara så ful, att hon väcker uppseende, och det gör väl ändå inte jag med min fulhet. Eller vad tycker du?" Naturligtvis svarade jag att hon var vacker, vilket jag med blygsel måste tillstå var en sanning med modifikation. Men ful så att hon väckte uppseende var hon inte, och om hon bara sminkat sig mindre, skulle hon nästan sett lite bättre ut än folket gör mest.

Jag var tämligen nyfiken på herr Trädgård och var därför ej sen att efterkomma frökens befallning att gå in och fråga, om det var något herrarna önskade då de kommit hem på eftermiddagen. Herr Trädgård kände jag genast igen efter frökens beskrivning. Onekligen var han med sina sotsvarta mustascher som gingo i korkskruvar och sina bruna mandelögon något av gammaldags kvinnotjusare, men mitt sextonåriga hjärta förblev oberört. Om det nu var i opposition mot frökens lovsånger över honom eller det var något annat vet jag inte, men jag fann honom knappast sympatisk. Antagligen var det väl inte vanligt att man gick in och frågade herrarna om de önskade något; de sågo nämligen rätt förvånade ut, och två av dem svarade genast nej, men den tredje, just herr Trädgård, sade:

"Det var min själ en lustig fråga, finns det en skapad varelse som inte önskar någonting? Hälsa tant Lavendel att jag för min del har hela berg av önsknningar, och den minsta och närmaste är

att hon skickar in en kaffebricka med nykokt kaffe och färska saffransbullar, men räkningen för kaset ska hon skicka till fader vår. Och vill hon inte ge oss kaffe på de villkoren ska vi inget ha."

Då jag kom ned i bageriet med denna hälsning skrattade fröken Lavendelberg hjärtligt och frågade bagerskan, Gurli, om hon inte tyckte att det var ett "spirituellt" sätt att tigga kaffe och alldeles likt herr Trädgård. Men Gurli tycktes heller inte vara så synnerligen betagen i karlen; hon muttrade något om att sådana där gynnare måtte väl kunna betala sitt kaffe. På det svarade fröken att hon undanbad sig dylika anmärkningar; ville hon bjuda på kaffe så var det väl hennes sak.

Jag hade flera gånger under dagen lagt märke till att Gurli och fröken Lavendelberg hade fasligt lätt för att komma ihop sig och "munhuggas", och det tyckte jag var mycket obehagligt, i synnerhet som bägge vände sig till mig och frågade, vilken jag tyckte hade rätt. Jag ville naturligtvis helst slippa bli ovän med någon av dem. Gnabbet om herrarnas kaffebricka slapp jag lyckligt ifrån, därför att fröken skickade mig till ett konditori för att köpa finare bakelser än dem vi hade, vilket jag antog hon gjorde för att reta Gurli.

Första morgonen jag vaknade i bageriet tyckte jag nästan att det var lite bakvänt att jag inte skulle rusa upp och göra degar och elda i ugnen. Jag hade vaknat av att jag hörde fröken röra sig däruppe. Hon hade ytterligare kvällen förut för-

manat mig att sova som en snäll flicka på morgonen, vilket givetvis gjorde mig ännu mer klarvaken.

Då fröken kom ned, låg jag stilla som en död mus och såg säkert ut att sova gott, då hon lyste på mig med lampan. Hon såg så strålande glad ut, medan hon gick här i ensamheten, och visan hon gnlade kände jag igen som en av mors mest älskade kärleksvisor. Då hon eldat ugnen och gjort degarna satte hon på sig en bländande vit rock, sedan hon framför spegeln bättrat på rorsorna på kinderna. Kaffet doftade härligt, och så gjorde också kakorna hon färskade upp. Jag måste tillstå att mina nyfikna ögon i smyg följde allt vad hon tog sig före, och jag kom snart underfund med att hon väntade någon — någon som hon ville göra det så behagligt för som möjligt. Hon dukade ett kaffebord för två, och det dröjde länge innan hon fick det sådant, att hon var nöjd med det. Även om hon inte haft för vana att småspråka för sig själv, så att jag fått höra att det var "han" som skulle komma, hade jag förstått det. Som pricken över i:et ställde hon en lampa med röd skärm på bordet, och några minuter därefter knarade dörren och herr Trädgård steg in. Medan fröken Lavendelberg stod framför spegeln hörde jag henne påminna sig själv att hon tog sig fördelaktigast ut med en allvarlig min, men det glömde hon visst när den väntade kom. Hon log då mot honom med hela ansiktet.

"Är du säker på att den sover?" frågade herr

Trädgård och gjorde en rörelse med huvudet åt min fållbänk.

”Ja, så man kunde bära bort henne”, svarade fröken Lavendelberg, och med det slog herrskapet sig ned vid sitt lilla gemytliga kaffebord, vilket stod precis i det hörn dit jag hade bästa utsikten från min fållbänk. Kvällen förut hade fröken Lavendelberg lika korrekt som vi andra sagt ”herr Trädgård”, och hennes röst hade till och med låtit onödigt kylig; nu på tu man hand hette herr Trädgård lillgrisen, gullgrisen och flera andra namn på gris. Något som han inte tycktes vara vidare trakterad av. Ett par gånger svarade han henne: ”Drag åt nickebo med dina grisar! Jag tycker inte som du att smågrisar är det aptilligaste som finns!” Det enda smeknamn han använde var ”tant”, vilket jag tror hon lika lite uppskattade som han grisarna. För övrigt förekom ingenting vid detta tidiga kafferep som gjorde det nödvändigt att tredje man sov särskilt hårt. Herr Trädgård hade bråttom till sitt arbete och slängde kaffet i sig med en sjungande fart; kakorna fröken Lavendelberg plockade till honom stoppade han i fickan, och med ett knapphändigt adjö var han i väg. Det var inte utan att jag tyckte synd om fröken Lavendelberg. Jag tyckte att hon haft bra liten glädje för allt det besvär hon gjort sig.

Andra och tredje morgonen gick det till på ungefär samma sätt, bara med den skillnaden, att karlen kom en aning tidigare och således hade lite mera tid att vara en smula uppmärksam mot den

överlyckliga fröken Lavendelberg. Fjärde morgonen var han påfallande vänlig mot henne, och jag undrade i min fållbänk vad han nu hade för en räv bakom örat. Jag var säker på att han spelade teater. Och mycket riktigt: innan han gick viggade han en tia av henne. Han försäkrade henne att hon redan samma eftermiddag skulle få igen både det här och det andra han var skyldig henne. Men på det svarade hon att det väl inte var frågan om lån och återbetalning dem emellan, vad som var hennes var ju också hans. Visserligen var det inte så inför världen ännu, men det skulle det ju snart bli.

”Kanske eklatera vi på min födelsedag som är om lördag åtta dagar! Jag ville så gärna få tala om för moster i Tumba och några fler hur lycklig jag är!”

Men innan hon talat ut, hade han sett på sin klocka; tiden var inne för honom att springa, så de måste uppskjuta till en annan gång att tala om det här; åtskilligt gjorde att han inte så här på rak arm kunde bestämma tiden. Hon måste i alla fall lova att de tills vidare skulle vara ensamma om sin hemlighet.

Jag låg och var arg så det kokade i mig. Att den här karlen inte hade rent mjöl i påsen, det var jag säker på. På den tiden var ännu inte uttrycket sol- och vårman präglad, men släktet fanns, och utan tvivel hörde herr Trädgård dit. En morgon hörde jag honom tala med fröken Lavendelberg om att han gjort en stor uppfinning, som utan tvivel

skulle inbringa en förmögenhet, men det fattades honom kapital för att kunna göra sitt arbete fruktbarande. Fröken Lavendelberg blev förstas mycket intresserad och började fråga närmare, särskilt hur stor den summa var som han skulle behöva. Men han svarade undvikande på alla hennes frågor och bagatelliserade såväl uppfinningen som pengarna han behövde. Det enda han lade vikt vid var att hon på inga villkor för en enda själ fick säga ett knyst om att han nämnt något om en uppfinning.

Stackars henne med alla dessa hemligheter! Jag riktigt kände med henne hur svårt hon hade för att bära dem. Och vissa antydningar kunde hon inte låta bli att göra, vilket mer än en gång blev anledning till uppträden mellan henne och Gurli. Gurli ville nämligen veta mer om det som blev antytt, men fröken Lavendelberg svarade bara att det var hemligheter.

Efter ett par dagar började herr Trädgård om igen tala om sin uppfinning, och den morgonen förklarade han att kunde fröken Lavendelberg skaffa honom två tusen kronor, skulle han kunna ha allt klart om en månad och skulle även ha kommit därhän, att han utan bekymmer kunde gifta sig. Kunde han däremot inte få pengarna, måste han för sin del slå bort alla planer på giftermål; då återstod honom ingenting annat än att packa sin kappsäck och fara till Amerika eller också — ”en kula här”. Han gjorde en hotfull gest mot sin panna. Den arma fröken Lavendelberg blev för-

skräckt, och uppskakad kastade hon sig om halsen på karlen och försäkrade honom gråtande att om det så skulle kosta henne livet, så skulle han ha de två tusen.

Hon var i alla fall ingen förmögen människa, och två tusen var ganska mycket pengar för henne. Så fort karlen gått "väckte" hon mig. Jag skulle med första tåg fara ut till Tumba till hennes moster med ett brev, och jag skulle få stanna därute hela dagen och hjälpa gumman, ifall hon behövde mig. En gammal gubbe, som bodde i gården och brukade hjälpa oss med diverse, skulle få bära ut bröd i mitt ställe. Ett byte som jag givetvis hälsade med glädje, jag hade nog hört att frökens moster skulle vara en "amper" gumma men det brydde jag mig inte om. Jag tog gärna vad som helst, bara jag kom ifrån de tunga brödkorgarna en dag. Då jag gick följde fröken mig ut i porten och bad mig att, om möjligt, lägga märke till gummans min, då hon läste brevet som jag hade med mig.

"Du förstår", tillade hon viskande, "det är det viktigaste brev jag skrivit i hela mitt liv, och mer än du anar hänger på hur moster tar det här brevet."

Nåja, jag räknade nog ut vad brevet handlade om, och jag önskade inte alls att svaret skulle bli gynnsamt; jag unnade inte karlen dessa pengar. Fröken Lavendelberg hade nog sina sidor, och hon var inte alltid lätt att göra till lags, men i det stora hela tyckte jag bra om henne. Hon hörde i alla fall

till de bättre av dem jag hittills haft plats hos, och det skulle gjort mig ont om hon blivit lurad.

Fröken Lavendelbergs moster var en stadig och välfödd gammal matrona, som jag alldeles oförskyllt genast föll i onåd hos. Så fort jag sagt vem jag var och att jag kom med ett brev från hennes systerdotter, blev hon mycket bister och började genast läxa upp mig för att vi inte skickat brevet på posten i stället för att kasta ut så mycket pengar på järnvägsbiljetten.

Jag svarade förstås att fröken Lavendelberg skickat mig, jag var anställd hos henne och måste lyda hennes order. Åt det fnyste gumman bara och förklarade, att hade jag varit klokare, kunde jag ju ha talt om för den andra token att det fanns post. För att bättra på saken skyndade jag mig att nämna att fröken Lavendelberg tänkte det möjligen var något som hennes fru moster behövde hjälp med och som jag kunde göra; jag fick gärna stanna hela dagen i så fall.

”Hjälp!”

Aldrig, varken förr eller sedan, har jag hört någon uttala detta ord i en så föraktfull ton som denna gumma gjorde, medan hon synade mig från huvud till fot. Det var också det enda hon svarade på mitt vänliga erbjudande. Sedan tog hon en papperskniv och öppnade brevet. Hon stod så att jag mycket väl kunde ge akt på hennes min, och den var — lindrigt sagt — olycksbådande. Hon hade inte mer än ögnat igenom brevet, innan hon blev

röd som en kokt kräfta i ansiktet och slog handen i bordet med sådan kraft, att både album och krukkan med "flitiga Lisa" hoppade.

"Jag tror människan har blivit spritt galen", sade hon högt, fast inte till mig, och började läsa igenom brevet nogare.

Så fort hon slutat gick hon till telefonen, och som jag kände igen numret, visste jag att det var till fröken Lavendelbergs bror. För honom relaterade hon nästan hela innehållet i brevet, trots att jag stod bredvid. Av samtalet förstod jag att han sade sig ha väntat att något galet skulle hända för den där karlens skull. Fröken Lavendelberg hade inte skrivit vem det var som behövde hjälp, bara att det var en vän till henne och att hon — ifall nu moster ville låna ut pengarna — iklädde sig skulden, som om den varit hennes. Mostern och brodern tycktes i alla fall genast vara på det klara med vem vännen var, och de kommo överens om att göra allt vad i deras makt stod för att hindra honom från att skinna den stackars människan alltför grundligt. Mig skickade gumman i väg genast; om en kvart skulle det gå ett tåg till Stockholm, och raskade jag på, borde jag hinna med det. På min fråga om det inte var någon hälsning till min matmor svarade gumman att det var det visst, men den uträttade hon själv.

Det var inte utan att jag kände mig en smula rädd för att gå hem, jag skulle naturligtvis bli tvungen att göra reda för hur jag blivit mottagen och vad gumman sagt, och det var sannerligen inte

roligt. Telefonsamtalet jag hört beslöt jag i alla fall att tåga med och för övrigt framställa hela förloppet så färglost som möjligt. Lyckligtvis var min matmor ute då jag kom, och Gurli visste inte ens när hon skulle komma igen. Alltså fick jag en liten frist, och det var ju skönt. Då Gurli och jag voro ensamma arbetade vi bra ihop och hade inte det minsta svårt för att komma överens. Innan fröken Lavendelberg gått ut hade hon sagt till Gurli att här skulle bli festligt på kvällen, och då det var ganska litet att göra i bageriet den dagen använde vi tiden till städning och rengöring. För att — som vi hoppades — glädja och överraska vår matmor då hon kom hem, gjorde vi riktigt stort fint i såväl rummen som bageriet och den lilla skrubben som hedrades med namnet butik.

Först framåt halv sextiden på eftermiddagen kom fröken Lavendelberg hem, och hon såg inte glad ut; vad vi gjort märkte hon säkert inte, vilket väl delvis berodde på att hon var så angelägen att få veta hur det gått med ärendet jag skulle uträtta. Utan att ta av sig hatt och kapp tog hon mig i enrum och ville veta besked. Så milt jag kunde framförde jag den gamla fruns hälsning, och möjligen bättrade jag på en aning ur egen fatatur. Fröken Lavendelberg såg genast en smula gladare ut och sade att hon hoppades att den viktiga sak brevet gällde skulle få en god utgång. Visserligen hade hon haft otur med vad hon under dagen sökt göra för samma sak, men hennes hopp stod till mostern. Hon anförtrodde mig att det var

frågan om pengar — och mycket pengar, men gumman i Tumba var rik.

Knappast hade fröken hunnit ta av sig ytterkläderna och komma ned i bageriet, då en släde körde in på gården och stannade framför vår ingång. Den första som klev ur släden kände jag genast igen, men det beredde mig ingen glädje att återse henne så snart, det var nämligen fröken Lavendelbergs stränga moster. Fröken rusade ut för att ta emot, och Gurli och jag skyndade efter. Utom mostern var det en annan gammal människa med, som satt med ett tre fyra års barn i knäet och till sist fröken Lavendelbergs bror.

”Ni och den lilla kan bli här hos jungfrurna en stund”, sade mostern till den gamla som hade barnet. Rösten lät lika sträng som när jag hörde den på morgonen, och hon fortsatte:

”Hjalmar och Hilda går med mig upp i Hildas rum!” (Jag visste inte att fröken Lavendelberg hette Hilda, det stod Hildegard på påsarna vi hade.) Hjalmar — fröken Lavendelbergs bror — såg dysster och förargad ut, och hon själv tycktes också ha tappat koncepterna. Den hjärtliga omfamning hon var på väg att ge mostern blev inte mer än halvgjord. Utan ett ord vidare tågade alla tre med gumman i täten uppför trapporna. Barnet, som den främmande gamla hade med sig, började gråta, och både Gurli och jag kände oss bortkomna och villrådiga om vad vi skulle göra. Det var en liten tös, mycket söt, fast undernörd och fattigt klädd.

"Vi går hem, lilla mormor", viskade hon till den gamla, "Tulli vill ingen pappa ha."

Hon viskade så högt, att vi bägge som voro inne mycket väl hörde vad hon sade, och vi sågo på varandra och undrade vad hon menade. För min del, och det var kanske så med min kamrat också, rörde det sig nog innerst inne en dunkel aning om hur det hängde ihop.

Om en liten stund hörde vi ett galltjut i trappan; det var tumbafrun som med full hals ropade:

"Pigor! Pigor! rör på benen och kom upp, er matmor har svimmat."

"Söta Gurli, spring!" bad jag. Men hon svarade:

"Nej, jag törs inte, för resten är det inte jag som är piga, det är du — spring!" Och tid att parlamentera var det ju inte, och jag måste däran.

Då jag kom upp låg fröken Lavendelberg på en soffa med en våt handduk om huvudet och var vit som ett lakan i ansiktet. Hennes bror stod bredvid med en vattenkaraffin färdig att hälla över henne, och mostern rev i en byrålåda. Efter vad vet inte jag, och antagligen visste hon det inte heller själv. Som väl var skickade gumman mig till apoteket, så jag slapp stanna inne och öka förvirringen; jag visste inte mer än de andra två vad man skulle göra. Men något besked om vad jag skulle köpa på apoteket, det fick jag inte, gumman slängde bara till mig en krona och sade:

"Säg, att du ska ha det starkaste de har för dån-

dimpen, så förstå de nog själva vad de ska ge dig."

Naturligtvis uträttade jag inte ärendet ordagrant, då jag kom till apoteket, utan jag stuvade om det lite som jag tyckte, men apotekarn drog ändå på mun åt mig; även min tolkning av vad som behövdes var nog en smula originell, och min försäkran att det gällde livet tog han kallt. Jag fick i alla fall en liten flaska med mig, och hjälpte inte det, skulle vi kalla en läkare. Apotekarns min då han gav mig det beskedet retade mig så att jag fick igen den gamla lusten att bita ifrån mig. Men jag behärskade mig: den gamla Nanna från Backskog strävade jag ju efter att växa ifrån. Fast — å, så sakta det gick!

När jag kom hem med min flaska hade fröken kvicknat vid, men hon låg fortfarande på soffan och hon kved som om hon haft mycket ont. I hennes kvidan var det ett namn som hon oupphörligt upprepade, det var: "Göran, Göran! Lille Göran!" Men nu då faran var över, hade tydligen gumman moster kommit till sunda vätskor igen.

"'Lille', en sådan där skojare", fräste hon, "tig människa, jag får kväljningar!"

Just som jag kom från apoteket hördes steg i trappan, två av herrarna kommo hem och gingo in till sig.

"Är det han?" frågade gumman mig halvhögt och gjorde ett kast med huvudet åt rummet, där de båda nykomna skrattade bullersamt. Jag visste inte riktigt vad jag skulle svara; fast jag spelade

med var jag ju inte säker på om det var tillåtet för mig att känna till de uppträdande. Och jag slapp svara; gumman gjorde det själv, hon sade att hon nog kände rösten på gunstig junkern. Hon knöt näven och mumlade bistert:

”Skratta du, din fårpäls, du ska nog få så du tiger!”

När fröken Lavendelberg hörde att herr Göran Trädgård var hemma, reste hon sig och förklarade att hon genast ville gå in till honom och av hans egen mun få höra att det var osanning allt vad hennes släktingar och deras vänner påbördade honom. Men hennes moster tvingade henne ned på soffan igen.

”Här ska ingenting talas mellan fyra ögon”, sade hon, ”nu är det jag som har hand om utredningen av den här härvan, och du håller dig stilla tills vidare.” Sedan hon sett till att dörrarna mellan rummen voro riglade — där var alltid riglat; den vägen begagnades aldrig annat än av mig då jag städade — befallde hon mig att gå ned i bageriet och hämta upp gumman och flickebarnet, de skulle också vara med om det som nu skulle komma. Antagligen tyckte frökens moster om att göra saker och ting så dramatiska som möjligt; hennes min, röst och anstalter pekade ditåt. Då jag kom upp med de två jag skickats att hämta var det inte utan att jag önskade att fortfarande få ha någon statistroll i det här dramat, så att jag skulle få se hur det utvecklade sig. Jag stannade innanför dörren i väntan på vidare order, och de kommo också strax.

”Gå in och hälsa Klas Erson att han infinner sig här, det är någon som vill tala med honom.”

”Klas Erson!” Fröken Lavendelberg och jag upprepade samtidigt namnet, och gumman tycktes belåten med den effekt hennes första salva haft.

”Ja just Klas Erson”, sade hon, och vänd till mig fortsatte hon: ”men du ska naturligtvis kalla honom som vanligt, annars få vi nog inte se honom här. Och du behöver heller inte nämna att det är någon främmande härinne.”

Jag gick ut i förstugan och ringde på herrarnas dörr, det var just herr Trädgård som öppnade, och då han fick se att det var jag frågade han genast var jag hade kaffebrickan, om jag understod mig att komma utan en sådan. Jag svarade förstås att jag ingen kaffebricka hade, bara bud att herr Trädgård skulle vara vänlig och gå in till fröken Lavendelberg ett ögonblick.

”Ett ögonblick” — han log och lät höra en lång, utdragen vissling — ”det blir nog längre visit än ett ögonblick må du tro”, sade han till mig, och vänd till sin kamrat fortsatte han: ”Var inte avundsjuk, gosse, du ska nog också få kaffe, men tanten därinne och jag har en liten affär ihop först.” Han hade tydligen inte hört att det var några främmande i fröken Lavendelbergs rum, och jag ämnade då inte upplysa honom om det. Mig hade karlen aldrig förnärat, men ändå var jag honom gramse, och då han segerstolt gick förbi mig i dörren, tänkte jag: ”Måtte gumman riktigt klämma åt dig, gubbe lille.”

Förvånad såg jag mig omkring inne i fröken Lavendelbergs rum — jag traskade nämligen efter honom dit. — Den främmande gumman och barnet, som jag hade trott skulle bereda honom den första överraskningen, syntes inte en skymt av. Fröken själv satt blek och lidande i soffan, hennes moster satt vid skrivbordet med ryggen åt den inträdande, och brodern satt i ett så undanskynt hörn, att man inte märkte honom genast. Utanför rummet var en liten tambur, och så fort herr Trädgård kom in i tamburen ropade han med sin allra lenaste röst:

”Tjänare tant! Här har du mig!”

Antagligen trodde mostern att hälsningen var ämnad åt henne, hon for åtminstone upp, som om man tryckt på en fjäder, och stod ögonblickligen med gnistrande ögon framför karlen, och utan ringaste antydning till en hälsning sade hon:

”Hut herre! — Är ni inte nykter? Kom ihåg att ni talar till en ärbar kvinna! Ni och jag har ingen anledning att vara familjära med varandra.”

Det segervissa leendet på den inträdandes läppar slocknade förstås, han började buga och stamma, medan hans hjälpsökande ögon vände sig till fröken Lavendelberg i soffan. Hon reste sig också för att gå emot honom, men än en gång tryckte mostern henne tillbaka i soffan och ställde sig själv, bastant och bred, mellan henne och mannen. Helt omärkligt hade brodern makat sig till dörren, som han låste, varpå han stoppade nyckeln i fickan. Antagligen var man rädd att den fula fisken skulle

försöka smita. Och nu började sista kapitlet i fröken Lavendelbergs korta kärlekssaga. Händelserna hade följt varandra så snabbt den här dagen och utvecklats både hastigt och oväntat, så jag kunde knappast föreställa mig att jag ännu denna morgon legat i min fållbänk och sett fröken Lavendelberg och herr Trädgård sitta vid sitt hemtrevliga kaffebord och hört dem tala om pengar och giftermål.

"Var har ni er hustru och edra barn, herr Klas Erson?" var gummans första fråga.

Nu var herr Trädgårds självsäkerhet inte mycket värd.

"Va va, mitt namn är Gör . . .", började han, och det lät som om han haft något i munnen att tugga på.

"För all del, besvära er inte, jag vet nog vad ni kallar er", bet gumman av, "men jag råder er att hädanefter låta bli att segla under falsk flagg."

"Men, min fru", tog han till igen, "det här måste vara ett fatalt misstag." Och nu tycktes en del av hans gamla säkerhet ha kommit tillbaka. Det var helt obetydligt han svävade på målet.

"Prata inte gallimatias, bekänn för henne där att ni har ljugit." Gumman gjorde en gest mot soffan, där den olyckliga fröken Lavendelberg satt. "Medge att det bara varit hennes fattiga slantar ni velat åt."

"Jag försäkrar er, min fru, att jag kan lägga dessa" — han sträckte fram två finger — "på bi-

beln och svära att jag älskar denna dam av renaste hjärta."

"Asch... snack, jag har inte frågat er vem ni älskar", gumman fnyste föraktligt och fortsatte: "Ni ska bara bekänna att ni går under falskt namn och att ni är gift och familjefar, fast ni lyckats smita från era plikter och hålla er undan ett halvår."

Nu väntade jag att fröken Lavendelberg skulle svimma på nytt, men det gjorde hon inte utan rusade i stället upp och lyckades kasta sig förbi gumman och om halsen på karlen, djupt snyftande:

"Älskade Göran, säg att du kan bevisa att det där är osanning!"

En smällande örfil av mostern var det svar den arma människan närmast fick. Göran hann nämligen inte svara, därför att det kom en annan och blandade sig i leken. Och med det förstördes nog den mest dramatiska poängen i det hela. Gumman med den lilla flickan hade stuckits undan bakom ett draperi, naturligtvis för att ropas fram i rätta ögonblicket, men nu väntade hon inte tills hon blev ropad, utan rusade fram och störtade en hel kaskad av okvädinsord över fröken Lavendelberg, därför att denna kastade sig om halsen på en gift karl. Efter gumman kom den lilla flickan och galltjöt att hon ville hem till mamma. "Pappa vill jag inte ha hem", skrek hon. Under det kackalorum som nu uppstod smög jag mig till dörren, och fröken Lavendelbergs bror, som nog tyckte det var bra att bli av med en obehörig, öppnade åt mig så

att jag fick smita min väg. Den främmande gumman var herr Trädgårds eller Ersons — vilket han nu hette — svärmor och den lilla flickan hans dotter, och i deras sällskap lämnade han redan samma kväll fröken Lavendelbergs hus.

Morgonen efter det här uppträdet väckte fröken Lavendelberg mig så fort hon kom ned i bageriet, och hon sade mig också att jag nog hädanefter fick stiga upp först om morgnarna, hon kände sig så utarbetad och förbi. Eftersom jag varit med kvällen förut och således visste vad som passerat berättade fröken Lavendelberg hela sin korta men sorgliga kärlekshistoria för mig, innan Gurli kom ned. Ja, d. v. s. den hade inte varit sorglig, förrän det snöpliga slutet kom. Hon sade sig nog ibland ha misstänkt att inte allt stod rätt till, en sådan fruntimmerskarl som han var föreföll det ju otroligt att han skulle vara obunden ännu vid trettiofem år. Men han hade talat så trovärdigt om att ingen på allvar fastnar innan den rätta kommer. Hon hade varit den han väntat på, hade han sagt redan innan han bott en vecka hos henne. Hon talade också om för mig att det varit för att ge honom kaffe som hon gått upp så tidigt. Och deras morgonstunder hade varit så ljuvliga. När hon började tala om det försvann grämlsen från hennes ansikte, och ett saligt leende kom i stället.

”Du anar inte”, sade hon, ”vilken poesi som spelat kring din bädd om morgnarna.” För de stundernas skull kunde hon förlåta honom många synder. Hon sade sig också på sätt och vis vara glad

åt att karlen gått under falskt namn; nu kunde hon ju ha kvar sin Göran Trädgård även om Klas Erson var hos hustru och barn i Hagalund.

Efter det här blevo dagarna rätt trista. När fröken inte längre var kär, blev hon ofta på dåligt humör och var oresonlig i sina fordringar. Själv var hon ute i stan och skaffade sig kunder, så att vi fick mycket mer arbete i bageriet, men vi fick ändå mycket mindre mat. Jag var så hungrig många gånger då jag gick i husen med mina brödkorgar, att jag skulle kunnat tigga mat, då jag kände doften från köken. Vi förstodo nog, både Gurli och jag, att fröken ville ta igen en del av vad hon förlorat på karlen, men det förbättrade inte saken. Till sist miste Gurli tålmodet och gick sin väg, och jag hade nog följt med, om jag inte varit så rädd för svårigheten att få en ny plats. Det var ju vinster och inte lätt att klara sig om man blev utan.

Några dagar arbetade vi ensamma, fröken och jag, men det gick ju inte i längden, utan hon måste skaffa sig en bagerska, och en dag talade hon om för mig att hon antagit en som var "djupt" religiös. Hon ville nämligen ha en i huset som hon kunde "utbyta tankar" med i andliga ting; efter sin stora hjärtesorg ville hon vända sig ifrån det "världsliga". För min del blev jag glad åt att höra detta, jag bara hoppades att hon skulle vända sina tankar från det världsliga, innan både hon och jag blevo alltför utsläpade. Och beträffande bagerskan hoppades jag att hon skulle vara lik en kamrat jag haft på en strykinrättning en gång i världen —

min kära oförglömmeliga Emma — som var en ljuspunkt i ett för övrigt mörkt minne.

Den nya bagerskan hette Serafia och var i ungefär samma ålder som fröken Lavendelberg. Men så fort jag fick se henne märkte jag att hon inte var barn av samma anda som Emma. Emma med sitt stilla hänsynsfulla väsen som aldrig trängde sig på någon eller kom med närgångna frågor. Serafia hade knappast hälsat på mig förrän hon sade:

”Och du, lilla barn, ska väl också lämna dig åt Herren och inte längre trampa syndens vägar!”

Av människans sätt att säga det här, förstod jag att fröken Lavendelberg redan sagt henne att jag inte hörde till samma fårahus som hon, men jag tyckte i alla fall att hon kunde gett mig tillfälle att lära känna hennes religion en smula, innan hon började predika för mig. Att jag inte skulle få några ljusa dagar tillsammans med henne, det var jag genast på det klara med. Och mina värsta farhågor besannades. Det ena efter det andra som var hennes göra lade hon på mig, och inte nog med det, hon ljög och skvallrade också, så att fröken ofta blev hård och ovänlig. Det enda som lät-tade upp en smula var att jag, vanartiga barn, hade nöje av att höra fröken och henne tala ”andligt”. Mest rörde samtalen sig om en predikant som just då var en kvinnornas idol. Serafia visste till och med hur många par handskar han hade och vilken sorts hårvatten han begagnade. Anledningen till att Serafia börjat ”fly världen” var en upplevelse av samma art som den fröken Lavendelberg haft.

När de kommo in på kapitlet om sina upplevelser ville jag helst ge mig på dörren. Jag hade så svårt för att hålla mig allvarlig när de i högtravande och sentimentala ord började tala om sina "förbrända hjärtan" och "avskurna hjärterötter" och naturligtvis först och sist samvetslösa karlar. Även Serafia hade i god tro givit sitt hjärta åt en gift karl. Värst var det när hon knäppte ihop händerna, vände sina ögon mot taket och med gravallvarlig röst sade:

"Min sorg har sagt mig: himlen vill tala med dig, Serafia!"

Mot mig blev den fromma Serafia värre för var dag, och jag hade nog gått min väg, om jag inte hoppats att hon själv skulle ge sig av snart. Det var inte alltid fröken och hon hade uppbyggliga samtal, ibland trätte de så stickor och strån yrde, och fröken hotade då att köra i väg henne. Men hon ville inte bort utan fjäskade för fröken, så att hon fick vara kvar dag efter dag. Hennes bästa hållhake var nog, att hon gick med bud och brev mellan fröken och den avgudade predikanten. För min del hoppades jag kunna vara kvar åtminstone ett halvår hos fröken Lavendelberg för att få ett betyg, och jag hoppades också att ju äldre och mer försigkommen jag blev dess lättare skulle det gå för mig att få en ny plats. Därtill kom även att min förståndige bror i sina brev förmanade mig att hålla ut så länge som möjligt på den plats jag var, därför att det var mindre rekommenderande att byta allt för ofta. Det var inte utan att jag var

en smula gramse på honom för att han lät talet om detta ta så stor plats i breven, då han hade så mycket annat och roligare att skriva om. Han hade nu hunnit till Köpenhamn med sin cirkus, och där fanns, efter vad jag kunde förstå, ännu mer att se än i Stockholm.

IV.

POLIS OCH PERSIANPÄLS.

Hur länge jag skulle kunnat fördraga livet med Serafia och fröken Lavendelbergs ojämna lynne vet jag inte, så hastigt som jag gjorde hade jag säkert inte flyttat, om inte försynen ingripit en smula i mitt öde. Och det var fröken Lavendelbergs dyrbara persianpäls som närmast var anledningen till mitt hastiga uppbrott. Ack ja, denna persianpäls — frökens stolthet — hade så när kostat mig livet, och säkert är att en av de dystraste dagarna i min ungdom har jag den att tacka för. Och jag kan inte låta bli att återge historien om den.

Saken var den att fröken Lavendelberg haft sin päls hos en sömmerska för att få den en smula moderniserad, och när jag hade varit ute med bröd en morgon, skulle jag hämta den. Jag fick också stränga order om hur jag skulle bära den och hur jag skulle hänga den, när jag kom hem. Fröken skulle nämligen inte vara hemma själv då jag kom. Vart hon skulle ta vägen frågade jag inte, och om jag också gjort det, hade jag nog intet besked fått, ty hon var på dåligt humör den dagen.

Sömmerskan som jag hämtade pälsen hos bod-

de någonstans på Kungsholmen. Jag antog att gatan låg ungefär mitt för Kungsbacken, och jag räknade ut att jag skulle kunna sticka tvärs över isen för att komma snart hem. Jag hade mycket arbete som väntade på mig, och dessutom hoppades jag kunna skriva några rader till Olle den dagen, han hade så länge fått vänta på brev från mig. När jag kom ned till iskanten såg jag nog att där stod en liten tavla med orden: "Varning för svag is". Men tavlan satt på sned och såg för övrigt så väderbiten och föråldrad ut, att varningen inte gjorde det minsta intryck på mig. Vintern hade sannerligen varit så sträng, att isarna borde hålla, fast det lutade mot våren, resonerade jag för mig själv. Vid själva iskanten låg ett tunt lager snö, och det syntes spår av fötter, alltså hade folk gått här, och jag klev på. Första stegen gick jag emellertid försiktigt och kände mig för, men då det föreföll stadiggt blev jag modigare och började trava fortare. . . . Krasch . . . hördes det under mina fötter, och ögonblicket efter låg jag i vattnet. Utom frökens tunga päls hade jag mina korgar halva med limpor. Fröken hade alltid för vana att skicka med dubbelt så mycket som kunderna beställt. Hennes mening var att jag skulle gå i husen och bjuda ut limpor, men det hade jag så svårt för och bar hellre hem det jag hade över, trots att hon mer än en gång örfilat upp mig för det. Min första tanke då jag åkte ned gällde frökens päls mer än mitt eget liv och jag lyckades verkligen kasta ifrån mig den på isen. Tyvärr hade jag brödkorgarna fastselade;

fröken Lavendelberg hade hittat på ett sätt med remmar över axlarna som nog underlättade betydligt då man bar, men i det här fallet kunde ha blivit ödesdigert. Fortare än jag hann tänka drogs jag ned och fick öron och mun fulla med vatten. Det obehagligaste var dånet i öronen, men jag var inte det minsta rädd, då tanken att detta var min sista vandring som en blyxt strök förbi mig. Som i en vision såg jag Olle och dem därhemma, och jag tyckte att de vinkade farväl åt mig. Vad som sedan hände, då det slutat dåna i mitt huvud, hade jag ingen förnimmelse av. Då jag vaknade hade jag kväljningar och mådde illa men hade inget minne av vad som hänt. Jag låg i ett fullkomligt främmande rum, och en människa som jag aldrig hade sett förr försökte hålla något varmt i mig. Jag kände mig som mörbultad i hela kroppen och kunde inte begripa vad det var med mig. Människan vid min säng såg också så bister och ovänlig ut, att jag inte heller vågade fråga henne något. Då jag legat några minuter kom jag i alla fall till mig så pass, att jag såg att människan i rummet var sjuksköterska, och efter hand klarnade det även för mig vad som skett. Och då jag legat en liten stund, tog jag mod till mig och frågade sköterskan var jag befann mig. I en ton som alls inte jävade hennes ovänliga utseende svarade hon att jag var på S:t Erik.

S:t Erik, det visste jag ju var "Grubbens"! Det var dit som Serafia alltid spådde att jag skulle komma, därför att jag ingenting dugde till här i värl-

den. Jag låg länge och teg, innan jag vågade fråga sköterskan något mer. Inom mig rörde sig en dunkel föreställning om att hade man en gång hamnat på Grubbens, så var det för livstiden. Men jag tyckte att det gått lite för hastigt för att vara fråga om en sådan intagning. Till sist frågade jag sköterskan lite försiktigt hur länge det var meningen att jag skulle stanna här. Som väl var svarade hon att här ville de helst bli av med mig så snart som möjligt, bara mina kläder blevo torra — men hon lade till något som verkade allt annat än lugnande, och det var:

”Sedan hamnar du nog på ett ställe där du får annat att veta.”

Dessa dunkla ord i en hotfull ton kommo mig verkligen att se spöken på ljusa dagen. Hur jag grubblade kom jag dock inte till någon annan slutsats, än att det farliga som skulle hända mig hade samband med att jag gått ned mig på isen. Nu såg jag tavlan med varningen i ett helt annat ljus, nästan lika betydande som en av de strängaste paragraferna i lagboken. Fast det föreföll mig ändå egendomligt, om det skulle vara belagt med straff att ej akta på varningen. Det borde väl stå folk fritt att riskera livet om de ville, tyckte jag. Ännu hade jag inte kommit till mig så pass, att jag hade någon tanke på att fröken och Serafia skulle undra vart jag tagit vägen som inte kom hem. Brödkorgarna kom jag nog ihåg att jag haft, och med förskräckelse tänkte jag på hur det skulle gå för mig om de lågo i sjön; då skulle jag naturligtvis bli

tvungen att betala både korgarna och brödet som var i dem. Frökens päls däremot hade jag totalt glömt att jag haft.

Efter en liten stund kom sköterskan in och sade att nu var jag nog så pass, att jag kunde besvara några frågor som en herre ville göra mig. Jag kallsvettades av ångest, men vågade inte fråga vad det var för en herre. Hon gick några minuter och sysslade i rummet, och jag tyckte att det var som en evighet, innan den där herrn kom. Min förskräckelse var nog blandad med en stor portion nyfikenhet. Äntligen kom dock en karl inklivande och satte sig vid min säng. Han såg inte hälften så bisiter ut som sköterskan, även om det var en glimt i hans ögon som jag inte tyckte om. Till en början frågade han bara hur det kom sig att jag varit så oförståndig och gått ut på isen, hur det kändes när jag sjönk och om det var kallt i vattnet. När jag svarade att jag försökte gå över isen därför att jag hade bråttom hem, log han illmarigt och frågade om det inte i stället möjligen var så att jag varit rädd för att jag hade någon efter mig som jag ville undkomma. Antagligen såg jag dum ut, och för att hjälpa mig klara tankarna började han fråga vad jag hade att bära då jag gick ned mig. Jag svarade förstås att det var brödkorgar, och jag talade också om min fruktan för att jag måste betala dem om de lågo i sjön. Han hade en anteckningsbok, och i den skrev han några ord, och när han det gjort satt han och såg ut som om han letat efter vad han härnäst skulle säga. Och det han sade

förvirrade på ett besynnerligt sätt mina tankar. I en helt annan ton, gemytligare än den han förut använt, sade han:

"Men det var väl tur att ni lyckades kasta upp er fina päls!"

Inte ens nu kom jag ihåg att jag haft frökens päls, och i min förvirring begick jag en dumhet, som jag dyrt fick sota för. Jag svarade nämligen att jag aldrig haft någon päls.

Nu försvann hans gemytlighet, han visade mig ett litet märke och upplyste om att han var polisman, och att jag nu nekade till att ha haft en jämförelsevis dyrbar päls, som jag kastat upp på isen då jag sjönk, förvärrade bara min sak.

"Det förstår ni väl", sade han, "att man lätt kan räkna ut hur det gått till: ni går i husen och bjuder ut bröd, får se en sak som lyser er i ögonen, och då ingen är tillstädes för ögonblicket lyckas ni komma ut med ert förvärv. Men långt hade ni nog inte kommit, även om inte denna lilla malör hänt er. Lyd ni mitt råd och tillstå sanningen!"

Här kanske den lilla parentesen måste göras att det på den tiden inte var så vanligt med pälsar som nu. Den dam som hade en sådan ansågs nog väl-situerad. Nu i avbetalningens tidevarv kan en springflicka säkerligen ha päls utan att behöva bli misstänkt för att ha stulit den.

Med händerna på ryggen spankulerade polisen några varv fram och tillbaka i rummet. Sedan kom han till min säng igen och frågade om jag inte kommit till förnuft och ville bekänna.

"För resten", tillade han, "har ni nog mer på ert samvete, det här var nog inte första gången. Jag tycker mig känna igen ert namn från annalerna." (Han hade givetvis innan han började förhöret skrivit upp mitt namn och mina levnadsomständigheter.)

Medan karlen talade gick den kusliga sanningen upp för mig, att jag haft fröken Lavendelbergs päls med mig. Ja, nu efter det jag nekat till att jag haft någon päls, var sanningen kuslig. Det förstod jag nog att fröken Lavendelberg skulle kännas vid sin päls, men hur skulle jag få henne hit, och vad allt kunde inte hända mig innan hon kom! Hakkande tänder av förskräckelse, började jag nu stamma fram den förklaringen att mitt huvud varit så konstigt, att jag till en början totalt glömt att jag hämtat min matmors päls hos en sömmerska och således hade haft den med mig.

Polisens hånfulla leende åt vad jag sade var rent hemskt.

"Ni är allt enfaldigare än jag trodde", sade han, "tänker ni verkligen att det går att komma undan med så grova slingerbultar?"

Om en liten stund gick mannen ut, och sköterskan kom in i stället, och nu hade hon mina kläder med sig och förklarade att jag måste upp och klä mig, nu skulle jag byta ut sjukhuset mot polisstationen. När jag tillät mig ett ord om att kläderna voro bra dåligt torra, det var ju flera grader kallt ute, kom hon med en hel rad sarkasmer om hur förfärligt det skulle vara om ett "praktblomster"

som jag skulle förkyla sig. Och utom det kallade hon mig slyna, tjuvstrykerska och en hel del annat. Ute i korridoren väntade både han som varit inne hos mig och en annan herre som också visade sig vara polisman. Fint skulle jag få åka. Utanför porten höll en hyrvagn (detta var före automobiler-nas tid) och herrarna bjödo mig stiga in. Men trots hyrvagnen med två hästar var turen allt annat än angenäm. Herrarna språkade ogenerat med varandra om mina förbrytelser. Hur obehagligt det var hade åkturen dock det goda med sig, att jag kom i mina vanliga gängor och fick huvud och tankar klara. När vi kommo fram möttes vi av den underrättelsen att någon fröken Lavendelberg som hade bageri inte fanns vare sig i Kungsbacken eller i Stockholm för övrigt. Man hade redan varit ute för att söka henne och höra om hon kändes vid mig och pälsen. Jag föstes in i ett litet rum med galler för fönstren, iskallt och otrevligt; möbleringen bestod av en bänk, ett bord och ett par stolar. Mina kläder voro som sagt långt ifrån torra, och jag frös så jag ryser än när jag tänker på det. Den tunga dörren låstes igen om mig, och jag undrade om man verkligen på allvar tänkte sätta in mig utan annan rannsakan än den som hållits, då jag låg halvt medvetlös i sängen på sjukhuset. Efter en stund, som jag antar ungefär en halvtimme, öppnades dörren och han som tidigare förhört mig kom in jämte en annan herre. De slogo sig ned vid bordet och började ansätta mig med frågor. Men nu rörde det sig inte om pälsen utan om

ett halvt dussin silverskedar, som jag skulle ha stulit på ett ställe. Den gången hade jag inte bjudit ut bröd utan haft spetsar och andra småsaker.

Man hör ibland och ser av tidningsnotiser att polisens förhörsmetoder en och annan gång kunna vara lite underliga, och efter min egen erfarenhet att döma tvivlar jag inte på att det är sant. För övrigt är det alldeles oriktigt att säga att herrarna höllo förhör, hela deras uppträdande från början och till slut gick endast ut på att med lock eller pock tvinga mig att bekänna det de beskyllde mig för. Och refrängen i allt vad de sade var att ville jag inte i godo bekänna, så hade de "tjänliga medel" till sitt förfogande. Det lät nästan, som om de haft en tortyrkammare i bakfickan.

Mitt i det de två höllo på som bäst med sina silverskedar, kom en ung man rusande in i rummet med en bunt papper i handen och en penna i högsta hugg. Utan ett ord till de två herrarna hälsade han på mig, som om vi varit gamla bekanta, och med röst och gester som skulle föreställa halsbrytande brådska sade han:

"Nå, det var ju skönt att jag träffade fröken här. Jag har just försökt att få tag i er för att ni skulle hjälpa mig med en liten utredning. Inte sant, jag vet ju att fröken har viktiga upplysningar att ge! Hur var det nu med den där fickstölden vi talade om sist vi träffades? Den där på Centralen ni minns. Ni såg ju damen som tog plånboken. Hur var det nu hon såg ut? Hon var mörk — inte sant?"

Snabbt och som det tycktes obesvärat kastade han fram sina frågor och höll pennan redo att skriva. Men nu, då mitt huvud klarnat, voro också mina tankar lediga och kunde följa honom i hans travande takt. Jag hade snart klart för mig att han ville snärja mig med dessa rappa frågor och få mig att säga någon dumhet — men den gubben gick inte. Så fort han hasplat ur sig alla sina frågor och fixerade mig i väntan på svar, sade jag honom att han misstog sig alldeles. Vi hade aldrig träffats förr, och någon fickstöld på Centralen visste jag ingenting om. Som om han inte hört mitt påstående att vi aldrig förr träffats fortsatte han — alltjämt i en förbindlig och älskvärd ton:

”Nå ja, det är ju möjligt att det inte var historien från Centralen utan den där från Stureplan! Hur var det, hette flickan ni var i sällskap med Svensson eller Persson eller var det kanske ändå ett annat namn?”

Även på detta svarade jag att jag inte visste vad han talade om. Och då drog han ännu en historia och med lika rapp tunga påstod han fortfarande att vi förut talat om ”fallet”. Till sist, då han ingen väg kom med sin älskvärdhet, bytte han om ton och förklarade att det inte var på skämt han stod här och drog sina historier. Nu ville han bara rakt på sak fråga huruvida jag ville bekänna mig skyldig eller inte till fickstölderna han talade om. Och när han gick, lovade han att han nog skulle komma igen, och då skulle vi ”talas vid i en annan ton”. Medan den här talade med mig var det en yngling

inne och lämnade en lapp till en av dem som sutto vid bordet. Att lappen rörde mig förstod jag på karlens sätt att spänna ögonen i mig. Och då jag blev ledig, började han fråga om mina affärer med spetsar, var jag fått mitt lager ifrån och hur lång tid jag gått omkring och sålt. Jag svarade givetvis, att jag aldrig sålt spetsar och aldrig haft något lager.

"Men vad säger ni", fortsatte han hånfullt, "om en av edra kunder kommer hit och känner igen er. Exempelvis hon som mist silverskedarna; hon vill nog gärna tala ett ord med er." Knappast hade han talat till punkt, innan det kom en signal som tydligen betydde att jag skulle ut i ett annat rum. De båda herrarna reste sig, och den ene grep ett hårt tag om min arm och befallde mig att följa med. Rummet jag fördes in i var stort och ljusst, och där satt en hel mängd poliser vid sina skrivbord. Vid ett av borden stodo ett par eleganta damer i samtal med honom som satt och skrev och dit blev jag ledd. Damerna drogo kläderna åt sig, som om de fruktat att jag skulle smitta dem. Men tillfrågade om jag sålt eller bjudit ut spetsar till dem svarade bägge ett bestämt "nej". Polisen bad damerna att noga erinra sig hur spetsmänniskan sett ut, om det inte ändå kunde finnas vissa likheter mellan henne och mig. Hon hade ju haft en brun kapp, och den jag hade på mig gick ju också i brunt, påpekade han. Men det hjälpte inte. Den ena av damerna såg till och med förnärlig ut, hon frågade om hon inte uppgivit för polisen att kvinnan som

bjudit ut spetsar var minst trettio år gammal, lång, kraftigt byggd och med lingult hår. Och hon bad polisen se efter om det signalementet stämde på mig.

Nu behövde jag inte stanna vid det här bordet längre, men polisen såg ut som om jag tillfogat honom en personlig förolämpning genom att vara så olik henne som gått i husen med spetsar.

När jag kom tillbaka in i rummet där jag varit förut, kom en yngling med en portion mat, som han satte på bänken bredvid mig, och nog var jag hungrig så det skrek i magen, men att äta här, det rådde jag inte med. Jag kunde inte begripa att fröken Lavendelberg inte lät höra av sig. Det var långt fram på eftermiddagen, och jag hade ju gått bort på morgonen; om hon inte brydde sig om mig, tyckte jag hon skulle ha tänkt på sin päls. Om hon misstänkt att jag rymt med den, borde hon väl ha vänt sig till polisen, och då skulle ju den här historien ha klarnat. Visserligen hade hon på morgonen sagt att hon skulle bort, men det föreföll mig otroligt att hon skulle vara borta hela dagen. Polisens förklaring att det ingen fröken Lavendelberg fanns, grubblade jag också på. Ett par gånger hade jag försökt säga poliserna att om de inte funno någon fröken Lavendelberg, kunde de försöka få tag i fröken Nilsson och hennes bageri, men jag fick aldrig säga ut det. Så fort jag började, röt man åt mig att jag skulle tiga, tills jag blev tillfrågad om något. Ja, den ene till och med reste sig och hotade att "täppa till munnen" på mig, om jag

inte teg. Jag ansåg nämligen min upplysning så viktig, att jag ett par gånger började att försöka få fram den.

Efter en liten stunds ro kommo mina plågoandar tillbaka och började "förhöret" på nytt, det var nästan som om de trott mig om att ha begått alla bovstreck som förblivit ouppklarade de sista tio åren. Till sist, när de inte vare sig med hot eller hån lyckades få mig att "bekänna" någonting, gingo de äntligen sin väg men låste dörren omsorgsfullt efter sig. Jag började nästan bli nyfiken på vad de skulle göra med mig till sist. Lång tid till funderingar fick jag emellertid inte, det kom en man som jag förut inte sett och förklarade att jag skulle följa med honom. Lös fick jag inte gå den här gången heller, mannen höll min arm som i ett skruvstäd, fast det bara var tvärs över en korridor vi skulle gå. Det första jag upptäckte i rummet jag kom in i, var fröken Lavendelbergs päls som hängde över en stol. Han som lett in mig var så pass mänsklig, att han lät mig sitta på en bänk vid dörren, tills det kom ett par herrar in och slog sig ned vid ett stort blankpolerat bord mitt i rummet.

Han som nu ledde förhöret var en litet äldre man, lugn och hovsam, och han varken röt eller hotade då han uppmanade mig att berätta hela historien om den olycksaliga pälsen. Varken han eller den som satt bredvid honom avbröt mig eller gjorde någon min som förrådde huruvida de trodde eller tvivlade på vad jag sade. Sedan jag slutat,

skrevo de några minuter, och han som förde ordet ställde några frågor till mig, alltjämt i samma lugna och behärskade ton. Nu äntligen fick jag komma fram med att man borde söka efter fröken Nilsson i stället för Lavendelberg. Och sedan herrarna slagit i en bok några minuter sade den ene:

”Jo, det har sin riktighet, att det i Kungsbacken finns en kvinna Nilsson som driver bagerirörelse.”

”Vad heter er matmor i förnamn?” frågade han. Även det stämde med mina uppgifter. Nu gällde det bara att få tag i denna människa. Då jag nekande besvarat frågan om hon hade telefon ringde han och gav order att en konstapel skulle bege sig till det och det numret i Kungsbacken. Vidare order fick jag inte höra, eftersom jag i samma ögonblick fördes tillbaka dit där jag varit förut. Jag skulle där vänta på sakens vidare utveckling. Det var i alla fall ljuvligt med denne siste rannsakare som behandlade mig som människa.

Nästa gång jag hämtades in i samma rum hörde jag en bekant röst: Serafia, som talade i hög diskant om alla mina oarter. Särskilt beklagade hon sig över att jag den här dagen hållit mig undan och lämnat allt som var att göra åt henne ensam. Nåja, det var ju inte polissak, och polisen brydde sig inte om det heller, frågan var bara om hon kände igen mig, och om hon kunde säga huruvida pälsen tillhörde fröken Nilsson-Lavendelberg. På den första frågan svarade hon ”ja” men på den andra ”nej”. Fröken Lavendelberg hade ingen päls, på-

stod hon, utan bara en grå ulster, som hon flerfaldiga gånger sagt att hon skulle låta färga.

"Det har hon senast sagt i dag innan hon for till sin moster", försäkrade Serafia. Och antagligen hade polisen fått höra motiveringen till att ulstern skulle färgas, om han inte avbrutit Serafias svada. "Ja tack, lilla fröken", sade han, "ulstern och färgningen blir en senare fråga, den bryr vi oss inte om nu." Och med en skarp blick på mig frågade han:

"Nå, vad säger ni nu? Ni hör att er kamrat förnekar att pälsen tillhör er matmor."

Två lyckliga tankar hade fallit mig in, medan Serafia talat: Sömmerskan som lagat pälsen kunde ju intyga att jag hämtat den hos henne, och man kunde träffa fröken Lavendelberg på telefon, då jag nu fått veta var hon fanns. Oviss om vilket jag skulle nämna först dröjde jag lite med svaret, och antagligen tog polisen mitt dröjsmål som tecken på dåligt samvete. Han satte ögonen ännu skarpare i mig och sade:

"Nå, raska på med svaret!" och då äntligen fick jag mål i munnen och nämnde sömmerskan och hennes telefonnummer och även att man kunde träffa fröken Lavendelberg på telefon.

"Varför har ni inte sagt det förr?" frågade polisen och ringde upp sömmerskans nummer. Och sedan han talat med henne ringde han till Tumba och träffade fröken Lavendelberg. Sedan han lyssnat på henne en stund sade han:

"Om det är persian eller ej kan jag inte säga,

och flickan har inte gått till pantbanken utan i sjön med den.”

Naturligtvis blev fröken utom sig av förskräckelse, det förstod jag redan innan jag hörde mannen säga:

”Nej, nej, lugna sig fröken, pälsen är på det torra och flickan med för den delen — men det kanske intresserar mindre”, tillade han lite spydigt.

Nu äntligen kunde jag andas ut; nu var det här eländet uppklarat. Serafia fick sig en skrapa för att hon for med osanning. Men jag fick samla glödande kol på hennes huvud genom att säga att frökens päls nog var bortlämnad redan innan hon kom i fröken Lavendelbergs tjänst. Fast frestelsen att tuga med det var rätt stor. För övrigt är jag ganska säker på att hon kände till det fina plagget, även om hon inte sett det. Trots hjärtesorger talade fröken Lavendelberg ofta om sin persianpäls, och Serafia och hon hade till och med en gång varit i luven på varandra för samma sak. Serafia ville nämligen inte tro att det var äkta persian utan ”imitation”. För min del kände jag på den tiden inte till vad det ordet betydde; jag tyckte det lät stiligt och kunde inte begripa frökens ursinne.

*

På natten efter det här doppet och dagen i polisens kalla rum sjuknade jag. Det började med förfärliga frossbrytningar, som inte ville sluta, trots att Serafia både gav mig varmt att dricka och höljde på mig allt som fanns tillgängligt. Den natten

kom jag underfund med, att när Serafia bara glömdes hur from hon var, kunde hon vara en riktigt hygglig människa.

Med första tåget på morgonen kom fröken hem, och så fort hon övertygat sig om att hennes skatt hängde oskadad i garderoben började hon bekymra sig för vad hon skulle göra med mig. I bageriet kunde jag naturligtvis inte ligga, och i en garderob, som Serafia föreslog, vågade hon inte lägga mig, ifall något skulle hända. Att tillkalla läkare var också en kvistig historia, den lön jag hade innestående skulle säkert inte räcka till arvode. Efteråt förstår jag att det nog var ganska illa med mig den gången, eftersom jag kunde höra deras resone-mang om vilket bekymmer min sjukdom drog över dem utan att det rörde mig det bittersta. Men den här gången fick jag pröva sanningen av ordspråket: "När nöden är som störst, är hjälpen som närmast."

Mitt i deras bekymmer kom det ett vykort till mig, och på det stod telefonnummer och adress till en nygift backskogsflicka bosatt i Stockholm; hon ville att jag så snart som möjligt skulle komma och besöka henne. Själv orkade jag inte läsa kortet, men fröken läste det och tog det som ett budskap från ovan. Hon gick genast ut och telefonerade och knappt en halvtimma senare var min väninna hos mig, och samma dag blev jag överflyttad till hennes hem. Mina vänner kallade förstås hem en läkare, och när denne undersökt mig sade han — vad man ju bara kunde vänta — att det närmast var en grundlig förkylning, men

jag var också så undernärd och överansträngd, att han menade det inte fanns mycket livsdugligt hos mig. Fick jag inte lämplig vård så var det inte mycket hopp att jag skulle övervinna det här. Han frågade lite om mina förhållanden, och när han fick höra hur jag hade det, lovade han att laga så jag kom in på ett sjukhus. Men mina kära snälla vänner ville inte släppa mig. De lovade att sköta mig precis efter doktors föreskrifter, och det löftet höllo de samvetsgrant. De kallade mig sitt första barn och skötte mig så kärleksfullt, som om jag också varit det. Som väl var, började jag snart bättra mig, och efter bara en veckas tid förklarade doktorn att jag var som en helt annan människa. När jag var som sämst hade doktorn ibland kommit två gånger om dagen, säkert hade han gjort en åtta tio besök hos mig, och det var med bävan jag tänkte på räkningen och vem som sen skulle betala den. Och en vacker dag tog jag mod till mig och frågade honom hur mycket det skulle bli ungefär. Han log på ett sätt som kan värma hjärtat än i dag och svarade att sankte Per fick skriva det på hans inträdesbiljett till himmelriket.

När fröken Lavendelberg fick höra att jag var bättre, ville hon ha mig tillbaka, men om det också var smickrande för mig, sade jag dock nej. Visserligen tänkte jag inte länge ligga mina vänner till last, men bageri hade jag fått nog av. Det hjälpte inte ens att fröken lovade skicka i väg Serafia och ta en ny bagerska. Jag blev hos mina vänner tills is och snö började smälta, men då vårsolen kändes

varm och jag såg knopparna svälla i Humlegården ville jag ut och pröva mina krafter på nytt. Och den här gången bestämde jag mig för att söka plats på landet, men inte i trädgård eller på fabrik utan i ett hem. Enligt min egen mening började jag nu bli riktigt styv i hushåll, dels hade jag ju erfarenheten från den tid då jag hushållat åt Olle, och dels hade jag lärt en del här i mina vänners hem. Den här sista goda tiden hade väckt upp mina livsandar, så att jag på nytt börjat drömma den gamla drömmen om att komma mig upp i världen. Och det fanns ju stora utsikter, även om man gick "hushållsvägen". Varför skulle inte jag kunna bli något sådant som skolkökslärarinna eller öppna ett pensionat och ha hushållselever? Men givetvis fick jag finna mig i att börja från nedersta trappsteget, och därför gick jag att söka mig plats som ensamjungfru på landet. Med klappande hjärta läste jag annonserna om kokerskeplatser; det skulle nog inte dröja så länge, innan jag trodde mig om att söka en sådan.

Jag hade tur den här gången. Redan första dagen jag gav mig ut, fick jag genom ett kommissionskontor anvisning på en sådan plats som jag önskade: på landet, men det fanns inte ladugård eller annat utearbete utan man fick helt ägna sig åt hushållet. Modern till min blivande fru bodde i Stockholm, och henne skulle jag göra upp med. Det kändes nästan som om jag dragit en vinstlott i livets tombola när jag fick adresslappen till gumman.

Vi kommo också lätt till samförstånd med varandra, gumman och jag. För henne var det viktigast att jag inte begärde någon hög lön och att jag inte hade för vana att springa ute om kvällarna. Att jag inte kunde det ena eller det andra som hon frågade om, ansåg hon vara bättre än om jag varit fullärd. Med en som ingenting kunde skulle den unga frun bli tvungen att sätta sig in i hushållet, som hon egentligen inte var road av. Men hennes kloka mamma menade att hade hon varit "road" av att gifta sig, så måste hon också bekväma sig till att lära sig sköta huset antingen det var roligt eller inte. Mannen var inspektor på ett gods, och utom honom var det en bokhållare och en lantbrukselev som den unga frun hade i maten. Hitills hade hon haft sin mors gamla trotjänarinna hos sig, men när hon nu varit gift i femton månader var det inte för snart att hon själv fick överta ansvaret, tyckte gumman. Då hon hörde att jag kunde vara klar att fara redan följande dag, var hon mycket belåten. Hon ville ha sin gamla Hilda tillbaka ju förr dess hellre. Men innan jag for skulle jag komma upp till henne ännu en gång och få en del matrecept och instruktioner för övrigt.

Då jag kom upp dagen efter var en syster till min blivande matmor hemma, och när hon fick se mig, protesterade hon energiskt mot att man skulle skicka ut mig till den unga och oerfarna frun. Naturligtvis hade Hilda skämt bort henne, låtit henne slippa alla bekymmer för hushållet, och hur skulle det då gå, om hon fick en som var lika bortkom-

men som hon själv! Den unga damen bad sin mamma betänka att det ändå fanns tre herrar som skulle ha mat — och ordentligt med mat. Fru Gunhild hade ju också sin lille, som bara var två månader, och flickan som såg efter honom var ju också bara en barnunge.

Det där lät så klokt och riktigt, men den gamla frun lät inte tala vid sig. Hon hade fått för sig att jag var den rätta, och därvid blev det. Och jag gillade fullkomligt hennes ståndaktighet. Hon höll en liten repetition i det hon sagt mig dagen förut, och tack vare mitt tämligen goda minne kunde jag nöjaktigt besvara hennes frågor, vilket i hög grad stärkte hennes förtroende till mig. Matreceptet och en tjock kokbok, som hon gav mig, lovade jag att grundligt studera, och mitt löfte var sannerligen inga tomma ord utan verkligen av hjärtat menat. Så långt det stod i min förmåga ville jag göra mig gummans förtroende värdig, och jag trodde ju att min förmåga sträckte sig ganska långt.

Då mina vänner följt mig till stationen och jag steg på tåget för att fara till min nya plats var jag knappast ledsen över att det lyckats så illa hos fröken Lavendelberg; skämdes gjorde jag kanske, men ledsen var jag inte. Nej, ingen kunde vara gladare än jag då tåget ångade ut. Jag kände det nästan, som om jag haft vingar och flöge mot ljusare öden,

---

V.

HEMBITRÄDE.

Resan till min nya plats var ganska lång, och det var jag inte ledsen åt. Jag skulle få sitta på tåget över en timme och sedan åka efter häst mer än dubbelt så länge. Mina vänner hade försett mig med lektyr, för att jag inte skulle ha "långsamt" under vägen. Jag måste le för mig själv när jag tänkte på något så orimligt som att det skulle kunna bli långsamt på en resa. Vartenda ögonblick mötte ju något nytt. Och det blev ej heller mycket läst, hur glupsk jag än annars var på att läsa. Så fort tåget kommit utom staden gick jag ut på plattformen, och i salig hänryckning kände jag vårens vindar svepa omkring mig. Himlen var blå och solen sken. Här och var på dikeskanterna blänkte en gul hästhov, och björkarna skiftade i lila och en aning grönt. En stenig skogsbacke med krokiga martallar lockade tårar i mina ögon: backen bakom vår stuga såg ut precis så där. Om jag haft papper och penna tillgängliga tror jag säkert att jag i detta ögonblick försökt skriva vårpoesi och naturligtvis också en vers om min steniga men undersköna hemsocken. Men eftersom jag inget papper hade, fick

jag nöja mig med att bara drömma. Under konvalescenstiden hos mina vänner hade jag haft lite tid att läsa och även tillgång till böcker och tidningar. Den förmånen hade jag förstås utnyttjat och därför var det nu mycket nytt som tumlade om i min hjärna. Och utom vad jag läst hade jag också gått och hört en del föredrag. På den tiden fanns det ännu ungsocialister med stora hattar, stora ord och ännu större gester fulla av ungdomlig glöd och liv, så att de röda halsdukarna fladdrade, även om det var fullkomlig vindstilla. Jag var kanske av naturen lite för tam för att på allvar komma med, men nog jäste det i min själ. Ett föredrag av Hjalmar Branting hade så gripit mig en gång, att jag gått ute en hel natt och för mig själv deklamerat profeten Amos — min revolutionsskald framför andra. Och känslan av förräderi mot ungdomen som det släkte, vilket nu är ungt, givit uttryck åt, var heller inte alldeles främmande för mig. Bara några dagar före denna min resa till landet hade jag, på tal om tidens unga kampglada själar, skrivit till en bekant: "Tänk vad de skulle uträtta, om inte gubbarna satte krokben för dem." Men denna soliga dag på tåget visade jag bort alla vemodiga tankar; livet var härligt! Inte ens den långa listan av plikter och förmaningar, som modern till min blivande matmor lämnat mig, lyckades fördunkla solens sken. Den enda lilla tagg av oro jag något ögonblick kände gällde ett löfte som jag givit gumman. Det nämligen att barnflickan hos herrskapet därute och jag — helst både morg-

nar och kvällar, men viktigast om morgnarna — tillsammans skulle sjunga en eller ett par verser av en viss angiven psalm. Jag visste ju av erfarenhet att har man plats, så har man annat att tänka på om morgnarna än att sjunga. Det är först senare som livet lärt mig att en stunds andhämtning på morgnarna kan vara till hjälp i stället för hinder med plikterna som vänta. Fast när man som jag ej är begåvad med sångröst, är kanske psalmsång inte det allra lämpligaste, om man vill ha en stund att "samla" sig på. Men jag hade inte nämnt för gumman att jag var utan sångröst; hon kunde ha ansett denna brist som ett minus beträffande min lämplighet för platsen. Jag ville i alla fall försöka att få barnflickan att sjunga. Den här gången skulle jag då äntligen få en kamrat som var lite yngre än jag. När jag tänkte på det, tyckte jag att jag växte ett par tum både till kropp och själ. Men timmen på tåget gick allt för fort, konduktören gick förbi och nämnde namnet på den station där jag skulle stiga av; det var nästa station. Lite längre hade det gärna fått vara. Men jag var också nyfiken på målet för min resa, så för den skull var det ju bra att det gick fort.

Vid stationen stod en man med häst och vagn — en präktig häst och en fin vagn — och han hade kommit bara för att möta mig.

Det var nog första gången i livet en sådan heder hände mig, och det var inte utan att jag kände mig en smula förlägen — min enkla person och mitt fattiga bagage. Men mannen som mötte mig var

en fryntlig gubbe, som inte alls låtsade om, ifall han tyckte att jag såg lite för enkel ut. Han kallade mig "jungfrua", och den titeln tyckte jag om. Vi blevo genast riktigt "buss", han och jag, och det tog jag som ett gott förebud. Under vägen pekade han ut alla gårdar vi foro förbi och talade om vem som ägde dem också. Han var född här i trakten, och han var stolt både över folket och bygden. Givetvis hade han också en hel del att berätta om mitt blivande husbondefolk, men både frun och herrn voro "utbölingar" och kunde förstås inte jämföras med dem som voro födda här. Inspektorn var nog en duktig karl, men han hade kommit med en sådan massa "nymodigheter" i lantbruket, att varenda arbetare hade blivit konfys. Frun var vacker "som en ros från paradiset" men det ledsamma var att hon själv visste om sin skönhet lite för mycket. Gubbens ljusa ansikte blev riktigt mörkt när han kom in på det kapitlet.

"Nog är hon den grannaste i sju kyrksocknar", sade han, "men hon är också den högfärdigaste. Hon går klädd i siden och sammet som om hon vore en prinsessa, och guldringar har hon både i öronen och på alla fingrarna. — men", tillade han lite tveksamt, "duger till något i huset det gör hon inte."

Gubben tycktes vara väl insatt i hur det gick till i inspektorns hem. Han talade om för mig hur många golv det var att skura, hur ofta man skulle baka, och vilka dagar det var stortvätt. Var det

riktigt som han sade, skulle jag då inte få långsamt i brist på arbete åtminstone.

Fruns syster hade per telefon förberett henne på vilken ynkelig liten pigstackare hon skulle få, och det var inte med någon synnerligen glad min hon tog emot mig när jag kom. Lyckligtvis var Hilda — trotjänarinnan hos fruns mor — ännu kvar, och hon tyckte inte att det var något fel: varken min ungdom eller att jag var liten till växten och okunnig. Själv hade hon inte varit mer än femton år då hon kom till fruns mor, och denna hade också varit ung och nygift, men aldrig hade något mankerat i det hemmet. Det var med beundran jag såg på Hilda, men jag hyste nog en smula bävan för att både fruar och jungfrur urartat lite sedan den dagen hon börjat sin tjänst. Min tillfredsställelse med att jag skulle få en kamrat som var yngre än jag blev också lite avsnoppad. Yngre var hon nog, men nästan hela huvudet längre än jag och mycket kraftigare byggd; dessutom var hon stockholmsbarn och betydligt mera med sin tid än jag var. Vi skulle bo tillsammans, och inne i vårt rum på kvällen talade jag om för henne vilka instruktioner jag fått av den gamla frun i stan, och jag frågade henne också om hon hade sångröst och ville vara med om att sjunga den där psalmen. Men då gapskrattade hon och frågade om jag hade en skruv lös. För övrigt kommo vi överens om att hålla ihop och hjälpa varandra, och det var ju alltid en ljuspunkt.

Första morgonen ville jag i alla fall hålla mitt

löfte och började sjunga, medan jag klädde mig, men då flickan, som skulle få sova en halvtimme längre än jag, blev ond och hotade att kasta vattenkaraffen i huvudet på mig om jag inte teg, måste jag sluta.

Av nåd hade fruns mor lovat att Hilda skulle få bli kvar två eller tre dagar efter det jag kommit, och det var sannerligen en härlig sak. Utan hennes hjälp med starten hade det nog varit omöjligt. Herrarna voro riktiga kinkblåsor, omöjliga att göra till lags. Hilda hade så noga undervisat mig om hur deras morgonvällingar skulle vara — alla tre skulle nämligen ha olika. Men när jag kom in med brickan frågade genast en av dem, om det var Hilda eller jag som kokat vällingen, och jag svarade gladeligt att det var jag. Hilda hade smakat av all tre portionerna ute i köket och sagt att de var precis som de skulle, och då fanns det ju ingen anledning att dölja vem som lagat till kallaset.

”Jaså”, han höll näsan över skålen och fortsatte: ”ja det känns, vällingen luktar vidbränd lång väg.” De andra luktade också på sina portioner och sköto dem ifrån sig.

”Det här får du ta ut”, sade inspektorn — herrn i huset — och hälsa Hilda från mig att hon får vara snäll och koka ny välling åt oss.”

När jag kom ut till Hilda i köket, sade hon:

”Ja, du skulle inte varit så dum och sagt att det var du som kokat den.” Och hon fortsatte: ”sätt skålarna i hett vatten, så de inte kallnar, och vänta

så pass stund som det bör ta att koka om, sedan går du in med dem igen. Men du behöver ingenting säga, så vitt de inte frågar, gör de det, ska du givetvis säga att det är jag som lagat till de här portionerna — synden med nödlögnen får komma på mig."

"Nå", frågade inspektorn då jag kom in, "Hilda var väl snäll och gjorde som jag bad?" Och jag mumlade förstås det svar jag blivit inlärd. Viktigpettern som börjat fråga, då jag var inne första gången, stack genast näsan i sin skål och förklarade med kännarmin att det här var välling som hette duga, den här portionen doftade härligt. De andra två instämde, berömde Hildas kokkonst och började sleva i sig. Hilda log då jag kom ut till henne och berättade vad de sagt, men för mig öppnade episoden en dyster framtidsutsikt — hur skulle det gå när Hilda inte fanns här. Det var ju hopplost att tänka sig kunna göra dem till lags, de hade ju inte smak för mat, ledo bara av klandersjuka. Men Hilda var en god själ; deras beröm steg henne inte åt huvudet, hon lovade hjälpa mig att ännu ett par gånger sätta deras smak på prov, och sedan skulle hon tala förstånd med dem innan hon for sin väg. Och nästa prov kom också samma dag. Det var kabeljo till middagen, och när jag kom in med såsen, som Hilda alldeles egenhändigt lagat, vände inspektorn sig till sin fru och frågade huruvida hon visste om Hilda själv kokat såsen eller hon låtit "jüntungen" göra det. Men frun hade varit ute på förmiddagen och visste således

igenting, Hilda kom bakom mig i dörren och hon svarade i fruns ställe.

"Flickan ska ju lära sig laga mat", sade hon, "därför har jag låtit henne koka såsen — och det är sannerligen inget fel på den", tillade hon med eftertryck.

Den unga frun såg lite frågande ut och började röra i såsen; hon undrade om den inte var lite för tjock. Efter henne rörde hennes man, och han påstod att det var gröt i stället för vad det skulle vara, de andra båda herrarna rörde också, och de hade ännu starkare ord för sin kritik. Kabeljo var inspektorns livrätt, men det hängde också på hurdan såsen var, därför vände frun sig till Hilda och frågade om hon inte för denna enda gångs skull ville vara vänlig och koka annan sås. Den goda Hilda murrade förstås; alltsammans måste ju tas ut och hållas varmt, det var ju inte gjort så i en handvändning att koka en sås. Men såväl frun som herrarna förklarade sig inte ha någon särdeles brådska, de väntade gärna.

När vi kom ut i köket, sade Hilda till mig:

"De ska visst få annan sås, och den här gången ska du koka den."

Lyckligtvis hade vi god fart i spisen, och på en liten momang hade jag mitt mästerprov färdigt. Precis efter samma recept som Hilda kokat och inte det minsta varken tjockare eller tunnare. Vi följdes åt in, Hilda och jag, den här gången också och nu smackade inspektoren belåtet när han öste till sig sås.

"Tack, Hilda", sade han, "den här är precis på pricken som den ska vara."

Nog var det retsamt men på samma gång en tröst för mig, det visade ju att jag inte var alldeles urbota i fråga om matlagning.

Ett par gånger till hände liknande, men både Hilda och jag tego med det tills hon skulle fara. Ja, det förstås jag sade ingenting den dagen heller. Hilda talade i enrum med herrskapet om saken. Och jag tror nog att herrarna skämdes en smula, åtminstone åto de sin välling om morgnarna och tego. Innan den snälla Hilda gav sig i väg, gjorde hon i ordning så mycket som möjligt av maten för de närmaste dagarna, så att frun och jag skulle ha det lätt tills vi blevo lite vana. Å vad jag saknade den goda själen när hon farit! Hilda var visst ett namn som gjorde människorna snälla. Hilda på min första arbetsplats tänkte jag ju på med både glädje och tacksamhet.

Gubben, som hämtat mig vid stationen, hade rätt, här var ganska många skurgolv och mycket annat att göra, så jag hade knappast lindrigare här i fråga om arbete än jag haft på mina platser i stan, men jag trivdes bättre här och jag kom snart underfund med att frun var mycket bättre än gubben framställt henne. Tack vare Hildas omtänksamhet att hjälpa oss så bra på traven gick det bättre för frun och mig med hushållet än vi vågat hoppas. Det enda herrarna anmärkte på var att vi tog till för lite av läckerheterna vi lagade, men den anmärkningen tog inte jag åt mig, där-

för att jag alltid ville ta till mera, men frun ville ha det så nått för att inte bli "bondsk". Hon hade för sig att bönderna hade jättestora grytor och kokade massor av mat, och det menade hon visade brist på "kultur". När jag hörde henne säga det, gick det upp för mig vad min skjuts-gubbe menat när han sagt att frun var "så kultur", att hon inte ville låta folket äta. Hilda hade alltjämt, påstod han, haft strid med henne för hennes kultur. Nu förstod jag att han förväxlade kultur och snålhet. Men snål var hon inte, bara en smula onödigt svag för det estetiska.

Mitt första missöde — och ett som var verkligt svårt — hade jag då jag skulle slakta en stor gädda en dag. Det var en väldig bjässe, den största gädda jag dittills sett; en av drängarna på gården hade hjälpt mig att få upp den ur fisksumpen, men jag tänkte inte på att be honom också hjälpa mig att ta livet av den. Hon slog och levde i sitt nät redan innan hon kom på det torra och skrämde mig väldigt, men värre blev det när jag fick upp henne i köket. I det längsta väntade jag på att "drottning Kristina" skulle komma och hjälpa mig med eländet, men vi skulle ha gäddan till middag, och då ingen hjälp hördes av var jag tvungen att försöka reda mig själv. Frun rådde mig att slå ihjäl odjuret med en yxhammare, och hon pekade ut ett ställe i gäddans nacke där jag skulle slå. Kallsvet-tig av obehag grep jag fisken så som frun beskrev för mig, lyfte yxhammaren och drämde till. Hur jag slog vet jag emellertid inte, offret kom undan

med ett nyp i nacken som visserligen blödde men var långt ifrån dödligt. Åtminstone att döma av den bärsärkagång kring köket som den sårade gjorde. Slaget hade i stället för där det var ämnat, träffat min hand som kändes som om både kött och ben krossats. Om jag inte varit så rädd för besten som rasade omkring mig, hade jag säkert svimmat, så ont gjorde det. Från diskbänken tog gäddan ett högt hopp och hamnade i ett mjölkfat, så att mjölken stänkte över hela köket. Som väl var tumlade hon sedan i golvet efter att ha sopat ned en trave assietter och några dricksglas. Själv kände jag mig alldeles yr i huvudet, och jag tror att jag snurrade runt lika vilt som gäddan. Min sönderslagna hand blödde, så att jag måste vira en handduk om den, men även om jag haft bägge händerna lediga hade jag nog känt mig lika hjälplös. Allt gick så hastigt, att frun de första ögonblicken stod alldeles konfys, men när hon kommit till sig blev hon fullkomligt vettskrämd, samlade åt sig kjolarna och hoppade upp på vedlåren där hon blev stående och gallskrek. Och till det väsen som redan var kom ytterligare det att katten och fruns lilla terrier också blandade sig i leken, hunden ilsket skällande, medan katten bara kunde fräsa och snurra runt. Lyckligtvis hade vi kontoret i våningen under, och bokhållaren som hörde stormen i köket kom till undsättning.

Jag måste ge mitt unga herrskap det erkännandet, att de togo förlusten av porslinet med beundransvärt lugn. Visst grät frun en vers, när det blev

stilla och hon fick se närmare på förödelser. Men hennes man tröstade henne. För min egen del var jag mest rädd att jag skulle bli avskedad till följd av olyckan med min hand. Även om jag förut rätt mig med sysslorna hade det ju inte gått glänsande, trots bågge mina friska händer, och hur skulle det då gå med bara en hand?

Samma dag olyckan skett gick det något så när, och jag försökte så gott jag kunde dölja hur illa det var. Men under natten värkte det ohyggligt, och på morgonen var handen tjock och stel. Om inte barnflickan varit så hygglig och hjälpt mig, hade jag inte alls kunnat klara mina morgonsysslor. Men när frun fick se hur handen såg ut, bestämde hon genast att jag skulle fara till läkare, hur jag än protesterade. Till all lycka var det inte så farligt som det såg ut, men i fjorton dagar måste jag gå med armen i band. När frun hörde det blev hon nog bekymrad, men eftersom jag så gärna ville vara kvar hade hon inte hjärta att skicka i väg mig. Barnflickan som, trots att hon inte ville sjunga psalmer, dock var en god kamrat, lovade att hjälpa mig, ett löfte som hon hederligt höll. Och utom henne hade vi ju "drottning Kristina", en gammal, lite — eller rättare mycket — underlig människa. Hennes rätta plats hade nog varit på ett sinnessjukhus, men då hon ingen ofredade och levde utan att ligga någon till last, fick hon bo kvar i sin stuga och sköta sig bäst hon ville. Till oss kom hon var dag och bar in ved och vatten, och för övrigt hjälpte hon till med vad man bad henne

om. Och tog man henne bara från den rätta sidan var det mycket hon kunde göra. Men man fick låta bli att fråga vad hon skulle ha för sina tjänster. Hon blev djupt förolämpad om man trodde att hon erbjöd sig att hjälpa till för att förtjäna pengar. Men hon lät heller inte utnyttja sig. Dit hon inte självmant gick och erbjöd sin hjälp var det inte lönt att be henne komma.

Hilda hade stått i gunst hos henne, och lyckligtvis fick jag ärva lite av den förmånen. Fingo gumman och jag bara vara ensamma i köket, gick det utmärkt. Frun kunde inte låta bli att visa sig en smula rädd för henne, och barnflickan ville gärna skratta när hon började tala om sina öden och äventyr. Och det ena såväl som det andra sårade henne djupt. Jag hade alltid kommit bra överens med dem som kommit lite på sidan om livets allmänning, och mitt intresse för vad drottning Kristina berättade var verkligen tvättäkta, fastän jag förstod att det mesta var en sjuk hjärnas fantasier.

Egentligen hette gumman Marit, men det namnet ville hon aldrig höra talas om. Den som ville stå på god fot med henne måste utan att blinka tilltala henne med den titel och det namn hon själv begagnade. Som "drottning Kristina" presenterade hon sig för både hög och låg. Och så vitt jag kunde förstå var hon själv blint övertygad om att hon var den historiska personen med detta namn. Hon förnekade visst inte att drottning Kristina dött på sextonhundratalet, men efter två hundra år

i skärselden hade hon fått komma tillbaka till jorden. Hon hade av allmaktens herre blivit erbjuden hjälp att återtaga "sin faders tron", men det hade hon inte haft någon lust till. Att hon var dotter till Gustav Adolf var hon också blint övertygad om, men det var hon inte glad åt. Just därför att hon var dotter till honom, hade hon måst vara så länge i skärselden. Och där hade hon lärt att det är en svår och farlig lott att vara regent i denna världen. På den tiden visste jag litet eller intet om Dantes "Comedia". Om jag det gjort hade jag nog förstått varifrån gumman fått stoff till sin levande och livliga beskrivning av skärselden och vad hon upplevt där.

Hon menade också att det var till följd av hennes fars synder som hon vid sin återkomst hit till jorden måste födas som ett litet barn, underkastad de människors godtycke som kallade sig hennes föräldrar. Men vad hon berättade om sitt liv sedan hon blivit vuxen i denna andra tillvaro var intressantare än både skärselden och hennes liv som regerande drottning. Antagligen därför att det trots hennes virrighet rörde sig på verklighetens grund. Efter både vad hon själv och andra sade var hon född här i trakten och hade haft ett gott och välbärgat hem, och hon hade också fått en god uppfostran, vilket väl var förklaringen till de historiska kunskaper hon hade. Min outtömliga källa till vetande om allt och alla här i bygden var gubben som hämtat mig vid stationen, och han berättade också för mig en hel del om drottning Kri-

stina. Enligt honom hade hon i sin ungdom varit en strålande skönhet, omsvärmad av friare, både rika och fattiga. Men hennes mor var en uppåtsträvande människa, och på tillskyndelse av henne hade den unga Marit, knappast tjugu år gammal, givit sin hand — hjärtat, menade min sagesman, hade inte haft med affären att göra — åt en man som var nära nog jämnårig med hennes farfar. Mannen var både rik och berömd, och flickans föräldrar voro mycket stolta över att få honom till svärson. Men äktenskapet slog inte vidare väl ut. Gubben hade tre ogifta döttrar i hemmet, den yngsta fem år äldre än styvmodern. Och döttrarna, som på det högsta ogillade faderns tilltag att gifta om sig, behandlade den unga frun som ett okynnigt barn som trängt sig in i deras hem och stört friden. Och någon hjälp från mannens sida hade hon inte, han var en gammal egoist som bara tänkte på sin egen bekvämlighet. Om hustrun beklagade sig för honom påminte han henne bara att hon var den yngsta och minst erfarna som gjorde klokt i att rätta sig efter de äldre. Och i stället för att bli bättre blev det värre och värre. Efter två års äktenskap kände Marit sig som en illa tåld inackordering i sin mans hem. Detta var före skilsmässornas tid, och då hon föreslog mannen att de skulle skiljas, tog han henne till en läkare och lät undersöka hennes sinnesbeskaffenhet.

Läkaren var en godhjärtad och klok man; han förstod den unga kvinnans belägenhet, och han övertalade hennes man att skicka henne utomlands

för en tid. Hon behövde luftombyte och förströelse för att återvinna själens jämvikt. Och styvdött-rarna som gärna sågo att de blevo av med henne biträdde läkarens mening.

Detta var precis vad hon själv önskade, och när hon gav sig i väg, var hon fast besluten att utsträcka sin resa längre än både hennes man och hans döttrar tänkt. Hon for till Schweiz och hamnade efter en tid i Zürich, och där mötte hon sitt öde. Hon blev snart nog bekant och god vän med en del unga studentskor från Ryssland som studerade i Zürich och drogs helt med i deras intressen. Om hon också studerade vid universitetet eller hon bara uppehöll sig i staden ändå, vet jag inte. Och ej heller hur hon till sist lyckades få skilsmässa från sin man och få stanna i utlandet. Hon var i alla händelser med i en cirkel av unga ryskor som ägnade sig åt sociala studier. Först flera år senare förstod jag att hon vid mitt sammanträffande med henne inte alls var så gammal som jag trodde. Men hennes ansikte var så härjat och hennes tunna hår alldeles grått; för övrigt var jag ännu i de år, då man sätter åldersstreckket, så snart de trettio äro förbi. Hon var nämligen bara ett par år äldre än ryskan Vera Figner som just tillhörde den krets Marit drogs in i.

För den som inte erinrar sig det namnet bör jag kanske nämna att Vera Figner som rysk revolutionär dömdes till döden 1884 men fick dödsstraffet efterskänkt och i stället sattes på tukthus för livstiden. Men efter tjugu år, år 1904, blev hon

frigiven. Några år efter det jag träffat Marit läste jag en gripande skildring av Vera Figners första möte med sina syskon sedan hon i sammanhang med frigivningen förflyttats från kasematten till Peter Paulsfästningen i Petersburg, som den ryska huvudstaden då hette.

De unga ryskorna hade gripits av socialismens idéer, och de brunno av längtan att få överföra dessa till sitt eget land. De kände sig kallade att bryta tsarismens ok och förhjälpa det fattiga och förslavade ryska folket till människovärdigare livsbetingelser. Deras iver och allvaret i deras strävanden — kanske också den hemlighetsfullhet de måste omge sina planer med — slog an på Marit. Hon hade lätt för språk och lärde sig snart ryska och började även hon anse sig av ödet bestämd för det stora befrielseverket i Ryssland. Hon var medlem av en hemlig organisation, och genom denna fick hon ett falskt pass och lyckades komma in i landet tillsammans med några av sina vänner som avbrutit sina studier för att ägna sig åt revolutionär propaganda i sitt hemland. För att komma i kontakt med arbetarbefolkningen togo de unga revolutionärerna arbete i olika fabriker och levde under precis samma förhållanden som de övriga arbetarna. Under tiden verkade de hemligt men intensivt för sina idéer. Marit blev väverska och arbetade flera månader i en fabrik i Moskwa, men vid en räfst som regeringen företog mot socialisterna blev hon häktad. Den gången blev hon dock frigiven snart nog och utvisad. Men med sina

kamraters hjälp kom hon tillbaka och lyckades få arbete i en annan stad, där hon också fortsatte sin hemliga verksamhet. Till en början hade hon liksom många av hennes vänner och kamrater ryggat tillbaka för tanken på attentat och våldshandlingar, men så småningom drogs hon in i en krets, där man menade att fredlig propaganda var meningslös. Ville man komma någon väg, måste man ta till våld.

I sammanhang med revolutionärernas försök 1880 att spränga Vinterpalatset i luften råkade Marrit för andra gången fast, och den gången blev hon skickad till Sibirien. Ända till den punkten berättade hon sin historia alltid lika, till och med smådetaljer voro desamma varje gång hon talade om sina upplevelser. Men härifrån var det dunkelt och oredigt allt vad hon sade sig ha varit med om. Vad som dock alltid kom tillbaka var att hon i Sibirien blivit medveten om vem hon var och varför hon kommit till jorden, men det senare var en hemlighet som hon behöll för sig själv. De flesta i bygden menade att det bara var fantasier att hon varit i Sibirien, men att hon varit i Ryssland trodde man sig veta. Från sin hembygd hade hon i alla händelser varit borta över tjugufem år, då hon kom tillbaka och presenterade sig som "drottning Kristina". Jag kunde inte låta bli att tjata lite på henne om hur det varit i Sibirien, och en dag — hon hade väl tröttnat på mitt tjat — lovade hon att praktiskt visa mig vad jag ville veta. Hur det skulle gå till hade jag förstås ingen aning om, och

uppriktigt sagt var jag tämligen nyfiken. Men det där praktiska provet, sade hon, skulle inte bli förrän jag slutat mitt arbete för dagen och alla gått i säng. Jag tror nog att jag får vara tacksam att hon inte alldeles höll ord i det fallet. Om hon det gjort är det ovisst hur det gått med mig. Hon hade nämligen räknat ut att hon skulle stänga in mig i iskällaren för att låta mig pröva hur hon haft det. Om hon väntat till kvällen är det ju för all del möjligt att jag varit försiktigare och inte låtit narra in mig i källaren — men det är också möjligt att jag gjort det — och då hade det säkert gått illa med mig. Naturligtvis visste jag inte förrän efteråt att hon ämnade stänga in mig i iskällaren. Den låg minst tio minuters väg från boningshusen så att man inne i källaren kunde ha ropat så mycket som helst utan att någon hört en.

Dagen ifråga kom drottning Kristina strax efter middagen med andan i halsen och ropade att jag stängt in gårdens stora hund i iskällaren. Kort före middagen hade jag varit där, och bråttom som jag haft och dålig belysning som det var ansåg jag det inte otroligt att hon sade sant, och jag tänkte med förskräckelse — inte på hunden — men på haren som vi skulle ha till söndagsmiddag. Ögonblickligen ryckte jag till mig nycklarna och störtade i väg till källaren, som om det gällt att riva smör ur elden. Jag väntade förstas att hunden skulle rusa ut, så fort jag öppnade dörren. Att jag inte hörde ett ljud av honom tänkte jag i min iver inte på. Men då ingen hund syntes till, gick

jag in för att se hur det hängde ihop. Något lyse hade jag inte med mig och lämnade därför dörren öppen bakom mig, men knappt hade jag hunnit ta ett par steg därinne förrän dörren smällde igen och jag hörde ett hemskt skratt av drottning Kristina utanför. Att hon var efter mig hade jag inte alls märkt.

”Känn nu, hur jag hade det i Sibirien”, ropade hon och vred om nyckeln dubbla slag. ”Åtta dar ska du stå här”, fortsatte hon, ”och tro inte att du får varken mat eller dryck.”

Givetvis började jag bulta och bad att hon för all del skulle öppna, och jag försökte så gott jag kunde genom den tjocka dörren övertyga henne om att jag just nu inte hade tid med det här experimentet. Men då röt hon bara med röst som en kosack att jag skulle hålla mig lugn, annars blev straffet dubbelt så långt. Och med det gick hon sin väg. Hennes tal om straff oroade mig inte men väl tanken på hur länge jag kunde få stå här, innan någon klok människa upptäckte var jag var. Det var ju ännu vår, väggarna i källaren voro vita av rimfrost, och isförrådet var så gott som orört; skulle jag stå här över natten, komme jag bestämt att frysa ihjäl. Jag fortsatte att ropa och bulta men utan resultat. Mitt enda hopp var att människan skulle gå till min fru eller till någon annan människa och skryta med att hon narrat mig så fint. Nog skulle man snart sakna mig, det var klart. Jag hade ju sprungit från middagsdisken knappt halvgjord, men säkert skulle ingen komma på den idén

att söka mig i iskällaren, om den vansinniga ingenting sade. När jag stått i det becksvarta mörkret och kylan drygt en timme, som det tycktes mig, hörde jag steg utanför och började på nytt ropa så högt min hesa hals förmådde. Men till svar kom det bara en sten dunsande mot dörren, och ögonblicket efter hörde jag drottning Kristinas hemska skratt, och nu hotade hon att jag skulle bli hängd frampå natten, om jag inte teg. När hon bombarderat dörren med sten en stund, gick hon sin väg men försäkrade mig att hon snart skulle komma tillbaka för att höra om jag höll mig lugn. På sätt och vis var jag glad att hon inte öppnade dörren, för jag förstod att hon fått ett utbrott av vansinne.

Hon kom också tillbaka ett par gånger och bråkade utanför, fast jag teg, jag var nämligen så hes och så stelfrusen, att jag knappast orkade ropa. I mitt tycke var det en hel evighet mellan var gång hon var vid dörren, och jag undrade hur länge jag egentligen stått här. Tredje gången hon kom upplyste hon mig om att de sökt efter mig i brunnen, och nu höllo de på att dragga i ån, vilket tycktes roa henne oerhört.

"I morgon", tillade hon, "ska jag tala om för dem var du finns, om de inte ser dig, för då hänger du i björken här utanför."

Jag tvivlade knappast på att hon kunde sätta sina hotelser i verket; tydligen var hon i ett sådant tillstånd, att hon ej visste vad hon gjorde.

Men den här gången var det verkligen så väl,

att en flicka passerade så nära, att hon hörde människans tala framför dörren till iskällaren, och hon fick då den tanken att någon var instängd där. Och som hon visste att man sökte efter mig sprang hon genast till dem som draggade och talade om vad hon hört. Jag var så pass slut, att jag knappast uppfattade att det var andra röster än gummans utanför. Det var först vid ett hårt bultande på dörren och när jag hörde en mansröst som frågade om det fanns någon människa innanför, som jag fattade att jag skulle få hjälp. Men gumman hade kastat bort nyckeln så att man måste hämta verktyg att bryta upp dörren med, innan jag kunde komma ut.

Sällan upplever man väl en sådan njutning som det nu var att komma ut i den friska luften, och trots att det var sent på kvällen och mörkt tyckte jag det var ljus; skillnaden var mycket stor mellan det svarta mörkret i källaren och kvällsmörkret utanför. Men jag var så illa därän, att jag inte orkade gå hem utan måste bli buren på en bår. Trots frottering och allt vad de snälla människorna företogo sig med mig kände jag det som om jag aldrig mer skulle kunna gå eller ens röra mig. Men så farligt var det inte. När doktorn undersökt mig dagen efter trodde han först att jag skulle få reumatisk feber, men vid sitt andra och tredje besök tröstade han mig med att jag skulle slippa lindrigare undan. Nu hade jag, som väl var, vunnit mitt herrskaps såväl som de inackorderade herrarnas bevägenhet så pass, att det inte var tal om annat

än att jag skulle bli kvar. Till min stora glädje skulle Hilda komma och hjälpa oss, tills jag blev bra. Men min respekt för "drottning Kristina" hade blivit så stor, att jag till och med beslöt att själv "nacka" tupparna hädanefter, vilket jag annars inte trott mig besitta mod till.

Medan jag låg sjuk fick jag också tid att sköta min onda hand, så att den blev bättre dag för dag. Och så fort jag kunde vara uppe stod jag bredvid Hilda och såg på när hon lagade mat och gjorde andra saker som jag ville lära mig riktigt ordentligt. Nu liksom förra gången, då hon for härifrån, gjorde den snälla människan i ordning så mycket hon kunde för att hjälpa mig i gång, då jag skulle börja på egen hand igen. Och med gott mod började jag. Små missöden hade jag litet emellan, men för det mesta lyckades jag klara dem, så att ingen mer än jag själv fick veta om dem. Men mer än en gång undrade jag hur Hilda bar sig åt som aldrig tycktes råka ut för någon sorts malör. Hon gick där så lugn och säker, och allt gick i lås som en oljad maskin. Inte ens hundar och katter som gjorde mig så mycken förtret visade minsta tecken till odygd, då hon stod för köket. De läckraste saker kunde hon låta stå framme och få ha dem i fred, och jag kunde inte lämna den minsta lilla biff eller en assiett smörgåsmat på köksbordet utan att katten eller hunden eller bägge tillsammans voro framme och stulo.

Knappast hade jag varit ensam en vecka, då just kattens tjuvaktighet spelade mig ett fult spratt. Den

materiella skadan var visserligen inte så stor, men jag tyckte att mitt anseende blev väldigt skamfilat. Och efteråt när episoden utnyttjades som rolig underhållning, skämdes jag, så att jag var gråtfärdig ibland. Än i dag känner jag mig lite tillplattad när jag tänker på det där, och det är kanske i hopp att få en smula upprättelse som jag berättar historien.

Vi hade främmande till middag, ingen mindre än församlingens prost och en brorson till honom, som var student i Uppsala. Herrarna hade kommit objudna, så vi hade en mycket enkel middag, det enda vi kunde göra var att duka som till en festmiddag och laga ett par extra smårätter för smörgåsbordet och till efterrätt offra jordgubbarna som vi annars inte skulle haft förrän dagen efter, då det var söndag. Ett väldigt snärj blev det, och frun såg mycket bekymrad ut, men för min del var det inte utan att jag var belåten med att de objudna gästerna kommit. Jag tyckte att det var riktigt som en chans för mig att få visa att jag inte var så bakom när det gällde.

Inifrån matsalen hörde jag skratt och prat, och det gladdde mig, eftersom det ju var ett tecken på att herrskapet var vid gott humör. Herr prosten var känd för sitt mathjärta, och det tycktes ju, som om han lät våra enkla anrättningar sig väl smaka, vilket var en stor heder.

Just som jag kom in i serveringsrummet med jordgubbarna — o fasa — fick jag se katten stå där med hela huvudet nedkört i tillbringarn med

grädde som jag skulle ha med mig in. Tillbringarn var av slipat glas och genomskinlig — givetvis — så att katten såg mig då jag kom, och rädd om sitt skinn, skulle han ge sig i väg, men — döm om min förskräckelse — då han inte fick ut huvudet. Hur han ålade och kröp baklänges satt det fast. Hur han fått ned huvudet förstår jag inte, kannan var nämligen ganska smal upptill fast den var vid i botten. Jag slängde ifrån mig det jag hade i händerna och rusade fram för att i första hand rädda tillbringarn, den hörde till herrskapets lysningspresenter, och deras monogram var etsat i glaset. Men katten var kvickare än jag. Som ett skott var han på golvet, och som dörren till matsalen var den enda som stod öppen, for han som skjuten ur en kanon ditin. Jag efter naturligtvis, gråtande och grälände på det olyckliga djuret. Bordsällskapet började gapskratta, vilket retade både mig och katten till ursinne. När han misslyckades att komma under byfféen tog han ett högt språng och hamnade på matbordet så att blomstervaser och servis tumlade om vartannat. Grädden skvalade förstås om alla sidor på honom och prostens kaftan blev alldeles vitrandig på ryggen. För mig var det allra rysligaste att jag hade fått tag i ett tillhygge för att slå till katten men jag råkade i sället dänga till prosten. Han påstod senare att det blev en bula som han fick ha i fjorton dar. Han var i alla fall djurvän och var mest förskräckt för att det arma kräket skulle kvävas, om man inte snart lyckades befria det från till-

bringaren. Alla hade förstås sprungit upp från bordet och försökte fånga katten, men han var för kvick i vändningarna. Till slut lyckades frun med ett slag av eldgaffeln få sönder tillbringarn som hållit trots alla stötar den fått under kattens vilda jakt. När spåren av förödelsen voro igensopade skrattade alla ohejdat åt eländet, den enda som inte hade lust att skratta var jag. Alla voro dock vänliga mot mig och försäkrade att de inte kunde tycka det var mitt fel, men det menade jag ändå själv att det var.

När jag for ut till landet hade jag tänkt mig att här skulle bli så stilla att livet skulle glida som en trög ström, den ena dagen lik den andra utan skymt av spännande upplevelser. Men däri hade jag tagit fel, här voro sannerligen upplevelser som voro spännande nog. Och ändå har jag inte ännu nämnt en händelse som till och med var mer än spännande, rent av skakande, och gjorde ett djupt intryck både på mig själv och flera. Enligt min mening visade den dock att det givs en mild försyn som håller en skyddande hand över oförståndiga barn.

Det var medan Hilda ännu var kvar hos oss. Barnflickan och jag skulle hjälpas åt att göra rent i en av de inackorderade herrarnas garderober. Bland sakerna som vi plockade ut fanns också en bössa, en stor och ohanterlig en, men som nyfikna barn började vi fingra på pjäsen. Min kamrat hade varit med sin beundrare på andjakt, och hon menade sig förstå sig på bössor och skulle visa mig

hur man hanterade dem. Men jag som vuxit upp i en skogstrakt, där nästan varenda man hade en bössa, tyckte mig känna till detta bättre än hon. Jag påstod att hon inte alls kunde de riktiga greppen, och jag tog bössan ifrån henne för att visa hur det skulle gå till, om man ville skjuta. Naturligtvis togo vi för givet att bössan var oladdad och mixtrade med den utan tanke på fara. Jag ställde mig framför fönstret och siktade på vår husbonde, som just stod utanför och gav order åt några arbetare. Precis samma handgrepp som jag sett skyttarna göra gjorde jag. Och efter mig tog min kamrat bössan igen, siktade och knäppte med hanen så som jag gjort. Efter några minuter måste vi förstås sluta med vår lek och ta itu med vårt arbete. Och när garderoben var i ordning skulle vi plocka in sakerna igen som vi tagit ut. Den gången var det inte min avsikt att leka med bössan, utan jag tog den bara för att ställa den på sin plats. Den låg på en bänk som stod invid ett skåp, och knappt hade jag tagit bössan i mina händer — det är klart att jag kommit åt mekanismen fast det skett omedvetet — förrän ett skott smällde. Och så kraftigt var skottet, att det i den tjocka skåpväggen blev ett hål, stort som en femöring nästan. Barnflickan svimmade när skottet brann av, men det gjorde inte jag utan kände mig bara vimmelkantig. På ögonblicket kom det folk upprusande; inspektorn och arbetarna hade hört skottet, och frun och Hilda i våningen under och alla kommo störtande. Jag stod ännu lutad över den rykande bössan, men min

kamrat låg ihopsjunken på golvet, och alla trodde i första ögonblicket att jag skjutit henne.

Som väl var kom hon snart till sig igen, och varken hon eller jag hade blivit skadade på minsta sätt, vilket sannerligen inte var vår förtjänst. Och när vi blevo ensamma vågade vi knappast se på varandra. Först när vi voro färdiga med arbetet sade vi bägge med en mun: "Tänk om . . ." Längre kommo vi inte, och det behövdes inte heller, vi visste bägge vad vi hade i tankarna. Det var inte faran för våra egna liv, men tänk om skottet brunnit av i det ögonblick vi siktade på inspektorn. Den kvällen föreslog min kamrat att vi skulle sjunga psalmen som fruns mor anbefallt, och vi sjöngo den två gånger till och med. Och jag tror nog att vi även läste våra barnböner när vi kommit i säng och släckt lampan.

Från Olle fick jag rätt ofta både brev och vykort. Han skötte fortfarande sina cirkushästar och for omkring ute i världen. Och för varje gång jag läste om allt det roliga han såg och upplevde växte min längtan att också få komma ut och se något av härligheten. Men tills vidare måste denna längtan stoppas i säcken och jag beskedligt stanna där jag var. Och jag tröstade mig med att jag ännu var ung och hade tid att vänta på de gåvor framtiden skulle ge.

När vi hade våra fria söndagseftermiddagar — vi turade nämligen om, barnflickan och jag, och hade varannan söndag fri — såg frun gärna att vi kommo tillsammans med bygdens ungdom och

"roade" oss. Där fanns en dansbana i grannskapet och andra möjligheter också till förströelse. Min kamrat dansade gärna och hade alltid fullt med kavaljerer ikring sig, men för mig gick det inte lika lätt. Jag hade nog lust att lära mig dansa, men jag kände mig för klumpig och för dum, och jag var rädd att ungdomen skulle skratta åt mig om jag försökte. Gick jag till dansbanan sällade jag mig alltid till de äldre som sutto som åskådare och bland dem gjorde jag många trevliga bekantskaper. Men av ungdomen lärde jag knappast känna någon. Det var särskilt ett par bland de gamla som jag tyckte voro synnerligen intressanta. De voro man och hustru, gubben var åttio år gammal och gumman åttiofem, men det hände ändå att de inte kunde sitta stilla utan måste upp och ta sig en svängom. Bägge försäkrade mig att de skulle gjort det mycket oftare än de gjorde, om det inte varit så att ungdomen brukade avbryta sin dans och bara ställa sig att se på de här två. Men applåder som de ibland fingo voro de inte alls förtjusta i. För min del tyckte jag inte det var något synnerligt nöje att se de två stultiga gamla strutta fram över dansbanan, men vad som var roligt var att höra dem berätta. Gubben hade varit sjöman och hade ett outtömligt förråd av "skepparhistorier", och gumman hade också varit med om åtskilligt, och bägge berättade lika ledigt. Jag var just då betagen i några sentimentala kärlekshistorier som jag läst, och om dessa gamla, som så troget höllo ihop, fantiserade jag samman en mycket vac-

ker kärlekssaga. Och i hopp att verkligheten var ännu vackrare bad jag dem vid ett tillfälle att jag skulle få höra historien om deras kärlek, hur de funnit varandra och hur de under de många årens lopp hållit ihop.

"Vad är det hon vill veta?" frågade gumman som var lite lomhörd.

"Å, ingenting", svarade gubben, "bara hur vi fick varann."

Gumman tittade förvånad på mig och sade:

"Det begriper du väl att vi fick varann på samma sätt som annat hyggligt folk kommer ihop. Vi gick till prästen och tog ut lysning, och när det var utlyst gifte vi oss, konstigare var det inte."

Men jag var inte nöjd med det svaret utan envärdades att få veta mer. Det jag huvudsakligen ville veta var hur de funnit varandra, och hur det varit mellan dem innan det kommit därhän att de gingo till prästen. Bägge logo, och gubben rev sig bakom örat och gjorde en min, som om det besvärat honom att vara tvungen att tänka efter.

"Låt mig se", sade han, "det var på det viset att jag var änklings med fyra små barn och fasligt väl behövde ett fruntimmer i huset. Vem jag skulle få visste jag inte, jag hade inte råd att ta hushållerska, utan den jag fick var jag tvungen att gifta mig med, och när en är fattig och har fyra små barn, får en ju inte välja. Så en dag kom Lovisa — gumman här — till mig och bad att få låna min hustrus vävstol, och då tänkte jag att det kunde vara lika bra att ta henne som en annan, och jag frågte henne

om hon ville stanna i huset. Hon var en gammal flicka men bara fem år äldre än jag, så åldern betydde ingenting. Visst fnyste hon lite, men när hon fått se igenom grunkorna i mitt hus — min första hustru hade varit en väldigt duktig människa som spann och vävde för två — så hade hon ingenting emot att stanna. Visst var hon lite tyckmycken och hade lite konster för sig första tiden, men det gick över. Samma dag vi skulle gå till prästen sprang hon ut och in och tjata att jag kanske inte ville ha henne, eftersom hon inte var grann och inte ung. Till sist rann sinnet på mig och jag sa:

'Håll klaffen på dig, det är klart det finns di som är grannare än du, men jag har ju sagt att jag ska ta dig. Sätt på dig nu och se att vi kommer i väg till prästen, om det ska lysa på söndag!' Efter det blev hon spak, och vi har haft det bra ihop i över förti år. Man ska inte fjäska med fruntimmer."

Gumman skrattade hjärtligt åt hans berättelse, men det var inte utan att jag kände mig en smula tillplattad. Här fanns ju inte skymten av romantik, och det var sådan jag velat ha.

*

Frampå sommaren blev frun lite krasslig, och med det följde förändringar i huset. Hennes läkare förordade att hon skulle fara till västkusten ett par månader för luftombyte och bad. Under tiden skulle en gammal faster till inspektorn sköta hushållet, och hon förklarade bestämt att hon inte ämnade ens försöka att klara sig med en sådan

som mig till hjälpreda. Och jag hade heller ingen så överdriven lust att få henne till matmor, därför blev det bestämt att jag skulle lämna min tjänst. Jag fick ett fint betyg och såg det inte så mörkt att ge mig ut att söka en ny plats.

Ett par dagar innan jag skulle resa in till Stockholm kom frun till mig och frågade om jag ville följa henne till västkusten, inte stanna hos henne där över sommaren, eftersom hon skulle bo på pensionat, men följa med och hjälpa henne under resan. Hon skulle nämligen ha den lille med sig, och barnflickan hade redan flyttat. Vi skulle fara med en kanalbåt från Stockholm till Göteborg, och jag skulle också få åka andra klass. Andra klass med kanalbåt! Hur stora planer jag än välvit i mitt huvud, så högt hade jag ändå aldrig siktat. Naturligtvis sade jag ögonblickligen att jag följde med till världens ände om det gällde. Och då talade frun om för mig något som nästan gjorde mig kollrig av lycksalighet: hon och hennes man hade kommit överens om att de skulle bjuda mig på resa till mitt hem. Jag skulle få en rundresebiljett så att jag kunde resa från Göteborg till min hemstad och därifrån tillbaka till Stockholm. Biljetten gällde tre månader, så jag kunde stanna hemma hela sommaren, om jag ville. Visserligen hade jag tänkt att jag skulle vänta med att fara hem, tills jag blivit lite mera försigkommen både andligt och materiellt, men när det nu blev frågan om det, försvunno mina föresatser som snö för solen. Frun såg igenom min garderob, och hennes sömmerska

fick hjälpa mig att bättra på en del, och dessutom fick jag till skänks en snygg promenaddräkt av hennes syster och en regnkappa av henne själv. Regnkappa var också en lyx som jag knappast drömt mig. Nu var jag i alla fall så fin, att jag bestämt skulle kunna imponera på de goda backskogsborna. En resväska fick jag låna: både jag och mitt bagage skulle ju resa andra klass på kanalbåten. Fortsättningen av resan skulle jag göra mera "ståndsmässigt" — däckplats nämligen — men det var i alla fall roligt att ha snyggt bagage och att själv vara snygg.

Frun skulle vara på Styrso, och när jag lämnat henne där, skulle jag ha två dagar på mig i Göteborg innan den båten gick som jag skulle följa med. Och de dagarna gladde jag mig åt. Jag hade många därefter som jag ville hälsa på, såsom t. ex. mina kära "vildar". Och många många fler. Å vad det skulle kännas skönt att gå omkring i Göteborg, fri från bekymmer — vara där bara på genomresa!

Sista natten innan vi reste sov jag inte en blund, fastän frun skickat mig tidigt i säng för att jag skulle vara pigg under resan. Jag beslöt att inte skriva hem och tala om att jag skulle komma. Redan när jag var riktigt liten och drömde om resor, så hade nästan det roligaste av alltsammans varit att komma hem och överraska mor. Och det skulle jag göra nu. Visst var det ledsamt att inte Olle var hemma, men mor fanns ju; far däremot var borta över sommaren, det visste jag. Han hade fått ar-

bete vid ett kanalbygge så pass långt hemifrån, att han räknade med att vara borta hela sommaren.

Samma gubbe som hämtat mig då jag tillträdde platsen, kuskade också i väg med oss när vi foro på morgonen. Han höll ett litet förmaningstal till mig och varnade mig för att i framtiden vara så "flyktig".

"Du blir aldrig gift, flicka", sade han, "om du inte har åtminstone årsbetyg att visa upp."

Jag tvivlade inte på att han hade rätt, men nu skulle jag ut på långresa och var allt för salig för att tänka på någon mer avlägsen framtid eller oroa mig för glasberget.

VI.

EN LYCKLIG RESA.

När vi kommo fram till Stockholm var det nästan som om ett kvinnligt släktmöte varit samlat för att ta emot oss, när vi stego av tåget. Frun hade många gånger talat om sina sju mostrar, men jag hade nästan hållit det för skämt; jag vet inte varför, men det föreföll mig otroligt att en människa kunde ha sju mostrar i livet. Men nu stodo de verkligen här vid stationen livs levande alla sju och därtill ett par fastrar jämte kusiner och syslingar i oräkneligt antal. En enda herre, en vitskägig patriark, stod mitt i flocken av damer och såg lite bortkommen ut. Pojken — fruns lille — det egentliga föremålet för den högtidliga uppvaktningen skrek för livet när den ena efter den andra av tanterna skulle "ta" honom för att känna hur tung han var. Och till allmän förskräckelse — så pass till och med, att en av mostrarna svimmade — råkade en av gummorna tappa honom, när hon skulle visa mig hur man håller ett litet barn. Jag förmodar att det var någon osynlig skyddsängel till hands som förhindrade att en verklig olycka skedde. Så vitt man kunde förstå

var den lille oskadad, men frun for ändå till en läkare med honom för att få detta bekräftat. Han var nämligen bara fem månader gammal och kunde således själv inte säga om det gjorde ont någonstans. Lyckligtvis var det inget fel. Det var nästan värre med gumstackarn som tappat honom. Hon var alldeles otröstlig och grät så bittert, att det skar mig in i själen, trots att jag hade ett horn i sidan till henne för att hon sagt att jag höll barnet så oskickligt.

Det här var ju ingen god början på vår resa, och jag förstod tanterna som ville övertala frun att slå västkusten ur hågen, vilket jag i alla fall var glad att hon inte gjorde. Hon förklarade sig ta det som ett gott omen att ingen olycka skett trots detta hotande tillbud. Men hon sade till mig att om det kom några gamla damer och ville känna hur tung babyn var, kunde jag ju tala om den exakta vikten för dem i stället för att låta dem ta honom. Och jag lovade givetvis att göra som hon sade, fast jag inte var fullt säker på att det skulle bli så lätt att hålla det löftet. Jag förstod nog att det där med vikten inte var huvudsaken utan i stället fröjden att få hålla det söta lilla byltet i famn, och vem hade hjärta att neka en gammal tant det?

Frun sade att när vi kommo ombord på göteborgsbåten, skulle jag få gälla för att vara babyns mamma; hon själv skulle ta av sig ringarna och leka ogift. Hon visste nämligen att en grupp amerikanska journalister skulle fara med samma båt som vi, och hon ville pröva om hon hade kvar sin

gamla förmåga att förvrída huvudet på det manliga könet. För att inte sätta någon fläck på hennes karaktär, måste jag emellertid säga att hon visst inte var någon flamsa, men hon var ung och upplagd för skämt och hade i sin stilla vrå på landet nog lite långtrådigt ibland. Hon hade vuxit upp i Stockholm och ända tills hon gift sig levat i en stor krets av syskon, släktingar och vänner. För min del kan jag inte säga att jag var vidare förtjust i leken; jag trodde mig inte om att kunna spela mamma tillräckligt övertygande, och jag var rädd att vi skulle göra oss löjliga både jag och min matmor. Lyckligtvis blev det heller inte av, frun berättade nämligen om sitt påhitt för en av sina bröder, och den spjuvern tittade först mycket noga på den lille och sedan på mig, och när han var färdig med sin granskning sade han:

”Inte ens den skarpaste detektiv skulle kunna upptäcka något falsarium här, varenda människa kommer att säga: se så likt barnet är sin mor.”

Men då fick saken förfalla. Frun ville naturligtvis inte riskera att få höra folk säga att hennes lille älskling var lik mig.

Vid båten på kvällen var åter hela det kvinnliga släktmötet samlat och dessutom en hel del herrar både äldre och yngre. Pojken var nu liksom på morgonen den som det mesta intresset samlade sig omkring, men nu släppte jag honom inte ifrån mig. Blommor och godsaker fick vi i sådan mängd, att det nästan kunde ha räckt för en hel världsomsegling. Och tal, sång och hurrarop gavs det också i

livlig omväxling. Nog visste jag att det inte var mig det gällde, men som frun var upptagen med att resonera om det sista hattmodet med en grupp damer, var det jag som stod ensam med den lille vid relingen och solade mig i hyllningens glans. Någon festligare afton har jag knappast upplevt: luften var ljum och ljuvlig, en violett skymning låg över Riddarholmen, och i aftonens stillhet liksom förstorades både sången och blomsterdoften. Jag hade ju en gång tidigare rest den här vägen till Göteborg, och det var verkligen med en suck av saknad som jag tänkte på de snälla bagerskorna som den gången följt mig till båten. Filten som de då skänkte mig hade jag även nu med mig, och jag hämtade fram den och lade den på bänken bredvid mig för att kunna se på den. Avfärden hade den gången inte varit så glänsande; det hade varit höst och kallt och få passagerare med båten. Jag hade dock i minne djupa skönhetsintryck och ett gott kamratskap från den resan, så i det fallet kunde det knappt bli bättre nu.

De amerikanska journalisterna kommo inte förrän i sista minuten, och det var skönt att våra sångare hade slutat när de kommo, för nu skulle de i alla fall blivit överröstade, ett sådant stim blev det både på kajen och ombord på båten. Journalisterna kommo tydligen direkt från en gladare middag, stämningen bland dem var särdeles hög. Knappt hade de kommit ombord förrän en av dem gick fram till min fru och frågade om hon skulle följa med båten till Göteborg; och han såg mycket

belåten ut när hon bejakade hans fråga. Jag gillade att han gick just till henne; det var flera unga damer än hon som skulle fara, men jag hade just med stolthet tänkt att hon ändå var den stiligaste.

En grupp studenter hade kommit ned för att ta avsked av amerikanerna, och just som båten lade ut ställde de upp sig och började sjunga. Redan vid de första tonerna blev det så underbart stilla både på kajen och ombord. De nyss så bullersamma journalisterna stodo som tända ljus, var-enda en med hatten av. Tyvärr förstod jag ej vad studenterna sjöngo, därför att det var på engelska men något vackert måste det ha varit av deras grip-ighet att döma som förstodo. Melodien och de klara rösterna kunde jag ju njuta av, och för övrigt voro de ungdomliga gestalterna och de vita mös-sorna mot den mjuka skymningen en oförglömlig syn.

Så länge tonerna av studentsången hördes var det stilla ombord, men sedan blev det liv och rörelse. Frun ville inte att vi skulle lägga den lille så länge den sköna sången hördes eller så länge man såg en skymt av staden. Visserligen varken såg eller hörde pysen något, han sov som en liten gris i mina armar, men hans mamma trodde att skönheten omkring honom ändå skulle ha den verkan att han drömde vackert. Och jag ville inte motsäga henne. Tvärtom. Om han inte fått vara uppe skulle jag inte heller fått vara det. Nu liksom första gången jag reste stod jag längst ut i aktern, men den här gången var det inte så mycket

Stockholm och ljusen därifrån som höllo mig fången, det var mera tanken på vad jag skulle få uppleva under den här resan, innan jag kom tillbaka till Stockholm nästa gång. Så vitt intet särskilt hände, skulle jag återse Backskog — mitt älskade Backskog och alla kära där! Mor! Om och om igen gick jag igenom hur det skulle ta sig ut när jag kom hem. Jag skulle komma på kvällen, just när mor satt i skymningen med sin stickstrumpa, och jag skulle knacka på dörren och höra mors röst säga: "Stig in!" Å vad jag tyckte det skulle dröja länge innan jag kom hem, trots att jag var på väg. Men ändå gladde jag mig åt att resan var lång.

Äntligen, när de sista ljusen från Stockholm försvunnit och kvällsbrisen kändes lite för sval för den lille, vaknade jag upp ur mina drömmier och förstod att det var på tiden att "koja" min pojke. Frun hade visserligen sagt att jag skulle vara uppe med honom tills hon kom och sade till, men det antog jag att hon hade glömt. Ytterligheterna mötas ju ofta här i livet, åtminstone var det så här på båten: knappt var stillheten vid studentsången bruten, innan det var full bal i gång. De amerikanska journalisterna hade lärt sig en del svenska danser och ville nu öva dessa vidare. Jag visste att frun var särskilt road av att dansa hambo, och en sådan pågick som bäst när jag gick ned i min hytt. Det var för all del babys hytt, men eftersom han var för liten för att göra sina anspråk gällande kunde ju jag få säga "min hytt". Frun

hade en hytt för sig, och den lille och jag voro ensamma. En fin och bekväm hytt hade vi, och jag kände mig nästan som förflyttad till paradiset — det föreföll mig nästan otroligt att det var jag som reste så här. Jag hade ju för all del haft anställning på båt ett tag, och då hade jag ju också haft en hytt, men den var inte alls lik den jag nu hade, och för resten: om den varit aldrig så förstklassig hade ändå inte glädjen varit så stor, eftersom jag aldrig hade tid att njuta av den. Annat var det nu när jag for som passagerare.

När gossen kommit i ro smög jag mig upp på däck ett par gånger för att få njuta av känslan att ha en hytt att gå ned i. Möjligen var det också en förstulen önskan att få se lite närmare på däckspassagerarna och ännu mera uppliva minnet av min första resa. Också på däck var ett större antal resande nu än det varit förra gången. Men hur jag än tittade på dem som sutto här och var och sovo eller stodo i grupper och pratade — passagerarna här hade ej tillträde till däcket där det dansades — upptäckte jag inga som liknade mina oförglömliga reskamrater från förra resan. De präktiga pojkar Otto och Sigge — det var inte utan att jag hade lite dåligt samvete för att jag totalt försummat att låta Sigge veta vart jag tagit vägen sedan vi skilts åt.

På morgonen var det strålande sol, himlen var blå och vattnet blankt och stilla — ett idealiskt väder för en sjöresa. Gossen vaknade tidigt, och han och jag voro de första på däck. Min första känsla

var en suck av tacksamhet för att världen ändå kan vara så skön och för att livet givit mig staccare en sådan gåva som denna underbara resa. Så småningom började också andra av passagerarna att komma upp. Bland de första var en grupp damer, vilka jag visste voro på väg till någon konferens i Göteborg. Sent på natten hade jag hört dem diskutera samhällsfrågor som antagligen skulle före på deras konferens, och nu tidigt på morgonen voro de redan i full diskussion. Med verklig vördnad såg jag på dessa damer, som voro så gripna av sin uppgift, att de ej läto störa sig av den strålande sköna morgonen. Om en stund kom en liten tös klivande upp alldeles ensam, och när hon stått och sett sig omkring några ögonblick, oviss om vart hon skulle ta vägen, kom hon fram till mig. Hon var väl så där mellan två och tre år, en söt och näpen liten unge klädd i bara nattdräkt och tofflor.

"Mamma och pappa vill sova sju timmar än", sade hon, "men lillan vill inte sova alls längre utan upp och hälsa på solen. Så fint vill lillan hälsa på solen."

Vänd mot solen neg hon så djupt, att hennes små knubbiga ben stodo nästan dubbelvikta, och inte bara en nigning, utan tre fyra gjorde hon. Och när hälsningsceremonien var över vände hon sig till mig igen och frågade om jag ville klä på henne, ifall hon hämtade sina kläder hit upp, vilket jag naturligtvis gärna lovade. Senare kom ett herrskap upp som hade två småbarn med sig; dessa kommo också till mitt hörn, så att jag snart fick som en

liten barnkrubba. Frampå dagen blev det till och med ordentligt överenskommet att jag skulle ha hand om barnen under hela resan. Ingen utom min fru hade någon tjänsteande med sig. Herrskapen hade nog inte tänkt på att det bjöds så mycken förströelse under en kanalresa; utom baler och sällskapsliv ombord var det promenader och utflykter i land, medan båten passerade slussarna här och där eller annars gjorde uppehåll. Och på ingenting av detta kunde man ha småbarn med. För min del hade jag ingenting emot att vara bunden vid barnkrubban; det var verkligen en utvald liten samling av småttingar jag hade, och tiden gick mycket fortare än båten. Den lilla som först kommit till mig hette Eva — ett namn som utmärkt passade henne. Hon var en riktigt förförisk, liten Eva, med sina vackra ögon och små spjuveraktiga knep. Antagligen har hon som vuxen dam förvridit huvudet på mer än en Adam.

Mina småbarn voro mycket roliga att ha hand om; jag hade inte den minsta svårighet med dem. Och ändå hade jag dem hos mig om nätterna också; jag låg på golvet och barnen i bäddarna, och då hade vi god plats i hytten.

Den första jag blev av med i min lilla samling var lilla Eva. Hon och hennes föräldrar skulle stanna i Trollhättan, och det kändes riktigt tomt. Men nu började vi närma oss Göteborg, och min barnkrubba skulle ju i alla händelser upplösas.

Det hade varit meningen att frun skulle fortsätta till Styrso samma dag, men när hon fick se tin-

narna av staden ändrade hon sig och beslöt att stanna här ett par dar. Jag hade ju även ett par dar på mig tills min båt skulle gå, och för övrigt kunde jag utan svårighet uppskjuta min resa till nästa båtlägenhet. Frun ville göra en utflykt till Nääs en dag och kanske en dag till Hindås, och då tyckte hon det var bäst att passa på, medan jag var kvar; nu hade ju den lille blivit van vid mig. Och vi hade också riktigt härliga dagar, han och jag, antingen sutto vi i Trädgårdsföreningen och åto bakelser, eller också promenerade vi i Slottskogen. Var vi voro hade vi ett par stora påsar med gotter i fotändan på barnvagnen. Vi bodde också kungligt på ett av stadens finaste hotell — frun hade nämligen på våren fått ärva en del pengar och ansåg sig intë behöva snåla allt för mycket, då hon nu var kommen ut. Och eftersom jag de här dagarna hörde så nära tillsammans med hennes förstfödde regnade välsignelsen också över mig. Men det var inte utan att jag kände mig en smula bortkommen på det fina hotellet. Lillen och jag hade ett balkongrum, och vid varje måltid kom en frackklädd kypare upp och frågade om jag "behagade" äta ute på balkongen eller om han fick duka inne i rummet. Det var inte lätt att svara utan att sväva på målet; lyckligtvis hade frun instruerat mig lite för dagarna här. Det var också hon som bestämt att jag skulle få maten till mig för den lilles skull, vilket jag var mycket glad åt. Bland det fina folket i matsalen hade jag nog inte kommit mig för att äta en bit.

Sedan jag lämnat min fru på Styrö stannade jag i Göteborg ännu två dagar. Jag hade inte kunnat söka upp några av mina bekanta så länge jag hade gossen, men jag ville heller inte fara från stan utan att ha sett några av dem. Mitt första besök gällde den snälla familjen som tagit hand om mig då jag av min vildsinta matmor blivit kastad på gatan en kall nyårsnatt, därför att jag bränt upp hennes skorpor. Det var mycket roligt att få återse de snälla människorna och på nytt tacka dem för vad de gjort för mig den gången. Mina f. d. arbetskamrater, som av anständigt folk kallats "vildarna", arbetade inte längre på den fabrik där jag gjort deras bekantskap, men jag lyckades i alla fall finna ett par tre av dem. "Vilda" voro de nog fortfarande, men vi hade ändå en riktigt trevlig kväll tillsammans. En av dem, Cissi, som jag en gång under groteska förhållanden följt till barnbördshuset i Göteborg — hon fick nämligen fara dit i karlkläder — tog mig avsides innan vi skildes och talade om att hennes pojke artade sig så bra. Hon hade av sagt sig all rätt till honom och fick ej heller träffa honom. Men hon visste att hans adoptivmor varje söndag spatserade med honom i Slottskogen, och dit gick också Cissi varje söndag och passade på att få se en skynt av honom.

"Men för att kunna det, må du tro att jag måste hålla mig i skinnet", sade hon, och efter en titt på sin vardagsdräkt tillade hon: "Nu är det inte som förr, må du tro, att jag inte har mer än det jag går och står i; nu har jag alltid så att jag kan klä mig

snygg om söndagarna, och jag är väldigt rädd om mina pengar. Jag arbetade ju varenda dag förr också, men pengarna fick gå all världens väg. Så är det inte nu; nu sätter jag vartenda öre jag kan vara av med på en sparbanksbok för pojkens räkning. Man vet ju aldrig, fosterföräldrarna kan dö, eller det kan bli något annat svårt, och då är det väl bra om jag har en slant att hjälpa honom med. Jag har redan sextiåtta och femti på banken och det är väl inte dåligt.”

Det var nästan med andakt hon talade om sin pojke och sparbanksboken för hans räkning. Och i förhållande till vad hon förtjänade var det verkligen en aktningvärd summa hon lyckats få ihop. Henne kunde man inte längre kalla en ”vilde”.

*

Äntligen kom den kvällen då jag steg ombord på båten som jag skulle följa med till min hemstad. Någon lyckligare människa än jag då var har väl knappast stigit ombord på en båt. För det första rådde jag mig själv, och för det andra skulle resan räcka tre dygn, och båten skulle göra uppehåll i en hel rad städer. Från den tid jag hade plats på båt visste jag nu en liten smula hur man kan inrätta sig på sjön, även om man reser som däckspassagerare, vilket jag nu skulle göra. Jag hade filt och kudde med mig, och det första jag gjorde då jag kom ombord var att hyra mig en hängmatta för natten. Och eftersom jag var den första fick jag välja mig ett lugnt och härligt hörn att sätta

upp den i. Då de andra passagerarna fingo se hur bekvämt jag hade det, blev det rusning efter hängmattorna, men tyvärr fanns det inte ens till hälften av dem som ville ha. När jag fått i ordning i hörnet som skulle bli mitt hem de här dygnen, började jag se mig omkring bland dem som jag skulle få till resällskap. Det var många däckspassagerare och i sanning ett blandat sällskap. Först och främst var det ett zigenarband på tio eller tolv personer, tre apor, tre papegojor och en katt med två svansar. Alla zigenarna, både manliga och kvinnliga, voro klädda i färgrika dräkter med allt det glitter och dingelidang som hör till stassen. En hel del musikinstrument hade de också, så det tycktes inte behöva bli brist på underhållning. För övrigt började denna redan innan båten lagt ut: en halvfull svenskamerikan påstod att en av de vackra kvinnorna i zigenarföljet som han haft en tätatät med stulit hans plånbok. Han skrek på polis, och det kom också två sådana ombord, och det blev en faslig uppståndelse. Poliserna ville ta kvinnan med sig i land, men häremot protesterade hennes anhöriga; den som var sällskapetets överhuvud sade att togo de henne fingo de ta allesammans. I handgemänget som uppstod gav en av zigenarna svenskamerikanen en örfil, så att hatten trillade av honom. Tablå — i hatten låg hans plånbok och även ett par handskar, som styrman kände igen som sin egendom. Nu blev det i stället svenskamerikanen som fick följa med poliserna, vilket ingen beklagade. Lite var hade vi mycket hellre zi-

genarna i sällskap trots lukten från deras apbur, papegojornas skrån och katten som råmade mer än han jamade. För att inte tala om barnskrik, familjegräl, sång och fiolgnissel som den pittoreska gruppen bestod. Och utom zigenarna var det en polsk skärslipare, en polsk positivhalare och en polack utan yrke så vitt jag vet. Alla tre polackerna hade hustru och barn med sig, och i deras hörn var det nära nog samma glada liv som hos zigenarna.

Vanliga svenska människor voro vi just inte många: tre fyra rallare, två typografer, en åttio års gumma, som reste Sverige runt för sitt nöjes skull, en ung flicka på väg till sitt hem i Backskog och dessutom en jungfru, vars herrskap reste i första klass. Men det är kanske orätt att kalla alla dessa "vanliga". En sådan som gumman på rundresa t. ex. träffar man nog inte varje dag. Hon hade också sin katt med sig, men denna var inget missfoster, så hon kunde inte tänka på att visa honom för pengar, utan hon hade honom med sig bara därför att ingen hade velat ta hand om honom, medan hon var borta. Hon beräknade att hennes resa skulle räcka över en månad, och katten, som var hennes enda vän i livet, kunde hon ju inte lämna vind för våg så länge. Hon hade vandrat från sitt hem i Härjedalen till Falun, och därifrån hade hon farit med tåg till Göteborg och skulle nu följa med den här båten till någon hamn i norra Sverige och därifrån vandra tillbaka till sin stuga igen. I trettio år hade hon drömt om den här resan och sparat

till den och nu gladde hon sig verkligen som ett barn åt den. Om hon hört till det vanliga folket, skulle hon säkert inte tyckt det vara så bedårande med denna långa båtresa, så obekvämt som hon måste ha det. Någon egen hängmatta hade hon inte lyckats få, men hon var så liten och tunn, att det gick utmärkt med att hon och en av de yngre passagerarna lågo skaföttes. Annars satt hon alltid hopkrupen på sin lilla kappsäck och pratade med sin katt eller med reskamraten som hon delade hängmatta med. Hon blev också god vän med kokerskan på båten, en vänskap som framför allt kom gummans katt till godo. På däck vågade hon inte låta honom gå lös. Hon trodde sig veta att polacker bruka slakta svenska katter och äta — aldrig sina egna, svenska skulle det vara. Och utom polackerna var det ju zigenarna och deras djur som hon var rädd för. Men nere i kokerskans regioner fick kattstackarn springa lös ibland.

Halmstad var den första station som båten stannade vid, och där skulle vi ligga tre timmar. Det var ännu på nattsidan av dygnet, men med den oro som uppstod då det lossas och lastas kunde ju ingen tänka på att sova, och för övrigt hade vi samtliga däckspassagerare börjat längta efter kaffe. En av typograferna visste var det fanns ett kafé i närheten av hamnen, och han menade att vi kunde gå dit och väcka folket. Då vi voro så många, skulle de säkert anse det lönt att stiga upp och koka kaffe åt oss. Vi ställde upp oss till en ordentlig procession med musik i spetsen. Jag var lite ängslig att

polisen skulle komma och förbjuda vårt tåg genom stan, men som väl var gjorde han inte det. Men vår musik spelade inte heller förrän vi kommit fram till kaféet. Där klämde den i med en väldig kraft, polacken med sitt positiv, två zigenare med säckpipa, en med dragspel och ett par tre med andra instrument. När musiken spelat ett par minuter, slogos fönstren upp runt omkring i husen och människor stucko ut huvudena. Jag vet inte om man i Halmstad har särskilt gott morgonhumör, det var då ingen som såg ut att vara förargad över att morgonsömnen blivit störd. Tvärtom. Alla sågo glada ut, och från några fönster kastade man till och med ned slantar till musikanterna. Ett par poliser kommo också till platsen, men även dessa logo godmodigt och läto musikanterna gå på. Antagligen trodde de att vi var zigenare hela följet. Gumman med katten och jag hade gått sist i ledet, och vi stodo också ytterst, så jag hörde då poliserna samtalade om oss. Vi voro ju inte lika grant klädda som de andra kvinnorna, vilket herrarna trodde berodde på att vi inte voro lika vackra som de andra, trots att vi hade ett "typiskt" zigenarutseende.

"Titta på Carina", sade den ene, "hennes svarta stripiga hår och låga panna tar man inte fel på."

Om Carina är ett zigenarnamn vet jag inte, men det är väl troligt, eftersom jag fick heta så — det var nämligen jag som hade stripigt hår och låg panna — men även poliser kunna ju ta fel. Gumman talade de också mycket ogenerat om, särskilt

intresserade det dem att hon hade en katt med sig. En av dem började också språka med oss och frågade bland annat om katten kunde göra konst, vilket gumman utan att blinka svarade ja på. Men då polisen ville veta lite närmare om vad katten egentligen kunde och om det var gumman själv som dresserat honom, drog hon på det och ville inte gärna ut med språket. Först då den andre polisen kom och var lika intresserad som kamraten sade hon:

”Ja, herrarna behöver inte bli rädda, men han äter upp nyfikna poliser.”

Rädda tror jag inte att herrarna blevo, men antagligen lite snopna, åtminstone lämnade de gumman och mig i fred och vände sig till de andra.

Under tiden hade typograferna varit inne och ordnat med värdinnan på kaféet. När jag lämnade min matmor hade hon givit mig fickpengar som jag skulle ha under resan, och dessutom hade jag fått fyra vackra tiokronsedlar för min barnkrubba på kanalbåten. Men dem och litet mera, dels besparingar och dels gåva från herrskapet, hade jag med tanke på mitt blandade resällskap lämnat i kaptenens förvar. Men jag ansåg mig i alla fall ha råd att ha lite extra festligt, och kaffet smakade härligt. Om en liten stund blev det fullt med folk i kaféet, och zigenarna började utveckla en livlig verksamhet; utom det att de musicerade, sålde och bytte de klockor, trollade och spådde. Gumman med katten ville emellertid gärna se på stan, och hon och jag lämnade sällskapet och traskade en-

samma genom gatorna och njöto i fulla drag av allt vad vi sågo.

I Hälsingborg gjorde båten ett ännu längre uppehåll, och dit kommo vi också på en lämpligare tid. Flickan, som hade sitt herrskap med sig, hoppades att där få vara fri och gå i land hon också. — I Halmstad hade hon inte vågat gå med och dricka kaffe, i fall hennes fru skulle behöva henne. — Nu hade vi kommit överens om, hon och jag, att vi skulle skilja oss från de andra och gå till Kärnan och festa, men tyvärr blev det ingenting av. Just som båten saktade farten i inloppet kom flickans matmor och befallde henne stanna ombord och vaka över herrskapets bagage, eftersom de själva skulle gå i land. Styrman, som tillfälligtvis var i närheten och hörde fruns befallning, gjorde henne uppmärksam på att herrskapets hytter kunde låsas, så att för bagagets skull var det inte alls nödvändigt att någon stannade ombord. På det svarade frun att flickan var i hennes tjänst även under resan och hade att rätta sig efter hennes befallningar — i land hade hon ingenting att beställa. Med en storslagen åtbörd tog hon upp sin börs, räckte flickan en slant och sade något om att delta var balsam, ifall hon blev sårad av att inte få gå i land.

Så snart frun hade gått sin väg, öppnade flickan handen och visade mig vad hon fått, och jag blev verkligen häpen — en hel tioöring hade den eleganta frun givit sin jungfru att trösta sig med. Flickan hade varit i hennes tjänst fem månader, så jag antar att frun visste att hon var fyllda tjugotre år.

Lyckligtvis hade flickan humor, och vi skrattade åt vår misräkning, både hon och jag. Hennes fästman skulle få den blanka, fina tioöringen som berlock på sin klockkedja, sade hon, därför att det var första gången frun tänkt på att det kunde behövas "balsam" för såren hon tillfogade sin tjänsteande. Vi stannade i alla fall ombord, både hon och jag, och försökte så gott vi kunde hålla oss skadeslösa. När hennes herrskap kom ombord igen sutto vi i de privilegierades avdelning — kaptenen hade givit oss lov att sitta där — med saft och kakor, vilket hennes fru naturligtvis inte kunde se utan att säga något förargligt. Hon frågade om vi varit med zigenarna och gjort oss extra förtjänster. Och jag, elaka barn, kunde inte låta bli att betala med samma mynt. Jag svarade att vi delade dusören som min väninna fått av sin fru. Jag var verkligen så förargad på människan för hennes hjärtlöshet. Familjen hade råd att åka i första klass hytter, men flickstackarn skulle ligga på däck, och de hade inte ens sett till att hon fick en hängmatta. Jag såg att frun gick mycket förgrymmad till kaptenen, antagligen försökte hon att få mig avvisad för förargelseväckande uppförande. Men om hon så gjorde ledde det inte till något resultat; kaptenen låtsade inte se oss då han gick förbi, och då båten lade ut var jag fortfarande med.

I Malmö förlorade vi den rara gumman med katten. När båten lade till där var hon den första som gick i land. Hon var så ivrig att ta vara på tiden för att hinna se så mycket som möjligt. En stund

innan båten skulle gå kom hon tillbaka ombord med andan i halsen och frågade efter kapten. Våra nyfikna frågor om vad som hänt hade hon inte tid att besvara.

”Vänta barn, vänta barn!” ropade hon bara, ”säger kapten ja, får ni veta alltihop men annars ingenting.”

Vi hade blivit som en enda familj, både zigenare och vanligt folk, och togo livlig del i vad som hände den ene eller den andre. I Landskrona hade en av polackerna fått för lite tillbaka på en femma, och hela sällskapet hade vi tågat med honom till affären och hjälpt honom att få sin rätt. Och den gamla gumman höllo vi som mor för familjen; så att vad som hände henne det rörde oss särskilt nära. Hon kom tillbaka från kaptenen strålande glad; han hade tydligen givit ett gynnsamt svar på hennes begäran, vad det nu var. När hon fick se oss, som ivrigt väntade på att få höra vad hennes iver gällde, drog det ett litet moln över hennes glada ansikte. Hon skulle lämna oss. Och nu berättade hon för oss att när hon suttit i stadsparken för att ta igen sig lite efter sin promenad i staden, hade en herre och en dam kommit fram och slagit sig i språk med henne. Hon hade berättat för dem om sin resa, hur hon längtat att få göra den och vilken glädje det beredde henne att nu vara ute. Då hade herrskapet frågat om hon inte tänkt på att också resa till Köpenhamn, när hon ändå var så nära som i Malmö. Men det hade hon inte tänkt på, därför att hennes reskassa inte tillstodde ett sådant slöseri. Och då hade

människorna, som hon såg för första gången, frågat om de skulle få bjuda henne på resa till Köpenhamn.

”Tänk!” sade hon — ”de frågade om de fick! Är det likt något att fråga om man får hjälpa en människa till sjunde himmelen!”

Å vad gumman var lycklig, när hon snodde med att plocka ihop sina grejor! Hon sade oss att hon var ledsen över att lämna ressällskapet, men det förstodo vi ju alla att hon inte kunde säga nej till en sådan inbjudan. När hon var färdig och gick i land stod ett trevligt par på kajen och väntade på henne. Vi förstodo att det var de som skulle bjuda henne på köpenhamnsresan, och vi hurrade kraftigt för de frikostiga skåningarna.

VII.

I HEMSTADEN.

Med klappande hjärta stod jag framme i fören en eftermiddag vid femtiden och såg min hemstad som en mörk punkt i fjärran. Medan jag varit borta hade det kommit en järnväg som berörde en del av Backskog, så nu behövde man inte gå hela den långa vägen, och tack vare denna skulle jag kunna hinna hem redan samma kväll och överraska mor. Visserligen inte i skymningen som jag tänkt; det skulle nog bli närmare midnatt, innan jag kom fram, och mor skulle nog ha lagt undan sin stickstrumpa för länge sedan och krupit till kojs, men det skulle nog bli lika roligt för det. Mor var inte svår att väcka.

Av mitt ursprungliga sällskap från Göteborg fanns det inte många kvar nu. Rallarna, som skulle stigit av i samma stad som jag, hade supit sig fulla och ställt till bråk, så att polisen tagit dem då båten låg i Ystad. Polackerna hade gått av i en hamn i Blekinge och zigenarna i Åhus. Tjänarinnan med sitt herrskap var kvar ännu och en av typograferna. Det hade visserligen kommit nya män-

niskor ombord i stället för dem som lämnat oss, men dem voro vi inte lika hemma med.

Så fort jag kom i land rusade jag i väg till järnvägsstationen; jag hade nog velat titta ett tag på stan för att uppliva gamla minnen, men det var inte tid till det nu. Jag måste åtminstone först höra hur dags det gick något tåg till Backskog. Tyvärr hade sista tåget gått tio minuter innan jag kom fram till stationen. Ett ögonblick funderade jag då om jag liksom förr i världen skulle ta mig hem med apostlahästarna, men vid närmare eftertanke fann jag det oklokt. Jag måste då traska på landsvägen hela natten och skulle ändå komma fram en timme senare än om jag stannade i stan och for med första tåget på morgonen. I närheten av stationen fann jag ett billigt logi, och så fort jag lämnat in mina saker gick jag ut i stan.

Min första vandring gällde stora torget, där jag så många gånger förr i världen suttit och sålt bär, blommor, viskor och vispar. Men det var inte utan att jag kände mig lite bortkommen när jag kom dit: jag hade aldrig förr sett det så tomt och städat som det nu var; där fanns inte ett enda stånd med varor, och ingen enda lantbo satt där. Det var ju sent på kvällen, och jag visste nog att där ingen handel var så dags, men ändå var det ledsamt att se torget så tomt. Domkyrkan tycktes mig nog lika vacker som förr, men den hade bestämt krympt ihop en liten smula. Från torget gick jag Storgatan framåt, och det var här som med domkyrkan: jag kunde inte bli klok på vad man gjort med husen,

förr hade de varit så jättestora, och nu . . . ja vackra voro de, men inte stora. När jag gick förbi musik-kaféet i stadsparken flög en överdådig tanke genom mitt huvud: tänk om jag skulle gå och sätta mig vid ett bord och beställa kaffe och bakelser! Hur många gånger hade jag inte stått utanför här och med vördnad betraktat dem som så kunde få njuta av livet, och jag hade undrat hur mycket pengar man måste ha för att nå denna lycksalighet. En gång hade jag till och med varit nog dum att fråga mor Boström vad hon trodde det kostade att dricka kaffe här, och hon hade den gången givit mig en ordentlig skrapa. Hon menade att man hade verklig anledning att se min framtid i mörkt då jag kunde stå framför ett sådant ställe och drömma om att offra mina slantar där. Och efter sin moralpredikan hade hon tagit mig i handen och lett mig till det nya bankhuset och sagt att de som var för svaga att ha sina pengar på kistbotten skulle lämna dem här. Visserligen ville hon inte gå i god för att man fick igen dem, men omöjligt var det inte, och i så fall fick man till och med ränta på pengarna.

Trots mor Boströms förmaningar gick jag in och satte mig vid ett bord i parkkaféet. Men lite skraj var jag; här satt nog bara stadens förnämiteter, och fast jag varit i Stockholm var jag ju ändå bara den fattiga Nanna, som för inte så länge sedan suttit på torget med sin lilla handel. Det kunde till och med hända att här satt någon av fruarna som förr varit mina kunder, och kände de då igen mig,

skulle jag få skämmas för mitt överdåd. Som väl var avlöpte mitt tilltag bättre än jag tänkt. Den fine kyparen betjänade mig lika artigt som de andra gästerna, och för övrigt såg inte en människa åt mitt bord.

Första tåget till Backskog gick redan före sju på morgonen, och jag hade tänkt fara med det, men eftersom solen sken och det var torgdag, fick jag lust att stanna i stan så länge, att jag kunde få se torg-handeln i gång. Säkert skulle det sitta några från min hemby på torget, och det skulle bli överdådigt roligt att få överraska dem. Min syster var borta över sommaren, och mor såg inte att plocka bär, så någon av de mina skulle jag inte finna där. Men det skulle ändå bli roligt; jag kände mig ju som släkt med hela Backskog. Redan på långt håll såg jag att torget var som förr i världen. Bönderna med sina skjutsar på den sidan där de brukade stå; stånden med glas och porslin och andra nyttiga saker som vanligt närmast kyrkan. Trädgårdsmästarna stodo i sina rader och likaså de jag intresserade mig mest för; de nämligen som sålde skogsbär. Å vad det kändes ljuvligt att gå mellan kärorna och stånden utan att behöva ha någon oro för hur handeln gick. Få gå precis hur man ville och bara se! En och annan bjöd ut av sina varor åt mig, men jag var glad att jag inte var här för att köpa heller.

Jag hade inte gått länge utefter raderna med skogsbär, förrän jag fick se försäljare som jag kände igen. Backskogsbarnas avdelning sparade jag

i det längsta, men jag såg på avstånd att varenda plats var upptagen, så jag skulle säkert träffa många som jag kände. Vilka det var kunde jag inte på avstånd se, men jag försökte ändå räkna ut det. Så småningom kom jag närmare, och då hörde jag röster som jag kände igen. Själva moster Kerstin var där; hennes skratt tog jag inte fel på. Muntert hade de det bestämt vid sin torghandel. Jag hoppades att det var ett tecken på att affärerna gick bra. Men när jag kom ändå närmare, fick jag se något som kom mitt hjärta att banka hårdare än det på länge gjort. Som medelpunkt i en liten grupp stod en gumma klädd i rutig bomullsschalett och dito förkläde i glada färger; hon höll tydligen på att berätta något som roade hennes åhörare. Och att denna gumma kunde berätta roligt, det visste jag... det var mor! Mor som jag inte alls väntat att finna här. Säg nu att inte en välvillig försyn lade tillräkta för mig även i småsaker! Om jag hunnit med tåget kvällen förut hade jag kommit och funnit stugan låst på natten och antingen fått ligga ute eller också måst bulta upp grannarna. Att både mor och hennes kamrater gått landsvägen, det syntes på deras dammiga kärror, och de hade förstås också, alldeles som förr i världen, gått hemifrån rätt tidigt kvällen förut. Och om jag farit med morgontåget hade jag fått gå hemma en hel lång dag och väntat på mor.

Jag gick och ställde mig bland dem som hörde på historien mor höll på att berätta, och ingen människa lade märke till mig, vilket jag var glad åt,

eftersom jag var berättelsens "hjältinna". Hur mor kommit igång med just den historien denna soliga morgon på torget kom jag mig aldrig för att fråga henne. De som läst första delen av "En ovälkommen" känner till den. Det var nämligen historien om hur min mors äventyrliga dotter kommit på förlovningskalas första gången i sitt unga liv och hur snöpligt kalaset för hennes del slutade. När både berättelsen och skrattsalvorna voro över och åhörarna började skingra sig, vände jag mig till mor och frågade vad hon tog för sina bär. Jag var väldigt spänd på om hon skulle känna igen min röst trots att jag så mycket som möjligt sökte förställa den. Hon såg ju så dåligt, att jag inte behövde befara att hon skulle se vem jag var. Men hon kände verkligen inte igen rösten. I vänlig och undergiven ton nämnde hon priset och tillade lite försiktigt att hur gärna hon än ville kunde hon inte pruta på det hon begärde. Och som en riktig triumf kände jag det att gumman som stod bredvid mor inte heller kände igen mig. Hon var en av våra nära grannar, och hundratals gånger hade jag haft sällskap med henne till stan, då jag gått dit med mina bär. Nu puffade hon mig lite försiktigt i sidan och sade:

"Om fröken ska köpa bär utå min granne här, så pruta inte med henne. Gumstackarn ser inte själv att plocka några bär, men för att ändå förtjäna en slant under sommarn köper hon upp bär och går hit och säljer, och jag kan intyga att hon inte begär mer än ett öre per liter mera än hon själv gett, och då har hon ändå dragit dem tre mil.

Är lyckan god kan hon under den här resan förtjäna femtio öre, och för det får hon gå sex mil — vi andra far kanske på tåget hem, men det har inte hon råd till." Och i bedjande ton tillade hon: "Så köp bär av min granne, lilla fröken!"

Mor var ytterst generad under den snälla människans långa tal, det såg jag. Hon vände sig bort och sade bara ett par skämtsamma ord om att hon nog hade tid att stå här ett tag. Hon tyckte inte om att bli ömkad, det visste jag. Men i detsamma fick jag en idé.

En gumma, som hade matvarustånd på torget, hade förr brukat köpa av oss det vi hade osålt vid det klockslag då alla bärkorgar måste bort från torget. Naturligtvis betalade hon litet eller intet för det hon köpte, men man var ju glad att bli av med det. "Slumpen" kallade hon allt det hon tog hand om, och därför hade vi börjat kalla henne "Slumpan". Nu föll det mig in att jag skulle försöka sälja mors bär till Slumpan; mellangiften skulle jag själv betala. Jag gick till hennes stånd och köpte ett par småsaker och slog mig i språk med henne. Hon ville gärna prata, och nyfiken som hon var, frågade hon snart vem jag var och varifrån jag kom. Hon sade sig till och med vilja känna igen mig, fast hon inte visste var hon selt mig. När jag givit henne besked om allt hon ville veta och även sagt henne varifrån hon kände igen mig, frågade jag om hon fortfarande köpte "slumpar" och om hon i så fall även i dag ville göra affär med mig. Härtill förklarade hon sig genast villig, antagligen mest

därför att hon var så road av att inte mor och de andra backskogsborna känt igen mig. Och hon lovade också att betala det riktiga priset i stället för sitt "slumppris". Men jag skulle vara mellanhand, vilket jag med glädje gick in på.

I verklig spänning gick jag tillbaka till mor. Hon satt och såg lite moloken ut, vilket jag sedan fick veta berodde på att hon kommit underfund med att en av dem hon köpt upp bär av hade narrat henne: i ett par eller tre kärll voro bären gamla och fula, bara med ett tunt lager friska ovanpå. Eftersom hon såg så lite, gick det lätt för den som ville att göra på det viset. När jag nu kom tillbaka för andra gången ställde jag mig så, att mors granne inte skulle kunna se mitt ansikte så noga. Innan affären var avslutad åtminstone ville jag inte bli igenkänd. Allra först frågade jag mor hur stort hennes lager var och tillade att jag antagligen kom att köpa alltihop, om det var prima vara. Hennes talföra granne svarade i hennes ställe innan hon själv hann säga någonting, att finare bär hade aldrig sålts på det här torget. Och jag lade märke till att gumman puffade mor i sidan och hade några små hyss för sig. Men mor skakade på huvudet och sade:

"Nej, ärlighet varar längst, därför säger jag som det är; jag har inte själv plockat bären, och den jag köpt dem av har narrat mig. De här" — hon pekade på en liten grupp korgar — "är långt ifrån prima, men de duger till saft, och jag säljer dem billigare — jag begär inte ens halva priset för

dem." Och med ett litet leende, som jag så väl kände igen, tillade hon:

"Det är mina kaffepengar för en månad som går all världens väg, men... strunt i det, en gammal käring som jag lever om hon också dricker vattnet sådant Gud fader har skapat det. Fast nog smakar det bättre, om man får färga det med några kaffeböner."

Hon log igen och drog en liten suck som gjorde det svårt för mig att tala i affärsmässig ton. Jag lyckades dock, utan att väcka någon misstanke om att inte allt var som det skulle, få fram att jag köpte både fula och vackra bär till samma pris; de skulle i alla fall användas till saft. Men då sade mor i sin mest bestämda ton:

"Nej, vet hon vad, lilla fröken, det kommer inte att ske. Fast jag inte ser något vidare, har jag ändå klart för mig att hon är alldeles för ung till att ha något självständigt hushåll, och vad skulle den säga som skickat henne att köpa, om hon kom och hade betalat lika dyrt för det dåliga som för det som är bra. Det bleve nog jag som finge skulden för att jag lurat lilla fröken, men det vill jag inte ha på mig."

Jag hade lite svårt för att hålla mig allvarlig när hon så artigt kallade mig "lilla fröken", men det måste gå. I en något högdragen ton sade jag att när jag gått ut för att köpa bär, hade jag inte tänkt mig att behöva göra reda för om det var åt mig själv eller andra jag köpte, eller måste man kanske ha åldersbetyg för en sådan här affär? Att jag blev

stött över hennes välmenta ärlighet roade henne visst mer än det skrämde henne. Hon bad för all del tusen gånger om ursäkt och förklarade att hon mer än gärna skulle lämna vartenda bär till det pris jag ville ge. Men jag såg nog att det drog i mungiporna när hon sade:

"Lilla fröken får inte ta illa upp; vi gamla tror oss så kloka och ändå glömmet vi så lätt att det är de unga som har hand om förståndet."

Hade det varit någon annan som yttrat det där, skulle jag nog anat en "pik" och blivit stucken, men mor kände jag så väl och visste att hon av hela hjärtat älskade de unga, även om hon tyckte det var roligt att en smula retas med en allt för grön viktighet. Vi kommo i alla fall överens om köpet, och jag betalade genast, men först efter tio minuter skulle hon möta mig i matvaruståndet med bären. Jag ville ha lite tid på mig för att göra upp med Slumpan. Hon skulle säkert inte vilja betala lika över lag. Men när hon fick höra hur samvetslöst man narrat den stackars gumman, blev hon så uppbragt på den som gjort det, att hon i pur förgelse lovade att varken mor eller jag skulle förlora på affären.

När mor kom med bären, höll jag mig i skymundan så mycket som möjligt; jag hade ännu inte bestämt mig för när jag skulle ge mig tillkänna — det var ett viktigt ögonblick som jag sparade på så länge jag kunde. Roligast hade det nog varit att först hemma i stugan låta henne få veta vem hon gjort affär med i stan. Men i så fall skulle hon ju

gå den långa vägen hem, medan jag for på tåget, och det föreföll mig allt för tokigt.

”Jag erbjöd mig att sälja de här fula bären billigare”, sade mor till Slumpan, ”men lilla fröken som köpte dem var så frikostig och ville betala lika för allihop, men det är inte utan att jag skäms en smula. När jag, gamla enfaldiga kräk, inte såg upp bättre, borde jag ju själv fått svi för det, fast jag ju är glad att det finns snällt folk som hjälper en fattig dumbom som kommit på efterkälken i livet.”

Hon var sig lik, mor — aldrig ett ont ord om den som förorättat henne, bara ta skulden på sig själv. Så där snäll var inte jag: när bären mättes upp och jag fick se hur verkligt eländiga de voro, och att därtill korgarna nära nog till hälften voro fyllda med papper och grönt, så att de ej på långt när höllo det mått de skulle, blev jag rosenrasande. Tio liter hade mor betalat för till den där skojarern, och när vi mätte upp det, blev det inte ens sju. Men då lovade jag i hela min ettriga ilska att jag skulle läsa lagen för gunstig herrn — då kände mor igen mig.

Med de andra backskogsborna blev det också ett mycket glatt återseende. Alla tyckte att jag riktigt ”tagit upp” mig, medan jag varit borta, och de menade att det visst inte var underligt att de ej känt igen mig.

I gränslöst överdåd bad jag nu att få bjuda hela sällskapet — inalles sex själar mig själv inberäknad — på kaffe i stadsparken. I detta festliga ögonblick tänkte jag inte på vilken kraftig åderlåtning det

skulle bli för min arma reskassa. Klockan elva beräknade allesammans att ha slut på vad de hade att sälja, och då skulle vi mötas på domkyrkotrappan.

Mor, som nu sålt av och var fri, gick med mig på strövtåg i stan, medan vi väntade på de andra. Här hade blivit så mycket nytt som hon ville visa mig: framförallt två nya hus som voro fem våningar höga — "riktiga skyskrapor". Mor påstod att hon blev på dåligt humör, så fort hon såg de där husen, men ändå kunde hon inte låta bli att gå och se på dem varje gång hon var i stan. Hon föreställde sig att Babels torn sett ut på det sättet, och hon förstod Herrens vrede över byggnaden. Jag hade inte hjärta att tala om för henne att i Stockholm och även i Göteborg fanns det gott om femvåningshus, fast — det måste jag medge — de höga husen togo sig bättre ut där. Vilket väl antagligen berodde på att de lågo så många ihop och inte som dessa i en klunga av små röda kåkar. Ett nytt vattentorn — en riktig prydnad för stan — hade man också fått. På Storgatan hade lagts ny trottoar så fin, att mor trodde den var av äkta marmorplattor. Ett nytt apotek, som utan tvivel var det finaste i världen, var jag inte särdeles pigg på att se, därför att det gamla apoteket var det enda som berett mig en besvikelse denna glada återseendets dag. Så länge jag var barn hade det varit höjdpunkten vid mina stadsresor att gå in på apoteket. Nästan med andakt hade jag gått uppför den branta trappan. Utom det att allting var så fint och putsat därinne lockade mig också den mystiska doften från alla flaskor och bur-

kar, som i prydliga rader stodo på hyllorna. Och i ingen annan affär sågo herrarna så fina ut som här.

Med den gamla högtidliga känslan hade jag även denna morgon stegat uppför trappan, men redan när jag tog i dörrhandtaget kändes det, som om jag fått en skopa kallt vatten över mig: det var så litet och opolerat och glasrutorna i dörren voro oputsade som i en tredje klassens kryddbod — och jag som alltid trott att dörrhandtaget var av rent guld! Och när jag kom in blev min besvikelse ännu större. Jag hade totalt glömt att där var trägolv, och framförallt hade jag inget minne av att golvet var gammalt och nött, så att det var riktiga urgröpingar för fötterna framför disken. Överallt var målningen fläckig och bitvis avnött, inte ens burkarna på hyllorna verkade fläckfria. Och herrar apotekare — ja lärda kanske de voro, men eleganta voro de inte. Jag ångrade nästan att jag hade gått in; det hade bestämt varit roligare att minnas hemstadens apotek sådant mina barnaögon sett det innan de blivit fördärvade av storstadens prål. Givetvis var det inte apoteket utan mina ögon som blivit förändrade.

Klockan elva stodo backskogsborna och väntade på oss. Men moster Kerstin, som var en förständig människa, hade kommit på den idén, att vi alls inte skulle gå till stadsparken och fira återseendet utan till en liten trädgårdsservering i utkanten av stan. Hon kände väl till det stället, därför att det var en kusin till henne som hade det, och hon för-

säkrade oss att vi skulle få ännu bättre kaffe där och minst nittio procent billigare. Och när de andra voro med på moster Kerstins förslag hade jag för min del ingenting emot det; uppriktigt sagt var jag glad åt det: jag hade nog en dunkel aning om att jag inte var fullt så rik som jag kände mig. Och jag hade föresatt mig att, kosta vad det ville, skulle jag köpa ett par kängor åt mor. Hon hade gått den långa vägen från Backskog till stan i trätofflor, och när jag lite försiktigt hörde mig för, fick jag veta — vad jag redan förstått — att hon gjort det därför att hon inga andra skor hade. Och då var det ju illa av mig att ställa till ett dyrt kafferep. Visserligen förklarade hon att inga skor kunde vara bättre än hennes tofflor att gå med. Hon till och med gick i kyrkan med dem; då nubbade hon bara fast tygbitar under bottenarna, så att de ej skulle klappa.

Vår fest blev verkligt lyckad; säkert hade vi inte haft roligare även om vi varit i den fina stadsparken. Och glädjen minskades inte av att det verkligen blev så billigt som moster Kerstin försäkrat.

Backskogsborna, som endast hade bär och andra småprodukter att sälja, begagnade sig sällan av den nya järnvägen; de gingo alltjämt landsvägen som de alltid gjort. Inkomsten av deras handel tillät ingenting annat. De flesta hade nog farit en eller två gånger för att pröva hur det kändes, men somliga hade aldrig gjort ens det, och till dem hörde mor. Hon sade sig många gånger ha tänkt att göra en resa, men det hade alltid varit svårt för henne att få slantarna att räcka så långt. Också den här

dagen var det förstås meningen att hon tillsammans med sina kamrater skulle gå hem, och jag tänkte göra dem sällskap; det skulle ju riktigt bli att uppliva gamla minnen. Men något sådant ville inte mor höra talas om — också hon hade sin lilla stolthet. Kom hennes tös hem och hade en anständig promenaddräkt och en snygg resväska — att dräkten var skänkt och väskan lånad behövde ju inte backskogsborna få veta — så skulle tösen inte traska landsvägen, det gjorde aldrig de som kommo hem och hälsade på. Och med mor instämde även de andra: det passade sig rakt inte för en "stockholmsfröken" att komma som om hon vore en fattig bär-försäljerska. Och för dessa skäl måste jag förstås böja mig. Moster Kerstin tog mig till och med lite avsides från de andra och sade att om jag kom gående landsvägen hem, skulle jag säkert bli "sedd över axeln" alldeles som förr i världen, och det tyckte hon att jag borde bli förskonad ifrån nu.

Men skulle jag fara på tåget, skulle jag givetvis ha mor med mig. Till en början gjorde hon nog invändningar, hon var rädd att man skulle ta henne för högfärdig om hon åkte när hennes kamrater gingo. Hon var dock inte svår att övertala, i synnerhet som en av grannarna lovade att dra hennes lilla handkärria hem, så att vi slapp kosta frakt på den. Värre var det att få henne med till en skoeffär för att köpa kängor, men till sist lyckades jag också därmed. En stickad kofta, förkläde och huvudduk åt henne hade jag i min väska, det skulle hon få först när vi kommo hem.

Och när vi äntligen sutto på tåget — å vad mor gladde sig åt resan! Ingen kunde väl som hon leva i ögonblicket och ta reda på solskensstunderna. Men trots glädjen över tågets "svindlande" fart såg jag att det ibland drog ett litet moln över hennes glada ansikte. Utan att hon behövde säga något visste jag vad det betydde: far var inte med och fick dela hennes glädje. Visst kände också jag det gräns-löst tomt att han inte skulle vara hemma när jag kom, men på samma gång måste jag tillstå att jag kände det lugnare som det var. Mors försäkran att han nu var en annan hade jag svårt för att ta på allvar; jag visste ju hur lätt hon hade för att miss-taga sig i det fallet. Men jag lovade henne att jag skulle följa med och hälsa på far då jag varit hemma några dar. Även om inte jag hade kommit skulle hon ha farit och hälsat på honom, trots att han sagt att hon inte skulle få det, därför att det kostade så mycket pengar. Hon hade en stor överraskning åt honom: för pengar som Olle skickat hade hon köpt honom en ny kostym och ett par stövlar. Och som om hon varit rädd att jag skulle klandra henne för detta tillade hon lite urskuldande:

"Sedan länge betalar han av gamla skulder med vartenda öre han förtjänar, fast han inte har så pass kläder på sig, att han kan komma utom dörren på söndagarna." Och sedan hon torkat tårarna, som trängde fram när hon tänkte på fars svårigheter, fortsatte hon: "Det är ju lättare för mig än för honom att vara utan."

Tänk att Olle skickat hem pengar! Å vad det

gjorde mig glad! Mest kanske för deras skull som sagt att när han bara kom ut skulle han nog börja dricka, han också, och göra slut på det han förtjänade. Jag hoppades att mor verkligen låtit olycksprofeterna veta hur han skötte sig — och det hade hon. Å, vad vi önskade, både mor och jag, att vår käre Olle varit med hem! På vägen till stan dagen förut hade mor mött postbudet och fått ett vykort som Olle skickat från Messina. Bilden visade en apelsinplantering, och Olle skrev att han med egna ögon sett apelsinerna växa. Fast mor inte haft kortet längre än knappt ett dygn var det dock nästan till oläslighet tummat, genom så många händer hade det gått. Alla hon träffade måste se det, till och med lokomotivföraren och eldaren här på tåget. Hon skickade det med konduktören till dem. Ja, hon visste förstås att de kände Olle och hörde till dem som uppskattade honom.

Lillan, som denna sommar för första gången prøvade sina krafter ute i världen, hade haft tur att få det bra; hon skrev rätt träget hem, sade mor, och även hon hade skickat pengar.

”Till en alldeles särskild sak förstår du”, sade mor och log, tydligen i hemligt samförstånd med lillan.

Jag min stackare blev förstås väldigt nyfiken och ville prompt veta vad det kunde vara för en ”särskild” sak. Men mor bara njöt av min nyfikenhet och lovade att när jag kom hem skulle jag få veta vad det var. Jag gissade att tösen tänkte gifta sig

och skickat hem till sin utstyrsel, fast jag tyckte att det i så fall var alltför tidigt påtänkt. Vilket mor höll med mig om, och hon försäkrade att det var alls inte det. Och hur jag åkte och vände med mina ord fick jag bara till svar:

"Vänta tills du kommer hem!" Och samma svar fick jag på alla mina frågor om stugan. En av backskogsborna hade nämligen gjort en antydning om att jag inte skulle känna igen vår gamla stuga när jag fick se den, så förändrad hade den blivit. Men vari förändringen bestod fick jag inte veta. Mor slog bort hela saken med några skämtsamma ord om att det blivit så tyst i stugan sedan hon blivit ensam i den, att det var bara därför som folk inte kände igen den. I stället för att jag skulle ha kommit hem och överraskat mor, blev det visst hon som fick överraska mig. Egentligen tyckte jag själv att jag var dum som lät nyfikenheten plåga mig. Naturligtvis kunde det inte ha skett några större omvälvningar, det var jag säker på. För hur knapphändigt hon än tog det, hon som hjälpte mor med brevskrivning, skulle hon väl ändå ha talat om ifall något alldeles särskilt revolutionerande hade skett.

I alla fall höll jag inte med mor om att tåget hade någon svindlande fart. Snarare kröp det fram, tyckte jag, och vid varenda station höll det så länge, att det var rent tålmodsprövande. Visst var det roligt att hinna se lite av den kära gamla bygden och få prata med mor. Men jag väntade ändå med otålighet på att få se vår gamla stuga, vare sig den var förändrad eller ej.

Äntligen såg jag den pampiga bondgård som skapats om till järnvägshotell. Mor hade just berättat för mig vilka goda skratt backskogsborna fått sig åt järnvägshotellets skylt. Där stod nämligen en ståtlig skylt nere vid vägen på vilken det med stora bokstäver stod att här bjöds "all nutidens komfort". Men när skylten kom upp, hade det stått kompott i stället för komfort. Flera veckor hade skylten stått utan att någon tänkt på det förrän en resande gjorde värden uppmärksam på misstaget. Målaren som gjort skylten hade försvarat sig med att han antagligen hört fel, när han fick uppgift om vad som skulle stå där. För övrigt kände han inte till ordet komfort men väl kompott — det var ju något man åt och således inte onaturligt att skylta med vid ett hotell.

För mig hade gården inga ljusa minnen. Tvärtom. En kall vinterdag, när jag varit ute och sålt kvastar, hade jag gått in i köket och belt att få värma mig litet — jag hade väl också ett dolt hopp att man skulle ge mig en bit mat, men bonden sparkade obarmhärtigt ut mig, så att jag föll handlöst utför den rätt höga trappan. Lyckligtvis föll jag i en snödriva som var mjuk.

Men sådant ville jag inte tänka på nu. Nu varken frös eller hungrade jag.

Hade det inte varit nytt folk på gården som blivit järnvägshotell, hade jag nog gått dit och beställt skjuts till min hemby. Och det är inte omöjligt att jag påmint bonden om vilken hjältemodig och samhällsgagnande gärning han gjorde den

gången han sparkade en tio års frusen och hungrig barnunge utför trappan. Jag visste att han ett par år senare fått medalj eller någon sorts heders-tecken som erkänsla för "berömliga gärningar": han hade skött sitt ölbryggeri så väl, att han kunnat skänka tio tusen till välgörande ändamål.

Jag slapp emellertid beställa skjuts. En man från vår by var vid stationen, och han erbjöd sig att ta mitt bagage och även att låta mor åka med hem. Han hade inte plats i vagnen för oss bägge. Mor protesterade förstås mot att hon skulle åka och jag gå. Vi hade ju skilts från vårt sällskap i stan just för att jag skulle komma anständigare till byn. Men vi lyckades dock, mannen och jag, övertyga henne om att det skulle ta sig allt för bakvänt ut om jag kom åkande och hon gick.

Hur gärna jag annars hade sällskap med mor var jag nu glad att få gå den här vägen ensam. Å vad jag njöt när jag kände doften av nyslaget hö från bägge sidor om vägen, himlen var härligt blå, solen sken och jag var lycklig — nu skulle jag snart vara vid målet för min resa.

VIII.

HEMMA.

Knappast hade jag gått en halvtimmes väg från stationen när man ropade mig från en gård, en gård som jag inte ägnade den minsta uppmärksamhet, eftersom jag så lite kände folket som bodde där. Visserligen hade jag haft en läskamrat härifrån, men vår bekantskap hade upphört med lästiden. Hon hade inte hört till dem som haft min varmaste vänskap, eftersom hon alltid uppmärksammat och gjort sig lustig över skavankerna som lådde vid min dräkt så väl som min person.

Men nu var det en glad och bekant röst som ropade mig: mor Ulla i Hultet. Jag hade inte hört talas om att folket i Hultet flyttat från sitt hem, varför jag blev mycket förvånad att se mor Ulla komma utspringande barhuvad och i köksförkläde; tydligen var hon hemma här. Hultet var en mindre gård men bra mycket vackrare än den här, och jag kunde inte begripa att så kloka människor som Ulla och Per-August bytt ut sitt vackra hem mot detta. Det var inte utan att jag kände mig en smula besviken: jag hade just gått och tänkt på Hultet och

mina vänner där; till dem skulle jag nog gå med det första. Det skulle bli så roligt att komma och överraska dem. Och precis som om mor Ulla läst mina tankar sade hon:

”Ja du ska inte tro att jag är glad över att vi blivit storbönder och hamnat på det här stället. Nog lär det vara bra jord här, och husen är bra, fast de är stora och åbakiga, men för mig är ingen fläck på jorden som det lilla Hultet. Saken är den, att vi hade lite pengar nedlagda i den här gården, och för att inte förlora dem måste vi köpa stället. Så förklarar åtminstone gubben min, och fast inte jag begriper varför det var nödvändigt, får jag väl tro honom.”

Det gjorde mig verkligen ont om den stackars mor Ulla; tårarna kommo så stora i ögonen när hon talade om det gamla hemmet. Och jag såg att hon åldrats bra mycket mer än jag väntat, vilket jag antog berodde på att hon vantrivdes i sitt nya hem. Men efter några ögonblick strök hon bort tårarna, log som förr i tiden och bjöd mig stiga in för att hos henne dricka mitt första välkomstkaffe i Backskog. Välkomstkaffe i Backskog! — Det föreföll mig nästan som en lycklig dröm bara att jag var här igen. Mor hade talat om för Ulla att jag skulle komma, och hon hade också bett henne hålla mig kvar ett tag, så att hon fick lite tid på sig att göra fint tills jag kom. Fint för min skull, det var nästan så jag skämdes! Mor Ulla hörde ju till dem som jag alltid hållit mest av, och hur jag längtade hem kunde jag inte motstå hennes vän-

liga inbjudan. Hon bjöd mig till och med att stiga in i det bästa rummet.

Inomhus var här hemtrevligare än man anade utanför, vilket för min del väl närmast berodde på att det var de gamla kända sakerna från Hultet som överallt mötte ögat. I "bästarummet" kände jag igen varenda sak. Hedersplatsen hade här, precis som i det gamla hemmet, en sekretär som Per-August kallade "prosten", därför att han ropat in den på en auktion i prostgården. Och i köket såg det också ut alldeles som det alltid gjort hos mor Ulla: hennes överflöd av blank koppar klädde alla väggar, och hyllor och skåp som hon mestadels själv snickrat, funnos också på sina platser.

Tyvärr var Per-August inte hemma och inte heller barnen utom det minsta, som kommit till medan jag varit borta. Å vilken hemkänsla det var i denna atmosfär av godhet och vänlighet! Mest talade vi nog om Pelle — sonen i huset — han hade varit min skolkamrat, och jag hade också träffat honom i Stockholm. Hans mor var lite gramse på honom för att han ej ville vara hemma nu när de hade en stor gård som krävde så mycken arbetskraft. Men jag gjorde vad jag kunde för att övertyga henne om att han inte passade till bonde. Varken till kropp eller själ hade han de egenskaper som fordras av en sådan. Han hade ett briljant huvud och kunde bli fyr och flamma för en sak som grep honom, men den kraft och sega uthål-

lighet som skapar en duktig bonde hade han inte. Och hans mor gav mig rätt.

”Läst som en präst har vår Pelle gjort nästan sen han gick i kolt”, sade hon, ”men skickade vi ut honom med hacka och spade kom han tillbaka och hade blåsor i händerna, även om han inte gjort ett handtag.” Lyckligtvis fanns det flera söner i huset. Sin blivande sonhustru — Pelle var förlovad med en backskogs flicka — var mor Ulla inte så förtjust i som jag ville att hon skulle vara. Jag menade mig ha lite del i att det blivit väl mellan Pelle och hans flicka, och jag ville att hans mor skulle uppskatta vad jag gjort.

Innan jag gick påminte mor Ulla mig om några av mina bravader då jag var liten, och nu gjorde det mig ingenting att höra henne tala om galenskaperna. Nu kunde jag skratta tillsammans med henne åt påhitten som mor Ulla alltid haft stort nöje av att påminna mig om.

Äntligen skildes jag från mor Ulla och gick med raska steg mot hemmet. Det var många stugor jag velat titta in i, men jag fick spara det till en annan gång. Nu ville jag hem till mor och kilade hastigt förbi överallt där det inte var omöjligt att man skulle ropa på mig. Det var först när jag kom till den stuga där han bodde som narrat på mor så usla bär, som jag blev stående lite tveksam om jag skulle gå in nu eller om jag skulle spara det också till en annan dag. Men sinnet rann på mig, och med ett ryck öppnade jag grinden och klev morskt på. Den gamle räven, han skulle verk-

ligen få veta vilken andas barn han var. Men... jag kom av mig i min straffpredikan redan vid ingången: gubben satt på spishällen och såg "hängfärdig" ut, och gumman i en annan vrå såg lika olycklig ut. Hon tycktes till och med ha gråtit en vers, åtminstone torkade hon ögonen med förklädesnibben. Bägge kände genast igen mig, och innan jag hann stänga dörren sade gubben:

"Herre Gud... Annas gräbba! Du kommer som efterskickad, mitt välsignade barn. Jag sitter just med pengar i näven som jag skulle gå till mor din med. Hon var härinne när hon for hem och gav käringen min ett halvt skålpund kaffe och mig en rulle tobak men sa inte ett ord om att jag lurat henne. Jag visste att det var för lite bär och att de mesta var hemskt usla. Nu vill jag inte behålla syndapengarna jag narrat från henne, hon ska ha hälften tillbaka, och be henne för Guds skull förlåta mig."

Jag visste att de här två hade det mycket bättre ställt än min fattiga mor, därför tog jag utan tvekan emot pengarna som gubben räckte mig, fast jag nog visste att mor skulle gruffa på mig för det.

När jag kom till skolhusen måste jag dock stanna, hur bråttom jag än hade; på min tid hade det bara funnits ett, men nu funnos här två. Även småskolan hade fått sitt eget hus och behövde inte längre hålla till i böndernas kök. Inför det gamla folkskolehuset kom ungefär samma känsla över mig som jag haft när jag kom in på apoteket i stan: det hade sett ståtligare ut förr. Till intet annat hus i

världen hade jag väl sänt så många längtans tankar. Det nästan gjorde ont i mig än, när jag tänkte på att mor så ofta brukat säga:

”I morgon kan du inte få gå till skolan, Nanna.”

Trots att jag nu gärna ville anses vara ”vuxen” gjorde jag något som jag var glad att ingen såg: jag smög mig in i skogen bakom skolhuset, satte mig på en sten och bad Gud att jag skulle bli barn igen och få gå i skolan varje dag. Nog visste jag att den bönen var förgäves, men ändå kunde jag inte låta bli att bedja den. Härifrån gick jag en genväg över skogen till mitt hem, mest för att slippa möta någon människa. Jag var så lycklig, att jag knappast trodde mig om att på ett förnuftigt och anständigt sätt kunna hälsa på folk. Å vilket paradiset jorden syntes mig när jag stod i skogsgläntan varifrån jag kunde se den kära lilla stugan. Det första jag märkte var att här blivit ljusare omkring stugan: det fanns färre träd på tomten nu än förr. För övrigt kunde jag inte se annat än att stugan var sig lik, utom det att förstukvisten var reparerad och uppsnyggad. Så hade det blivit nya fönsterluckor och hela glasrutor i alla fönstren, vilket knappast var vanligt förr.

Mor och ett par av grannarna var i färd med att sätta upp björkar vid förstukvisten. Vid grinden och på ett par ställen vid gången mellan stugan och grinden stod det redan sådana. Utan tvivel var denna stass till min ära. Den kära lilla mor — jag skämdes över att hon gjorde så mycken affär av att jag skulle komma. Ett ögonblick tänkte jag

smyga mig bakvägen in, men så tyckte jag det var synd. Mor och hennes villiga hjälpare skulle naturligtvis blivit besvikna, om jag inte kommit genom den smyckade grinden. De höllo utkik bortåt vägkröken — att jag skulle komma skogsstigen räknade de inte med — därför sågo de mig inte förrän jag dök upp alldeles inpå dem. I mina öron ringde strofen: "Mitt hem är så ringa, dess dörr är så låg... men aldrig en kärare boning jag såg..."

När jag kom innanför grinden hoppade där fram ur syrenbuskaget ett par pojkar, av vilka den ene började läsa en välkomsthälsning på vers, och den andre hurrade för mig. Versen fick jag sedan veta att pojken skrivit efter mors diktamen. Hon hade hunnit mycket sedan hon kom hem.

Inne i stugan märkte jag genast att de haft rätt som sagt att mitt gamla hem var sig olik. Några större förändringar var det visserligen inte, men alla småförändringarna tillsammans gav det hela en ny prägel: golvet var omlagt, så att det var jämnt, och tiljorna släthyvlade, taket var vitstruket, och på väggarna var det nya tapeter och rena gardiner för fönstren. Långgardiner till och med — en lyx som mor var så glad åt men som hon så sällan fått ha. Möbleringen var också en smula ändrad och förbättrad: den gamla utdragssoffan som jag i alla tider räknat som min tillhörighet hade fått en dyna med ett blommigt överdrag — riktigt nätt — och framför soffan stod ett litet rundbord, nytt och blankpolerat. När mor märkte att

mina ögon stannade vid soffan och det nya bordet log hon och sade:

”Ja, där har du det du var så nyfiken på. Till det där bordet är det som lillan har skickat pengar, och duken till det har hon själv virkat.”

Jag kunde inte låta bli att uttrycka min förvåning över att lillan offrat sina pengar på detta. Bordet var för litet för att vara till någon nytta och passade dåligt i stycke med de andra sakerna i stugan. Men när jag fick höra förhistorien till att det kommit hit, måste jag beundra lillans ordhållighet. Mor berättade nämligen att en gång när tösen var bara så där omkring fem år gammal hade en av hennes lekkamrater skruttat med att det var så fint hemma hos henne, och själv hade hon på sin födelsedag fått ett rundbord som skulle stå framför soffan i salen. Men då hade min lilla — inte alltid så beskedliga — syster spotskt förklarat, att ett sådant bord var väl ingenting, precis ett likadant hade hon tänkt köpa vilken dag som helst. Och när kamraten då sagt att något så fint inte passade för tiggarringar hade lillan lovat visa att det passade. Så snart hade hon ju inte kunnat infria sitt löfte, men nu stod i alla fall bordet här och var så runt en skicklig bysnickare kunnat få det. Vad som för övrigt var gjort till förbättring både ute och inne hade Olle skickat pengar till. Det mesta av arbetet hade mor gjort själv, men till en del hade hon ju måst anlita en snickare.

Hela eftermiddagen och kvällen kom och gick folk hos oss. Jag hade verkligen aldrig drömt om

att jag hade så många vänner hemma i Backskog. Men för att inte skryta allt för mycket måste jag erkänna att de flesta nog kommo för att få hälsningar från sina anförvanter i Stockholm. Så ville man också höra berättas från livet i storstaden. Ett par bondsöner hade besökt den stora konst- och industriutställningen som ett par år tidigare gått av stapeln, och dessa, som annars skulle ansett det under sin värdighet att tala med mig, kommo för att uppliva sina minnen från Stockholm och utställningen. Roligast var det på kvällen när min gamle vän mästern Nålman kom klädd i skräpuk och lösskäg. Mor Boström var inte riktigt belåten med mig. Hon tyckte att jag såg nästan lika lantlig och bakom ut som när jag for. Själv var hon sig lik och hade återvunnit sitt gamla anseende sedan hon tröttnat på att förarga prostens med sin hatt och sin röda satinklänning.

Min gamla lärarinna, som hållit på att slå mig lemmalytt, då jag gick i skolan, hade flyttat till en annan socken, men hon hörde till dem jag mest längtade att återse, och redan dagen efter det jag kommit sökte jag upp henne. Hon bodde i en enslig stuga och verkade så betryckt och övergiven, att det gjorde mig verkligen ont om henne. Hon hade blivit avsatt och hade ingen pension. Visst hade det varit tråkigt med hennes häftiga humör, men en duktig lärarinna hade hon varit och i sitt hjärta hade hon menat väl med barnen hon haft hand om. Hela min själ reste sig mot de makt-havande som behandlat henne så otacksamt. Mot

mig var hon så vänlig och rar, att jag bittert ångrade att jag någonsin tänkt annat än gott om henne.

Amerikafeber hade rasat i Backskog medan jag varit borta, och både familjer och enskilda hade givit sig iväg, och i deras ställe hade det kommit nytt folk i stugorna. Och jag måste le åt mina kära gamla bybor; så långt jag kunde minnas tillbaka hade de aldrig haft svårt för att finna fel på varandra, men nu, när det kommit nytt folk, voro alla de gamla sammansvetsade som en enda familj. Man såg idel goda sidor hos "hemmafolket", men "utbölingarna" var det bäst att akta sig för.

Vid en av stugorna i vårt nära grannskap hade förr varit en trädgårdstäppa, som jag alltid med förtjusning stannat vid då jag var liten. Från tidigt på våren till sent på hösten brukade här alltid finnas blommor, vilka därtill voro ordnade i sådana lustiga och fantastiska grupper. Hon som ägde täppan levde bara för sina blommor och undvek helst att ha något med folk att göra, men en och annan gång hade hon kastat till mig en blomma över staketet. Med förvåning såg jag nu att blomstersängarna antingen voro övervuxna med ogräs eller också förvandlade till potatisland. Innan någon sagt mig det förstod jag att här var nytt folk. Hela stället såg så vanvårdat ut, att det föreföll mig som om nykomlingarna varit ovanligt vårdslösa människor. Men när jag sade något till mor om det, tog hon dem i försvar och sade att de voro raka motsatsen till vad jag trodde, men de voro ytterst

beklagansvärda på grund av en olycka som drabbat mannen och därmed hela familjen. Något närmare ville hon inte säga utan svarade undvikande på mina frågor. Det enda hon sade var: "Hela eländet kommer från fyllan." Och sedan hon torakat tårarna, som kommit henne i ögonen, tillade hon: "Olyckan för den stackars karlen kom av att han började gå hit och sällskapa med dem som samlades här."

Sedan ett år var mannen lam, och hans hustru måste sköta honom som ett spätt barn. Hur detta kunde komma från dryckenskapen förstod jag inte förrän han själv talade om det för mig. Han kom nämligen på besök till oss tredje dagen jag var hemma. Jag höll just på att duka vårt lilla eftermiddagskaffe under aplarna, när jag fick se en man som med sorgsna ögon stod och såg över muren till vår tomt. Eftersom jag inte kände honom och det tydligt märktes att det var något fel med honom, anade jag att det var vår sjuka granne. Mor stökade med något inne i stugan, och jag skyndade mig in till henne, det tycktes mig att mannen därute behövde hjälp, och jag hade inte mod att tilltala honom. Hans stora mörka ögon sågo så skygga och sorgsna ut. Men mor, som kände honom, sade att man gjorde bäst i att låta honom gå för sig själv tills han nådde grinden. Hon påstod nämligen att han gick och inte alls stod stilla som jag tyckt. Och verkligen, när jag såg ut, hade han bestämt flyttat sig en aln. Första tiden han varit sjuk hade han ej kunnat komma ur sängen,

men nu var han så mycket bättre, att han kunde släpa sig fram mellan stugorna. Och för att förkorta tiden brukade han hälsa på hos de närmaste grannarna. Men... o... vilken tid det dröjde, innan den arma människan kom fram till grinden, och dock var han inte tio steg därifrån när jag fick se honom. Och sedan han kommit genom grinden drog det en outhärdligt lång tid, innan han kom fram till kaffebordet. Till min skam måste jag erkänna att jag inte blev glad åt hans besök, och jag gick inte ut, förrän mor placerat honom på en stol vid bordet. Jag hade räknat ut att mor och jag skulle ha en lugn och hemtrevlig stund tillsammans; jag hade just ämnat be henne berätta några av de roliga historier som hon brukat trösta oss med då vi voro små och livet var surt.

När jag kom ut, skulle mannen krångla sig upp och hälsa på mig, men som väl var tryckte mor ner honom på stolen igen redan vid hans första ansatser. Bägge armarna voro förlamade och hängde slappa utefter sidorna, vilket naturligtvis gjorde det svårt för honom både att resa sig och sätta sig. Men nu gjorde inte hans ögon samma beklämmande intryck av sorgsenhet som när jag sett honom ute på vägen. Det var till och med en glimt av — ja, glädje är kanske för mycket sagt — men dock av frid i hans ansikte. Mycket svårt för att tala hade han, men orden han lyckades få fram hade inte så mycket som en stavelse av klagan med sig. Tvärtom. Han sade sig egentligen vara kommen för att tala om för mor vilken rolig dröm han

haft på natten: han hade drömt att han kunnat hugga ved och elda i spiseln tills han hustru kom hem från arbetet. Trots besvikelsen då han vaknade hade drömmen ändå varit som en stråle av ljus.

Det var något gott och intelligent i hans ansikte, och hans sätt att bära sitt hårda öde rörde mig djupt. Det fanns inte en skymt av bitterhet i rösten när han sade till mig:

”Har ni tänkt på hur lycklig ni är som kan gå och röra er som ni vill. För bara ett år sedan kunde jag det också... men nu...! Hans drag mörknade, och med sammanbitna tänder sludrade han fram: ”Det förbannade brännvinet!”

När han skulle dricka kaffe måste jag gå min väg, därför att jag inte orkade se det: mor var lite darrhänt och inte van att mata honom, varför han fick mindre i sig än på sig. Sin hustrus lott räknade han för tyngre än sin egen. Hon måste ju ensam försörja familjen — sig själv, maken och tre små barn — trots att hon var långt ifrån frisk. Och när hon var borta på arbete, måste hon springa hem på middagarna, om det var aldrig så långt; mannen kunde ju inte reda sig själv ens med de enklaste naturbehov.

Berättelsen om hur han fått sin sjukdom föreföll mig rent otrolig, och om jag inte haft den erfarenhet jag hade av hur dryckenskapen kan utplåna varje mänsklig känsla, hade jag nog inte trott vad mannen omtalade. Det rörde sig om

rent otänkbar råhet hos några av hans dryckesbröder.

Han var till yrket snickare, och en gång, när han hade arbete vid ett sjukhus, hade han en kväll suttit tillsammans med några kamrater och druckit. Och efter vad han sade tålde han inte mycket, förrän han blev redlöst överlastad, och då somnade han vanligen så hårt, att det var omöjligt att väcka honom, innan han sovit det värsta ruset av sig. Den här kvällen han talade om hade han också somnat med glaset i hand, och hans råa och druckna kamrater hade då fallit på den idéen att bära in honom i bårhuset och lägga honom mellan ett par lik. De visste nämligen att han allt ifrån sin barndom hade en rent sjuklig förskräckelse för lik, och nu ville de bota honom från den känslan. Efter vad de senare påstått hade de tänkt sig att låta honom ligga där bara en kort stund — bara för att sedan kunna övertyga honom om att ett lik inte vore farligare än ett annat dött ting. Men druckna och omtöcknade som de voro hade de glömt honom, och när han vaknade låg han med en kall och stel människa på vardera armen. Och skräcken som då grep honom gjorde honom lam och stum, han kunde inte ens resa sig eller ropa på hjälp, utan måste ligga i denna hemska ställning, tills folk händelsevis kom och fann honom. Talförmågan hade han återfått så småningom. Hans kamrater hade fått fängelse för sitt tilltag, men det hjälpte ju inte honom.

Det var dock en lättnad att se med vilken öm-

het hustrun behandlade den stackaren när hon kom med en handkärra för att hämta hem honom. Och jag bör kanske tillägga att han blev återställd, fast det tog år innan han kunde göra ett dagsverke.

Innan mor och jag foro till far måste jag förstås besöka mormor. I annat fall hade jag ohjälpligt stött mig med gumman. Det var först meningen att jag skulle gå ensam, men för att så mycket som möjligt få vara tillsammans med mor övertalade jag henne att följa med. Vi gingo på eftermiddagen; mor ville så gärna att vi skulle övernatta hos goda vänner till henne. Också jag kände familjen och visste att vi skulle bli välkomna. Från det jag var liten kom jag ihåg att både mor och andra gamla brukade påstå att skogsrådet gärna höll till i skogen som vi skulle gå igenom. Med en liten överlägsen gliring åt de vidskepliga frågade jag mor, om det ännu fanns skogsrå här och om vi hade någon utsikt att träffa på ett sådant. Jag märkte att mor blev illa berörd av vad jag sade, men nu var det ju redan sagt. Mor teg några ögonblick; sedan sade hon:

”Ja du, min tös, är inte den första som prålar med att vara för upplyst för att tro på sådant. I fjol gick här en stadsfröken som drev skoj med oss gamla för att vi vände ett eller ett par plagg, om vi märkte något misstänkt i skogen, men hon fick också gå här en natt längre än hon hade nöje av. Jag hoppas att det inte ska gå dig på samma sätt.”

Som väl var gick mors misstämning snart över, och vi började muntert prata om andra saker. Men

när vi gått en stund stannade hon och lyssnade inåt skogen, och sällan hade jag sett en så tydlig oro i hennes ansikte. Hon gick några steg, men sedan stannade hon och lyssnade igen. Jag vågade inte fråga vad hon lyssnade efter, men jag anade det.

"Olyckliga barn", sade hon, "varför skulle du komma med det där pratet, utan det är det nog troligt att vi fått gå i fred: jag har sytt in vitlök i både dina och mina kläder." Naturligtvis log jag, fast jag aktade mig för att visa mor det. Min kloka, intelligenta mor hade sytt in vitlök i kläderna! Jag hade just tyckt mig känna lukt av vitlök och undrat varifrån den kom. För tredje gången stannade hon och lyssnade, och nu gjorde jag på samma sätt. Och jag vill knappast gå ed på att jag inte hörde ett besynnerligt skratt i skogen.

"Nu få vi försöka om det hjälper med att vi vänder en del av det vi har på oss, och det måste vi göra både du och jag."

Men nu reste sig hela min halsstarrighet. Även med risk att göra mor ledsen sade jag bestämt nej till något sådant. Och inte bara för min egen del utan jag förbjöd också henne att göra det. Jag mente att det var bärplockare vi hört inne i skogen. Trots mina protester hade mor redan tagit av sig koftan och börjat vända ut och in på ärmarna. Men när hon skulle sätta den på sig sådan, vände jag om och sade att jag absolut gick hem igen, ifall hon skulle gå sådan genom skogen. Och för fridens skull gjorde min beskedliga mor mig till viljes och

satte koftan rätt. Fast jag såg att det skedde med tungt hjärta.

”Ja, skyll dig själv, mitt barn, om något händer”, sade hon, och därmed fortsatte vi vår väg och började tala om andra saker.

När vi gått ungefär en timme efter det här nappataget sågo vi att det kom upp åskmoln på himlen, och vi började gå i raskare takt för att hinna undan ovädret. Vi började räkna på tiden och menade att vi snart skulle vara framme vid en större väg, och när vi bara komme in på den, skulle vi snart nå det ställe dit vi ville komma på kvällen. Men hur vi gingo och gingo kommo vi aldrig till den där större vägen. Molnen tornade upp sig allt hotfullare, och vi hörde åskan mullra på avstånd.

Nu var det inte mycket bevänt med vare sig mitt mod eller min upplysning; jag gick och kämpade med mig själv om jag skulle fråga mor, ifall hon trodde att det ännu skulle hjälpa, om vi vände kläderna. Men hur det var ville jag inte ge mig. Jag frågade i stället om hon inte trodde att det var bäst vi vände om. På det svarade hon att vi redan gått för långt, och det förstod nog också jag. Men när det nu började skymma och skogen blev allt dystrare, bad jag henne ändå att vi skulle få vända. Vi hade ju den ordentliga stigen att följa, så hem skulle vi väl komma, även om det blev mörkt, trodde jag.

”Var inte för säker på det”, sade mor, ”men vi försöker väl.”

Till min förskräckelse märkte jag snart att vi dock kommit in på en annan stig än den vi nyss gått. Hur detta varit möjligt kunde jag inte begripa, eftersom vi inga sidostigar sett, men så var det ändå. Stigen blev allt mindre, och snart försvann den rätt ut i ett kärr som var vitt av dun. "Ja nu ser du väl själv att det är galet", sade mor, "här har jag aldrig varit förr, så mycket jag än gått i den här skogen. Vad menar du nu vi ska göra?"

Jag litade på mitt lokalsinne och påstod absolut att vi gått i rätt riktning, och jag trodde att stigen fortsatte på den andra sidan kärret. Men när vi skulle ta oss över, befanns det vara en gungfly, som föreföll rent livsfarligt att ta ett enda steg på. Och att gå omkring kärret var inte att tänka på, då man inte såg slutet på det åt något håll. Alltså måste vi vända om. Men nu hade det blivit riktigt mörkt, och medan vi irrat omkring här hade vi förlorat också den lilla stig, som vi följt hit. Hur vi sökte var det omöjligt att finna den. Himlen var blåsvart av åskmoln, och blixterna riktigt fräste mellan träden, och dundret var nästan det värsta jag hört. Mor påstod att hon ett par gånger hörde skogsrået skratta inne i skogen. Som väl var hörde inte jag det — jag var tillräckligt kuslig till mods ändå. När blixterna ljungade över det vita kärret tyckte jag mig se tusentals spöken dansa därute. Jag ville att vi skulle krypa under en klipphäll för att söka skydd mot regnet som riktigt strömmade ned, men det sade mor tvärt nej

till. Vi skulle i stället försöka finna någon öppen plats, där det ju var mindre risk ifall åskan slog ned, vilket man kunde vänta att den skulle göra. Och efter en stunds irrande kommo vi verkligen till en glänta, ganska stor och kal. Här slog vi oss ned och beslöto att sitta tills morgonen eller åtminstone tills ovädret gått över, fast det tycktes snarare till- än avtaga. Inne i skogen hade det dock varit något så när lugnt, men här, där det var öppet och fritt, piskade regnet, som om man kastat småsten från himlen. Och när vi suttit en stund tycktes det verkligen som om åskan slagit ned i grannskapet av den plats där vi nyss varit. Hela kärret var som ett eldhav, och vi hörde att träd knäcktes och föllo. Mest rädda voro vi att blixten skulle tända på skogen. Och till oljuden av det hemska vädret i skogen kom också något annat som lät lika beklämmande — om inte värre: får bräkte så att det lät som riktiga nödrop. Vi förstodo så väl att de arma djuren voro i fara: antingen hade blixten slagit ned ibland dem, eller också var det rovdjur som denna hemska natt passade på att jaga. De voro inte längre borta än att vi tydligt hörde skällorna, men ändå vågade vi oss inte in i skogen för att hjälpa dem.

Men då ovädret rasat över och det blev morgongryning upptäckte vi något, som sade oss att det inte var den sortens rovdjur, vi tänkt, som varit ute på jakt. För det första märkte vi att den öppna platsen åt ena hållet sträckte sig ända ned till kanten av kärret; några jättestora stenblock lågo som

gräns mellan det och den fasta marken. Och mellan stenblocken steg upp rök, och vi sågo ett par människor röra sig därnere.

"Mor, där är folk", ropade jag nästan i hänryckning! Våta och genomfrusna som vi voro måste ju anblicken av eld vara tilltalande, därtill kom också att vi fortfarande inte visste var vi befunno oss; därför var det ju underbart att så oförmodat råka på människor. Men mor grep min hand och gjorde tecken åt mig att jag skulle vara tyst och hålla mig stilla. För henne var det genast klart att det inte stod rätt till med människorna vi träffade på här. Hon drog mig med sig bakom en sten och berättade viskande att länsman ivrigt sökte ett par förbrytare som rymt från fångelset. Man tog för givet att de uppehöllo sig i de här trakterna. Utan tvivel var det dem vi träffat på, menade mor. När dagen blev litet klarare sågo vi att en karl höll på att flå ett får, och efter vad vi kunde se lågo där ännu en eller ett par fårkroppar. En annan karl stod ett stycke ifrån och höll utkik uppåt gläntan. Naturligtvis lågo vi i dödsångest för att han skulle få syn på oss. De två rymlingarna voro kända för att vara vilda sällar utan försyn för vare sig Gud eller människor. Hade vi nu upptäckt deras gömställe och därtill sett vad de förehade, vet man inte vad de gjort, ifall de fått se oss. Deras gömställe var väl valt, det måste man medge: över kärret behövde de inte frukta att någon kom, och från skogen kunde ingen komma utan att passera över den öppna uthugg-

ningen. Till all lycka blevo vi varse en uttorkad bäck helt nära där vi lågo. I skydd av stenarna skulle vi nog kunna praktisera oss dit och i den fåran krypa in i skogen. Sällan har jag varit så livrädd som de minuterna innan vi nådde till kanten av bäcken. I mitt hjärta välsignade jag att min hemprovins hade så gott om sten. Fåran var inte djup och att krypa kunde inte bli tal om, vi måste lägga oss raklångt och åla oss fram. Att skyddet var mycket otillräckligt, det voro vi medvetna om, och tiden innan vi kommo i säkerhet var spännande som en indianbok.

Först när vi gått en hel timme efter det vi lyckligt kommit undan kände mor igen platsen och visste var vi voro. Då sken solen, och förtrollningen var bruten! Hade jag inte haft min söndertrasade och smutsiga klänning och skavsår på knän och armbågar skulle jag ha trott att det hela varit en obehaglig dröm. Som väl var hade vi inte mer än ett par timmars väg hem. Vi kommo överens om att tiga med vad vi sett och hört i skogen, både naturligt och övernaturligt. De arma fårtjuvarna skulle länsman nog finna utan vår inblandning. För övrigt höllo de sig väl inte alltid på samma ställe, och om man förgäves sökt dem på den plats vi pekat ut, skulle folk naturligtvis sagt att vår fantasi spelat oss ett spratt. Skogen var stor och rik på gömställen. För att slippa möta någon människa smögo vi oss genom hagarna, som om vi varit lika ljusskygga som männen vi sett. Men döm om vår häpnad när vi kom-

mo i närheten av stugan och fingo se att det rök ur skorstenen. Vi hade låst dörren med dubbla hänglås, och det verkade nästan kusligt att se att någon tagit sig in. Det föreföll oss dock otroligt att någon skulle vågat bryta sig in och göra upp eld, då det var ljusan dag. Utan tvivel var det någon av de våra som kommit hem. Men vem kunde det vara som kommit! Far eller lillan voro väl de enda som kunde komma i fråga, och vi skyndade på stegen för att snart få se vilken av dem det var. Jag var lite raskare än mor och kom före henne över stenvuren som skilde vår tomt från skogen, och min häpnad blev stor, när jag fick se mormor sitta i gräset under en apel och ruska en skallra i örat på ett ljuslockigt barn. Så fort mor kom upp på muren och fick se barnet, visste hon att det var Ivar och hans familj som kommit. Och de voro välkomna, även om mor blev en smula besviken över att det inte var far som väntade oss hemma i stugan.

Mormor hade av våra grannar fått höra att vi gått för att besöka henne, och hon blev inte det minsta förvånad när hon fick se oss komma tillbaka så snart. Hon trodde att vi under vägen fått höra att hon gått till oss och att vi därför vänt om. Att vi gått om varandra var ju inte så underligt. I skogen funnos många vägar att välja på. Mormor hade fått höra att jag var hemma, och hon var tämligen gramse på mig för att jag inte kommit till henne genast. Hon var mycket nyfiken på hur jag nu skulle ta mig ut. Och när hon synat mig

från alla sidor, förklarade hon att någon skönhet hade jag då inte blivit — men det hade hon ju heller inte väntat sig. Först när hon slutat granskningen och vände sig till mor märkte hon att något var på tok med oss. Delvis hade nog våra kläder torkat, men spåren efter nattens strapatser voro ändå ganska märkbara. Naturligtvis fick jag mina fiskar varma när gumman fick höra om min halsstarrighet. Och som slut på sin läxa sade hon:

”Tiden är då inte alldeles ur gängorna, skogsrået driver sitt spel, om så hela världens viktigpettrar påstår att det inte finns.”

Mor fick sig också en skrapa för att hon — gamla människan — gett vika för en unge. ”Unge” det var nästan lite för hårdsmält, även om det kom från mormor, det var inte utan att jag var frestad att svara henne att var jag mig lik så var hon det inte mindre. Men jag var glad att se henne igen, och för att blidka henne lovade jag att bära mig förståndigt åt nästa gång jag skulle gå genom trollslogen.

Ivar hade varit lite krasslig och därför tagit sig en vecka ledigt, och han och hans familj hade tänkt som jag, att det skulle vara allra roligast att komma hem och överraska mor. Men därför kommo de också och funno dörren så omsorgsfullt låst, att de förstodo det skulle dröja länge innan mor tänkte sig hem igen. Ivar kände dock till husets möjligheter och lyckades ta sig in. Nöjet att överraska mor skulle de nog få i alla fall, räknade de ut, när hon kom hem och fann stugan bebodd.

Ivar var mors styvson, men förhållandet mellan dem hade alltid varit lika hjärtligt, som om han varit hennes egen son, och även hans hustru höll hon av som sitt barn. Jag för min del var hjärteglad åt att så oväntat möta min käre trofaste bror, som jag hade så mycket att tacka för från tidigare år. Trots att han med hustru och barn blivit lite gubbaktig var han dock samma goda själ som förr. Även hans hustru var sig lik, god och glad som alltid, och barnen voro de sötaste jag sett på länge.

Natten hade varit hemsk för mor och mig, men dagen med sin glada överraskning blev den bästa man kunde önska sig. Och på kvällen blev det fest. Ivars gudmor, en rik "kära mor", kom själv med två hästar och gårdens finaste vagn och hämtade oss allesammans till ett riktigt storkalas i hennes hem.

Hur glad mor än var åt sina gäster, märkte jag dock att hon var lite orolig ibland, och redan innan hon sagt något om det förstod jag varför: det dröjde så länge innan hon kom iväg till far. Nästan varenda morgon berättade hon för mig att hon drömt om honom på natten, och alltid såg hon honom ha det besvärligt. Mormor hade aldrig ro att stanna länge; blev hon kvar två eller tre dar var det stort. Så hade det alltid varit, och så var det också nu, men Ivars blevo veckan ut. Men så fort vi följt dem till båten gick det raskt för mor att packa ihop det hon skulle ha med sig till sin kära gubbe, och samma dag gåvo vi oss av. För att göra resan så billig som möjligt skulle vi

gå till en järnvägsstation som låg hela tre mil från vårt hem, och jag gruvade mig allt för den vandringen. Jag hade kommit av mig med att gå så långa vägar. Men jag försökte hålla jämna steg med mor, och det gick verkligen bättre än jag hade tänkt mig. Delvis tack vare en barmhärtig bonde som lät oss åka med ett gott stycke.

På kvällen kunde vi inte komma längre än till stationen, och jag var mer bekymrad än jag ville låtsas om för hur vi skulle få husrum över natten. Mor hade själv sagt att hon inte hade några bekanta åt det här hållet, och råd att hyra rum hade vi knappast, även om det fanns möjligheter därtill. Lite försiktigt frågade jag mor hur hon tänkt sig att vi skulle klara upp saken. Hon såg helt förvånad ut och sade:

”Kära barn, vi är ju ute i ärligt uppsåt att glädja en människa, och det är ju att gå Herrens ärende, och då förstår du väl att han lagar att vi får vad vi behöver för natten.”

Uppriktigt sagt fann jag inte det lika självklart som min lilla mor. Jag tänkte på vår rysliga natt i skogen; den gången hade vi också varit ute i ”ärligt uppsåt” men ändå hade det gått galet för oss. Men jag teg med mina tvivel, därför att jag inte ville såra henne även under den här resan. Det var nog rätt vanligt på den tiden att man utan vidare gick in i en gård och bad att få ”låna hus”, men jag visste att mor hade mycket svårt för det, och jag kunde det ännu mindre. Helt nära stationen låg en liten kåk som inte såg särdeles förnä-

mare ut än vår egen stuga; där stannade vi framför grinden och undrade om vi skulle ta mod till oss och knacka på. Och efter lite parlamentering kommo vi överens om att vi ju kunde göra oss ärende med att gå in och be om vatten, så finge vi se hur folket såg ut och hurdan stugan var invändigt. Men knappt hade vi tagit ett par steg innanför grinden, förrän vi hörde svordomar, gräl och skällsord, och då tövade det inte förrän vi voro ute på gatan igen.

"Du ska få se att Fader vår har något bättre åt oss", sade mor och såg lika trygg ut som förut.

Vi gingo fram till stationen för att ta reda på hur dags tåget gick på morgonen, och som mor aldrig litade på vad som stod på några anslag gick hon direkt in på expeditionen för att fråga. Jag gick utanför och väntade, och jag kunde inte begripa att det behövde ta en så lång tid för den enkla upplysning hon ville ha. Men just som jag var på väg att gå in och se hur det var fatt kom hon ut och såg strålande glad ut. Inspektoren var son till ett herrskap som hon tjänat hos i sin ungdom; han hade genast känt igen henne, och nu voro vi bjudna att ligga här över natten.

Både inspektoren och hans fru voro vänliga människor som jag genast kände mig hemma med. Särskilt hade inspektoren i minne mors förmåga att berätta historier; frun var lika road som han av att höra dessa, och det räckte tills framåt midnatt, innan de fått sitt lystmäte. Kvällen hos den goda glada familjen var verkligen skön, och när

vi kommo in i det lilla trevliga rummet där vi skulle ligga och vi blevo ensamma frågade mor:

"Nå vad säger du nu, är det inte en som har sört för oss?" Och jag måste medge att jag skämdes lite över att jag varit småförargad på hennes tillit.

När vi äntligen kommo fram till gården, där vi trodde att far skulle bo, fingo vi veta att han flyttat en mil längre bort och att han troligen logerade på själva arbetsplatsen och endast om lördagskvällarna kom ner till bygden. Människorna här i första gården vi kommo till voro också mycket hyggliga och bjödo oss utan vidare att ligga kvar över natten, eftersom vi inte förrän sent skulle hinna till den andra byn. Jag för min del var glad att det var fredagskväll, i annat fall hade nog inte mor låtit övertala sig att stanna. Hon var riktigt otålig över att vi måste vara så länge på väg, innan vi träffade far. Om det varit mitt i veckan hade hon säkert givit sig in i skogen för att söka upp honom. Han arbetade med en kanal som skulle dras fram genom en stor skog, och ingen kunde säga var han höll till den ena eller den andra dagen.

Vid middagstiden kommo vi fram dit där far bodde, och hans värdinna såg en smula förlägen ut när hon fick höra vilka vi voro och när vi båda att bli visade in i fars rum.

"Jag hade just tänkt städa lite hos honom i dag", sade hon och tillade lite försiktigt: "han är

inte så noga själv, och jag har lite ont om tid, därför får det vara lite hur som helst hos honom ibland.”

Och det märktes sannerligen att värdinnan hade ont om tid för städning och att hyresgästen inte var noga.

”Stackars min gubbe”, var det första mor sade när hon sett sig omkring i kulan — ”själv har jag det som herrskap därhemma, och han bor sämre än en gris.” Tårarna kommo henne i ögonen, och hon stod och såg riktigt handfallen ut en stund. Men snart torkade hon tårarna, och en glimt av hennes gamla energi lyste fram. ”I eftermiddag behöver vi åtminstone inte ha långsamt i brist på arbete, sade hon. Tycker du inte att det är nästan som förr i världen när det gällde att få stugan beboelig efter en sådan där storm som gick över den ibland. Det är bara den skillnaden att smutsen här säkert är äldre och haft tid att lägga sig ordentligt. Hemma virvlade den väl mer ut och in.”

Ja, nog kunde man säga att smutsen fått ”lägga” sig ordentligt. Jag måste fråga värdinnan om det verkligen var jordgolv eller om det fanns tiljor av trä under. I så fall hade här säkert aldrig varit skurat sedan golvet lagts in. Jo då, nog fanns det ordentliga golvtiljor, förklarade värdinnan, men saken var den att hon brukade sätta om sina krukväxter här och hade jord inne för det, och den blev lite kringspridd ibland och tilltrampad. Fönster fanns det nog ett, men det var så igengrott, att

det inte kom mycket ljus genom det. Vårdinnan var hjälpsam och lånade oss hinkar och borstar och vad vi för övrigt behövde för rengöringen. Fönstret var det första mor tog itu med. Sedan buro vi ut allt som inte var väggfast i rummet, slogo några hinkar vatten över golvet och började skotta med en spade. Det dröjde länge innan vi fingo kännning med golvtiljorna. För att muntra upp oss i arbetet beskrev jag för mor så livligt jag kunde hur det sett ut i det rum där jag skulle bo, då jag började på fabrik. Rengöringen av det rummet hade heller inte varit lätt.

Det var dock ett tacksamt arbete att hålla på med fars rum. När vi arbetat mellan fyra, fem timmar, så att vi fått ett ordentligt svettbad, kunde man näppeligen tro det var samma rum. Man kunde till och med se att taket en gång i tiden varit vitstruket och att väggarna varit tapetserade; golvet både inne och i den lilla förstugan tog sig riktigt hyggligt ut. Ur korgen, som mor haft med sig, plockade hon fram ett par gamla gardiner, en bordduk och rena lakan. Hon hade tänkt sig att det nog skulle behövas lite uppsnygning hos far, men *hur* väl det behövdes hade hon nog aldrig drömt om. När vi hade färdigt blev det sannerligen så fint, att jag fick lust att springa och plocka en bukett blommor och sätta på bordet. En avslagen butelj fick tjänstgöra som vas, och det gick utmärkt. Utanför dörren lade vi en nätt liten matta av granris, och det var rent märkvärdigt vilken lördagsstämning det kom över hela kyffet. Änt-

ligen hade vi gjort allt vad vi kunde, och när vi snyggat upp oss själva efter den kraftiga bataljen med smutsen, satte vi oss att vänta på far. Ingen visste vilken väg han skulle komma, därför kunde vi inte gå och möta honom. När det blev framåt kvällen började mor bli ängslig att han inte skulle komma; han kunde ju i sin ensamhet i skogen rent av ha glömt att det var lördag. Men värddinnan lugnade henne med att han måste komma för proviantens skull. Och just när solen höll på att sjunka bakom trädtopparna fingo vi se en välbekant gestalt ute på vägen. Å, vad far tacklat av sedan jag sist såg honom! Då var det ännu kraft och spänst i hans gång och över hela gestalten, men nu såg han så tärd, slapp och bruten ut, att det gjorde mig ont ända in i själen. Han var ju för all del gammal — men ändå...!

Vi kröpo undan i en skrubba bakom dörren för att se hur han skulle bete sig när han fick se sin kula så omskapad. Med förvånade ögon tittade han på granriset framför dörren, och istället för att torka av fötterna på det tog han av sig träskorna och tog ett brett steg över det. I förstugan blev han stående och bara stirrade in i rummet, men när han stått en stund drog han en djup suck och sade:

”Herre Gud — mor... mor!” Och till min förskräckelse började han gråta.

Jag skickade först fram mor, och när han fick se henne grät och skrattade han om vartannat. Sedan de väl hälsat på varandra hörde jag henne

säga att hon hade ännu en stor överraskning åt honom, och sedan hon sagt det vände hon sig åt mitt hörn och gjorde tecken att jag skulle komma fram.

"Nanna!" Far såg på mig som om han tvivlat på att jag verkligen var hans bortresta dotter.

Jag var visserligen inte svag för pärlband och dylikt pynt, men på eftermiddagen hade jag dock satt på mig ett litet pärlhalsband som far givit mig till avskedsgåva när jag for bort. Och jag var glad att jag gjort det: far lyste upp, som om han fått en stor gåva när han fick se det på mig.

"Så . . ." sade han, "du estimerar gubbens gåva, det trodde jag knappt när jag gav dig den!"

Visst gruffade far en smula över att mor "förstört" pengar på att köpa kläder och skor åt honom, men i själ och hjärta var han nog glad åt det ändå. Han såg också femton år yngre ut när han, tvättad och rakad, uppenbarade sig i den nya kostymen. "Det här är den bästa lördagskvällen på många år", sade både mor och far när vi skildes åt för natten.

På söndagsförmiddagen måste mor och jag le åt fars otålighet innan vi blevo färdiga. Han ville så gärna ut på promenad i byn för att visa sig och sina fruntimmer.

Måndag och tisdag stannade vi också hos honom, och han tog ledigt från sitt arbete. Onsdagsmorgonen, när vi skulle fara, följde han oss drygt en halvmil på väg, och när jag den gången tog avsked av honom hade jag en bestämd känsla av

att det var sista gången jag såg min gamle far — och det var det också. Det sista jag hörde honom säga var ungefär detta:

”Vår Herre är ändå nådig som givit mig, gamle syndare, en sådan rikedom som minnet av de här tre dagarna. De kommer jag att glä mig åt så länge jag lever.”

* * *

*

När vi kommo hem efter besöket hos far ansåg jag mig inte längre ha råd att gå och ”slå dank” och anmälde mig därför som arbetsökande på en av de större gårdarna. Det var mitt i skörden, och jag blev utan svårighet antagen. Mor var nog inte så glad åt det: flickor, som kommo från Stockholm bara för att hälsa på, brukade aldrig gå i arbete medan de voro hemma. Efter lite resonemang gav hon mig dock rätt i att det kunde vara skönt att ha lite slantar i fickan när jag skulle ut i världen igen.

Mina minnen från den tid jag arbetat som ”dubbling” på en herrgård voro inte ljusa, och det var med en viss ängslan jag första morgonen inställde mig för att ”ta upp råg”. Lyckligtvis gick det dock över förväntan bra. Mina krafter och väl också mitt förstånd om arbetet hade vuxit till mer än jag själv anade. ”Hemmaflickorna” på gården lagade så att jag kom i första ledet, så att jag skulle få det lite helt, men till deras — ja också min egen — förvåning klarade jag mig utan suckan. Och när

skördearbetet var slut och den dagen kom att jag skulle packa min väska för att ge mig i väg hade jag en rätt vacker slant i min börs, även om jag inte behöll mer än hälften av förtjänsten för egen del.

Vid mitt lilla avskedskalas för både vänner och vedersakare från barnaåren kände jag hur starka ändå banden voro mellan mig och dessa människor. Många av dem hade mer än en gång behandlat mig allt annat än väl den tiden jag var en liten hjälplös stackare, prisgiven åt allas godtycke. Men det hade de nog glömt, och jag ville också glömma det. Deras vänlighet och varma välgångsönskingar för min framtid kommo säkert från uppriktiga hjärtan, det tvivlade jag inte på.

Från mor var det mycket värre att skiljas nu än det varit första gången jag reste, och jag tror nog att hon själv också kände det så. Men ändå ville hon inte att jag skulle ta en plats som erbjöds mig i hemsocknen. Helst hade jag tagit avsked av henne hemma i stugan — jag tyckte det skulle bli värre vid båten, men hon ville nödvändigt följa med mig.

En stund innan båten skulle gå uppenbarade sig också två av mina läskamrater som kommo för att ta avsked. Det var Magnus och Mia — ett par originella inte längre unga människor, som tvingats att låta konfirmera sig för att bli vigda — och jag blev riktigt rörd när jag såg dem komma. Ägg och smör hade de med sig som avskedsgåva, deras torp var ett litet mönsterbruk, och allt gick dem väl i händer.

”Läsningen höll på att ta knäcken på oss”, sade Magnus, ”men vi har dock lyckligt repat oss.” Men när han bara nämnde läsningen fick han samma hjälplösa uttryck i ögonen som han haft när prästen ropade upp honom till att läsa.

Fast vi kommit i god tid till båten, mor och jag, gingo minuterna obarmhärtigt fort. Det var ännu så mycket jag velat säga mor när klockan på kommandobryggan ringde för sista gången, och den som ville med måste springa ombord innan landgången drogs in.

Den här gången voro kanske inte mina förhoppningar så högt spända som då jag reste första gången, men det var dock med en viss tjusning jag kände båten gunga — det bar ju ändå av mot okända öden. Snart såg jag mor bara som en liten mörk prick på kajen, och ögonblicket efter var det bara ett minne att jag varit hemma. Men ett minne som jag var glad åt att äga! Den käraste fläck på jorden var ändå det gamla hemmet.

IX.

INSTÄNGD.

När båten på eftermiddagen lade ut från min hemstad var vädret det mest idealiska för en sjöresa: himlen utan en molnfläck och sjön låg så stilla att ej en krusning syntes på vattnet. Passagerarna jublade och gratulerade varandra till denna underbara tur med resväder. De enda som inte sågo belåtna ut var befälet på båten. Kaptenen stod med en kikare och spejade oupphörligt åt det håll solen skulle gå ned. Passagerarna logo åt den misstänksamma min varmed han betraktade den vackra himlen och likaså åt de undvikande svar han gav då man frågade honom vad han såg efter. Inemot solnedgången blev himlen lite brokig, men färgerna voro så strålande vackra, att de väckte den allra största förtjusning. Och när solen stod som ett stort rött klot i själva vattenbrynet tystnade såväl de förtjusta utropen som skratt och glam — synen var så storslagen och gripande, att människorna stodo stumma och som fastnaglade på sina platser.

Ungefär en halvtimme efter dessa underbara mi-

nuter, då man just höll på att prata bort intrycket, kom kaptenen och förberedde oss på att det säkerligen inte skulle bli en så lugn natt som det vackra vädret lovat. Vi skulle få storm, inte farligt för all del, men lite obehagligt kunde det bli — isynnerhet om man hade anlag för sjösjuka.

En ung man, som hela tiden hållit sig för sig själv — antingen hade han stått lutad mot relingen och med längtans blickar följt fåglarna, som snabbar än båten flögo i riktning mot Stockholm, eller också hade han suttit i ett hörn och sett saligt drömmande ut — flög nu upp och frågade kaptenen med darrande stämma, om han trodde att stormen skulle hindra båten att komma fram i rätt tid. Eller om det kunde bli så svårt, att en olycka hände? Kaptenen såg nästan lite förargad ut, isynnerhet över ynglingens sista fråga; det stod väl inte i mänsklig förmåga att förutsäga om en olycka skulle hända vare sig på vatten eller på land. Det enda kaptenen kunde säga var att man skulle göra allt vad göras kunde för att det skulle gå väl, och för övrigt fick man tro Gud om gott. Men det svaret lugnade på intet sätt den unge mannen; han fordrade att bli satt i land, så att han kunde fortsätta med tåg till Stockholm. Han skulle dit och gifta sig, och han menade att hela hans livs lycka äventyrades, om han kom senare än hans brud väntade honom. Men kaptenen svarade att det var omöjligt att uppfylla hans begäran; även med risk att han hela sitt liv fick förbli ungarl måste han stanna där han var. Båten gick direkt och

skulle icke anlöpa någon hamn innan vi kommo till Stockholm.

Jag vankade omkring lite i de undre regionerna, och det var verkligen med en känsla av obehag jag såg hur ivrigt man arbetade därnere med att "surra" och "stuva" i varenda vrå. Från den tid jag haft plats på sjön förstod jag vad det betydde, det var inte bara "lite blåst" — som en av passagerarna uttryckte det — man väntade sig, utan helt visst en ordentlig storm.

Vid elvatiden på kvällen började det obehagligt vina i luften, och innan man visste ordet av kom en jättestor våg och sköljde över däckets, så att alla som uppehöll sig där, sprungo som skrämde får och sökte skydd var och en i sin vrå. I ett enda slag var ovädret över oss. Och när det rasat en timme, kunde man inte tro att det var samma båt och samma passagerare som vid den strålande början av resan. Överallt låg det sjösjuka människor, som jämrade sig och ropade på hjälp, och de som inte voro sjuka stodo i skräck och dödsångest bleka som spöken. Somliga kastade sig över kaptenen med böner att han skulle vända om. Vilket han naturligtvis förklarade sig ur stånd att göra, och han sade dessutom att om han också kunnat vända, hade det på intet sätt minskat faran.

Man kände absolut inte att båten gick framåt, den bara stampade och rörde sig upp och ned. Det ena ögonblicket var fören så djupt nere, att det tycktes omöjligt att den skulle komma upp

igen, och ögonblicket efter gjorde aktern samma manöver. Mitt i eländet hördes en dov stöt, och båten gjorde ett ryck, så att alla som inte höllo sig fast kastades huller om buller. Alla trodde att båten stött på grund, och det blev nästan panik ombord. Ett par nervösa damer kastade sitt bagage i sjön, och andra skriade överljutt efter livbälten. Men nu var kaptenen bra mycket lugnare än på eftermiddagen, när han stått med kikaren i hand. Med en stämman, som trängde igenom såväl larm och skrik ombord som dånet av ovädret, förklarade han att inga livbälten behövdes ännu åtminstone. För närvarande var det ingen överhängande fara, och den som ville skona sig själv och andra gjorde det bäst genom att hålla sig lugn. Besättningen försökte fiska upp damernas bagage, men det gick inte; det enda de lyckades bärga var en schal och en hattask. Och när människan fick sin våta schal i handen blev hon hysterisk och måste låsas in i sin hytt.

Först i morgongryningen mojnade stormen av, och det blev en smula lugnare både ombord och över sjön. Båten gick med ganska god fart, och det började se hoppfullt ut, men då kom en ny motighet som knappast var lättare än stormen att övervinna: vi kommo in i dimma, som stod tät som en vägg. Efter bara några minuter kunde man rakt ingenting se; det var som om man dragit ned gråa rullgardiner runt omkring. Båten saktade farten och kröp snart fram som en snigel, ångvisslan tjöt i ett, så det skar genom mærg och ben. Ibland var

det korta signaler med några sekunders uppehåll emellan, men mest var det långa ihållande tjut. Och dessutom klämtade man utan uppehåll med den stora skeppsklockan. Det lät precis som när man uppåddar folk i en by på landet då elden är lös. Obeskrivligt otäckt lät det. Nu bestormades kaptenen med frågor hur länge detta skulle räcka. Något bestämt svar kunde han inte ge, men han svarade så lugnande som möjligt. Lite försenade skulle vi nog bli, men han hoppades att det inte skulle bli så mycket, att det blev någon till förfång. De flesta av oss passagerare trodde att då dimman kommit så hastigt över oss, skulle den lika hastigt försvinna. Men i det fallet bedrogo vi oss, dimman blev bara tätare, och när båten krupit fram en stund, måste den kasta ankar och lägga sig stilla. Den stackars kaptenen såg bekymrad ut och ryckte bara på axlarna åt dem som sade sig omöjligen kunna stå ut med att höra tjutet och ringningen. Timme efter timme gick, och dimman stod alltjämt lika tjock; som våt spindelväv lade den sig över allt och alla. Till allt annat obehag kom också det att dimman var så kall. Vi däckspassagerare kröpo in i våra hörn så gott vi kunde, men det hjälpte inte, dimman trängde in i de mest undångömda vrår. Äntligen kom en matros med det glada budet att även vi ägde tillträde till salongen där det var ljust och varmt. Här skulle man ju haft det kungligt om inte detta förskräckliga tjut och klämtande varit — det fortsatte nämligen utan uppehåll. Jag hade upptäckt en bokhylla med flera böc-

ker som jag ville läsa, och mitt hjärta hoppade av glädje när städerskan sade att jag fick ta vilken bok jag ville. Men tyvärr var det omöjligt att läsa. Jag försökte både med Dickens, Scott och Alexander Dumas men det gick lika illa; jag lyckades inte få något sammanhang på det jag läste. Utom de rysliga signalerna var det också det att det fanns ett tjugutal oxar ombord som bölade lika ihållande som tjutet och ringningarna. Man sade att deras vaktare inte hade något foder åt dem, så att deras nödrop berodde på hunger. Ingen hade ju räknat med att resan skulle räcka så länge. Mellan sju och åtta på morgonen skulle vi ha varit framme, men ännu klockan tolv på dagen lågo vi kvar utan utsikt att komma loss. En beskedlig fru, som rördes av medlidande med de stackars oxarna, gick till restauratrisen och ville köpa bröd att ge dem, men något sådant kunde denna inte undvara. Mera på skämt bjöd hon ut en burk pepparkakor åt gumman, och den goda själen menade att det var bättre med något än intet och köpte pepparkakorna. Men de dumma oxarna förstodo sig inte på den fina kosten, vilket så förargade den goda gumman att hon kastade hela burken med de härligt doftande pepparkakorna i sjön, trots att hon kunnat få god åtgång för dem bland den talrika barnskara två fattiga statarfamiljer hade med sig. Barnen hängde med hungriga ögon vid gummans händer, medan hon gick och ville tvinga oxarna att äta de läckra kakorna. Och styrmannen påpekade för henne vilka tacksamma gäster hon kunde få, men

det örat hörde hon inte på. Hon hörde till en djurskyddsförening men kände inte till någon verksamhet för statarbarns väl.

Just under middagen blev det ett förfärligt väsen ute på däck: matroser och passagerare skreko och sprungo om varandra i den värsta villervalla. De som sutto och åto rusade upp från borden och sprungo ut och hjälpte naturligtvis till att öka ordan. Till en början var det omöjligt att urskilja vad de skrikande sade, men i ett lugnare ögonblick uppfattade man orden: "En man över bord!" En man? Jag trodde det var den hysteriska damen som kommit ut och hoppat i. Redan innan jag hade hört vad människorna sade hade jag tagit för givet att det var någon som kommit i sjön, eftersom alla hängde över relingen, så att det såg rent livsfarligt ut. Kaptenen, som jag, uppriktigt sagt, verkligen beundrade, var strax framme, och hans kommandoord bringade genast reda i detta virrvarr. Kvickt som tanken firades en räddningsbåt i sjön, och styrman med två man av besättningen stego ned i den. I stället för larmet nyss blev det nu andlöst stilla, till och med mistlurarna höllo inne med sitt tjut ett par minuter. Tjockt var det fortfarande så att man ingenting kunde se, men man hörde årtagen från räddningsbåten. Långe dröjde det inte innan man hörde styrmans röst ropa något uppåt båten, och i nästa ögonblick firades upp en man som hängde slapp, som om han varit död. För min del kom jag inte så nära, att jag såg mannen, men jag fick ändå

veta att det var han som skulle till Stockholm för att gifta sig. På våra undrande frågor om att man ingenting hört av mannen sedan han kvällen förut visat sig så orolig fingo vi veta, att han blivit sjösjuk strax vid ovädrets början, och som botemedel för sjösjukan hade han druckit lite för mycket konjak och snart nog somnat ifrån både oväder och sjösjuka. Ingen hade sedan tänkt på honom, utan han hade fått sova tills han av sig själv vaknat nu på middagen. Strax han vaknat hade han trott att det ännu var på natten, men så hade han märkt att hans klocka stod, och när han hörde folk i rörelse runt omkring, hade han ringt på städerskan och frågat hur dags det var. Och utan tanke på annat än att ge honom klart besked hade hon sagt hur läget var och även att han ännu hade god tid att sova ut. Ingen kunde veta hur länge vi måste ligga här, och när vi kommo loss hade vi flera timmars väg kvar till Stockholm. Lite lättsinnigt hade hon också lagt till att vi hade stora utsikter att råka in i ännu en eller två dimbälten innan vi kommo fram. Utan att säga ett ord hade mannen då rusat förbi henne upp på däck och med ett enda språng kastat sig i sjön.

Någon fara för hans liv var det som väl var inte; efter lämplig behandling kom han sig snart. Många, i synnerhet damer, voro oroliga för hans giftermål — att han skulle komma för sent till det — men styrman lugnade dem med att det var först efter tre dagar som mannen skulle stå brudgum.

Äntligen lättade dimman och båten lyfte ankar,

men fort gick det inte, först så småningom ökades farten en smula. Men ändå hann klockan bli elva på kvällen, innan vi sågo ljusen från Stockholm och närmare tolv innan vi lade till. Trots den sena timmen var det en väldig skara människor nere, och sällan ha väl hälsningar och välkomstrop klingat gladare än nu efter denna långa försening. En hel stab av fruntimmer i alla åldrar togo emot den blivande brudgummen som efter sitt dopp varit osynlig tills nu. Väldigt kringklappad blev han, och jag hoppas att han kände sig tacksam mot dem som räddat hans liv. Både passagerare och besättning lyckönskade och hurrade för honom, när han stod bland sina damer på kajen. En sjukvagn var nere och hämtade damerna som kastat sitt bagage i sjön; den stackarn, som det var värst illa med, hade ännu inte lugnat sig, hon skrek alltjämt och bad att man skulle rädda henne. Den största lättnaden var det ändå att slippa höra de hungriga oxarnas jämmerliga bölande.

För min del var jag lite villrådig om vart jag skulle ta vägen för natten. Alla portar voro stängda; jag kunde därför inte komma in hos några bekanta, och även till frälsningsarmén var det för sent att gå. Jag visste att det i stan mellan broarna fanns gott om små billiga hotell och rum för resande, men jag visste också att det kunde ha sin risk att ta in på ett av dessa ställen. Det hade stått i tidningarna om en ung lärarinna från Norrland som legat på ett litet hotell i Gamla stan. Under den natt hon låg där hade polisen gjort en razzia och

skrivit upp alla av feminint kön som logerade på hotellet ifråga. Utan att egentligen förstå vad saken gällde hade den unga lärarinnan blivit "byråskrivnen", och enligt tidningarnas uppgifter hade det vållat henne stora svårigheter att få sitt namn avfört ur polisens annaler. Jag fruktade att om samma malör hände mig, skulle jag, en fattig platsökande, ha värre än lärarinnan att få saken upplärad.

Men trots dessa farhågor vandrade jag upp i Gamla stan i förlitande på att jag utifrån skulle kunna se vilka ställen som voro farliga. Vilket dock visade sig vara svårare än jag tänkt mig. Vartenda ställe där det stod privathotell eller rum för resande på skylten såg precis likadant ut. Och när jag tre eller fyra gånger blivit tilltalad av rusliga individer, som ville hjälpa mig att bära min väska, styrde jag kurs på en polis som stod i ett gathörn och frågade honom om han kunde ge mig ett gott råd angående hotellen. Billigt men anständigt ville jag bo. Med en min, bister som en domares, hörde han sig för varifrån jag kom och vad jag ville i Stockholm, och när jag nöjaktigt gjort reda för mig och mitt ärende, sade han sig känna till ett hotell alldeles i närheten som han utan tvekan kunde anbefalla. Och för att jag inte skulle gå fel gick han med mig till porten; det fanns nämligen också ett hotell i huset bredvid, men det borde jag akta mig för. Det var en verklig hedersman till polis jag träffat på. När han bara lagt av förhörsminen var han ytterst artig och vänlig, tog

min väska och bar, ringde på porten och stannade jämte mig tills det kom en människa ut och öppnade. Han såg nog att jag var en smula orolig, medan jag stod och väntade, men han lugnade mig med att om det inte fanns rum här, skulle han dock laga att jag ändå inte blev utan.

Lyckligtvis fanns det rum. Priset var en aning högre än jag tänkt mig, men det kunde ingen hjälpa. Sedan jag tackat polisen för hans hjälp och vänlighet, traskade jag med människan som öppnat uppför ett par smala, branta trappor med blanknötta urgröpta stenar. Uppgången var då inte ägnad att lätta upp ett beklämt sinne. Naturligtvis fanns här inte elektriskt ljus. Hon som öppnat bar en fotogenlampa som rök och osade hemskt men ingenting lyste — åtminstone såg inte jag något utan måste treva mig fram. Men när jag väl kom upp blev jag bättre till mods. Rummet var snyggt och hemtrevligt, framför allt såg bädden ren och inbjudande ut, vilket var skönt. Sjöresan hade inte varit vilsam trots att den gått så långsamt. När hon, som tog emot mig, hörde att jag var platssökande, lovade hon att fråga hotellets värdinna om jag inte kunde få rummet lite billigare än till det vanliga priset. Och att hon det gjorde hade för mig oanade följder. Min mistro mot hotellen i Gamla stan var nästan försvunnen när jag äntligen kröp ned i den inbjudande bädden.

Samma människa, som tagit emot mig på kvällen, kom på morgonen in till mig med den mest

aptitliga kaffebricka. Jag blev en smula förlägen och visste inte riktigt vad jag skulle säga. Dricka kaffe här hade jag inte tänkt, därför att jag visste att sådant var billigare ute på ett kafé.

"Förlåt, fröken måste ha gått fel", fick jag dock äntligen fram, "jag ska inget kaffe ha."

Men hon satte lugnt brickan ifrån sig, serverade mig kaffe och sade:

"Nej då, jag har inte gått fel, hoppas ni dricker kaffe, frun bjuder, så det kostar ingenting."

"Frun! Vilken fru?" frågade jag och kände mig glad att klockan närmade sig åtta på morgonen, ifall det nu skulle vara ugglor i mossen. Klockan åtta, när hela stan var i rörelse, kunde väl inget farligare äventyr hända mig. Kaffet doftade härligt, men det var ändå med stor tvekan jag började dricka det. Så pass trodde jag mig känna till världen, att jag visste det måste ligga något under, om en hotellvärdinna bjöd en människa hon aldrig sett på en så välförsedd kaffebricka. Jag öppnade locket på kaffekannan, luktade och synade, men där var ingenting misstänkt, i gräddkannan ej heller, och de fina danska wienerbröden voro säkert oförfalskade. Må vara hur det vill, tänkte jag till sist, och lät mina betänkligheter fara; något intresse av att förgifta mig kunde de då inte ha. Och med det lät jag läckerheterna mig väl smaka. När jag var färdig, ville jag söka upp värdinnan och tacka för den goda undfägnaden, men när jag skulle lämna rummet var jag inlåst. Efter mitt pendlande mellan tro och tvivel voro mina nerver en smula i

olag, och dörren låst utifrån var en för hård påfrestning. Någon ringledning hade jag inte sett i rummet, och jag började slå av alla krafter med både händer och fötter på dörren. Men hur jag slog och bråkade hördes inte ett ljud utifrån. Rummet låg två trappor upp, och fönstret vette mot ett litet prång, där det säkert aldrig kom någon människa, så därifrån kunde jag ingen hjälp få. Flera gånger bultade jag våldsamt på dörren, tills jag blev alldeles utmattad och måste kasta mig på soffan för att ta igen mig. Till sist öppnade jag fönstret och ropade så högt jag förmådde, och då äntligen drogs en rullgardin upp för ett fönster lite längre fram, och ett runt gumansikte, omramat av papiljotter, lät se sig. Jag kunde inte höra vad gumman sade, men det föreföll mig som om hon förstått min belägenhet och ville komma mig till hjälp. Och två minuter senare — minuter långa som timmar — vreds nyckeln om och dörren öppnades. Gumman med papiljotterna, klädd i tofflor och kamkofta, stod på tröskeln. Hela hennes runda jovialiska ansikte log på ett sätt som avväpnade mig, så att inget av de fula och häftiga ord jag haft på tungan blev sagt. Hon presenterade sig som värdinna och bad tusen gånger om ursäkt för att de burit sig så illa åt mot mig. Saken var den att hennes hjälp var ute i ett ärende; själv var hon inte uppstigen och för att jag inte skulle gå under tiden hade hjälpen vridit om nyckeln i min dörr.

”Men jag har betalt och har rättighet att gå”, sade jag lite beskt, och tillade också något om att jag

i alla händelser inte gått utan att försöka träffa någon för att få mitt tack framfört till värdinnan.

Några minuter senare hade jag glömt min förar-gelse och satt i värdinnans sängkammare och resonerade om lön och arbetsförhållanden i huset. Hon såg så lustig ut där hon gick i underkjol — i den gamla goda tiden brukade man sådana plagg — och kamkofta som kunde ha varit en aning renare, och när hon satte på sig en kalott stucko papiljotterna fram som små horn. Om hon inte sett ut som hon gjorde hade jag säkert inte resonerat med henne utan gått min väg så fort jag blivit utsläppt, men nu kunde jag inte motstå nöjet att se på henne. Hon sade mig oförbehållsamt att hon hade det svårt i sin rörelse nu när hon själv började bli gammal och orkade så lite, och det var nästan omöjligt att få någon stadigvarande hjälp. Städskan, som nu var här, var bara tillfällig, och frun hade inte lyckats få någon hon kunde anta i hennes ställe. Frun påstod att så snart hon hört att jag var platssökande hade hon blivit övertygad om att försynen hade ett finger med i att jag kommit just hit på kvällen. Platsen var inte lätt, det sade hon mig rent ut, mycket arbete och nattvak och därtill ofta svårigheter med gästerna, som inte alltid voro av Guds bästa barn. Framför allt ford-rades att man hade en stark "moralisk ryggrad" och, diplomatiskt lagd som hon var, förklarade hon sig redan då hon sett mig genom fönstret ha haft klart för sig att jag hade de egenskaper som ford-rades för platsen. Naturligtvis blev min unga själ

smickrad, och jag lovade försöka visa mig värdig hennes förtroende.

Medan vi språkade hade frun gjort toalett, och hon föreslog att vi skulle gå igenom rummen, så att jag fick en hum om vad jag åtog mig. Några rum voro för vanligt folk och verkliga resande, men de flesta voro ungtkarlshärbärge. Vilket betydde att här funnos sängplatser för så många man kunde stoppa in i varje rum; någon fordran på ungtkarlsstånd förekom givetvis inte, det enda som fordrades var att gästen kunde betala sin slant för sängen. Frun berättade mig lite om sina gäster, och efter det att döma var det långt ifrån vanligt folk som samlades i ungtkarlshärbärgen. Det hade bestämt sitt berättigande att hon talade om avdelningen för "vanligt folk" i motsats till den andra.

Som en understrykning till hennes ord om de "originella" mötte vi i dörren en man som jag förstod måste höra till den utvalda samlingen hon talat om. Han var lång och bredaxlad, hade rödblonda mustascher, uppvridna så att spetsarna stodo nära på i jämnhöjd med ögonen; kostymen han bar hade nog sett bättre dar, men nu var den ganska illa medfaren: byxorna hade visserligen pressveck men voro både fransiga och fläckiga och rocken likaså. För övrigt hade han monokel och bar en stor portfölj under armen. Sprit stank det om honom, och han stod tydligen inte så värst stadigt på benen. Men när han fick syn på frun sträckte han på sig, slog ihop klackarna och hälsade med en stor gest. Även för min obetydliga person bu-

gade han så djupt, att jag fruktade han skulle ta överbalansen och stupa på näsan. Och samtidigt med de stora åtbörderna kom en hel svada av fina högtravande ord; de forsade fram, som om man öppnat en dammlucka. För det första frågade han "underdånigast" om han hade den äran att vara igenkänd av hotellets högt ärade värdinna. Hans namn var annars Silvervinge, och han hade en gång haft den oskattbara förmånen att vara gäst i detta högst komfortabla och vördade hus. Och nu kom han i akt och mening att än en gång få vila under detta gästfria tak.

Frun försökte ett par gånger avbryta honom och få något ord emellan, men det gick inte, vilket jag för min del knappast var ledsen åt, jag hade stort nöje av att höra hans snirklade haranger. Kvällen förut hade den malören hänt honom, att han kommit till stan så sent, att hans bank varit stängd, och som han var utan kontanter och därtill såg lite origgad ut hade han inte lyckats få husrum över natten.

"Tänk er, min nådiga", sade han, "medan ni sovit i en skön bädd har jag, Silvervinge, trampat gatstenarna sida vid sida med de simplaste vagabonder." Nu anhöll han att få husets lugnaste sovrum till förfogande och genast gå till sängs.

När han äntligen gjorde så pass uppehåll, att frun kunde få några ord emellan, påminte hon honom om att det inte var mer än två dagar sedan hon senast visat av honom, och då hade hon ju sagt honom alldeles bestämt att det inte var lönt att han

kom igen mer. Oräkneliga gånger hade hon försökt låta honom bo, men det hade alltid visat sig omöjligt. För det första betalade han aldrig ett öre, och för det andra var han jämt drucken och ställde till bråk med de andra logerarna. Allt vad som lades honom till last erkände han djupt bugande och tillade själv att han väl visste med sig att han blev värre år för år. Frun log åt hans medgivande och sade:

”Men varför ska Silvervinge vara en sådan slarver, det är ju gott och väl att han inte gör sig bättre än han är, men det är inte nog. Res sig, och visa att han kan bli en människa, som folk har aktning för! Ännu är det inte för sent — han är ju en begåvad karl.”

Stödd emot väggen med huvudet nedböjt och handen på hjärtat stod Silvervinge och hörde på fruns förmaning. För min del tyckte jag han såg gripande eländig ut, där han stod. Men när hon nämnde hans begåvning kvicknade han till, stramade upp sig och tog ordet ifrån henne och fortsatte i samma högtidliga ton som förut:

”Min ärade fru, ni talar som en himmelens ängel, forntidens vältalare har aldrig överglänst er — var lugn, jag känner Cicero och hela sällskapet — men ändå måste jag säga: ”Min nådiga, förlåt, men ni vet inte vem ni tillropar: res dig, Silvervinge! Ni tror att den stackars försupne Silvervinge är en vanlig fylltratt — förlåt, ni misstar er. Innanför denna barm — han slog sig med knytnäven på bröstet — innanför denna barm, säger jag

er, klappar ett ädelt hjärta, och här dväljes en ande som försmäktar i törst efter skönhet och livsglädje. Jag skäms inte för att säga det, mina ärade damer — han bugade för frun och gjorde en ledigare nick åt mitt håll — Silvervinge, döpt Johan Henrik, var ämnad att bli något stort; min mors älsklingsskald bar samma dopnamn som det jag fick, och det säger vad min mor hoppades av sin son. Men Johan Henrik Silvervinge ligger i stoftet, mina damer, nedtrampad av en kvinnas fot, och därför, min fru, är det lönlöst att säga: Res dig, Silvervinge!”

Frun gjorde en otålig rörelse och försökte komma förbi honom.

”Kära ni”, sade hon, ”jag har inte tid att höra på så långa tal; står jag här håller ni på till kvällen.” Men han släppte inte fram oss.

”Ännu ett ögonblick måste ni ha tålmod, min fru, sade han, — nu då min tungas band är löst måste jag få tala. Jag älskade den kvinna som trampade ned mig, hon var skön som Helena, och jag höll henne för att vara ren och god som den heliga Cecilia, men hon var kall och grym som en Kleopatra. Men förlåt, damerna intresserar sig kanske inte för historiens kvinnor, för min del är jag egentligen, som min ärade fru torde veta, historiker och arbetar just nu på en avhandling om de puniska krigen och Hannibals karaktär. Men låt oss lämna detta åsido och övergå till sak, vördade fru, — hur var det med rummet ni ställde till mitt förfogande?”

För min del önskade jag att frun inte skulle visa av stackaren; han behövde verkligen få vila, det syntes på honom. Och jag skulle gärna än en gång höra honom hålla ett anförande i den högre stilen. Därför blev jag glad när frun sade:

”Ja, än en gång ska jag väl vara barmhärtig mot er och låta er ligga och sova bort ruset, men kom ihåg att detta är absolut sista gången ni kommer in här. Och ni får inte stanna över natten och inte visa er för de andra logerarna. Går ni in till de andra och ställer till bråk, så vet ni vad klockan är slagen.”

Men Johan Henrik Silvervinge lovade att hålla sig stilla som en mus och gå sin väg precis när den ”nådiga frun behagade befalla”. Att han skulle hålla sig stilla behövde man näppeligen tvivla på; knappt hade han kommit in i rummet och stupat i säng innan han sov som en stock.

På den tiden, såvitt jag kan förstå och minnas, lade inte sundhetspolis eller andra institutioner sig i hur man inredde och skötte ett ungarshotell, i så fall skulle säkert denna goda fru fått slå igen sin rörelse. Åtminstone sängplatsavdelningen. Det första rummet vi kommo in i såg tämligen anständigt ut; där var bara fyra bäddar, och dessa voro tämligen rena och snygga. Rummet var redan tomt, frun sade mig att här lågo endast sådana som hade arbete eller voro resande — ofta lantbor, bönder och trädgårdsmästare. Det kallades andra klass och var en smula dyrare än de inre rummen.

Men luften här var knappast andra klass, det var nästan, så man ryggade baklänges.

”Man har visst glömt att öppna fönstret”, antydde jag lite försiktigt och vände mig om för att öppna. Frun såg en smula generad ut och sade att det för närvarande var fel på gångjärnen till fönstret, så det var igenspikat, men hon skulle snart låta laga det.

”Igenspikat! men hur får de då frisk luft här?” Det var nära, att jag i min iver frågat, om hon inte kände hur här luktade; jag hade nämligen inte sett henne rynka på näsan en gång.

”Frisk luft får de tillräckligt när de kommer ut”, svarade frun lugnt, ”lantbor är i allmänhet inte så noga på sådant, de är mer rädda för drag om man öppnar.”

Jag teg, men jag tecknade mig till minnes fönstret; var jag väl installerad som städerska skulle det snart bli gångjärn, så att man kunde öppna. Innanför andra klass låg tredje, två större och ett mindre rum. Ja, det mindre borde nog hetat fjärde klass, om man varit noga med klasskillnaden. I de stora rummen var det tio bäddar i det ena och tolv i det andra. Men — vilka bäddar! För det första fanns här knappast en ordentlig säng: gamla rostiga järnsängar, sofflock, träbritsar — ja nästan vad som helst tycktes kunna duga som underlag för en bädd. I ett par rankiga utdragssoffor låg det två och två. Frun upplyste mig om att de som delade bädd lågo tjugofem öre billigare, varför dessa platser voro särskilt eftersökta. Och

var luften förfärlig i det rum där det bara legat fyra, så fattar man lätt hurudan den måste vara i rummen med tio och tolv personer. I det största funnos två fönster, bägge väl igenbommade; huruvida de gingo att öppna vågade jag inte se efter, då människorna ännu inte voro uppstigna. Inte ens i de rum där det låg så många personer fanns det mer än ett handfat och högst tre handdukar.

Så fort vi kommo innanför dörren började karlarna fråga frun om hon inte hade handdukar med sig; de skulle ju bytas var tredje dag, men nu var det nästan en vecka sedan sista bytet. Detta förnekade förstås frun och påstod att hon varje dag hängde in rena handdukar och hade gjort så kvällen förut också.

När hon sade "rena", rungade en väldig skrattsalva genom rummet, och en spefågel som gick och spankulerade i skjortan sade:

"Kära frun, jag har varit gift med en tvätterska och har lite hum om hur en ren handduk ser ut, och utå pur nyfikenhet har jag tagit lite reda på hur det kommer sig att era rena handdukar har en så konstig färg. Och vill frun veta lite hur det hänger ihop, så kan jag stå till tjänst med en upplysning."

Frun låtsade inte höra på hans prat, hon gruffade på en som sprättat upp en dyna och drog fram hö att putsa sina skor med.

Men han med handdukarna fortsatte:

"Jo, först begagnas den rena tvätten privat, sen kommer den in i rummen på solsidan, och därefter

hamnar den i bondfinkan och sist kommer den till oss. (Bondfinkan var logerarnas namn på andra-klassrummet.) Naturligtvis var det inte sant vad han sade i fråga om handdukar, men lakan brukade nog gå den vägen. Det förvånade mig dock hur beskedliga och godmodiga alla voro, man skämtade med bristerna i stället för att förarga sig över dem. En yngling stod vid handfatet och doppade en näsduk, som han torkade sig i ansiktet med, under det han brummade att han skulle på middag till kronprinsen och därför måste tvätta sig. En annan bad frun att hon skulle skaffa dit en katt, och när hon förvånad frågade vad de skulle med den då det fanns två råttfällor i rummet, svarade mannen att de ville lära av katten hur de skulle tvätta sig utan handfat. För min del var det inte utan att jag kände mig en smula blyg för alla de hel- och halvnakna karlarna, men varken de eller frun tycktes det minsta generade av att vi gick igenom, och då fick väl jag också försöka ta det naturligt. När frun sade dem, att jag troligtvis skulle bli städerska här, bad de att jag för all del inte skulle glömma att köpa insektspulver när jag började min tjänst. Väggsdammer och små bruna hoppare trivdes lika bra som andra gäster i det här lyxhotellet, sade de. Jag antar att frun var van att höra deras anmärkningar, eftersom hon bara log åt allt vad de sade. De tycktes ändå ha en viss aktning för henne, och jag märkte att hon hade ett fint sätt att ta dem. De hon grälade på sågo ut att känna sig hedrade och lovade att snart lägga bort alla sina

olater, men som gengäld fordrade de att den "luxuösa" inredningen skulle i samma grad förbättras. Vilket frun lika beredvilligt lovade som de att bättra sig.

I det mindre rummet i den här avdelningen var det bara sex bäddar, lika primitiva och om möjligt ännu smutsigare än i de stora rummen. Här bodde stamgästerna. Den sist komne hade redan bott här över ett år. De voro också som en enda familj och delade allt vad de hade. Redan så tidigt på morgonen hade en av dem varit ute och skaffat en liter brännvin, och flaskan gick från mun till mun. Också de fingo sig en sträng skrapa och frun hotade att kasta hela sällskapet på gatan om de inte bättrade sig. Men den som förde ordet bland dem — en skåning av Silvervinges typ — steg fram och höll ett rörande tal till deras försvar. På skämt förstås, men han talade lika högrävande och i samma högtidliga ton som Silvervinge. Han tackade henne för allt gott de redan njutit här, och han sade sig hoppas att en godhjärtad kvinna som hon inte ville neka dem den rosenlöja alkoholen kastade över deras trista tillvaro; ingen kände ju bättre än hon hur armt och grått deras liv var.

När vi kommo tillbaka in i fruns rum efter vår rundvandring frågade hon:

"Nå, vågar ni er på det här?"

Ett ögonblick var jag frestad att säga nej, stanken från rummen därinne satt ännu i kläderna, och jag såg för mig hela det hopplösa eländet. Men

så tänkte jag på Silvervinge, den vältalige skåningen och flera andra, och jag fick lust att lära känna dessa människor lite närmare. Intresse för uppgiften att försöka ställa det lite mänskligare för dem grep mig också. Jag frågade frun om hon gick med på att vi gjorde en del förbättringar hos logerarna; i så fall skulle jag kunna anta platsen men annars inte. Det var nästan så jag hajade till när jag sagt det där — var det verkligen jag som satte villkor för att jag skulle anta en plats? Hitills hade jag ju alltid stått med andan i halsen, förskräckt för att bli avvisad. Men det jag sett och upplevt denna morgon, i synnerhet den sista halvtimmen, hade på något sätt gjort mig till en vuxen människa. Naturligtvis hade jag mycket lite begrepp om vad jag gick in i när jag antog platsen. Om jag det haft är det möjligt att jag tagit mig lite längre betänketid.

Mina bekanta från Backskog, som jag måste söka upp för att lämna fram paket och hälsningar till, blevo alldeles förskräckta när de fingo höra vad jag tagit för en plats. Och när jag inte ville låta tala reson med mig, sade de, att jag med öppna ögon gick rakt i fördärvet. Otaliga historier, som de menade vara rent hårresande, berättade de mig om människorna och livet på dessa små ljusskygga hotell. Men när jag efter ett par år lämnade platsen måste jag le när jag tänkte på mina vänners "hårresande" historier; de voro ändå rena söndags-

skolberättelser mot vad jag i verkligheten sett, trots att vårt hotell var "hyggligt".

En av våra gäster som vi kallade "pilsnerfröken" har jag nämnt lite om i annat sammanhang. Hon hade många kamrater och gelikar av båda könen som jag ofta än i dag tänker på med vemod och medömkan — ja till och med med tacksamhet. Tyvärr är man så snar att döma de stackare som hamnat på livets skuggsida, fast man inte känner ödets obetvingliga makt som trängt dem dit. Jag fick många vänner bland dessa elända, och med eventuella läsares tillåtelse vill jag presentera några av dem.

Alltså några erinringar från huset där jag blev instängd.

X.

TJÄNSTEN BÖRJAR.

När jag kom tillbaka från mina besök hos vännerna från Backskog mötte frun — hon som nu skulle bli min matmor — mig i dörren och såg het och uppjagad ut. Städerskan, som hon hoppats skulle sätta mig lite in i arbetet och hjälpa mig de första dagarna, hade gått sin väg. Frun och hon hade råkat komma ihop sig, och deras sammandrabbning hade slutat med ett avsked som varit allt annat än hjärtligt, efter vad frun sade. Därför var det för mig att hastigt och lustigt byta om kläder och träda i selen.

Hon, som gått sin väg, hade just hållit på att skura golvet inne hos stamgästerna och lämnat det arbetet halvgjort, och nu undrade frun om jag ville ta vid där den andra slutat, vilket jag naturligtvis inte kunde säga annat än ja till. Men min företräderska skulle sannerligen ha gjort mig en tjänst om hon inte börjat skurningen, eftersom hon inte ens torkat upp efter sig det hon vätt ned. En hel liten bäck av smörja hade hon lämnat, och den var naturligtvis kringtrampad över hela rummet. Gästerna sulto vid bordet och spelade

kort, och ett par av dem svuro så att det nästan osade svavel över att de skulle sitta med fötterna i skurvatten.

Det första jag gjorde var att visa herrarna på dörren; det var skönt väder ute, och jag kände inte minsta samvetskval över att jaga ut dem. De voro hyggliga och medgörliga och visade förståelse för min ungdomliga säkerhet. Men en av dem förklarade att han med bästa vilja inte kunde gå ut. Varför tycktes han inte vilja säga utan bad bara att få ligga i sin säng medan jag skurade. Till denna hans begäran sade jag tvärt nej. Jag måste vara ensam om jag skulle klara det här, det kände jag. Jag frågade om han var sjuk. Han satt nämligen med en filt om benen fast han för övrigt var klädd i hatt och rock. Med jämmerlig ton svarade han ja på min fråga, men då började de andra gapskratta. Lite förbryllad började jag mana på dem att de skulle laga sig i väg, han med filten såväl som de andra. Och karlen reste sig verkligen, kastade filten på sängen och frågade om jag tyckte att han hade en lämplig promenadkostym. Jag måste erkänna att jag blev lite mera paff än jag ville att karlarna skulle märka. Saken var den att han stod med nakna ben utan tillstymmelse till sådana plagg som anses mest outhärliga för en karl. Han och hans kamrater trodde givetvis att jag skulle springa min väg när han lät täckelset falla. Men jag hade föresatt mig att hålla stånd mot vad som än kom, och därför låtsade jag ingenting märka, började bara se mig omkring efter ett

par byxor. Några sådana stod dock inte att upptäcka. En sådan lyx som garderob eller klädskap fanns förstås inte i rummet, och säkert saknade gästerna det inte heller: ingen hade mer än han gick och stod i. På en hängare vid dörren satt en trasig skjorta och det var allt av kläder jag kunde se. Männen märkte mina sökande blickar och det utlöste en ny skrattsalva.

"Här är byxorna, fröken", sade en av dem och lyfte upp en nästan tom literflaska. "Pelles byxor var de enda juden tog emot i går när vi höll på att torka bort." Uppmuntrad av de andras skratt fortsatte han: "Vi hade hoppats att pengarna skulle räcka både till lite vått och till ett par byxor åt Pelle från lumpboden, men juden ville inte betala mer än precis vad en liter kostade. Därför måste den stackars Pelle hålla sig inne tills en ny mecenat uppenbarar sig och ger honom ett par andra byxor, de här hade han nyss fått av en vänlig själ som var lite rädd för nakna ben. Det är också så illa att vår gemensamhetskostym just nu står på stampen, annars har vi ju den vid sådana här tillfällen."

Senare fick jag veta att det var praxis bland våra stamgäster att när någon av dem hade en rock eller ett par byxor i sådant skick, att det togs emot på pantbanken, gick man dit med det, och för pengarna köptes i första hand sprit, och blev det sedan något över köpte man några klädtrasor i en lumpbod. Deras gemensamhetskostym var ett kapitel som man kunde både skratta och gråta åt:

på den ene satt den så trångt, att människan såg uppstoppad ut, och på den andre hängde den nästan tom.

Emellertid kunde jag inte köra ut karlen utan byxor på gatan, och därför fick han gå in i ett annat rum och lägga sig så länge. Helst hade jag börjat i ett av de större rummen, där jag genast hade klart för mig vilka förbättringar jag ville ha gjorda. Men för det våta golvet skull var det ju nödvändigt att ta itu med det här. Frun hade sagt att bäddarna i rummet behövde vi inte göra något åt förr än vid veckans slut. Men i det fallet voro vi av olika mening, min matmor och jag. Visserligen såg det inte lockande ut att ta itu med dem, men jag föresatte mig att ändå göra det. Noga som den mest nitiska hälsopolis snokade jag igenom varenda bädd. När jag kom in till frun och bad att hon skulle komma med mig och se hur det såg ut i bäddarna, såg hon litet förargad ut men gick ändå med mig. Hon mumlade något om snuskmånsar och jäntor som vill fjäska, men högt och tydligt sade hon mig att ville jag hålla rent i de här sängarna tog jag mig vatten över huvudet. Hon trodde förstås att det var de smutsiga lakanen jag ville visa henne och såg därför lite förvånad ut när hon fick se att jag redan tagit bort dem. Det var nämligen den ruttna halmen och trasorna i madrasserna, som luktade som själva döden, som jag ville att hon skulle se.

I ett par sängar var det bara halmen övertäckt med en trasig filt, och för all del, halm är inte

det sämsta att ligga på, om den är som den skall vara, men i det här fallet är det nästan oriktigt att tala om halm, det var egentligen bara lite boss som låg som en sophög i sängen. Där det fanns något som skulle föreställa madrasser var det inte heller mycket bättre, fyllda som de voro med grovt klippta trasor och krollsplint. Dessutom voro de också så sönder, att hälften av innanmätet låg utanför.

Frun gav mig rätt i att dessa voro omöjliga att laga, men hon sade på samma gång att hon absolut inte kunde skaffa nya sängkläder, det skulle totalt ruinera henne. Men hon hade ju lovat att förbättringar skulle göras, och jag föresatte mig att inte ge efter. Om hon inte ville gå med på det jag begärde, då gick jag min väg ju förr dess hellre. När hon synat eländet lite närmare sade hon något om att hon inte velat att det var så dåligt. Städerskan hade ingenting sagt, och karlarnas klagomål kunde man ju inte rätta sig efter. Nu var det dock så väl att hon hade några reservmadrasser och dem var hon villig att släppa till, men hon sade mig dock att det inte var gjort i brådskasket att byta om, därför att skulle det bli ombyte kom det att beröra hela våningen. De nya madrasserna skulle nämligen läggas i första klass, och de som funnos i första skulle flyttas till andra, och så skulle det gå vidare från andra till tredje och från tredje till fjärde eller stamgästernas rum. Men mig skrämde inte denna madrassernas vandring. Jag var ung och hade lätt för att löpa. Vi kommo

överens om att det i fem sängar var nödvändigt att få nytt. Men dansen måste börja med att man skaffade bort halmbosset och trasorna. Jag tyckte det var lite otrevligt att jag måste traska i väg ända till Munkbron med skräpet. Frun påstod nämligen att man inte fick lägga det i soptunnan på gården, men det kunde ingen hjälpa. Nu hade jag blivit så itänd för mitt renoveringsarbete, så nu fick ingenting hindra. Som väl var fick jag opåräknad hjälp. I lumpen vi drogo fram ur en madrass fanns ett par byxor som såg rätt användbara ut, och jag gick genast till honom, som i brist på byxor måste hålla sig i sängen, och frågade om han trodde att de här passade åt honom. Min fråga var naturligtvis dum, och mannen svor en rad över mig därför att jag var nog oförskämd att förutsätta att lump kunde passa åt honom, som för knappa tio år sedan varit en uppburen skådespelare. Men med något av samma iver som en hungrig griper efter bröd grep han dock efter "lumpen", och två minuter senare kom han riktigt anständigt klädd och erbjöd sig att hjälpa mig bära madrasser. Skräpet, som skulle bort, lovade han att ta hand om, om han bara fick säcken det låg i. En handel som frun gick med på, vilket jag var henne tacksam för. Vad han skulle med säcken att göra, det undrade jag, tills han triumferande kom upp och visade att den inbringat honom fyra halvor öl. Jag hade i alla fall god hjälp av mannen hela eftermiddagen. Han förstod sig på både att skura golv och bädda sängar.

En stor och glad överraskning beredde frun mig, när hon kom och talade om att hon från en affär beställt ett och ett halvt dussin tvättserviser. Det var mer än jag vågat hoppas. Nog hade jag föresatt mig att våra logerare skulle få bättre möjligheter i fråga om att tvätta sig, men jag hade inte tänkt begära så mycket på en gång. Tre handfat i det största rummet och två i de mindre hade jag tänkt mig att börja med och sedan kanske lite flera.

Mitt huvud arbetade lika ivrigt som mina händer. Det gällde att smida medan järnet var varmt, föreföll det mig. Nu var frun lite smittad av min iver, och hon skulle nog vara medgörlig, om jag bara kunde komma med goda förslag. En annan gång skulle det kanske vara värre, när hon hunnit räkna på hur mycket utgifterna överstego inkomsterna sådana här dagar. I stamgästernas rum var det inte så lätt att hitta på vad man skulle kunna göra utöver det att lägga rent i sängarna och ge dem var sin handduk. I fråga om handdukarna var det ganska svårt att få fruns medgivande, hon menade att det omöjligen skulle kunna gå, då tvätten var så dyr. Som en lycklig lösning på frågan föreslog då mannen som hjälpte oss — Star hette han, fast kamraterna kallade honom Pelle — att han skulle tvätta handdukarna inte bara för det rum han låg i utan för hela sängplatsavdelningen. Frun skulle bestå såpa och vad som behövdes för tvätten och betala honom en krona i veckan, om han höll tre dussin handdukar rena.

Lilleputtkommoderna som funnos i rummet voro dock alldeles för små, om vi skulle utnyttja och ha någon glädje av rikedomen på handfat. Frun gav mig nyckeln till vinden, där hon sade att det fanns en del gamla möbler och annat skräp, som jag kunde gå upp och se på, i fall det var något användbart. Själv hade hon inte varit där uppe mer än en eller högst två gånger på tio år och visste således inte vad som fanns. Möjligen kunde där finnas något som var bättre än de gamla kommoderna.

Detta lät jag inte säga mig två gånger. Jag tog vindstrappan i några skutt och var snart fördjupad i mina upptäckter. Det första jag fick se var några rullar linoleummattor, visserligen bara småbitar men dock användbara. Så funnos där stolar och ett par tre sängar som voro mycket bättre än de vi hade nere i rummen. Kommoder, det vi bäst behövde, var det svårt att finna något som passade till innan jag upptäckte ett par tre stora packlårar. Av dessa skulle man nog kunna skapa till något. Den här dagen var det emellertid för sent att göra något bruk av skatterna jag funnit, men jag lovade mig själv att de inte skulle bli outnyttjade. Jag talade med Star, och han blev lika intresserad som jag själv av att skapa om rummen en smula. Han lovade att dagen efter gå med upp på vinden och hjälpa mig ta ner allt som kunde användas.

När hans kamrater kommo in på kvällen och fingo se sina bäddar rena och att de fått var sin

handduk ställde de till en riktig krigsdans av glädje. Frun måste komma in till dem, och så fort hon stigit över tröskeln ville de hissa henne, något som hon dock lyckades avvärja, men de hurade för henne och lovade med hand och mun att sköta sig väl och försöka hålla så snyggt som möjligt omkring sig. När Star talade om, att han åtagit sig handduktvätten blev det först ett väldigt skratt och kamraterna skämtade med honom, men snart började de att utan skämt tala om saken, och en deputation från stamgästerna uppvaktade frun med förfrågan om de inte också skulle kunna få åta sig att tvätta lakanen, åtminstone dem i deras egna bäddar. En av dem hade börjat som advokat men sedan provat alla upptänkliga yrken; han hade också haft anställning på en tvättinrättning, och han påstod sig bestämt kunna regelrätt sköta en tvätt. Frun skrattade åt deras förslag och bad att få betänketid, och när de gått resonerade hon med mig. Hon brukade vanligen skicka tvätten till landet, men de tvättade inte särskilt väl, och dyrt blev det också. Här fanns tvättstuga i källaren, och det var ju ingenting som hindrade att karlarna kunde få göra ett försök. För min del var jag mycket pigg på det och gjorde vad jag kunde för att de skulle få sin vilja fram. Jag föreslog att de som ett första försök skulle få tvätta det jag tagit ur deras bäddar. Finge de dessa lakan och örngott rena, då måste man anse dem verkligt skickliga, tyckte jag för min del.

Det var med riktig spänning jag sprang ned

till portvaktsfrun för att höra när tvättstugan var ledig. Portvakts gumman frågade vilka "fruar" vi skulle ha, och när jag svarade att vi inte skulle ha några fruar alls utan herrar i stället stirrade hon på mig, som om jag varit ett underligt djur. Jag försökte så gott jag kunde förklara för henne att karlarna voro arbetslösa och att det skulle vara en hjälp för dem både till kropp och själ med lite arbete. Åt det fnyste gumman bara och frågade varifrån jag var kommen och om jag trodde mig kunna klara den här platsen. Tvättstugan var emellertid ledig dagen efter, och som ingen paragraf i hyreskontraktet förbjöd karlar att arbeta där var saken klar. Redan samma kväll gingo han som varit på tvättinrättning och ett par till ned och gjorde förberedelser till arbetet dagen efter.

En svårighet var att här inte fanns elektriskt ljus eller gas, man måste lysa sig med fotogenlampor. Lamporna voro förstås lika misskötta som allt annat, och det tog en rundlig tid innan jag fick dem i ordning på eftermiddagen.

Klockan elva på kvällen var jag nere och stängde porten, och därmed började min nattjänstgöring. Vi hade alla sängplatserna upptingade, men med undantag av stamgästerna var det knappast tre eller fyra inkomna när jag stängde på kvällen, så jag skulle säkert få springa i trapporna många gånger under nattens lopp. Frun gav mig riktigt noggranna instruktioner om vilka jag skulle släppa in. Alla som hyrt sängplatser hade fått ett litet kort med rummets såväl som sängens nummer,

detta kort skulle lämnas vid porten, och då det nu inte fanns några sängar lediga skulle jag inte släppa in någon utan kort. Fruntimmer skulle jag inte på något villkor ta emot, såvida det inte var någon som verkligen kommit resande och såg "ordentlig" ut. Vi hade nämligen ett par enskilda rum lediga.

Det fanns ingen sorts lucka eller glasruta på porten så att man kunde se vilka som kommo. Det var inte utan att jag fick en smula hjärtklappning första gången det ringde. Trapporna voro lite kusliga, smala och branta, och min lilla fotogenlampa lyste knappast upp de närmaste stegen. Nedanför trappan var en lång smal förstuga med stengolv, gråa väggar och välvt tak — nästan som ett gravvalv, tyckte jag. Ingen människa bodde här nere, och jag hade ganska klart för mig att man var prisgiven åt dem man öppnade för, ifall de hade ont i sinnet. Innan jag satte nyckeln i dörren hörde jag skratt och svordomar utanför, och jag antog att det var några druckna sällar som stodo där. Det föreföll inte trevligt att släppa in dem, men jag var ju tvungen. Redan tidigare på kvällen, när jag varit nere för att lära känna låset, hade jag räknat ut att det bästa skulle vara, om jag själv kunde smita ut genom porten och ställa mig utanför och förhandla med dem som skulle upp. Det var en mycket trafikerad gata och sällan folktomt, så här skulle jag väl alltid få hjälp, om det behövdes. Och nu, när jag öppnade första gången, lyckades jag också komma ut. Till

min överraskning var det tre, fyra mycket eleganta herrar som stodo här. En av dem sade genast att de kommo från en gladare middag — vilket också deras ostadiga ben tydde på — och nu ville de ha rum. Vi hade ju ett par av våra bättre rum lediga, och jag svarade att om herrarna ville finna sig i att dela rum två och två, så kunde vi ta emot dem.

”Naturligtvis ska vi dela rum”, svarade de och stego på sina vingliga ben in i förstugan. Hur jag skulle få dem upp för trapporna oroade mig en smula, så dåligt som lampan lyste. Jag upplyste dem om att hotellet låg två trappor upp, men det tycktes inte skrämman dem utan de började kliva på. En av dem svor över att det inte fanns ljus i trapporna, men han gav mig dock rätt i att det inte kunde vara mitt fel, i synnerhet som jag samma dag börjat min tjänst här. När vi kommit upp i rummen och jag fått en bättre lampa tänd så att man kunde se sig omkring, sade jag vad rummen kostade, och de invände ingenting mot priset och inte mot rummen heller. Men de sågo sig sökande och frågande omkring, och jag undrade vad de menade. Till sist måste jag fråga om det var något som herrarna tyckte fattades. Då sågo de på varandra och skrattade — det tycktes mig som om de inte riktigt ville ut med vad det var de sågo efter. Till sist frågade en:

”Var är flickorna, hur ser de ut och vad kostar de?”

Som väl var fattade jag galoppen ögonblickligen och svarade att herrarna måtte ha ringt på fel port.

"På fel port, vad menar ni med det?" frågade han som förde ordet — "här finns väl flickor i varenda port!"

Efter lite resonemang sins emellan, som jag inte förstod, frågade de mig om jag var från landet, och när jag bejakade deras fråga, bådo de att få tala med värdinnan. Det hjälpte inte att jag upplyste dem om att hon redan gått i säng, de skulle i alla fall träffa henne. När jag kom in till henne och talade om vad de sagt och hur de sågo ut kastade hon i hast på sig lite kläder och gick med mig in. Till henne ställde de ungefär samma fråga som till mig och lade dessutom till, att de tyckte bra om rummen och gärna stannade här över natten, om hon bara ville telefonera till ett hotell som de namngåvo och säga till att man därifrån skickade upp fyra flickor. De nämnde också vad de voro villiga att betala för flickorna.

Frun var ju inte ovan vid sådana besök, och hon blev inte alls så upprörd som jag. Hon rådde dem vänligt och godmodigt att lägga sig och sova ruset av sig och sedan helt beskedligt gå hem till sina fruar. En av dem kände hon igen och nämnde i namn; han hade sitt kontor i huset bredvid. Värre druckna voro de inte än att man kunde tala med dem, och den hon kände igen såg rätt snopen ut. De ville i alla fall inte ge sig utan bjödo dubbla priset för rummen om de bara fingo ta upp flickor. Men i det fallet var frun bestämd och sade

obevekligt nej. Jag måste följa med ned och öppna porten för dem, och jag var nog en smula förskräckt, men som väl var behandlade de mig som luft. Först sedan jag redan öppnat tog en av dem upp en krona och gav mig för besväret. Jag, som varit så nyfiken på den förste jag skulle komma att öppna för, tyckte allt att det var en smula retsamt att det skulle gå på det här viset.

Under natten, medan jag väntade på gästerna, skulle jag ta reda på diskarna för hela dagen. Frun menade att det var så bra med något arbete, då föll man inte för frestelsen att somna. Men första natten hade jag nog i alla fall inte somnat, även om jag fått sitta stilla, trots att jag var ganska trött efter allt under dagen. Knappt hade jag kommit upp i köket igen förrän klockan ringde. Den här gången var det ett par stillsamma, hyggliga ynglingar som utan ett ord räckte mig sina kort och traskade med uppför trapporna. Några minuter efter det de gått in i rummet där de skulle ligga kom en av dem ut till mig i köket och sade att om det snart ringde på porten igen, så skulle han och hans kamrat gå med mig ned. De hade nämligen ute på gatan sett en karl som de förstod ämnade sig hit, och de visste att han var svår. Mer än en gång hade det hänt att han trängt sig in i porten och slagit den som öppnat, om han nekats tillträde. Nu var han som vanligt drucken, och de tyckte synd om mig.

Naturligtvis rörde mig deras omtänksamhet, men jag sade dem att jag nog inte skulle släppa in kar-

len i porten utan att jag i stället skulle gå ut till honom på gatan. Och jag ville för ingen del att de snälla människorna skulle göra sig något omak för min skull. Knappt hade mannen hunnit ur köket innan det ringde, och jag tog lampan för att gå ned. Ringningen hade väl hörts in i rummet där de unga männen lågo, och utan att fråga om jag ville det eller inte kommo de ut och gingo med mig ned. Jag öppnade och tänkte i alla fall gå utanför porten, men så fort nyckeln var omvriden stöttes porten upp och en karl damp in. Om jag inte vikit undan så hastigt som jag gjorde hade han säkert slagit till lampan för mig, så att jag tappat den. Han kom in med sådan fart, att han höll på att själv stupa på näsan. När han återvunnit balansen kände jag genast igen honom. Han hade sin portfölj under armen, sin monokel i ögat och bugade, som om ryggen varit ur led — det var Silvervinge. Sedan han presenterat sig sade han sig ha glömt nyckelknippan hemma i sin våning, och nu önskade han en dublett.

Frun hade förberett mig på att han troligen skulle komma, och hon hade förbjudit mig att släppa in honom. Därför svarade jag genast att vi tyvärr inte hade något åt honom och att han fick vara vänlig gå sin väg. Men då bugade han sig inte längre utan stramade upp sig, knöt handen framför ansiktet på mig och frågade om jag visste vem jag talade till. I nästa ögonblick hade jag säkert fått ett slag av hans knytnäve, om inte en av de unga männen tagit honom i kragen och kastat

honom åt sidan. De hade stått i skymundan, så att han ej märkt dem, förrän de togo tag i honom. Nu var det han i stället för jag som blev rädd och började skrika om överfall och ropa på hjälp. Men kvickt som tanken förpassade mina hjälpare honom utanför porten, och jag låste igen. Naturligtvis var jag tacksam för hjälpen, det var verkligen med förskräckelse jag tänkte på hur det annars kunde ha gått.

Nästa gång jag kom ned och öppnade fick jag lite huvudbry hur jag skulle bete mig: det var nämligen en kvinna som stod där, och hon hade ett kort som styrkte att hon hade rätt till en sängplats i ett av de största rummen. Jag sade henne att jag omöjligen kunde släppa in henne, vi hade sängplatser endast för män, och min matmor hade absolut förbjudit mig att ta emot några fruntimmer.

Människan var förstås inte nykter, och hon började genast svära och bråka över mig. Hon hade ju kortet som visade att hon betalt sin sängplats, och då hade jag väl inte rätt att visa av henne. Visst gjorde det mig ont om henne; hon var gammal och såg eländig ut, och som det också börjat regna ute var det svårt att neka henne tak över huvudet. Hon såg redan så utschasad ut och klagade över att hon hade ont i fötterna, hur skulle det då inte vara om hon blev tvungen att gå ute hela natten. Men jag hade ju att rätta mig efter min matmor; inte kunde jag göra emot hennes uttryckliga befallning, och dessutom stred det mot mina

egna begrepp om moral och skick att låta en kvinna ligga i ett rum där det var fullt med karlar. Som väl var hade de unga männen som förut varit med mig slagit in en spik i väggen och visat mig hur mycket bättre det skulle vara, om jag hängde upp lampan där, innan jag öppnade porten. Då hade jag ju händerna fria och lättare för att reda mig. Gumman började nämligen gå handgripligt till väga, och om jag haft lampan i handen hade jag inte lika lätt kunnat försvara mig.

Jag fick upp porten och hade nästan lyckats få ut den bråkiga stackaren på gatan, då det kom en man fram och hindrade mig. Han föreföll nykter, men såg mycket eländig ut han också. För övrigt tyckte jag mig känna igen honom, han hade bestämt varit uppe under dagen och hyrt en säng. Mycket riktigt, det var hans kort gumman kom med. Hon var hans mor, sade han, och hur förfärligt det var att tänka sig henne där inne bland karlarna, var det dock värre att ha henne gående på gatan i regnet under natten. Hon behövde så väl sova en stund. Det hade många gånger förekommit, sade han, att hon fått ligga i hans bädd. Frun brukade inte neka det, ibland hade de till och med legat halva natten var, då de aldrig hade råd att hyra två sängar. Han var lugn och sansad och lyckades också lugna gumman, så att jag kunde tala med dem. Jag sade dem att jag för min del kände det rysligt att behöva köra ut den gamla i ruskvädret, men jag måste ju göra som jag blivit tillsagd. Mannen bad

då att själv få gå upp och tala med frun, och det kunde jag inte neka honom. Visserligen hade hon gått till sängs flera timmar tidigare, men hon hade sagt att jag fick väcka henne om det var något särskilt, och detta tyckte jag kunde kallas så. När vi kommo upp grälade frun en liten smula. Hon sade sig alldeles bestämt ha sagt mannen, när han hyrde sin sängplats, att gumman inte skulle få komma. Detta nekade han inte till, och om det inte blivit ruskväder hade hon nog inte kommit. Han visade på att hon redan var ganska våt, såväl de trasiga skorna som kläderna för övrigt. Frun ville ändå inte ge med sig utan sade att han fick gå in och lägga sig, men gumman måste gå. Då vände han sig till frun:

”Jag vet inte om ni har någon son”, sade han, ”men om ni det hade och vore i samma belägenhet som min stackars mor, hur skulle ni känna det om er son kunde gå in och lägga sig och låta sin mor gå på gatan?”

Då vände frun sig bort, och jag märkte att hon fick tårar i ögonen.

”Vänta då litet”, sade hon, ”så ska jag se vad jag kan göra. Jag har en son och jag tror inte att han kunde gå ifrån mig.”

Vänd till mig sade hon att vi ju kunde försöka göra en bädd i den stora garderoben mellan köket och rummet, och där kunde gumman få ligga och sonen i sängen han hyrt.

”Det gör mig lika ont om honom som om gum-

man", sade frun, "och det talar till hans fördel att han har hjärta för sin mor."

Jag hade nog sett på den där garderoben under dagen, men inte varit inne i den eller gjort något åt den, därför att den tyckts mig så fullproppad med bråte. Men nu hade jag så gripits av önskan att få hjälpa de här stackarna, att det inte föreföll mig det ringaste svårt att röja ur den. Det gick också på några minuter, och jag gjorde så gott jag kunde i fråga om bädden.

"Men jag har inte ett öre att betala med för den extra bädden", sade mannen och letade förlägen i sina fickor, när frun sade att bägge skulle få stanna.

Gumman, som nyss svurit och okvädat, kastade sig på knä och bad om förlåtelse och tackade och välsignade frun för den stora vänligheten. Sedan de bägge kommit till ro stannade frun och språkade med mig en stund. Hon var en smula orolig för att det inte skulle gå så bra med henne och mig, därför att vi voro för hjärtnupna.

"Man måste förhärda sig", sade hon, "om man skall driva en sådan här rörelse." Och jag lovade att göra mitt bästa i det fallet.

Denna min första natt var långt ifrån den oroligaste, och dock har den på ett alldeles särskilt sätt inpräglat sig i mitt minne. Varje gång klockan ringde fick jag en häftig hjärtklappning och störtade livsfarligt hastigt utför de branta trapporna. Så småningom hade vi alla rum och bäddar upptagna, så att jag vid tretiden på morgonen nog kunnat stänga av nattklockan och lägga mig en

stund, såvida inte en av våra gäster varit ute. För denne ende måste jag springa ned minst tio gånger förgäves. Varje gång det ringde hoppades jag att det skulle vara han. Men först vid femtiden på morgonen kom han. Den mannen hade jag inte sett under dagen, men efter vad frun berättat om honom var jag ytterst nyfiken på honom. Han var nämligen hotellets "original". Jag tyckte dock de voro original allesamman, och därför undrade jag naturligtvis hurudan den här kunde vara. Frun hade sagt mig att han var fasligt oberäknelig till humöret och att jag skulle akta mig för att säga emot honom, för då kunde han rent av vara farlig. Hon menade att hans rätta plats nog varit på en anstalt, men han ville vara fri, och hittills hade han ingenting gjort som berättigade samhället att beröva honom friheten. Han hade varit präst men blivit avsatt, därför att han vägrat rätta sig efter konsistorium och kyrkolagen. Han hade till och med vid ett tillfälle vägrat en högadlig dam nattvarden, därför att han menade att hon i liv och vandel inte visat sig som en värdig nattvardsgäst. Första tiden efter det han blivit avsatt hade han tillhört en liten grupp som strängare än andra försökte att i livet tillämpa Nya testamentets bud. Efter hand hade han dock kommit på kant även med dem och gick nu sin egen väg. Han levde på att i några hus ha "matdagar". Dels var det sådana som han tidigare varit studiekamrat med och dels sådana som av barmhärtighet gåvo honom vad han behövde. Någon sorts arbete

hade han på många år inte haft. Sin mesta tid tillbragte han på kyrkogårdarna, varför var det egentligen ingen som riktigt visste.

Detta var ungefär vad frun berättat mig om mannen, men hon hade talat med en viss aktning om honom och tycktes inte ha något emot att ha honom som logerare. Jag var som sagt mer nyfiken på honom än på någon av de andra. Huruvida han var gammal eller ung hade jag inte hört något om. Jag hade bara hört att han alltid gick klädd i en gråbrun långrock som i stället för knappar var hopbunden med snören. När jag därför vid femtiden på morgonen kom ned och där stod en figur med den längsta rock jag sett en man bära, förstod jag att det måste vara han. Snörena, som sutto i stället för knappar, märkte jag också genast. Men det var inte utan att jag blev en smula förskräckt. Han såg nästan farlig ut, lång och mager som ett benrangel, ögonen lågo djupt inne i det runda kala huvudet, vilket såg ut precis som en dödskalle. Hans stämma var grov och hes och lät som om den kommit långt, långt bortifrån. I stället för en hälsning när jag öppnade voro hans första ord:

”Och basunen ljud och havet gav igen sina döda och döden och dödsriket gävo igen dem de uppslukat. Vid grifternas har jag bidat, men överängelsens röst har ännu icke till uppståndelse kallat.”

Livligt hade jag i minne fruns varning att icke säga något emot honom, vilket väl knappast skulle fallit mig in. Jag hoppades bara att det inte var

så att man måste hålla med honom heller utan att man fick tiga och låtsas som om man ej hört vad han sade. Innanför porten stannade han, lade sin magra kalla hand på mitt huvud och sade:

”Du stoftets barn, i dag röd i morgon död, vi lyckta våra år såsom en suck men vår förlossare lever och kvarstår såsom den siste över stoftet.”

Dessa sista ord kände jag igen som ett bibelcitat, och på sätt och vis hjälpte det mig att återvinna fattningen. Benen hade nästan vikit sig under mig, och jag kunde knappast andas, så hemskt var det när han lade handen på mitt huvud. Jag hoppades att spökstämningen skulle försvinna, om jag lyckades säga ett ord, och jag sade något om att det visst står i Jobs bok det där han sagt om att vår förlossare lever. Men när jag sade det vände han sig om, tog mig hårt i armen och frågade var det mera stod skrivet. Jag blev förstås hjärtängslig och började tänka igenom alla bibelställen jag kunde men erinrade mig inte att jag läst de här orden på mer än ett ställe. Det värsta var att han inte släppte min arm utan i stället tog fastare tag, såg på mig med ögon som verkade rent farliga och sade:

”Svara mig, flicka, var stå de orden skrivna, eller åtminstone var borde de stå.”

”I katekesen”, hackade jag fram med tänderna skallrande av förskräckelse. Men då släppte han mig.

”Olyckliga”, sade han, ”vet du inte att dessa ord

med eldskrift borde stå inristade i både ditt och mitt hjärta.”

Hur förskräckt jag än var gick det dock upp för mig vad mannen menade, och för att få slut på den hemska situationen, sade jag att jag hoppades att orden stodo i mitt hjärta. Och när jag det sade gav han mig en lång högtidlig nick och började gå uppför trapporna. Mina ben darade alltjämt, och jag höll mig så långt efter honom som möjligt. I stället för att gå in i rummet där han hade sin sängplats stegade han rätt in i mitt kök när han kom upp. Jag stannade utanför och visste inte om jag skulle våga mig in eller inte, men när han började slamra med kastruller och pannor blev jag nyfiken och stack in näsan för att se vad han gjorde, och då först tycktes han märka att han tappat mig på vägen.

”Varför dröjer du, unga kvinna”, sade han och fortsatte i predikoton: ”Eld och vatten väntar dig, och salig är du om du din plikt gör.” Sedan läste han upp några bibelspråk som handlade om vatten, och i vändningar, som jag knappt förstod, sade han sig vilja ha varmt vatten att dricka. Han var nämligen förkyld. Han hade självt tänt gasen och tappat vatten i en kastrull, och sedan slog han sig ned på en stol. Till min förskräckelse såg jag att han över elden satt ett stort kärl med minst ett par liter vatten. Skulle han sitta här tills det kokade upp, blev jag minnsan inte av med honom snart. Men jag vågade inte heller slå av något av vattnet. När han suttit ett par minuter lutade han

sig mot väggen och började snarka, och då blev jag kvick att tappa vatten i en liten kastrull och sätta på. Det kokade upp i en handvändning, och då tog jag mod till mig och väckte honom. Och för att han inte skulle somna igen räckte jag honom koppen med det heta vattnet.

Efter ett flera minuters anförande om faran av att sova när basunerna ljuda tog han sin kopp och gick in där han skulle vara. Först när jag hörde honom stänga dörren efter sig vågade jag andas ut och skyndade mig att slå igen köksdörren och vrida om nyckeln dubbla gånger. Nu hade klockan emellertid börjat närma sig halv sex, och jag hade flera gäster som skulle väckas senast sex, och dessa skulle också ha kaffe. Någon minuts vila hade jag inte haft under natten, men jag kände mig ändå fullkomligt pigg och travandet i trap-porna hade inte gjort mig det minsta trött i benen.

När jag kom in till frun på morgonen var jag sprängfylld av allt det som hänt under natten och berättade, så att orden snubblade över varandra. Jag ansåg det som en särskild gunst av ödet att så mycket hänt under min första natt här. Frun log åt min iver och sade något om att hon tyckte natten varit ganska lugn.

"Lugn!" Det var inte utan att jag kände mig en smula förnärnad. "Tycker frun verkligen att man med allt vad som hänt kan tala om lugn!"

"Nå, så låt gå för oroligt", sade hon, "men något ovanligt har det knappast varit. Sådana besök som av de där herrarna får vi ofta. Gumman

och hennes son kommer också allt emellanåt, och vår konstiga präst med sina bibelspråk har vi över ett halvår släppt in varje morgon. Inte ens den otrevlige Silvervinge är någon ovanlig besökare om nätterna. Värre och mer spännande saker får du nog vara med om här.”

Ynglingarna som hjälpt mig mot Silvervinge föreslog hon att jag skulle bjuda på kaffe, vilket jag var henne mycket tacksam för.

Trots fruns försäkringar att ingenting ovanligt förekommit behöll jag dock min mening för mig att natten varit rent dramatisk. Det föreföll mig omöjligt att det inte låg mer än ett dygn mellan den morgonen jag själv fått in en kaffebricka till mig och nu, då jag för första gången själv höll på att servera gästerna morgonkaffe. I mina öron lät det lovande att varje natt kunde bli lika händelserik — och mera — än denna första.

XI.

SJÖMANNEN FREDRIK.

Mitt största intresse på morgonen gällde nog dem som skulle tvätta. Redan strax efter sex kom en av dem och bad om torrved och tändstickor. Han skulle ned i tvättstugan för att elda under pannorna och värma vatten tills de andra kommo. En gammal lantpatron, som kvällen förut hade frun och mig resonera om karlarna och deras tvätt, hade blivit så intresserad, att han ville bjuda dem på frukost innan de började. En riktigt stadig frukost gav han oss i uppdrag att göra i ordning och denna avåts med största förtjusning. När karlarna hållit på ett par timmar var frun nere för att se hur det gick för dem, och hon kom mycket belåten tillbaka. Hon tyckte att de buro sig praktiskt och förnuftigt åt, och hon tvivlade inte alls på att kläderna skulle bli ordentligt tvättade. Men det bästa tyckte hon ändå var att den mest försupne av dem, han som om morgnarna inte brukade kunna stiga ur sängen innan han fått något starkt i sig, totalt hade glömt sin morgonsup. Han hade stått vid tvättbunken länge, innan han ens kom ihåg att han inte fått supen. Och när han

kom ihåg den, hade han ingen längtan efter den.

Så fort jag gjort undan de mest trängande morgonsysslorna, gick jag upp på vindskontoret igen för att ta reda på allt användbart jag sett däruppe. Star, som varit med mig dit upp dagen förut, var i tvättstugan, men jag fick ett par andra med mig. Inte mindre än fyra riktigt skapliga sängar släpade vi ned. Tack vare det skulle vi få bort åtminstone en av de ruskigaste sofforna med dubbelbädd, och den stackarn som låg på ett smalt sofflock skulle få en ordentlig säng. Packlårarna togo karlarna hand om, och när jag återsåg dem voro de alldeles oigenkännliga. Det hade blivit utmärkta tvättställ av dem, till och med inredda med hyllor och små fack där borstar, tvål och andra småsaker kunde förvaras. Utanpå voro de klädda med stycken av linoleummattor och inuti med vaxduk. Av en gammal träsoffa hade blivit en bänk, som passade så bra att ställa i det största rummet, där tre fyra kunde behöva tvätta sig på en gång. Och det bästa med bänken var att den kunde fällas ihop och ställas i en skrubbe under dagen. Det var nästan rörande hur väl männen tänkt ut allting. Ingen av dem var snickare, och ändå kunde inte en sådan ha gjort det här bättre än det var.

För människor som leva under normala förhållanden kan det kanske förefalla rent av barnsligt att spilla ord på en så självfallen sak som möjligheten att få tvätta sig. Men jag önskar att den som så säger fått se våra arma logerares glädje över de enkla anordningarna. Redan samma dag

skaffade frun också en snickare som satte gångjärn på fönstren, så att dessa skulle gå att öppna. Även detta voro våra gäster glada åt, utom möjligen ett par gamla gubbar, som kände sig förkylda när de bara hörde talas om ett öppet fönster.

Efter ungefär en vecka, när vi alla — frun, logerarna och jag — arbetat i vårt anletes svett för att få det litet bättre, hade vi verkligen kommit så långt, att man kunde gå in i vilket som helst av rummen utan att hålla för näsan. Männen började lägga sig vinn om att också hålla sig själva rena, och den som inte godvilligt ville vara med om det, den tvingade de. Experimentet att låta karlarna tvätta utföll så väl att frun kom överens med dem att de nästa gång skulle ta hela tvätten. Vi införde också den bestämmelsen att om någon önskade rena lakan, så kunde han få det mot tjugufem öre extra. Av dessa skulle frun ha en liten procent för såpa, ved och vad hon i övrigt släppte till, och karlarna som tvättade resten. Tack vare detta hade vi snart så rent i varenda bädd att vi inte behövde skämmas, vem som än kom in i rummen. De som tvättade riktigt agiterade för renlighet bland sina kamrater.

De som voro värst att hålla rent hos var ralarna. På höstsidan kom en hel svärm sådana från något banbygge i obygdén. För min del var jag glad att vi inte hade plats för mer än fyra fem stycken. De hade gott om pengar, betalade mer än man begärde för rum och gåvo rikligt med dricks-pengar, men ändå voro de inte roliga att ha. Som

väl var blevo de aldrig långvariga gäster: brännvin, bondfångare och flickor tömde snart deras fickor, och när de blevo pank, gävo de sig av till sin obyggd igen. Det var verkligen ömkligt att se dem när de nyktrat till och märkte att vad de slitit ont för i månader gått på några dar. Somliga av dem gräto och svuro både över sig själva och andra, men en del bara tryckte slokhatten hårdare på huvudet, stack händerna i fickorna och förklarade sig nöjda med vad som skett. Deras Stockholmsbesök hade givit dem precis vad de väntat, nämligen ett ordentligt rus. Om några månader hoppades de komma tillbaka igen med möjligheter att skaffa sig samma nöje.

Frun försökte nog många gånger tala förstånd med dem som bodde hos oss, men det var ofta otacksamt. En gång var det en som lovat henne att skicka hem en del pengar till sin gamla mor, men han kom tillbaka och påstod att han tappat pengarna på vägen till posten. Fruns särskilda skyddslingar voro dock sjömännen. Många av dem lyckades hon övertala att antingen sätta sina pengar på sparbanken eller också skicka hem dem till föräldrar och anförvanter. Men givetvis var det många som inte brydde sig om hennes förmaningar. En del lovade att följa hennes råd, bara de först fått "roa" sig en eller ett par dar, men sådana måste hon alltid ge förlorade. Särskilt minns jag en man som sade sig ha varit utrikes flera år. Senast hade han varit på en engelsk båt som gick på Sydamerika. Han hade slitit ont värre, efter vad

han sade, men så hade han också ett litet kapital sammansparat som han nu skulle hem och lyckliggöra sin gamla mor med. Hon skulle på hösten fylla sjuttiofyra år, och han hade nu räknat ut att han skulle kunna köpa henne en stuga till födelsedagspresent. Trots åldern arbetade hon fortfarande i en fabrik och bodde i en arbetarkasern. Hela sitt liv hade hon drömt om att få en egen stuga, men drömmen hade aldrig blivit verklighet, men nu skulle den bli det. Han hade nära två tusen kronor med sig hem, och han trodde sig kunna få en stuga till betydligt billigare pris. Frun sade sedan att han talat så vackert om sin mor, att det nästan lockat tårar i hennes ögon. Sina pengar lämnade han till frun att förvara. Redan morgonen efter skulle han fortsätta resan hem till modern. På eftermiddagen här i Stockholm skulle han köpa nya kläder och rigga upp sig lite innan han for hem. Frun erbjöd sig att gå med honom ut och hjälpa honom köpa det han skulle ha, en vänlighet som han dock avböjde. Han kände sig nästan lite förnärad över att hon tvivlade på att han, som sett nästan hela världen, skulle kunna reda sig här på egen hand. Han hade varit i världsstädernas sjömanskvarter; visserligen hade han kommit renrakad därifrån, men han hade fått erfarenhet. Farligheterna i en sådan beskedlig liten håla som Stockholm måste man ju skratta åt, menade han. Likaså åt fruns vänliga varning för att tala så högljutt om hur mycket pengar han hade. Det hjälpte inte att hon sade honom att

hon sett otaliga sjömän som liksom han svurit på att inte ett öre av deras surt förvärvade slantar skulle sviras bort, men som det ändå gått illa för. Han hade ju redan tagit ett par glas för mycket, och när han kom ut, skulle det nog inte dröja länge innan han fick sällskap.

Efter allt vad han sagt om sin mor och vad han ville göra för henne tyckte frun att det skulle vara mera tragiskt än vanligt om det gick illa för den här stackarn. Hon bad mig att jag skulle försöka övertala honom att gå och lägga sig en stund. Gick bara hans lilla florshuva över, skulle det nog gå lättare att tala honom tillrätta. I det tillstånd han nu befann sig var han lätrörd och gråtmild men envis som synden. Det var omöjligt att få honom att lägga sig. Först skulle han klä sig som en herre, sedan skulle han äta en finare middag och dagen efter i god kondition fara hem till sin mor. Femhundra kronor ämnade han ta med sig ut i stan, men frun lyckades övertala honom att inte ta mer än hälften.

Fruns intresse för sjömännen var nästan rörande, en mor till "pojarna" kunde knappast haft mera bekymmer för dem. Gent emot de andra logerarna påminte hon mig ofta att hennes rörelse var affär och ingen välgörenhetsinrättning, men när det gällde sjömän glömde hon lätt affären. När han gått, den här som skulle ut och köpa kläder, kunde hon knappast ta sig något före, så orolig var hon för honom. Framåt den tiden hon tyckte att han kunde väntas tillbaka höll hon ständig utkik

åt gatan. Och när hon äntligen fick se honom kom hon glädjestrålände ut till mig och talade om att nu kom han klädd i en ny kostym och på stadiga ben.

Han var verkligen som en annan karl nu när han kom. Den nya kostymen passade honom utmärkt. Skor, hatt och klocka med kedja hade han också köpt sig.

Om han också hade kommit hem till sin rätta mor, kunde han knappast ha blivit hjärtligare mottagen än han blev av min fru. Redan nere i trappan mötte hon honom för att tala om hur glad hon var att han hållit ord och kommit tillbaka som han sagt. Tyvärr blev dock inte hennes glädje långvarig, han hade nämligen inte ätit middag och måste därför ut än en gång. Han skulle endast lämna upp väskan och — framförallt, hämta mera pengar. Frun ville bjuda honom på middag, han skulle själv få bestämma vad han ville ha, och hon lovade att inte knussa vad det än kostade, bara han stannade inne. Men han var lika omöjlig den här gången som förut, och nu skulle han nödvändigt ha femhundra med sig. Varför han skulle ha så mycket ville han först inte säga, men då frun satte åt honom talade han om det. Så pass klar var han nog i huvudet, att han kände sig både tacksam och en smula skamsen över att hon, en fullkomligt främmande människa, tog sig så nära av hans väl eller ve. Visserligen hade den sjöman som givit honom adres-

sen hit sagt att hon var som en mor för sjömännena, men detta var ändå mer än han väntat sig.

Nu var saken den, att han ute i stan träffat en ung elegant dam som påstått sig känna igen honom. De hade kommit i samtal och till bådass överraskning upptäckt att de voro från samma trakt. Han var född i en arbetarkasern och hon i disponentens villa, men när de nu träffades så här betydde den lilla olikheten ingenting, hade hon sagt. Hon hade föreslagit att de skulle äta middag tillsammans och i sällskap med en herre som hon presenterade som kamrer vid hennes fars fabrik. Kamrern visste naturligtvis besked om folket vid fabriken, och sjömannen hade fått alldeles färska hälsningar från sin mor. Både kamrern och disponentens dotter hade talat så gott om gumman, att det blivit riktigt varmt innanför sjömannens väst.

En liten malör hade hänt kamrern: Han hade glömt sin plånbok, och det var synnerligen förargligt, just därför att det egentligen inte rörde sig bara om hans egna pengar. Disponenten hade nämligen skickat med honom pengar till sin dotter, och nu blev ju också hon strandsatt. Som efterskickad — så hade bägge sagt — kom nu sjömannen från deras hembygd; säkert kunde han låna den unga damen en bagatell på femhundra kronor, naturligtvis endast till dagen efter. Och det kunde han förstås inte neka.

Frun, som kände till bondfångarnas sätt att arbeta, förstod genast att det var sådana han råkat

ut för. Hon bad honom erinra sig om det inte varit han som först sagt vad bygden hette och namnet på disponenten. Det kunde han inte alls, men om det också så var, hade hon dock genast känt till allt vad han nämnt. Han kunde inte förstå varför frun höll det så orimligt att den vackra flickan var den hon gav sig ut för. Disponenten i hans hembygd hade tre döttrar, en som hette Eva, en Ann-Margret, och den yngsta hade ett så konstigt namn, att han ej kunde säga det. Den han nu träffat var Eva.

”Jag har ju fått hennes visitkort”, sade han och tog fram en visitkortsblankett, på vilken det med blyerts och slarviga bokstäver var skrivet något som kunde tydas som Eva men med ett fullkomligt oläsligt efternamn.

Frun föreslog att man skulle begära ett telefonsamtal med disponentfamiljen i fråga, men det ville sjömannen inte höra talas om. Alla från hans bygd voro ärligt folk. Att damen han träffat troligen inte var från den bygden kunde han omöjligt få i sitt huvud. Trots hans protester försökte frun ändå ringa, men hon fick till svar att det säkert skulle dröja över en timme innan samtalet kom, och mannen hade bråttom ut.

För min del rådde jag frun att ge honom de femhundra, i annat fall skulle han nog bli arg och ta ut allt vad han hade, och då var det ju bättre att han förlorade litet än om allt skulle gå. Han ville inte säga var han skulle träffa paret; han sade bara att de sutto och väntade på honom med mid-

dagen. Han stack inte under stol med hur glad och stolt han var över att han skulle äta middag tillsammans med disponentens dotter.

"Vad morsan ska tycka det är fint när hon får höra det här", sade han och tillade full av beundran: "Tänk så gemen hon är, den fina fröken, som håller till godo med en fattig sjömans sällskap!"

Ett ögonblick funderade frun på att varsko polisen och be att man därifrån tog reda på vilka herrskapet var, men hon kom sig dock inte för med att göra detta, vilket hon sedan bittert ångrade.

Ungefär tre kvart efter det sjömannen gått kom telefonsamtalet frun beställt. Det var disponenten själv hon fick tala med, och han sade sig mycket riktigt ha en dotter som hette Eva, men denna var gift och bosatt i Danmark. Den näst äldsta dottern var hemma och den yngsta i pension i Schweiz. Då först ringde frun till polisen, men där tog man det inte så allvarligt. För det första var det svårt att veta var man skulle finna människorna, och för det andra var det inte så ovanligt att en halvfull sjöman lät dra sig vid näsan. Det gjorde mig verkligen ont om frun, så orolig var hon hela kvällen för karlen eller rättare för hans pengar. Glädjen han skulle göra sin mor trodde hon inte längre på.

Framåt tiotiden på kvällen ringde dörrklockan en ovanligt lång signal, och när jag öppnade fick jag till min förvåning se en uniformerad polis och i sällskap med honom vår sjöman samt en civil-

klädd person. Polisen bad att få tala med värdinnan, och när hon kom ut, pekade han på sjömannen och frågade, om hon kände igen den här gynnaren. Hon blev naturligtvis inte mindre förvånad än jag och svarade att hon mycket väl kände igen mannen.

”En sjöman som hyrt hos mig”, sade hon.

”Nåja, det stämmer ju med vad han själv sagt!” Polisen tog upp en anteckningsbok som han läste i och gjorde även ett par nya anteckningar. Vidare frågade han om mannen lämnat några pengar i förvar hos henne. På det svarade hon också ja och nämnde summan. Även detta stämde med de uppgifter mannen själv lämnat.

Frun kunde inte låta bli att fråga hur det kom sig att vår gäst hamnat hos polisen. Själv grät och svor han, så att det var omöjligt att uppfatta vad han sade. Polisen talade om att han hämtat honom på en restaurang, där man tagit fast honom när han höll på att smita ifrån betalningen för en finare middag som han och hans sällskap intagit. Han hade haft en man och en kvinna med sig, sällskapet hade haft enskilt rum och ätit en dyrbar middag. De två hade gått före, men det var den här som hade beställt både rummet och middagen. Men när han skulle betala hade han ingen plånbok och bara ett par kronor i portmonnäen. Nu ville polisen emellertid veta om han här hade pengar att göra rätt för sig med. I så fall var allt gott och väl och polisen hade ingenting otalt med honom.

Mannens egen relation av förloppet var ungefär

denna: han hade träffat de där två han avtalat om möte med, och på deras förslag hade de gått just till den här restaurangen. Den föregivna disponentdottern hade föreslagit att de skulle ta enskilt rum för att bättre komma åt att språka med varandra. Sjömannen hade nog ett ögonblick känt sig stucken av förslaget; det hade nämligen fallit honom in att den fina fröken inte ville bli sedd i hans sällskap. Middagen hade emellertid smakat härligt, och de hade haft det gemytligt och trevligt i det lilla rummet. En stund efter det de ätit hade damen sagt att hon måste gå ut några minuter och telefonera, men efter högst tio minuter skulle hon vara tillbaka. De båda männen sutto och vändade på henne, men när hon varit ute minst dubbelt så länge som hon sagt gick "kamrern" ut för att se efter vart hon tagit vägen. Han kom heller inte igen mer. Pengarna, som damen skulle låna, hade sjömannen ännu inte lämnat henne, vilket han nu tyckte var bra. Han började nämligen tvivla på att vare sig hon eller hennes sällskap skulle komma tillbaka, då det blev över timmen de varit ute. Då dök tanken upp att de kanske drivit med honom, vilket han dock var hågad att förlåta dem. Han hade ju haft en trevlig afton i deras sällskap, och han fick väl stå sitt kast, om han också skulle betala fiolerna. Den välfyllda plånboken fanns ju i rocken som hängde vid dörren. Han reste sig för att ta fram pengarna och ringa på kyparen, men — när han stack handen i fickan var den tom. Vid den upptäckten tappade han alldeles huvudet,

först och främst över förlusten och så var det förskräckelsen att inte kunna betala här. Han hade öppnat dörren och funnit korridoren utanför tom, och då tänkte han sig möjligheten av att komma ut utan att någon märkte det. Det var visst inte hans mening att rymma sin väg utan att göra rätt för sig, han ville bara gå hem för att hämta pengar. Han hade emellertid inte hunnit många steg, förrän en kypare uppenbarade sig och presenterade honom en räkning som han med sina enkla vanor fann vansinnigt hög. Förklaringen att han mist sin plånbok och löftet att han om en halvtimme skulle komma tillbaka för att betala hånskrattade både kypare och hovmästare åt. När han vände ut och in på sina tomma fickor ringde de utan vidare efter en polis som kom och hämtade honom.

I polisen hade han blivit förhörd, och han hade måst göra reda för sina levnadsförhållanden alldeles som en förbrytare, och det hade dödligt sårat honom. Han svor på att han hädanefter sannerligen skulle ge polisen att göra. Redan samma natt skulle han skjuta polismästaren, sätta eld på polishuset och bryta sig in i riksbanken. Polisen log åt hans hotelser och bad honom bara lugnt gå och lägga sig, men det ville han absolut inte göra. När kyparen fått betalt för sin räkning, ville sjömannen inte längre ha sina pengar innestående hos frun utan fordrade att få ut vartenda öre. Det hjälpte inte att hon påminde honom om hans gamla mor och om stugan han skulle köpa åt henne. Han

var fullkomligt ursinnig och ropade att han skulle skjuta oss allesammans om han inte genast fick sina pengar. Han kände i alla fickor, men som väl var hade han ingenting att skjuta med, vilket gjorde att han råkade i fullkomligt bärsärkaraseri. Innan någon hann hindra honom sparkade han upp dörren till ett av sängplatsrummen, rusade in och kastade sig över dem som lågo i sina sängar och sovo. Ett par slängde han ur sängarna, medan han ropade att de skulle vakna och slåss med honom. Han ville slåss med hela världen. Frun fick en attack åt hjärtat, så att hennes syster, som för tillfället var hos oss, måste hjälpa henne i säng. Polisen sprang till telefonen för att ringa efter förstärkning. För min del glömde jag att vara rädd, jag bara kände att karlen måste ut ur rummet. Utan att tänka på vad jag gjorde skyndade jag mig in med en hink vatten och slog över honom. När han fick vattnet över sig riktigt vrålade han av ilska, och så fort han såg varifrån det kom vände sig hans raseri mot mig. Och i det ögonblicket hade jag klart för mig hur jag skulle få ut honom. Jag lyfte upp hinken än en gång och slängde de sista dropparna över honom, och det hade ungefär samma verkan som att visa ett rött skynke för en tjur. Med en hemsk ed på att han skulle se mitt hjärteblod störtade han sig efter mig, men jag var kvickare än han och hade redan smittit in i köket när han kom ut i förstugan. Som väl var hade karlarna inne i rummet skyndat sig att få dörren i lås, så fort han var utanför, och

jag gjorde detsamma med köksdörren. I förstugan voro flera olika dörrar, och den han började bombardera ledde till ett tomt rum. Tack vare det att han kom ut, fingo polisen och karlarna där inne litet andrum, så att de kunde tänka över hur de bäst skulle få makt med honom. Fem eller sex voro de dock, innan de lyckades övermanna honom. När polisförstärkningen kom satte de handklovar på honom och bundo även hans ben, vilket var hemskt att se. Men man måste medge att det var nödvändigt. En av poliserna var överkonstapel, och eftersom frun kände honom personligen, bad hon att få lämna sjömannens pengar till honom. Väskan med hans gamla kläder skickade vi också med.

På polisens fråga om frun ville föra någon talan mot mannen för det ofog han gjort här uppe svarade hon tvärt nej. Visst hade han förstört en del men — "Han är ju sjöman", sade frun och tillade: "sådana kan jag förlåta vad som helst. Jag har två bröder och en son som också är sjöfolk."

Två kvällar senare, när nattklockan ringde en onaturligt lång signal, så att jag nästan kastade mig huvudstupa utför trapporna, mötte mig en underlig syn. Utanför porten höllo tre vanliga åkardroskor — detta var före automobilernas tid — och en hyrvagn. I en av droskorna stod ett par galoscher, i den andra låg en överrock och i den tredje en väska. Ur hyrvagnen vinglade sjömannen och begärde att få hyra inte bara ett rum utan hela hotellet. Tre hundralappar höll han i handen och viftade med. Alla tre ville han lämna, men då

fordrade han också att vi skulle köra ut varenda en vi hade där uppe.

När jag sade nej och förklarade att vi inte alls kunde ta emot honom ökade han på och bjöd sex hundra kronor, och när inte heller det hjälpte, sade han sig vilja köpa hotellet. Han hade samma dag köpt en lottsedel, och en spågumma hade sagt att han skulle vinna femtio tusen. Som väl var fick jag honom att förstå att jag inte hade befogenhet att avsluta den affären. Jag rådde honom att ta sig ännu en åktur och sedan komma tillbaka och tala med värdinnan. Men kuskarna hade hoppats att bli av med honom och ville prompt att jag skulle ta emot honom. De hade ju sin betalning för att de körde, men de tyckte dock att det var ett ovärdigt upptåg att åka omkring med den stackarn. Tre hela timmar hade de farit omkring med honom och hans saker. Eftersom jag kände fruns svaghet för sjömän, ansåg jag det säkrast att gå upp och tala med henne, innan jag på allvar skickade iväg karlen. Men hon var av samma mening som jag: att det vore dumt att ta emot honom igen, när man en gång blivit av med honom. Hon sade att jag skulle säga till kuskarna att fara till stadsmissionen eller till frälsningsarméns härbärge med honom. Både kuskar och sjöman voro emellertid borta då jag kom ned igen. Följande dag, när jag en gång fram på eftermiddagen kom ut i förstugan, satt en trasig och eländig figur på vedlåren utanför vår köksdörr och grät. Det var än en gång sjömannen, som då han ej fått husrum

hos oss till sist hamnat på ett litet hotell i en gränd. Där hade han kommit med i ett lag som spelade kort, och innan morgonen hade inte bara hans pengar utan också hans kläder gått, till och med vardagshabiten som han haft i väskan. Spelgänget hade klätt av honom spritt naken och lämnat honom. Lumpen, som han nu hade på sig, hade en städerska på hotellet plockat ihop och givit honom. Hans ånger och ruese skulle nog ha rört mig ännu mer än den gjorde, om det inte varit ett litet löjligt inslag med. Hans sätt att gå till rätta med sig själv var nästan skrattretande. Med rösten tjock av gråt satt han och jämförde sig med alla exotiska djur han kände namnen på, och alltid voro djuren bättre än han. Jag stod alldeles i närheten och putsade skor, men det var inte till mig han talade utan till sig själv, när han sade:

”En flodhäst är en ängel, men du är ett svin, Fredrik, en krokodil är ett helgon, men du är en katta, Fredrik, en noshörning är klok, men du är galen, Fredrik.” I den stilen gick han på tills han gått igenom hela skalan av både ont och gott. Nu var hans ärende hit att be frun hjälpa honom att komma till Göteborg, där han hoppades få hyra på någon utgående båt. Han ville nämligen komma så långt som möjligt från skådeplatsen för vad han kallade sitt livs åttonde nederlag. Han var ett gott stycke inne i medelåldern, och efter vad han sade hade han inte mindre än sju gånger förut haft ett litet kapital som han ämnat ge sin mor. Men varje gång hade det gått på tok. Gumstac-

karn hade aldrig fått ett öre utan hade tvärtom fått försöka hjälpa honom.

Ingen kunde då tvivla på att min matmors intresse för sjömän var äkta. Utan betänkande lånade hon den här stackaren vad han behövde och därtill skaffade hon honom en kostym anständiga kläder, innan han gav sig av. Jag log åt uttrycket "låna", varför kunde hon inte lika gärna säga att hon skänkte honom pengarna, tyckte jag. Ingen kunde väl tro att en sådan stackare skulle betala igen vad han fått. Frun sade ingenting om mina tvivel, men omkring tre månader senare visade hon mig ett rekommenderat brev, avsänt från en hamn i Spanien. Pengarna voro från sjömannen Fredrik och motsvarade vartenda öre han lånat och dessutom lite ränta som kom mig till godo. Detta var det sista jag hörde av honom, men när slutet är gott är allting gott.

XII.

EN FRIDAG.

Efter några veckor på hotellet insåg jag hur rätt min matmor haft när hon sagt att min första natt inte varit särskilt orolig. Många nätter värre än den hade jag haft här. Min uträkning att gå utanför porten och ta emot folk för att inte behöva släppa in mindre önskvärda individer höll inte streck. Det vanliga var, att så fort jag vridit om nyckeln, sköts porten upp utifrån — den gick nämligen inåt — och en fot sattes emellan, så att jag inte kunde slå igen om jag önskade det. Lyckligtvis var jag på den tiden ganska modig trots min ungdom — eller kanske tack vare den. Mer än en hotade mig både med stryk och värre, då jag ej kunde ta emot dem, men rädd var jag ändå inte. En av de värsta jag hade var alltjämt Silvervinge, som allt emellanåt gjorde oss den äran. Och utom honom var det också en gammal kypare som jag hade många obehagliga duster med. Natt efter natt ringde han på, fast vi aldrig togo emot honom. Det var med honom som med Silvervinge att han dels var i högsta grad osnygg och dels även ställde till bråk med de andra logerarna.

Kvinnor, som på den tiden gingo under benämningen "lärkor", voro kanske ändå de svåraste att reda sig med, och om jag någon gång var rädd, så var det för sådana. Knepen de använde för att komma in voro rent otroliga. Från min första tid erinrar jag mig särskilt en episod som sedan flera gånger upprepades, fast jag senare inte lät narra mig. Utanför porten stod en kvinna ungefär i medelåldern, rätt snyggt klädd och med ett ordentligt utseende. Hon hade en näsduk i handen och torcade oupphörligt bort tårarna, medan hon talade om att hon just fått telegram att hennes älskade mor låg döende. Nu var saken den, att hennes bror, som var på tillfälligt besök i Stockholm, bodde just här, och hon måste förstås träffa honom. Ytterligt vänlig var hon och bad tusen gånger om ursäkt att hon störde, men var och en måste ju förstå hur nödvändigt det var att hon fick träffa brodern. På min fråga vad han hette svarade hon inte, utan började i stället beskriva hur han såg ut och hur han var klädd. Beskrivningen passade precis på en av dem som hade enskilt rum, en herre från Eskilstuna, och jag i min oskuld sade:

"Jaså, det är herr Adamson."

"Ja ja", inföll hon, — "kan jag genast få gå med upp och träffa honom?"

Naturligtvis kunde jag inte neka henne det, då det gällde ett så trängande ärende som bud från en döende mor. När vi kommo upp ämnade jag gå med henne in till mannen, men hon hejdade mig och bad att få gå ensam in. Mot det ville jag heller

ingenting invända; jag tänkte på min käre bror Olle, nog skulle jag vilja träffa honom ensam, om jag hade något sådant att meddela honom. Alltså visade jag henne bara vilken dörr det var och gick sedan ut i köket. Eftersom det lyste i fruns rum gick jag in till henne och talade om vilka sorgliga nyheter herr Adamsons syster kommit med. Frun såg förskräckt ut och sade:

"Tokiga flicka, det var en lärka!" Och hon sprang ögonblickligen ur bädden, kastade på sig litet kläder och befallde mig att gå med henne in i herr Adamsons rum. Så fort vi kommit innanför dörren förstod jag att frun haft rätt, någon syster till mannen var det säkert inte som jag släppt in. Förut hade jag i mitt stilla sinne tvivlat på att det var som frun sade. Jag hade ju också sett "lärkor", och de brukade inte se så ordentliga ut. Otroligt hastigt måtte mannen och hon kommit till samförstånd med varandra. På de få minuter som gått sedan jag lämnade människan hade hon redan hunnit få av sig kläderna, så att hon stod nästan naken när vi kommo in. Den nyss gråtande och beskedliga kvinnan var nu fräck och hänsynslös och kastade ur sig de rysligaste råheter, när frun befallde henne att i röda rappet sätta på sig kläderna och ge sig iväg, såvida hon inte ville att polisen skulle komma och hämta henne. Mannen såg nog litet skamsen ut, men han yrkade i alla fall på att få behålla kvinnan hos sig. Han menade att för den tid — natten nämligen — som han hyrt rummet var han sin egen herre och hade rättighet att

göra som han ville. Men jag märkte nu, liksom jag gjort några gånger förut, att frun inte lät leka med sig när det gällde. Hon var jovialisk och i mitt tycke litet för likgiltig när det gällde en del saker, men hon hade också en annan sida. Själv brukade hon säga att hon tyckte om att ta världen med ro och att hon inte ville ge sig i kast med människor, om det inte var nödvändigt. Därför var man nästan förvånad när denna hennes andra sida kom fram.

När mannen inte fick ha det som han ville fordrade han att få sina pengar tillbaka, som han betalat för rummet. Han var ingen munk, förklarade han, och hade således inte avlagt några kyskhetslöften. Givetvis kunde han inte få några pengar tillbaka när han legat i rummet tills klockan var över tolv på natten. Men att gå sin väg stod ju honom fritt, vilket han också gjorde, och han tog kvinnan med sig.

Frun sade mig sedan att det ofta förekom att denna sortens kvinnor gingo utanför porten och studerade herrarnas utseende för att kunna beskriva hur "brodern", "fadern" eller till och med "svågern" såg ut. Någon gång kunde de vara i komplott med herrarna, men oftast gingo de nog på vinst och förlust. Råkade de komma till en som inte ville veta av dem, hade de ju bara att ge sig iväg, men frun påstod att detta förekom mera sällan.

Det var emellertid inte bara nätterna som voro oroliga, också under dagarna förekom åtskilligt

som kunnat bringa en lugnare människa än stackars mig ur jämvikten. Det var ett ständigt krig mot smuts och ohyra, fylleri och osedlighet, men det var lyckligt att jag var ung och kampglad. Jag hade ju redan från början tagit arbetet här som en uppgift från ovan, och att det inte skulle bli lätt hade jag räknat med.

Logerarna i sängplatsrummen, vilka väl skulle anses som de största stackarna, voro dock på långt när inte så svåra att hålla reda på som de, vilka vi emellanåt hade i de enskilda rummen. De förra måste alltid betala i förskott, men de senare först när de lämnade rummet. Och det förekom ofta att dessa försökte smita utan att göra rätt för sig, till och med sådana som sågo både hyggliga och välsituerade ut, folk som man minst av allt kunde vänta något dylikt av.

Frun hade redan från början sagt att det skulle bli min förlust, om jag inte passade på och såg till att vi fingo ut vad vi skulle ha. Ätminstone halva förlusten skulle hon dra av på min lön. Men när första månaden var gången hade vi redan haft så många rymmare, att hela min lön inte skulle ha räckt att täcka ens tredjedelen av det vi förlorat. Och då fick udda vara jämnt. Efter detta blev jag dock mera vaksam, och det var allt färre som lyckades komma undan.

En gång fick jag alldeles opåräknat en liten trevlig lustresa tack vare denna min vaksamhet. I ett av de bästa rummen hade vi i flera dagar haft tre unga män från trakten av Södertälje. Deras res-

väskor voro eleganta och ynglingarna själva präktiga och välklädda och med ett utseende som själva ärligheten. Trots detta kände jag mig en smula ängslig, när deras räkning rätt snabbt steg i höjden; utom rummet togo de nämligen frukost och en hel del extra saker. Till och med en skraddarräkning, som kommit en gång när de varit ute, hade frun befallat för en av dem. Den krävde jag att genast få betalt för, men då skylldes de på att de hade sina pengar på banken och således inte kunde komma åt dem förrän dagen efter. Frun för sin del menade att vi inte skulle mana på dem om betalningen varken för den här räkningen eller för rummet. En av dem var son till en framstående man med ett känt namn, och det var ju ingen risk att man inte skulle få pengar av honom. Hon tyckte att vi kunde känna oss hedrade av att ha en sådan gäst. Men jag höll hedern tvivelaktig i det här fallet, eftersom jag redan från början fattat misstro till det fina namnet eller rättare till honom som bar det. Han hade visserligen skrivit in sig i vår resandeförteckning under detta namn, men monogrammet i hans rock stämde inte härmed. Han hade också lämnat tvätt som var märkt med samma initialer som de i rocken. Alltså en litet för grön bedragare, tycktes det mig. Men frun trodde på honom och hans fina namn, och då fick hon ju ta ansvaret själv, om det gick på tok.

En morgon, när jag kom in med deras kaffe, var rummet tomt, det enda som fanns kvar efter dem var några smutsiga kragar. De hade bett att den

morgonen få sova litet längre, och det var därför tämligen sent, när jag kom in och märkte att de givit sig av. Frun blev inte så litet het, när jag kom in till henne och talade om vad som skett, men hon litade ändå på den framstående fadern. Han skulle naturligtvis inte neka att ge henne vad hon skulle ha. Hon beställde ett telefonsamtal med den höge herrn, träffade honom också men fick till svar att hans ende son, som var sjutton år gammal, just satt vid föräldrarnas frukostbord. På över en månad hade han inte varit i Stockholm, det sade fadern sig kunna gå i god för. Fruns nästa åtgärd var att anmäla de unga männen för polisen, i synnerhet honom som gått under falskt namn. Men jag för min del litade mera på mig själv än på polismän och höga fäder, och jag tog saken i egna händer. Om jag raskade på, skulle jag hinna till centralen innan förmiddagståget gick till Södertälje, och möjligen skulle jag finna gynnarna där. Att de voro från den trakt de uppgivit, det hade jag fått bekräftat genom ett par brev, som kommit till den ene av dem. Kuverten lågo kvar i rummet, och i poststämpeln stod samma namn som de uppgivit på sin hemort. Men att söka dem vid centralen var i alla fall som att spela på lotteri. Jag hade ju ingen garanti för att de ämnade resa denna dag eller med det tåget. Vi visste inte ens hur tidigt de gått ut; de kunde ha rest med ett morgontåg.

Jag kom i grevens tid, tåget skulle just gå, men jag hann i alla fall löpa igenom vagnarna, fast det

var utan resultat. Förargad hoppade jag av tåget och skulle just kila hem, då min lyckas stjärna var mig huld: jag fick se en yngling i blå kavajkostym och med brun väska i handen hoppa upp på tåget. Han var inte av mina fåglar, men jag kände igen honom, därför att han ett par gånger varit uppe och hälsat på dem som bott hos oss. Som om det gällt livet ropade jag till honom mitt ibland allt folket och frågade var han hade sina kamrater. Varför jag ville ha tag i dem hann jag inte säga, och om jag också hunnit, hade jag kanske ändå inte skrikit ut det här nere. Ett ögonblick tycktes han besinna huruvida han skulle ge mig besked eller inte. Men just som tåget rullade ut lutade han sig fram och sade att de jag sökte skulle resa med en båt, som gick en halvtimme senare. Höll nu denna uppgift streck, så hade jag verkligen tur. På en halvtimme skulle jag hinna både ringa till min matmor för att tala om var jag var, och passa båten. I telefonen blev jag dock hindrad — det dröjde hemskt länge innan jag kom fram, och sedan var det en hel del frun ville fråga om. Lite feluppgift om båtens läge hade jag också fått, och det var därför här som vid centralen att jag kom först i sista minuten. Utan att fråga hur många minuter det var innan båten skulle gå rusade jag ombord, och i salongen sutto mycket riktigt de jag sökte. I detta ögonblick var jag sannerligen ovälkommen. Medveten om att jag hade kort tid på mig ryckte jag genast fram med mitt ärende och vände mig särskilt till honom som kallat sig vid

det fina namnet och sade att vi upptäckt hans be-
drägeri.

Herrarna voro inte ensamma i salongen, runt omkring satt folk som hörde vartenda ord jag sade. När de unga männen hämtat sig litet efter den överraskning som mitt neddimpande berett dem, låtsade de tro att jag var tokig eller drucken. En av dem reste sig och hotade att kasta ut mig ur salongen, men då var det en gammal herre som lade sig emellan och tog mitt parti. Som väl var hade jag, innan jag sprang hemifrån, skrivit ut en ordentlig räkning, på vilken min matmors namn och adressen till hotellet stod tryckt. Då ynglingarna nekade till att de bott här fordrade den gamle herrn att de skulle uppge vilket annat hotell de i så fall haft. Detta menade de sig inte ha någon skyldighet till, och alla tre reste sig och togo sina väskor för att gå härifrån, men då var det flera av passagerarna som lade sig i saken och stängde vägen för dem. Under det livliga parlamentera-
nde, som nu följde glömde jag både tid och rum. Utan att jag märkt det hade båten lagt ut, och vi befunno oss ett långt stycke ute på sjön. Givetvis blev jag förskräckt vid denna upptäckt, men jag lugnade mig snart. Här hade jag i alla fall mina rymmare, och jag ämnade inte släppa dem ur sikte förrän den här saken var uppklarad.

Så fort jag kunde få tala med kaptenen gick jag till honom och visade räkningen samt talade om hela historien varför jag kommit ombord. Han kände mycket väl till min matmor; hennes intresse

för sjömän gjorde att dessa å sin sida intresserade sig för henne. Jag sade honom att jag antagligen inte hade så mycket pengar på mig, att det räckte till biljett, såvida jag inte kunde få ut något av de här snobbarna.

"Det är klart att de ska betala!" sade kaptenen och lovade att själv tala med dem. Samtalet fick jag inte höra, vilket också gjorde detsamma. Huvudsaken var att jag fick mina pengar — eller rättare min matmors pengar — och därtill ersättning för min resa både fram och åter.

Det första jag gjorde när jag kommit fram var naturligtvis att ringa hem till frun och tala om var jag var. Hon hade trott att någon olycka hänt mig och hade hört sig för vid olika sjukhus, ifall jag möjligen hamnat på något sådant. Nu blev hon i alla fall storbelåten att jag lyckats så väl. Fem procent av pengarna var mina, sade hon, och hon föreslog dessutom att jag skulle stanna i Södertälje och vila mig till dagen efter. Hon hade vänner där, som hon visste att jag var välkommen till. Detta var min första fridag sedan jag börjat platsen, och jag tyckte mig därför utan samvetsbetänkligheter kunna mottaga hennes vänliga erbjudande.

Fruns vänner mottogo mig på det allra hjärtligaste, och när jag dagen efter for hem igen hade jag slutat förarga mig över ynglingarna. Tack vare deras tilltag hade jag fått en verkligt förtjusande utflykt och en vilsam fridag.

XIII.

FÖRSTA OKTOBER.

För att än en gång tala om nätterna på hotellet har jag i livligt minne natten mellan första och andra oktober, en kall och ruskig natt med ett hiskligt regnväder. Redan tidigt på kvällen hade vi fullt hus och kunde inte med bästa vilja ta emot några nya. Som vanligt var det dock en del nattsuddare ute, och därför måste jag springa ned varje gång klockan ringde, och den här natten ringde den ofta. Detta var egentligen min första känning av att första oktober är något särskilt i Stockholm. Om det på den tiden fanns nödbostäder eller inte, vet jag ej, men att de behövts det vet jag. Nästan alla som kommo och ringde voro sådana som blivit vräkta. Somliga sade att deras saker stodo på gården i huset där de bott, andra att de stodo på gatan, men de flesta visste inte ens var de hade sina tillhörigheter. Ett gammalt par släpade en symaskin emellan sig; allt vad de för övrigt haft hade värden tagit i pant för hyran.

"Han är millionär", sade gubben, "och har aldrig behövt pröva på vad det vill säga att vara fattig, om han det gjort hade vi nog fått sitta kvar i käl-

larrummet vi haft ett par år. Nog var det kallt och besvärligt, men det var ändå ett hylle.”

Gumman grät, så att jag knappt kunde uppfatta vad hon sade, men när hon lugnat sig litet, förstod jag att det var om symaskinen och sitt arbete som hon talade. Gubben var sjuklig och dugde just ingenting till, det var gumman som hade försörjt dem genom att sy byxor åt en affär. Nu var hon rädd för att hon inte skulle få färdig den senaste beställningen på bestämd tid. Och i så fall tog firman säkert arbetet ifrån henne. Hur ont det än gjorde mig om de gamla stackarna var jag dock tvungen att säga att vi ej kunde ta emot dem. De bådo att få sitta i portgången med sin symaskin, men det kunde ju inte jag lova dem. Genom mitt huvud flög då den tanken, att vi ju hade ett stort vindskontor, där det säkert fanns så mycket plats, att de kunde sitta där över natten. Där uppe fanns också en varm mur, det var nämligen sockerbageri i huset, och värmen från ugnen strömmade igenom här. Jag släppte in dem i porten och lät dem vänta där medan jag gick upp för att tala med min matmor. Hon höll med om att vindskontoret var bättre än gatan, men däremot visste hon inte om det var tillåtet att hysa in folk där. Man kunde åtminstone inte göra det utan att först tala med värden, och för närvarande var frun just lite på kant med honom. För övrigt: om hon också varit i bästa samförstånd med honom, så var det ju mitt i natten, och man kunde rimligtvis inte väcka honom för att fråga om detta.

Hon var inte hårdhärtad, min matmor, men hon menade dock att vi måste visa av de båda gamla med deras symaskin. Men detta var jag inte hågad att göra. När jag släppte in dem i porten, var jag fast besluten att de skulle få vara under tak över natten. Värden bodde i huset, och jag beslöt väcka honom, det fick bära eller brista. Jag ringde först på köksingången, och när jag intet svar fick där, gick jag till stora dörren och ringde en ännu skarpare signal. Efter några minuter hörde jag en dörr öppnas inne i våningen, och en myndig stämman frågade vad i all rimlighets namn det här skulle betyda. Var det telegram eller var elden lös? Med så stadig stämman som möjligt svarade jag att det inte var något av detta, men jag bad i alla fall att han skulle öppna, så att jag fick tala med honom. Utom hans röst hörde jag ett fruntimmer viska innanför dörren, antagligen hans fru. Säkerhetskedjan rasslade och dörren öppnades. Bred, rödmosig och med en min som en ilsken bulldogg stod herr värden i dörren i egen hög person och frågade om jag inte hade mina sinnens fulla bruk, eftersom jag ringde en sådan signal när det var över midnatt. Bakom honom skymtade frun; henne hade jag träffat ett par gånger och hade det intrycket att hon var en god människa.

Så ödmjukt jag kunde bad jag om förlåtelse för mitt djärva tilltag och skyndade mig att förklara vad saken gällde. Ännu rödare av förargelse svarade värden att det var nog med att ha rummen däruppe fulla av pack, vindskontoren voro inte för

detta ändamål. Men nu morskade också jag upp mig en smula och sade att här var det inte alls frågan om något pack, de båda gamla sågo hyggliga och anständiga ut. Det var inte deras fel att de måste gå på gatan, utan det berodde på att det fanns hjärtlösa hyresvärdar.

"Där fick du", sade frun skrattande, och nu var det hon som fortsatte att tala med mig. När hon fick höra att mina skyddslingar stodo nere i portgången satte hon på sig en aftonkappa och gick med mig ned. Antagligen var det första gången som den välbärgade frun mötte den verkliga nöden. Medan gumman med några enkla ord redogjorde för deras läge avbröt värdens fru henne flera gånger och frågade om det verkligen var sant det hon sade. Då gumman visade henne sitt påbörjade arbete och de tillskurna plaggen som hon hade med sig och som måste vara färdiga om ett par dar, log hon, men hennes leende var varmt och gott, och jag kände mig säker på att de båda gamla inte skulle behöva gå sin väg.

"Har ni ätit något i kväll?" frågade hon, och när de gamla sågo på varandra tydligen tveksamma om vad de skulle svara, fortsatte hon: "Hur som helst behöver ni något varmt i er, och det är bäst att ni går med mig upp i köket."

"De här båda övertar jag", sade hon sedan till mig, "åtminstone för i natt ska de vara bärgade, — Det finns för övrigt ett ledigt rum här i huset, och det är inte omöjligt att de kan få det", tillade hon.

För min del var jag lycklig när jag såg de frusna stackarna knoga in med sin maskin i värdens varma kök. Innan jag gick upp till mig frågade jag värdens fru om hon trodde att jag senare på natten kunde lägga in några i det där varma vindskontoret om så skulle behövas. Och att det så skulle tvivlade jag inte på.

"Gör det för all del", svarade hon, "jag tar ansvaret på mig, om det är olagligt."

Jag beslöt dock att hålla vindskontoret som en yttersta reserv. Både familjer och enskilda ansåg jag mig tvungen att säga nej åt, trots att de bådo att bara få sitta i portgången. Först framåt trettiden på morgonen kom det en familj som sade sig ha försökt att få komma in på minst femtio hotell och rum för resande, men det hade varit omöjligt. Nu orkade hustrun inte gå längre. Hon bar i famnen ett litet barn, som ännu inte var åtta dagar gammalt. Hon hade måst gå direkt ur sängen och ut på den här nattvandringen. Mannen hade varit sjuk en tid, och därför hade de blivit efter med hyran ett par månader och vräkts. Utom den lilla hustrun hade att bära var det ytterligare tre barn. Ett låg i mannens armar och sov, men två små eländiga varelser gingo. Medan jag talade med föräldrarna lade den ena sig på golvet inne i porten och somnade ögonblickligen. Nu var jag glad att ha vindskontoret. Utan att väcka min matmor följde jag dem dit upp, och deras tacksamhet var utan gräns när de kände att där var varmt. De voro förstas genomvåta och frusna.

En av dem jag omöjligen kunde visa av var en söt liten gumma som hade en bur med en kanarie-fågel att bära. Hon var en av de första som ringde och bad egentligen inte om husrum för sig själv utan bara för sin kära pippi. Han hade nämligen "sett bättre dagar", eftersom han en gång tillhört friherrinnan Beritz. Visserligen hade friherrinnan under de sista åren varit fattig och bott i ett enkelrum, men pippi hade alltid haft sitt soliga hörn fredat. Nu var friherrinnan död för ett år sedan, men innan hon dog hade hon testamenterat sin älskling till den här gumman som i lyckligare dagar varit hennes trotjänarinna. Och gumman hade lovat att vara så rädd om fågeln som sin ögonsten. När hon tog sig an fågeln hade hon ingen aning om att det skulle gå henne så illa att både hon och pippi skulle köras ut ur det lilla vindsrummet hon haft i närmare femton år. Hon hade haft en liten sparad slant, som hon räknat på skulle räcka till döddagar, men hon hade låtit övertala sig att sätta in sina pengar i en affär som skulle ge litet högre ränta än banken. Men affären hade gått omkull, och nu stod hon där på bar backe. I vindsrummet hade hon nog fått bo kvar, om det inte varit så illa, att huset skulle rivs. Diakonissan i hennes församling hade velat hjälpa henne in på ett ålderdomshem, men dit hade hon inte velat gå för pippis skull. Hon var rädd att de gamla på hemmet inte skulle tåla honom. Hon frös så att hon hackade tänder medan hon stod i porten och talade om sin historia.

Jag tog både henne och hennes fågel med mig upp — frun skulle ju inte kunna neka mig att avstå min egen bädd åt gumstackaren.

När vi kommo upp och frun fick höra hur det var tyckte också hon synd om gumman och menade att det var riktigt att jag tagit henne med mig. Hon kom också att tänka på en gammal släkting som bodde i två rum och kök och mer än en gång sagt att hon funderade på att låta någon bo i sitt ena rum. Till henne ringde frun genast och fick till svar att gumman var välkommen till henne redan samma kväll. De båda gamla blevo sedan goda vänner, och hon med fågeln fick bo hos den andra så länge hon levde.

När det äntligen blev morgon var det inte utan att jag tackade Gud att det inte är första oktober mer än en gång om året. Det hade varit en tung uppgift att visa av folk som en kall och ruskig höstnatt bett om tak över huvudet. Men jag hade också lärt mig hur mycken nöd som kan lindras, om bara den goda viljan finns. De två gamla med symaskinen fingo bo över ett halvår i det rum som världens fru upplåtit åt dem, bara för att hon blivit intresserad och ville hjälpa dem. Likaså blev den familj som jag stoppat in i vindskontoret hjälpt — där var det min matmor som hade den goda viljan.

XIV.

JULAFTON.

När min matmor började tala om hur vi skulle ha det till jul, blev jag verkligen överraskad av att tiden var så långt framskriden. Jul om några veckor bara . . . det var ofattligt! Långsamt så att jag räknat dagarna hade jag åtminstone inte haft på mitt hotell. Vi hade ju visserligen stamgästerna som alltid voro desamma och utom dessa en del stadigvarande i de andra rummen, men för övrigt skiftade det med både gäster och uppträden. Var-enda kväll var det fler druckna än nyktra som kommo, och uppträdena hade nästan utan undantag sin rot i dryckenskapen. I allmänhet lyckades jag lugna bråkmakarna och få dem i säng snart nog, men det hände också att jag fick gå och valla dem hela natten. En viss hjälp hade jag nog av vad jag varit med om under min uppväxttid; jag hade gratis fått studera "fyllkajepsykologi", och tack vare det hade jag lite hum om hur var och en skulle tas. Lättast var det med sådana som hade dåligt ölsinne och voro ilskna som bin, dem var det bara att kort och gott köra i säng; värre var det med de sentimentala och gråtmilda. De skulle all-

tid beklaga sig över "olyckan", och de ville framförallt att man skulle ömka dem. Naturligtvis var det ett oblikt öde, som utan deras egen förskyllan ställt dem på det sluttande planet. Ofta hade det varit kvinnor med i spelet. Olycklig kärlek var en mycket vanlig orsak till eländet. En hade börjat dricka på sin älskades begravning, en annan på hennes bröllop. En del skyllde på sina affärer; de hade haft motgångar, gjort förluster och misslyckade spekulationer, blivit desperata och sökt glömska i glaset. Vi hade en som varje kväll tog ett högtidligt farväl både av mig och sina logikamrater, eftersom han under natten skulle hänga sig, skära av pulsådern eller kasta sig framför tåget. Vad han än skulle ta till för medel, nog skulle han innan morgonen vara på hinsidan om denna världens elände. Han påstod sig ha varit i Monte Carlo och där på en enda natt spelat bort nittio tusen kronor — sitt farsarv — och efter det hade han börjat dricka.

Hans kamrater påstodo visserligen att han aldrig haft något arv att spela bort, och att han ej heller i hela sitt liv varit utom Sveriges gränser. Men i så fall hade han en beundransvärd fantasi: han beskrev in i minsta detalj Monte Carlo och dess spelsalar såväl som sina medspelare, och den förtvivlan han känt när den sista skärven gick målade han rent hårresande. Hans far hade varit en riktig arbetsträl och en som aldrig unnat sig det minsta; en tryggad framtid åt ende sonen hade varit hela hans livsintresse. När vår stackars logerare började tala

om sin far kom det alltid en liten skur tårar, som gjorde hans smutsiga ansikte randigt under ögonen. Ständigt slutade han sina utgjutelser med att säga:

”Denne ädle faders ovärdige son skall i den natt som är träda inför sin fader och avlägga räkenskap. Solen skall aldrig mer lysa över en sådan usling.”

För att få det så lugnt som möjligt över julen menade frun att vi skulle gallra en liten smula bland våra gäster. Stamgästerna och några av de andra som bott länge hos oss voro vi ju tvungna att behålla, men vi skulle inte ta in några fler, framförallt ingen av våra kända bråkstakar. För min del var jag inte glad åt att säga nej till någon husvill stackare, men jag insåg att frun hade rätt. Vi måste göra något, om inte hela helgen skulle bli förstörd, både för oss och våra gäster. Jag ville rysligt gärna göra lite festligt, försöka få en smula julstämning i de ledsamma sängplatsrummen, och ju färre gäster vi hade, dess bättre skulle det gå. Frun skrattade åt mina planer och kallade dem befängda, men jag ville ändå inte uppge dem. Nog hade jag det lika knogigt här på hotellet som jag haft på andra platser, men det gick lättare att arbeta här, därför att jag tog det som en uppgift. Att göra livet lite drägligare för dem som kommit så under isen, var enligt min mening en mission så god som någon. Jag var ännu så ung — mycket ung till och med — och mina ljusblå ideal hade inte börjat svartna. Närmast var det nog tanken

på mor och vad jag sett henne göra som inspirerade mig.

Med mina planer för julen vände jag mig till "artisten" som bodde i stamgästernas rum, och han lovade hjälpa mig. Han skulle måla ett par väggbonader, som skulle komma den värste hedning att känna julstämning, försäkrade han; bordsprydnader och julgranssaker lovade han även att göra. Frun hade nämligen sagt att hon gärna bestod gran, om vi finge i ordning, så att det passade med en sådan.

Natten till julaftonen lyckades vi hålla det största sängplatsrummet ledigt, så att vi där kunde göra våra förberedelser till högtiden. För min del var ju natten den enda tid som kunde komma i fråga för detta extra arbete. Och det var sannerligen intet lekverk att få rummet högtidsfint. Utan logerarnas hjälp hade jag nog stått mig slätt. För det första skulle alla de skräpiga sängarna bort. Frun hade till min stora förtjusning lovat att jag över helgen fick möblera med saker från den "fina" avdelningen. Men före ommöbleringen måste tak och väggar borstas, vilket inte var lätt, eftersom det var ganska högt i taket. Men detta arbete åtog sig karlarna, likaså att skura golvet. På morgonen, när frun kom upp, var allting fint och färdigt, och hon var mycket belåten med vad vi gjort. Utan knot tog hon fram sin finaste linneduk och släppte också till sina silverkandelabrar för vårt julbord.

Det var rent rörande att se hur glada och tack samma logerarna voro och hur de själva hittade på

smådetaljer som höjde julstämningen. Några var det för all del som hångrinade och frågade om vi trodde att det här var en barnkrubba, men de hjälpte ändå till.

På julaftonens förmiddag bjöd frun allesammans på frukost i köket med dopp i grytan, vilket de alla högt värderade. Till min förskräckelse var det en som började gråta, just när han skulle doppa sin brödbit. Så vitt jag kunde förstå var karlen ändå spik nykter. Lyckligtvis var det ingen av hans kamrater som låtsade märka något, utan han fick gråta i fred. Efteråt talade han om att han var bondson från Småland, och i hans hem hade man tagit ceremonien med doppningen mycket högtidligt. Och nu hade hemmet och modern stått så levande för honom, att han omöjligen kunnat hålla sina tårar tillbaka.

Frun passade nu på att utnyttja den goda stämningen på så sätt, att hon tog löfte av alla som voro med på frukosten att de skulle hålla sig nyktra åtminstone över själva julkvällen. Hon lovade också att bestå fisk och gröt åt alla som höllo sitt löfte. Naturligtvis svor varenda en dyrt och heligt att inte en droppe sprit skulle komma innanför hans läppar den här dagen. För min del tyckte jag nästan det var kusligt med dessa högtidliga eder. Att de voro allvarligt menade, det tvivlade jag inte på. Men — vad hjälpte det när frestelsen kom! Hur många tusen dylika eder hade jag inte hört, lika högtidligt avlagda och lika allvarligt menade, men ändå brutna minuterna efter. En av våra gäster log hem-

lighetsfullt och sade sig veta vad han skulle köpa i stället för en liter. Och han tillade att det skulle bli en julklapp till hela huset. Om han bett mig gissa vad det skulle bli hade jag bestämt gissat på en råttfälla, eftersom han alltid, när han var lite i dimman, påstod att det fanns råttor under hans säng. Men att jag gissat orätt förstod jag när han kom och bad att få låna ett litet bord för sin julklapp. Och det skulle nödvändigt vara en röd duk till bordet. Vi voro verkligen nyfikna, både frun och jag, och läto inte bedja oss två gånger att komma och se på gåvan till huset. Och vi blevo verkligen lite häpna, när vi fingo se vad det var: en liten vit kyrka med röda glimmer-skivor till fönster. En sådan där pjäs som italienarna brukade gå omkring och sälja till jul. Med nästan barnslig stolthet visade mannen hur man inuti kunde placera ett tänt ljus, så att det lyste genom de röda fönstren.

”Jag hade tigt ihop pengarna för att köpa en liter”, sade han, ”ni begriper att en gammal syndare som jag inte kan tänka sig en jul utan sprit, men” — med bortvänt ansikte som om han skämts för vad han sade, tillade han — ”när här blev så fint och jullikt tyckte jag att den här passade bättre.”

Han såg strålande lycklig ut när han märkte hur vi uppskattade hans kyrka. Det pussiga drinkaransiktet lyste, och i de dimmiga ögonen kom något av glansen i barnaögon, när han talade om för oss att han i sin barndom alltid brukat fira jularna hos sin

farfar som var kyrkvärd. Och nu var han säker på att också hans farfar skulle ha gillat det här köpet.

Mannens barnsliga glädje över gipskyrkan och vårt julstök för övrigt erinrade mig så livligt om jularna därhemma. Där gjorde vi ju alltid våra små förberedelser med en känsla av ängslan för att fylans syndafloed skulle sopa bort resultatet av våra bemödanden. Och jag hade nog samma känsla här. Mina tankar gingo särskilt till en julafton, då min bror och jag hittat på att förlägga vårt julfirande till en ödestuga i skogen, där vi visste att vi skulle få vara i fred. Jag önskade att vi kunnat göra på samma sätt nu, föra våra logerare långt bort i en ödemark, där det inte funnes vare sig litrar eller ölhalvor. Men i så fall hade jag förbjudit min matmor att ta med den laddning sprit som hon på julaftonens förmiddag fick hem från en vinhandel. Hon var visserligen rädd för dryckenskapen men hade ändå ingen förståelse för absolutism. Efter att vackert och förnuftigt ha varnat en karl för fylleri kunde hon ge honom ett eller två stora glas konjak för att stärka hans krafter till att börja ett nytt liv. Hennes tro på konjak som ofelbart livselixir var bergfast. Och en högtid helt utan sprit kunde hon rakt inte tänka sig. Därför lovade hon också sina "gossar" att de skulle få snaps till fisken och kaffe och konjak efter maten, om de stodo fast vid vad de lovat och höllo sig nyktra.

Fruns man hade rest till Dalarna för att fira julen på ett pensionat, då hans hustru inte ville gå in på att över högtiden slå igen. Hela hösten hade

han talat om att vi över jul skulle göra "rent hus", jaga ut allesammans och låta dem ta vägen vart de ville. Men som väl var hade han ingenting att säga till om, affären var fruns. Med spillrorna av hemmet, som mannens dryckenskap ruinerat, hade hon startat det här företaget, vilket ledigt försörjde både henne och den försupne mannen. Han var för all del ingen hjälp att räkna med, då det var bråk och svårigheter, men det kändes ändå en smula tryggare med en karl i huset. Likväl hade han nu utan betänkande lämnat sin hustru och mig ensamma över helgen.

I god tid hade vi allting i ordning därinne i sängplatsavdelningen. Granen hade gästerna själva klätt med saker som de egenhändigt tillverkat med undantag av ljusen, som frun släppt till. Medan de hållit på att klä den hade jag sysslat med något i rummet intill och haft riktigt roligt åt deras resonemang om vad de skulle ha i toppen. En som var lite dragen till katolicismen ville ha en madonna med barnet, men häremot protesterade häftigt en som fått sitt liv ödelagt av olycklig kärlek. För honom var denna bild ingenting annat än symbolen av ett lyckligt äktenskap, och det orkade han ej se. Ett par röster höjdes för att man skulle ha en ängel, men dessa nedtystades av en rungande skrattsalva. Stjärna tycktes de flesta vilja ha, men även det väckte protester. Till sist enade de sig om att ha en bild av solen som varande det mest neutrala, något som både hedning och kristen hade gemensamt.

Frun och jag skulle äta kväll tillsammans med karlarna, och dessutom skulle vi ha en gammal farbror till frun och hans hustru som gäster. Gubben och gumman sågo ej så litet förvånade ut när de hörde att julbordet dukats i ett av sängplatsrummen och att de skulle äta i sällskap med våra logerare. De voro ett par rara gamla som i vanliga fall inte gjorde skillnad på folk, men i fråga om våra logerare voro de nog en smula reserverade. Men när de bara kommo in och fingo se det festprydda rummet med sin gran, blommor och ljus sågo de storbelåtna ut. Man kunde verkligen inte känna igen sig härinne: så trist och grådaskigt som här annars var, så ljust och festligt var här nu. De stora färgglada bonaderna med tomtar och grisar som vår artist målat höjde stämningen betydligt. Ett angenämt intryck gjorde det också att karlarna fiffat upp sig så gott de kunnat. De voro åtminstone tvättade och rakade, hade rena skjortor och skorna borstade, vilket inte alltid var fallet annars.

Inne hos stamgästerna luktade det lack, och man smusslade med små paket. Den som för dagen var klädd i gemensamhetskostymen hade många ärenden ut i stan, och för varje gång han kom upp hade han något gömt under rocken som jag inte fick se, om jag var aldrig så nyfiken.

Redan vid fyratiden på eftermiddagen hade vi allt klart och samlades kring vårt vackra julbord. Artisten hade stått för dekoreringen av bordet, och han hade all heder av sitt verk. Jag var inte all-

deles säker på att alla fruns gossar hållit sitt högtidliga löfte att inte smaka mer starkt än det hon bjöd dem på, och jag var därför lite orolig för hur det skulle gå vid bordet. Nu, när allt var färdigt, tycktes karlarna vara en smula förlägna inför varandra för sin villighet att hjälpa till, och de skämtade lite för plumpt om vad de gjort. Jag önskade verkligen att vi haft vår konstiga präst hemma; han var ändå den de hade mest försyn för.

Men det gick bättre än jag vågat hoppas, som väl var. När de båda gamla — fruns farbror och hans hustru — satt sig på de översta platserna vid bordet och gubben, som fick vara värd för kvällen, bjöd de andra att sätta sig, hördes inga plumpheter. Det var tvärtom ett städat och stillsamt sällskap som slog sig ned på sina platser. Den gamle herrn hälsade alla välkomna på ett gemytligt och trevligt sätt. Med förvåning såg jag att även våra s. k. fritänkare knäppte ihop händerna medan han läste en kort bordsbön. Och så fort denna lilla ceremoni var över blev stämningen ledigare och inga missljud förmärktes. Vid gröten skulle man förstås rimma, och lyckligtvis var min oro för några plumpheter även här onödig. Det märktes att vi hade begåvade karlar som inte behövde leta efter orden. De flesta rimmen rörde sig om mor och jularna i barndomshemmet, men en del var också tack och komplimanger till frun för att hon ställt till det här trevliga. Också stackars jag fick vara med på ett hörn. Nanna är visst lätt att rimma på.

Efter maten sjöngo vi några julsånger vid den

tända granen, och efter sången hade vi utdelning av "klappar". Frun och jag hade lagat att det fanns ett litet paket till var och en. Och vi hade till och med skrivit verser på paketen. Många nätter, när jag suttit och väntat på försenade gäster, hade huvudbryet med dessa snillefoster hjälpt till att hålla mig vaken. Våra gäster hade också gjort i ordning paket, både till varandra och till frun och mig. Deras verser överglänste mina, det måste jag medge, om jag var aldrig så rädd om min författarära. Men gåvorna vi fingo voro litet underliga, det tror jag att till och med givarna tyckte, när vi öppnade våra paket. Frun fick två par muddar och två par glasögon och jag ett par teddybjörnar, en skallra och några grodor som kunde hoppa. Han i gemensamhetskostymen hade köpt sakerna, och han förklarade att man narrat honom i affären. Han hade sagt sig vilja ha något för en gammal fru och en liten flicka, och han hade överlämnat åt biträdet att välja ut lämpliga saker. Gåvornas beskaffenhet betydde dock mindre, det var givarnas goda vilja som gladde oss. Till sist togo vi oss en sväng omkring granen, och när frun än en gång bjudit på kaffe ansågo vi oss färdiga med vårt julaftonsfirande. Varendra en förklarade att han ej på länge varit med om en så vacker julkväll, och alla med en mun lovade att stanna i sina rum och gå och lägga sig.

För att få vara i fred hade vi stängt av ringklockan och även låst porten tidigt. De få hyresgäster som bodde i huset hade också lovat att låsa efter

sig då de gingo ut och in. Därför blev jag verkligen överraskad, då inte mindre än fyra sluskiga karlar stego in i köket när jag höll på att städa undan där. Tidigare på eftermiddagen hade det varit ett idealiskt julväder med dalande snöflingor och lagom kallt, men på kvällen hade det börjat blåsa och i stället för snö föll ett isblandat regn. Och de arma varelserna som kommo utifrån sågo verkligen genomvåta och förfrusna ut. En av dem kände jag genast igen, han hörde till våra allra värsta bråkmakare, som vi föresatt oss att på inga villkor ta emot. Fruns farbror hade farit hem, så att frun och jag voro alldeles ensamma i den här delen av våningen. På min fråga till de här fyra hur de kommit in svarade de att någon som varit barmhärtigare än vi hade lämnat porten öppen. De sade sig flera gånger under kvällen ha försökt att ringa men känt att klockan varit avstängd. Som väl var kom frun ut i köket några ögonblick efter det de här stigit in, så det var till henne de vände sig med sin begäran om sängplatser. Med svordomar och fula ord över att vi en sådan här kväll ville stänga folk ute pockade de på att genast få gå och lägga sig. Frun svarade nej och visade av dem, men de svuro på att de skulle stanna, om de också skulle ligga på köksgolvet. En av dem var mindre påträngande, men han visade på hur tunn och dålig hans genomyåta rock var och hur tårna stucko fram i hans trasiga skor. Han sade också något om vad det var för en kväll och frågade hur vi själva skulle känna det, om vi bleve jagade ut på gatan julnatten

och därtill i ett sådant här väder. Han var den nyktraste i sällskapet, och när han talat ut vände han sig mot dörren för att gå. Med handen på dörrvredet stannade han och sade:

"När jag var liten brukade far min supa sig full och köra ut oss både julnatten och andra nätter, men då hade vi skogen att krypa in i; där var det inte så kallt som i det här usla hålet."

Jag riktigt hoppade till och kunde inte låta bli att stirra på honom, vilket retade honom så att han vände sig till mig och röt:

"Ja glo du, jänta, jag ljuger inte ett ord; både jul och andra helger var det ett helvete hemma hos oss, och ändå var far min ingen buse, men det var fyllan som gjorde det. Och fyllan är det som gör att jag står här som en trasa och tigger er om tak över huvudet."

Han tänkte, den stackaren, att jag trodde han ljög och att det var därför jag stirrade på honom. Han kunde ju inte veta vilken störtflod av minnen hans ord välte över mig. Utan att tänka på vad jag gjorde räckte jag honom handen och sade:

"Ni kunde vara min bror — jag känner till allt det där ni talar om, i mitt hem var det på samma sätt."

Och nu gjorde jag något som jag dyrt fick plikta för: jag bad frun att hon skulle låta karlarna stanna. Vi hade ett rum med direkt ingång från förstugan och helt skilt från de andra sängplatsrummen; i det föreslog jag att vi skulle lägga dem. Frun blev inte glad åt mitt förslag, men

hon kunde ju inte heller säga nej, det hade ju sett ut som om hon varit så förfärligt obarmhärtig, vilket hon alls inte var. Hon ville bara värna om vår julfrid. Maten var ännu inte undanställd, och männens slukande blickar sade tydligt att de ingen kvällsmat ätit. På fruns fråga om de voro hung-riga svarade en:

”Ja, vad tror ni själv när en slät kopp kaffe och några supar är allt vad jag för min del har fått i mig på två dar.”

Mat hade vi ju gott om, och frun sade åt mig att duka fram, så att de fingo äta sig riktigt mätta. Helst hade jag velat bjuda dem in i rummet där vi hade julbordet, men frun gav mig en vink om att vi skulle låta dem stanna i köket, och jag förstod vad hon tänkte på. Våra andra logerare borde inte få veta att vi tagit emot några nya. Medan karlarna åto passade hon på att låsa dörrarna till den befolkade avdelningen.

Innan de fingo gå och lägga sig måste de lova att hålla sig tysta och stilla för natten, frun skulle själv ligga i rummet intill deras, sade hon dem och hon hoppades att de inte ville störa henne. Naturligtvis lovade de med hand och mun allt vad hon ville. Och för att komma på ännu bättre fot med dem gjorde då frun något som jag ansåg i högsta grad oklokt: mitt för ögonen på männen öppnade hon sitt vinskåp och tog fram den outhärliga konjaksflaskan och spenderade dem var sitt glas. Skåpet hängde i förstugan men rakt framför köksdörren, vilken frun lämnat öppen, så att karlarna

mycket väl kunde se vad som fanns därute. Och jag märkte också hur girigt de betraktade de upp-
radade flaskorna.

"Det där smakade mer", sade den ruskigaste av dem och smackade obehagligt med tungan, sedan han tömt sitt glas. När jag sedan följde dem in i deras rum ville de veta om vi hade flera gäster och varför de i så fall inte fingo dela rum med dem. Deras frågor föreföllo mig framställda bara för att få veta vilka vi hade i huset, och jag svarade undvikande. Bråkmakaren, som kände till förhållandena, visste nog att om det gällde skulle många av våra gäster stå på vår sida och hjälpa oss. Han var i synnerhet angelägen om att få veta var den gamle prästen var, om han var inne eller skulle komma under natten. Hans frågor voro obehagliga och gävo mig en stark känsla av att han hade något i tankarna. Jag försökte lugna mig med att det säkert inte var något annat än det väl-försedda spritskåpet som lekte honom i hågen, men även det var obehagligt nog.

När jag kom tillbaka in i köket satt frun där och såg orolig ut. Hon kände det svårt, sade hon, att vi hade klockan avstängd en sådan här kväll, i synnerhet som regnet och ruskvädret tycktes tillta. Tanken att någon stod vid porten och inte kunde komma in, trots att vi hade plats, lämnade henne ingen ro. På hennes fråga om jag var rädd för att öppna ifall det kom någon svarade jag att vi ju alltid brukade släppa in folk om nätterna, och det var väl inte farligare den här natten. Min

oro för dem vi redan hade inne tyckte jag det var bäst att tiga med.

Många minuter hade inte gått sedan jag satt klockan i funktion innan det kom en lång ilsken signal. Mannen, som stod utanför porten när jag kom ned, visste jag mig aldrig ha sett förr. Han såg tämligen hygglig ut, och på ett städat sätt bad han att åtminstone få komma in i porten, om vi inte hade någon annan plats. Men innan han talat ut hade jag bakom honom uppfångat skymten av en figur som tydligen inte ville bli sedd. Denne kände jag igen, och utan betänkande ämnade jag slå igen porten. Han med det städa sättet var dock kvickare än jag och stack foten emellan.

"Min kamrat behöver lika väl som jag komma under tak", sade han, och tillade i en mörk och hotfull ton: "Försök inte att stänga oss ute."

Med en rysning konstaterade jag att våra värsta odjur, stadens största avskum, tycktes ha stämt möte hos oss den här natten. Han som inte ville visa sig var en gök som vi kallade "japanske skepparn", en som i elakhet gick utanpå alla andra vi portförbjudit. Bägge trängde sig in och hångrinande åt mina protester stego de uppför trapporna.

När frun fick höra att det var japanske skepparn som kommit blev också hon ängslig, men hon sade ändå att den här natten skulle inte ens han behöva gå ute. Vi tryggade oss vid, både hon och jag, att vi ju hade telefonen och kunde ringa efter hjälp om så skulle behövas. Men vi kommo överens om att det var bäst lägga de här två i ett litet

rum i den bättre avdelningen, så att vi hade dem så långt skilda som möjligt från de andra.

Medan jag var inne och talade med frun skulle männen vänta i förstugan, men när jag kom ut såg jag inte skymten av dem. Dock behövde jag inte länge undra vart de tagit vägen: pratet och skrattsalvorna från bruna rummet sade mig var jag hade att söka dem. Jag lät dem vara medan jag gjorde i ordning det rum vi ämnat åt dem, men sedan gick jag in för att skilja på sällskapet. Knappast hade jag kommit innanför dörren förrän en av de först komna tog mig i armen och kastade mig långt in i rummet, medan en annan låste dörren. Denne var till och med så försiktig att han tog ur nyckeln och stoppade den i fickan. Mitt i högen och när det verkligen gällde kände jag mig i alla fall mindre rädd, än när jag på förhand tänkt över vad som kunde hända. Så var det alltid och så nu också. Men jag undrade förstås vad meningen var med det här, och vad de egentligen kunde vilja mig. Den obehagligaste av de först komna, den som mest lystet sett på flaskorna i fruns skåp, lät mig emellertid snart veta vad det var fråga om. Med en knölpåk över huvudet på mig förklarade han att jag inte skulle komma levande ur rummet förrän jag lovat att skaffa honom och hans kamrater nyckeln till spritskåpet. Hans hot gjorde inte så värst djupt intryck på mig, jag var alltför van vid sådant. Det var nästan vardagsmat för mig att höra att min sista stund var kommen, om jag inte gjorde så eller så. Jag lyckades också be-

härska min förargelse och frågade helt lugnt om de trodde att jag hade min matmors nycklar på mig eller hur de menade att jag skulle kunna skaffa dem dessa då de låst mig inne. Han med knölpåken sänkte armen och stirrade fånigt på mig; han hade antagligen väntat en annan effekt av sitt hot. Nå, de skulle förstås släppa ut mig, bara jag lovat att göra som de ville.

Det är ju möjligt att jag varit mindre modig om jag inte vetat att min matmor var i rummet intill och kunde höra vad som hände härinne. Och det dröjde inte heller många sekunder innan hon kom. Tack vare att nyckeln ej satt i låset kunde hon öppna med sin egen nyckel och komma in utan att göra något buller. Karlarna märkte henne inte förrän hon stod mitt i rummet. Skamflata som våta hundar drogo de sig undan var och en i sitt hörn och ursäktade sig med att de bara velat skrämma mig. Och för att slippa onödigt bråk låtsade både hon och jag tro vad de sade. Men att skilja på dem gick inte. De två som jag bäddat åt i det fina rummet lade sig på golvet inne hos de andra, och frun gav mig en vink om att vi skulle låta dem vara.

Som väl var hördes det inte av någon mer ringning från porten, och de sex i bruna rummet uppförde sig förvånansvärt hyggligt. En liten stund hörde vi dem viska, men sedan blev det alldeles tyst. När jag suttit inne hos frun så länge att vi trodde oss kunna lita på lugnet gick hon till sängs, och jag gick in i köket för att fortsätta med mina

diskar och vad jag för övrigt hade att göra. I förbifarten tittade jag in i rummet där vi hade grannen, men där var mörkt och tyst, och från rummen innanför hördes heller ingenting. Jag hoppades därför att karlarna gått till ro och att ingenting mer skulle hända. Å, så ljuvligt! Jag skulle nästan velat falla på knä och tacka Gud för den härliga stillheten och för att allt gått så över förväntan bra. Det var inte utan att jag hade en smula samvetskval över min misstänksamhet mot våra hyggliga logerare.

Men länge hade jag inte gått i mina ljusa betraktelser förrän en skarp signal från stamgästernas rum trasade sönder min sköna stillhet. Full av onda aningar kastade jag vad jag hade i händerna och rusade genom våningen, som om elden varit lös. Dock, hur förskräckliga mina aningar voro, vilka skräcksyner jag utmålade för mig, var det som väntade mig värre. Hela rummet var i en enda röra. Sängkläderna lågo i en hög mitt på golvet, soffor och tomma sängar stodo huller om buller eller voro uppresta mot väggarna. Tvättställen lågo omkullvräkta, vattenkaraffer, handfat och för övrigt allt som kunde slås sönder var i tusen bitar. Och kusligheten ökades betydligt av att det stod vatten som en liten sjö på golvet. I högen av sängkläder låg ett virrvarr av människokroppar, hel- och halvnakna om varandra. Av stönan-det och svordomarna förstod jag att det inte var frågan om lek. Efter vad jag kunde uppfatta var det en enda stackare som var utsatt för alla

de andras raseri. Han låg mitt i högen och såg mer död än levande ut, blodig över hela ansiktet och fullkomligt orörlig, medan de andra slog och sparkade honom, som om de varit från sina sinnen, vilket de för all del också voro. Man behövde inte fråga hur det var med deras högtidliga ed att hålla sig nyktra. Redan vid första ögonkastet märkte man att den var glömd. Men här var inte tid till långa funderingar vare sig över det ena eller det andra. Om mannen var levande eller död måste jag ha honom härifrån. Kvickt som tanken kastade jag mig in i röran, knuffade undan vildjuren, grep den blodige stackaren i rockkragen, och gående baklänges, som myrorna när de draga, lyckades jag med förtvivilans krafter släpa honom med mig in i nästa rum. Ingen av karlarna gjorde min av att hindra mig, de lågo bara och gapade, som om de inte begripit vart föremålet för deras ilska tagit vägen. Först när jag redan hade honom inne i det andra rummet störtade de upp och kommo som en flock vargar, men till all lycka var jag dem för kvick och hann slå igen dörren och vrida om nyckeln i rätta ögonblicket. Och som väl var motstod dörren deras raseri.

Men jag vågade dock inte ägna mig åt deras stackars offer, inte ens som allra flyktigast undersöka hur det var med honom, så länge tordes jag inte lita på att dörren höll. Från en bädd rev jag till mig en kudde och stack under hans huvud, jag kastade en filt över honom, och sedan sprang jag en omväg in till slagskämparna igen. Rädd var

jag inte det minsta, men arg så det gnistrade om mig. När jag trängde förbi dem och fram till dörren, som de ännu höllo på att bombardera med knytnävarna, veko de verkligen åt sidan och sågo ut som om de fått en kalldusch. Än i dag måste jag le när jag tänker på den groteska bilden: sju åtta stora starka karlar som sågo rent strykrädda ut inför mig, lilla ensam flickebarn, som fordrade räkenkap av dem. Visst stod jag med knutna nävar och ögon som sprutade etter, men ändå... Och det inte minst löjligen var att karlarna började mumla fram ursäkter och förklaringar. De menade att den här göken hade förtjänt allt vad han fick, och kolade han av, var det ingen skada med det. Artisten, som hörde till mina speciella vänner, steg fram och förklarade att de alla hade tänkt hålla sitt löfte till frun och inte dricka mer starkt än det hon bjöd på, och de skulle också ha kunnat hålla det, om inte den här varit. Den ene efter den andre föll in, gråtfärdig av harm:

”Ingen visste ju att den där bondbusen hade smusslat in fyra liter. Man skulle förstås ha kastat både honom och hans litrar utför trapporna i stället för att dricka när han bjöd. Men det är ju lögn att kunna motstå den där uselheten.”

Nu voro de i alla fall spaka, och utan allt för stora svårigheter fick jag dem att hjälpa till med att ställa sängarna på sina platser och att snygga till rummet så gott sig göra lät. Men jag vågade inte gå ifrån dem innan de hade somnat. Mitt i deras beskedliga betraktelser kom det nämligen

nya anfall av raseri över dem, och de ville prompt ännu en gång ge honom som spenderat ett kok stryk till tack.

Som väl var somnade de fortare än jag vågat hoppas; knappt fem minuter efter det att jag kört dem i säng snarkade var och en i sitt hörn. Och väl var det; jag var dödligt ängslig för honom som låg blodig och sönderslagen i det andra rummet. Dog han, skulle jag nog alltid få känna mig medskyldig till hans död, eftersom jag så länge låtit honom ligga utan hjälp. Då jag ingenting hörde av frun medan jag var inne och redde upp den här härvan, trodde jag att hon sov, och jag ville inte väcka henne förrän jag fick se hur det var med karlen och hans blessyrer. Död var han då inte, Gud ske lov! Han andades ordentligt och sov, om inte den rättfärdiges, så den dödfulles sömn. Jag visste inte riktigt hur jag skulle göra, om jag tillsvidare skulle låta honom ligga där han låg, eller om jag skulle försöka få honom i en bädd. Hur som helst såg han så ryslig ut med sitt blodiga ansikte, att jag var tvungen att tvätta av honom, vare sig han vaknade eller inte.

Senare har jag, när mina tankar gått till den här julkvällen, förvånat mig över att jag kunde låta en så misshandlad stackare ligga kvar på golvet. Men det var väl det att jag redan sett så mycket av mänskligt elände, att min känsla blivit avtrubbad. Jag hade åtminstone för mig att det bästa man kunde göra med en drucken var att i ro låta honom sova ruset av sig.

Först när mannen redan var tvättad och jag försökte välla upp honom på en madrass vaknade han och tycktes ögonblickligen komma ihåg vad som hänt. Han började svära och skrika att han skulle se deras hjärteblod som först druckit ur hans brännvin och sedan ville slå ihjäl honom för att han spenderat. Innan jag hann vika undan gav han mig en stöt så att jag tumlade baklänges, och sedan försökte han resa sig. Som väl var bekom hans stöt mig inte värre än att jag genast kunde komma på fötter igen och hindra honom från att komma upp. Rädd att han skulle väcka de andra med sitt skrik tog jag en handduk och hotade att stoppa den i munnen på honom om han inte teg; han var nämligen så pass illa åtgången, att jag utan svårighet rådde på honom. Och jag hade nog stoppat handduken i munnen på honom, om han fortsatt att skrika. Min ängslan för vad som kunde hända, om de andra kommo upp, var starkare än min medkänsla för den här. Ärligt sagt var jag ytterligt förgrymmad på honom. Så småningom fick jag honom ganska foglig, och när han kommit i en riktig bädd dröjde det inte länge innan jag förstod att han åtminstone inte skulle störa friden under de närmaste timmarna. För säkerhets skull plockade jag ifrån honom knivar, stålhandske och ett par andra småsaker som han hotat mig med innan han somnade.

Flera gånger, medan jag höll på med den här, hörde jag ringningar från porten, och det gjorde mig verkligen ont, men jag tyckte mig ändå inte

kunna släppa in fler. Och värre än ringningarna från porten var att jag hörde skrik och väsen inifrån våningen. Jag förstod att det var lymlarna i bruna rummet, och jag som hade hoppats att de sovo, eftersom det varit så tyst inne hos dem förut! Det obehagligaste var att jag var tio gånger räddare för dem än för de andra. Men det hjälpte inte, hur rädd jag var hade jag bara att rusa på och försöka hålla styr på vilddjuren. När jag kom in i rummet, där vi hade granen, mötte mig en syn som var allt annat än behaglig: granen var vänd upp och ned, bord och stolar omkullvräkt, den lilla gipskyrkan och våra blomstervaser lågo i bitar strödda över golvet. Men någon tid att stanna och närmare se på eländet hade jag inte; mitt i de drucknas skrik och larm hörde jag nämligen något som var ännu förfärligare: nödrop från frun, som om det gällt livet.

Över julen, medan hon var ensam, hade hon flyttat in i ett litet halvprivat rum, till vilket det var ingång direkt från förstugan. Men dörren satt längst framme i ett mörkt och smalt prång med skåp på bägge sidor, en i mitt tycke otäck passage, och jag hade med all makt försökt få henne att inte ligga i det rummet, men det hade inte lyckats mig. Antagligen var det det att hon ville vaka över sina skåp, som nu till jul voro mer än vanligt välförsedda.

Tyvärr fanns det inte elektriskt ljus i huset, och mitt i brådskan slocknade stearinljuset jag hade att lysa mig med. Det var omöjligt att i den här

röran ta sig fram i mörker, och lika omöjligt var det nästan att på nytt tända ljuset; mina händer dartrade, som om jag varit nittio år. Medan jag stod stilla och höll på att tända hörde jag inte bara skriken utan också ett förtvivlat bultande på en dörr, och då flög den tanken genom mitt huvud, att frun gått in i bruna rummet för att tysta på dem därinne och att hon blivit inlåst där liksom jag tidigare. Men i samma stund föll det mig också in att hon och jag omöjligen kunde klara oss mot de där sex, även om jag fick upp dörren. Hur ogärna jag gjorde det, ansåg jag det dock vara min plikt att ringa upp polisen och be om hjälp. Och givetvis var det bäst att göra det genast, medan jag var fri; hade uslingarna oss bägge i sitt våld voro vi ju prisgivna. Men — o fasa — om jag haft anlag för att svimma, hade jag nog gjort det — ledningen till telefonen var avskuren. Dörren till tamburen, där den satt, var uppbruten men igensatt utifrån, köksdörren och två andra utgångar voro också spärrade från yttersidan. Gamla tidens anordningar för hänglås — märlor och järnkrampor — sutto ännu kvar vid alla dörrar, därför var det ju en mycket enkel sak att utifrån bomma igen. Vad nu den här galenskapen skulle tjäna till, det kunde jag inte begripa, men faktum var att jag var instängd och inte såg mig någon möjlighet att komma min matmor till hjälp.

Drygt tio minuter sprang jag nog som en yr höna från dörr till dörr utan att veta hur jag skulle bära mig åt. Äntligen kom dock en räddande tanke:

ovanför köksdörren satt ett fönster; genom det kunde jag utan svårighet komma ut i förstugan. Jag riktigt skämdes över att det dröjt så länge innan detta klara ljus gått upp för mig.

Gud ske lov! När jag kom ut i förstugan hörde jag att frun var i sitt rum och inte inne hos karlarna som jag trott, då var det naturligtvis bara det att hon var instängd. Så fort jag fått ett ljus tänt förstod jag vad de här tokerierna betydde: skåpen, spritskåpet och ett par till, voro uppbrutna och nästan länsade. Japanske skepparn var väl lokaliserad i huset; han kände till var telefonen satt, och antagligen hade han också listat ut att frun och jag voro ensamma. Dörren till fruns rum var fäst med ett par grova spikar, så att det, även om man haft jättekrafter, skulle ha varit omöjligt att inifrån skjuta upp den. Häpen, ja nästan förskräckt som om hon sett ett spöke, stirrade min matmor på mig när hon fick se att det var jag som öppnade.

"Lever du och är fri och låter mig stå här en sådan tid!" ropade hon. Och en skur ovetta var det första tack som bestods mig för att jag kom och befriade henne. Men jag förstod henne och tog det inte så hårt. Jag hade ju gott samvete och kunde förklara varför jag inte kommit förr. Fast därtill var det ingen tid nu. För det första svimmade frun en halv minut efter det dörren kommit upp, och för det andra fortsatte rövarlivet i bruna rummet. Jag stod med andan i halsen av förskräckelse för att vildarna skulle komma ut och se att

vi voro fria. Man kunde ju inte veta vad de i så fall toge sig för. Stängde de in oss bägge i det här rummet, skulle vår ställning bli ännu obehagligare, eftersom det härifrån till följd av rummets läge var mycket svårt att komma i förbindelse med yttervärlden. Som väl var kunde även bruna rummet stängas med hänglås, så att jag kunde göra lym-larna samma tjänst som de gjort oss; järnkrampan vid deras dörr var kraftig nog. Kvickt smet jag till dörren, och utan buller hade jag dem nästa minut som i en liten ask. De grova spikarna som de själva bestått — var de nu fått dem ifrån — kommo mig väl till pass.

När jag nu tryggare kunde ägna mina omsorger åt frun, kvicknade hon snart till, så att jag åtminstone kunde få göra reda för var jag varit, och varför jag ej tidigare kommit henne till hjälp. Men det var inte långt ifrån att hon svimmat igen, när hon fick höra att hennes skåp voro uppbrutna och — ännu värre — att telefonledningen var avskuren. Hon tyckte liksom jag att det var förfärligt svårt att nu efter vår vackra julafton behöva kalla på polisen. Men det var knappast något annat att göra. De som lågo stupfulla inne i stamgästernas rum skulle säkert inte kunna hjälpa oss, om vi också lyckades få dem vakna, och några grannar som vi kunde be om hjälp hade vi heller inte. Visserligen bodde det folk i vindskuporna, men det var antingen ensamma fruntimmer eller gamla utlevade gubbar.

Just som jag stod och klädde mig för att gå och

anmäla ringde nattklockan en lång och skarp signal.

"Det är ingen som söker logi", sade frun, — "du ska få se att det är . . ."

Något mer av vad hon sade hade jag inte tid att höra, det kom en ny och ännu skarpare signal som satte sådan fart i mig, att jag nästan höll på att fara huvudstupa utför trappan. Jag hade samma känsla som frun att det här inte var några husvilla utan troligen vännerna som jag just ämnat hämta. Men hur det fallit dem in att komma självmant kunde jag inte begripa. Vi brukade vara förskonade från razzior, som då och då förekommo i logihuset runt omkring.

Mycket riktigt. När jag fick upp porten darade jag, som om det varit jag som ställt till hela oredan under natten; tre handfasta karlar i polisuniform stodo utanför. Och med en ton som i mina öron lät som domedagsbasunen frågade den ståtligaste av dem vad som försiggick här i huset. Så gott jag kunde hackade jag fram mellan mina skallrande tänder att jag just stod färdig att gå till polisen med bud om det.

"Med bud om det, vad är det för ett prat!" röt polisen. "vad för ett bud! och vilket det! Tala så att folk begriper vad ni menar, människa!"

Men lyckligtvis voro nu herrarna inte komna för att hålla förhör med mig i porten, utan de so-pade mig åt sidan och stego uppför trapporna. Utanför dörren till bruna rummet stod frun och tog emot dem, och hon hade som väl var lite mera

fattning än jag och kunde göra reda för vad som skett. På polisens fråga varför hon tog emot sådant slödder svarade hon, som sanningen var, att hon inte kunnat fördrå tanken att de stackars människorna gingo ute den här natten. Poliserna logo spotskt åt hennes barmhärtighet, och när de fingo se spåren efter buslivet sade de något om att det ju var ett vackert tack hon fått.

Anmälan om livet hos oss hade de fått från någon av våra grannar, och nu ville de ställa oss till svars för att vi inte själva anmält. Till sist trodde de oss dock, den avskurna telefonledningen och dörrarna, som ännu voro igenbommade, talade till vår fördel.

Det var en hemsk syn när polisen öppnade dörren till bruna rummet: kringkastade sängkläder, sönderslagna möbler, tomma flaskor och redlöst druckna människor lågo i en enda röra på golvet. Japanske skepparn och ett par andra, som inte voro värre överlastade, än att de kunde resa sig, försökte kasta sig över konstaplarna. Men deras ben voro för ostadiga; om några sekunder lågo karlarna som trasor på golvet. Två av sällskapet sovo så hårt, att poliserna inte kunde väcka dem, trots att de skakade dem, så jag tyckte att både armar och ben bort lossna på stackarna. Till sist måste konstaplarna ge upp försöket och låta dem sova. Men både de som sovo och de som voro vakna skulle emellertid med till vaktkontoret, och det gick inte på annat sätt än att en konstapel fick gå och hämta vagnar och ett par mans förstärkning. Visst gjorde

det mig ont när polisen drog iväg med gänget, men en lättnad var det onekligen. Och jag var innerligt tacksam till frun för att hon låste igen rummet och förklarade att det fick stå som det var tills julen var över, åtminstone de två närmaste helgdagarna.

På juldagsmorgonen, just när folk gick i ottan, kommo de tre poliskonstaplarna tillbaka och ville se på våra andra gäster samt fråga tusen och en sak om dem de redan hämtat. Han som haft litrarna på natten var den ende som poliserna togo med sig, inte för hans bravader hos oss, och vi fingo inte veta varför, men överkonstapeln försäkrade att vi skulle vara av med den här gynnaren ett tag. De andra fingo bara sina namn uppskrivna och ett hederligt löfte att polisen skulle hålla ett vaksamt öga på dem.

När den uniformerade ordningsmakten gått var det fruns tur att hålla räfst med de stackars syndarna som lovat så runt men hållit så tunt i fråga om nykterhet. Ingen svarade ett ord när hon läste lagen för dem. Först när hon tystnade ursäktade de sig med att de ej haft kraft att motstå spriten när den bjöds. Hela skulden sköto de på honom som smugglat in brännvinet. Och när de läste sina böner över honom fick också jag min del för att jag hindrat dem att "tukta" honom. Med ett argt bläng på mig sade den ene:

"Nästa gång jag får några supar piskar jag upp jäntan för att hon släpade undan busen innan han fått vad han skulle ha."

Vi kände det verkligen skönt, både frun och jag, att vi blivit av med karlen. Om han varit kvar hade det säkert blivit bråk på nytt. Ett par till, som inte hörde till Guds bästa barn, visade frun av, och i en ton som inte var ämnad att smeka örhinnorna förklarade hon att den som gjorde minsta ansats till att bråka eller kom påstruken hem, för honom var dörren stängd. Och senast klockan tio på kvällen skulle de vara inne som ville ha husrum; den som kom senare fick stå på gatan. Hela julhelgen skulle denna stränga regel gälla.

De skamsna stamgästerna hjälpte mig så gott de kunde att göra i ordning, både i deras eget och i de andra rummen. Granen reste vi på nytt och satte fast ljus och grannlåt som rivits av, och de blommor som inte voro söndertrampade togo vi reda på. Först efter många timmars arbete började man kunna trivas igen och även känna en smula julstämning.

Det var långt fram på kvällen juldagen, när jag äntligen fick en liten stund för mig själv. Dödstrött var jag, men jag plockade ändå fram mina små julklappar och framför allt alla kort jag fått. De voro nästan alla komna från Backskog och voro kära bevis på att jag inte var alldeles glömd. Trots att jag nyligen varit hemma kände jag mig långt skild ifrån alla mina kära. Det var som om det skulle ha gått år i stället för månader sedan jag såg dem. Jag antar att det var mina spännande upplevelser här på hotellet som hade denna inverkan.

På korten stod det antingen "god jul" eller "glad och fridfull jul". Jag kunde inte låta bli att dra på munnen, när jag läste de vackra orden, som till och med stodo i guldtryck. Glada och fridfulla jular hade jag inte haft många i världen och väntade mig knappast några heller — åtminstone inte om jag skulle fortsätta på privathotell.

XIV.

UPPBROTT.

Allt eftersom tiden gick och mina små försök till förbättringar hos logerarna kröntes med framgång, började jag finna mig till rätta och se mening i att jag gick här. Men när en våg av syndafloden själva julaftonen sopade bort resultatet av våra ansträngningar att få det lite jullikt, grep hopplösheten mig som aldrig förr. Efter nyår hade jag säkert sagt upp min plats, såvida inte något inträffat som hjälpte mig att glömma en del av vedervärdigheterna. En ny gäst kom, och för hans skull höll jag ut i ännu ett par år.

Han som kom var en ung gosse — ungefär i min egen ålder, cirka sjutton år. På dessa blad kommer jag att endast snudda vid hans historia, men kanhända återkommer jag till den i ett annat sammanhang. Om man tänker blott på det yttre, kunde ingen vara mer vanlottad än han: ofärdig, fattig, arbetslös och husvill kom han till oss, men sällan har jag mött en person med ett så rikt inre liv, och han hade som få förmågan att dela med sig därav åt andra.

Ett par av våra logerare hade nyårsnatten fun-

nit honom i en kyrka, där han förgäves bett att få sitta kvar för att ha tak över huvudet den kalla natten. I pur förargelse över kyrkvaktmästarens hjärtlöshet hade de våra tagit honom med sig. Jag var van vid att det till oss kom sådana som livet farit illa med, men knappast hade jag förr sett någon så lidandesmärkt som denne gosse.

Ofärdig var han som en följd av att han som helt liten pys huggit sig så illa i en fot, att denna delvis hade måst amputeras.

Fjorton år gammal hade han rymt från sitt fosterhem — hos släktingar — där han haft det sämre än gårdens husdjur. (Han var nämligen föräldralös; modern hade dött innan han fyllt tre år, och sin far hade han aldrig känt.) De första två åren i Stockholm hade han lyckats slå sig fram rätt drägligt som springpojke och med diverse annat arbete, men sedan hade han blivit sjuk och till följd därav utan plats. Hela hösten hade han gått utan arbete men ändå krånglat sig igenom tills i julhelgen, då alla möjligheter blevo stängda. Då han kom till oss, hade han gått ute två nätter men trodde sig inte om att orka med den tredje, därför hade han bett att få sitta kvar i kyrkan. Annars hade han till grundsats att aldrig tigga eller ta emot något som han ej fick göra rätt för. Hos oss satte han sig i portgången och sade bestämt nej till att gå upp och lägga sig i den bädd han blev erbjuden, bara därför att han inga pengar hade att betala med. När jag förgäves använt hela min övertalningsförmåga, måste jag gå upp och låta honom sitta kvar.

Så kallt som det var skulle han säkert frysa sig fördärvad, men jag var förargad över hans halsstarighet och föresatte mig att inte tänka på honom.

Om en stund veknade dock mitt hjärta, och jag beslöt att gå ned till honom med en kopp varm mjölk, som jag hoppades att hans livsfarliga grundsatser inte skulle hindra honom att ta emot. Redan uppe i trappan såg jag att han satt med ett tänt julgransljus, vilket förde mina tankar till flickan med svavelstickorna. Jag trodde nämligen att han satt med ljuset för att värma sig, liksom flickan gjorde med sina stickor. Men till min häpnad satt han och läste. Det var inte utan att han såg en smula skamsen ut, och han skyndade sig att sticka undan boken. Naturligtvis blev jag nyfiken. Också jag tyckte om böcker och läste gärna, men skulle väl knappast kommit mig för att ta fram en bok, om jag varit i samma belägenhet som pojkstackaren just nu. Som svar på min fråga om vad det var för spännande saker han läste, tog han fram boken och räckte mig. Jag trodde knappt mina ögon, när jag på pärmen läste: "Svensk Grammatik". Mellan ett och två på natten satt han här halvdöd av köld och svält och läste svensk grammatik. Sannerligen var det inte en högst ovanlig gäst vi fått!

När min matmor fick höra hans historia och själv fick tala med honom, blev hon lika intresserad som jag. Hon fann det aktningsvärt att han ej ville ta emot allmosor, och därför erbjöd hon honom inte att utan vidare stanna hos oss. Men hon sade att ville han bli kvar, så nog hade vi arbete tillräckligt

åt honom. Och utan svårighet kommo de till samförstånd, något som jag för min del var glad åt, eftersom jag tagit emot honom på natten utan att tala med min matmor om saken, och jag hade till och med bestämt mig för att inte släppa honom.

I första hand kom på hans lott eldningen av rummen och ansvaret för att det inte blev brist i vedlåren, men han var också otroligt händig i husliga sysslor. För mig blev han en ovärderlig vän och kamrat, som jag kände mig nästan lika nära släkt med som med min egen bror. Utom annan släktskap hade vi också det att våra namn voro så lika. Han hette nämligen Nenne, eller kallade sig åtminstone så, om han också inte var döpt till det namnet. Av logerarna fick han heta Nanna numro två, men det tog han med ro.

Viktigare än arbetet han utförde var dock vad han gjorde för gästernas trevnad och underhållning. Knappt hade han varit hos oss en vecka, innan man märkte att det med honom kommit en ny god anda i huset. När det blev lördagskväll glömde karlarna att skaffa sig några "söndagslitrar", helt enkelt därför att Nenne lyckats få dem så gripna av lusten att spela schack. Uppe på vår otroligt innehållsrika vind hade han funnit ett par gamla schackbräden, som han putsat upp och ställt i ordning men tagit fram till bruk först i det lämpliga ögonblicket. På detta sätt fingo vi en sällsynt lugn lördagskväll och söndag. Varken superi eller slagsmål — nog hade Nenne åstadkommit underverk! En god bundsförvant i sitt omskapande arbete hade Nenne också i

sitt eget bibliotek. Ja — hur underligt det än låter hade denne husville pojke en icke föraktlig boksamling. Saken var den att han blivit god vän med några renhållningsarbetare, och som vederlag för att han gick ärenden och gjorde tjänster åt dem fick han överta gamla böcker, som hade hamnat vid sopstationen. Som springpojke i ett bokbinderi hade han lärt sig lappa ihop och snygga upp böckerna, så att man utan allt för stort obehag kunde läsa i dem. När han kom till oss voro hans böcker tagna i pant för resterande hyra, men min matmor hade löst ut dem.

Han fick också i gång en sångförening, som av medlemmarna omfattades med stort intresse.

Nästan alla våra logerare voro män som hade den första ungdomen bakom sig, flera av dem voro till och med gamla, men det var underligt att se hur gossen Nenne blev något av en andlig fader för dem. De gingo till honom med både sorger och fröjder, och jag vet att han blev till verklig hjälp för många av dem.

För varje dag som gick började Nenne känna sig mer och mer hemmastadd hos oss. Utan förbehåll kallade han vistelsen hos oss sin lyckligaste tid. Min matmor fäste sig vid honom nästan som om han varit hennes egen son. Mänskligt att döma såg det alltså ut som om en ljusare tid randats för vår käre Nenne. Men — tyvärr kom hjälpen för sent. Kanske hade det ändå inte gått som det gjorde, om han inte en råkall vårnatt lämnat sin egen bädd åt en husvill kvinna och självt lagt sig ute i förstugan.

Naturligtvis visste varken min matmor eller jag om detetta tilltag. (Han brukade ibland byta av mig med att vakta porten om nätterna, och vid ett dylikt tillfälle hände den här olyckan.) Efter denna natt blelev han sjuk och måste läggas in på ett sjukhus.

Å, vad det blev tomt efter honom! Då först började jag förstå hur mycket han betytt både för mig och för de andra. Frun frågade mig ofta hur vi retett oss innan pojken kom, eftersom vi nu saknade honom så i varenda vrå. Och våra logerare i sängplalatsavdelningen voro rent av otröstliga. I synnerhetet en av dem, en underlig gammal enstöring, som karanske aldrig haft någon riktig vän innan Nenne kom i hans väg. Han hade fått för sig att gossen varar hans son. Sedan han fått höra att denne aldrig käänt sin far, gjorde han förtvvlade ansträngingar förör att skaffa bevis på att han var fadern. Till följld av en ungdomssynd skulle han ha ett barn ute i v världen, och detta måste enligt hans mening vara vårår Nenne.

Sitt faderskap fick han aldrig erkänt, men själv varar han övertygad om det och fast besluten att ta sig an gossen. Med stor försakelse hade han under årrens lopp lyckats skrapa ihop litet pengar, men när det gällde honom själv tror jag att han hellre svvultit ihjäl än rört ett öre av dem. Men för goserens skull offrade han dem gärna. Han hyrde en stutuga på landet och försökte med all makt få Nenne utatskriven från sjukhuset, eftersom han för sin del trorodde mindre på läkare och medicin än på sol och lantluft.

Men doktorn ville inte gå med på att släppa ut gossen. Månad efter månad gick, och han låg kvar på sjukhuset. Och även under den tiden var Mikadon — vi kallade mannen så för hans japanska utseendes skull — rörande. - Han, som aldrig förr tänkt på sitt yttre, tog ut pengar på sin bankbok och köpte sig nya kläder bara för att han skulle se anständig ut när han besökte gossen. Han var rädd att det skulle bli till obehag för denne, om kamraterna på sjuksalen fingo se att han hade vänner som verkade avsigkomna. Mikadon levde bara för Nenne. Under besökstiden satt han vid hans säng från första minuten till den sista, och när han inte var på sjukhuset, satt han inne i stamgästernas rum och talade om honom. De andra, som inte kunde köpa nya kläder, tyckte sig inte kunna gå till sjukhuset, men genom Mikadon fingo de ändå noga reda på allting.

En eftermiddag kom den arme Mikadon förtvivlad hem. Nenne hade blivit sämre, och doktorn hade sagt att man kunde vänta sig det värsta. Logerarna, som inte på länge sett gossen, ville inte tro på det budskapet, men de blevo i alla fall oroliga och menade att man måste göra något för att få honom bättre. Doktorn hade sagt något om att den tappre Nenne förlorat lusten att komma upp igen. Modet hade svikit honom inför utsikten att på nytt ta upp den hårda kampen för tillvaron. De orden av doktorn gåvo Nennes vänner ett uppslag. Alla kände ju till hans brinnande håg för studier, och nu tänkte de att om det skapades

möjligheter för honom att följa denna sin håg, skulle han säkert övervinna både sjukdom och död. Inte för att någon av dem hade någon inkomst att bygga på, men de trodde ändå att det skulle gå. Deras kärlek till pojken och deras levande intresse för att hjälpa honom fram skulle göra det omöjliga möjligt. När de blivit klara på hur de ville ha det, vände de sig till min matmor och anhöllo om hennes stöd, vilket hon också lovade. En av männen talade också vid en välsituerad ungdomsvän, och även denne lovade sitt bistånd. Å, vilken glädje när allt var klart! Det var med stora förhoppningar Mikadon gick till sjukhuset för att överraska pojken med den glada nyheten.

När Mikadon på sitt mest vältaliga sätt utvecklat sin plan för Nenne, såg det ut som om denne skulle ryckts med; hans kärlek till livet och hans gamla energi flammade upp. Han bad att genast få till sig en liten packe av sina gamla läroböcker, och en av patienterna på sjukhuset lovade att läsa latin med honom. Doktorn log åt hans iver men sade för övrigt ingenting. Han var nog den som bäst visste att all hjälp kom för sent. Efter några dagar orkade inte Nenne mer öppna en bok. Sällan har jag sett någon ta av så hastigt som han gjorde. Ingen kunde tvivla på att hans dagar voro räknade.

Knappast fjorton dagar efter det Nenne fått del av den glada nyheten kallades min matmor till sjukhuset. Nenne hade somnat in så stilla, att

ingen märkt det, förrän sköterskan kom för att ge honom medicin.

"Studiefonden" fick bli till begravning.

Denna akt var enkel men ändå gripande. Den bortgångnes fattiga vänner, som tyckte att endast det bästa var gott nog åt honom, hade skaffat en vacker svepning och en vackrare kista än folk i hans ställning vanligen får. Logerarna i hyrda sorgdräkter, min matmor och jag stodo vid graven, och jag vet att vi alla kände en uppriktig och djup saknad, när vår vän sänktes i jorden.

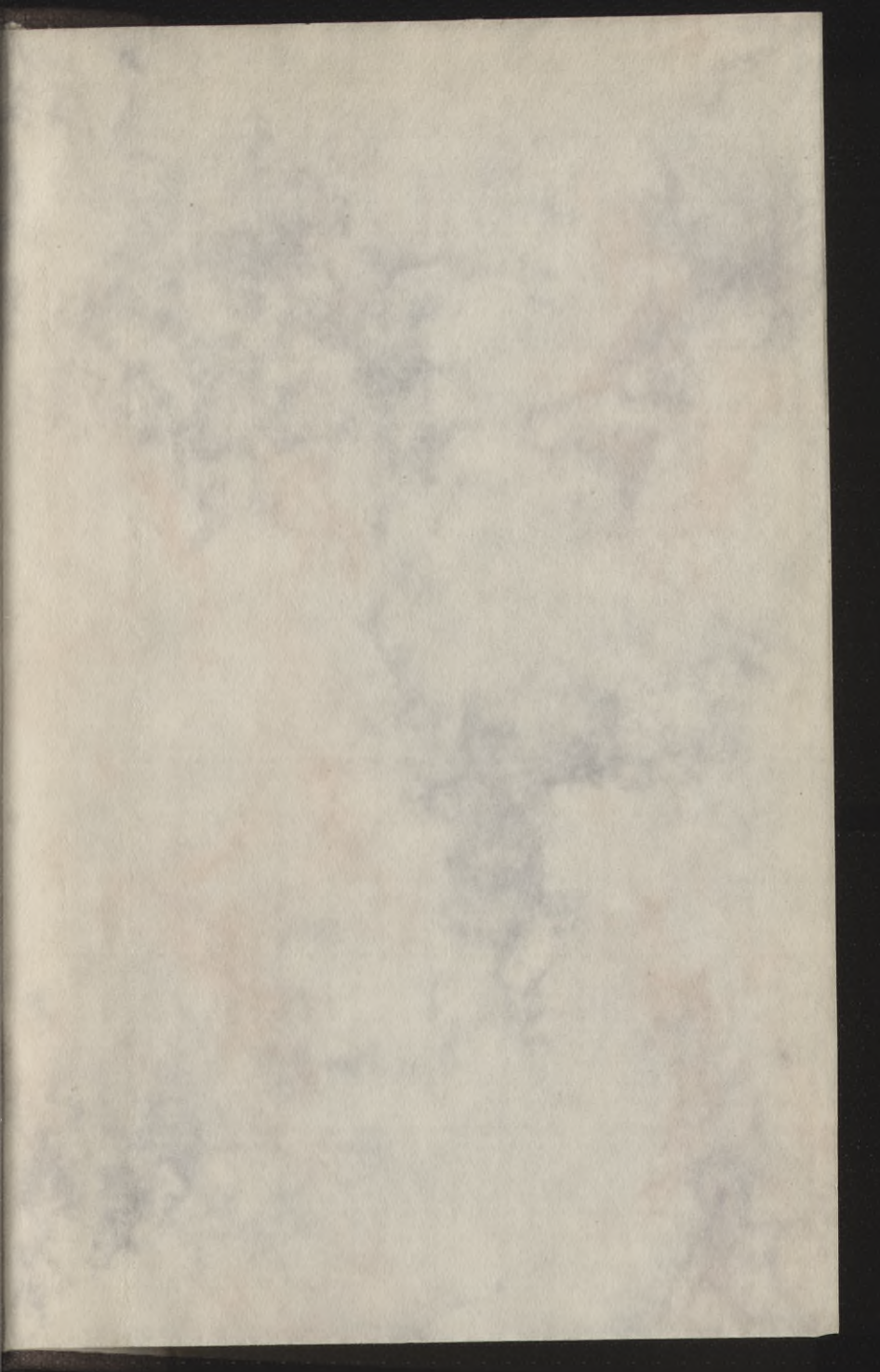
På logerarnas krans stod:

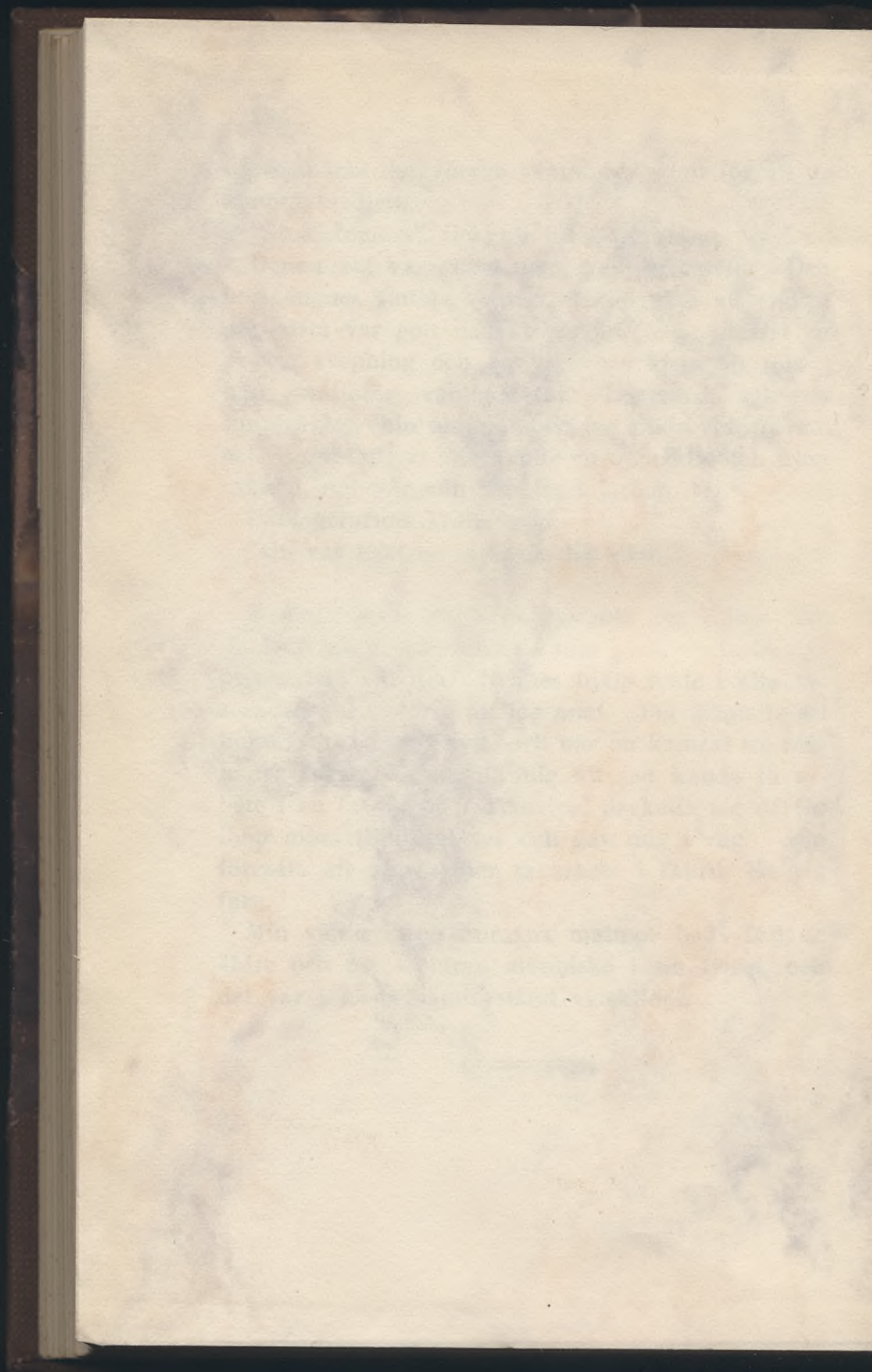
"Du var trött — vi unna dig vilan!"

Sedan Nenne gått bort, började jag känna det dubbelt tungt och svårt på min plats — trots min matmoders välvilja. Nennes hjälp hade i alla avseenden varit större än jag anat. Jag längtade att komma in i något nytt, och när en kamrat tre månader senare skrev till mig att jag kunde få arbete i en fabrik på västkusten, packade jag därför ihop mina tillhörigheter och gav mig i väg. Min föresats att aldrig mer ta arbete i fabrik lät jag fara.

Min vänliga och humana matmor hade fått en äldre och mer erfaren människa i sin tjänst, och det var i bästa samförstånd vi skildes.

Hand
12490-22

X

6000298992

Göteborgs Universitet

2-
JOHN JOHNSON
BOKBINDARE
GÖTEBORG

